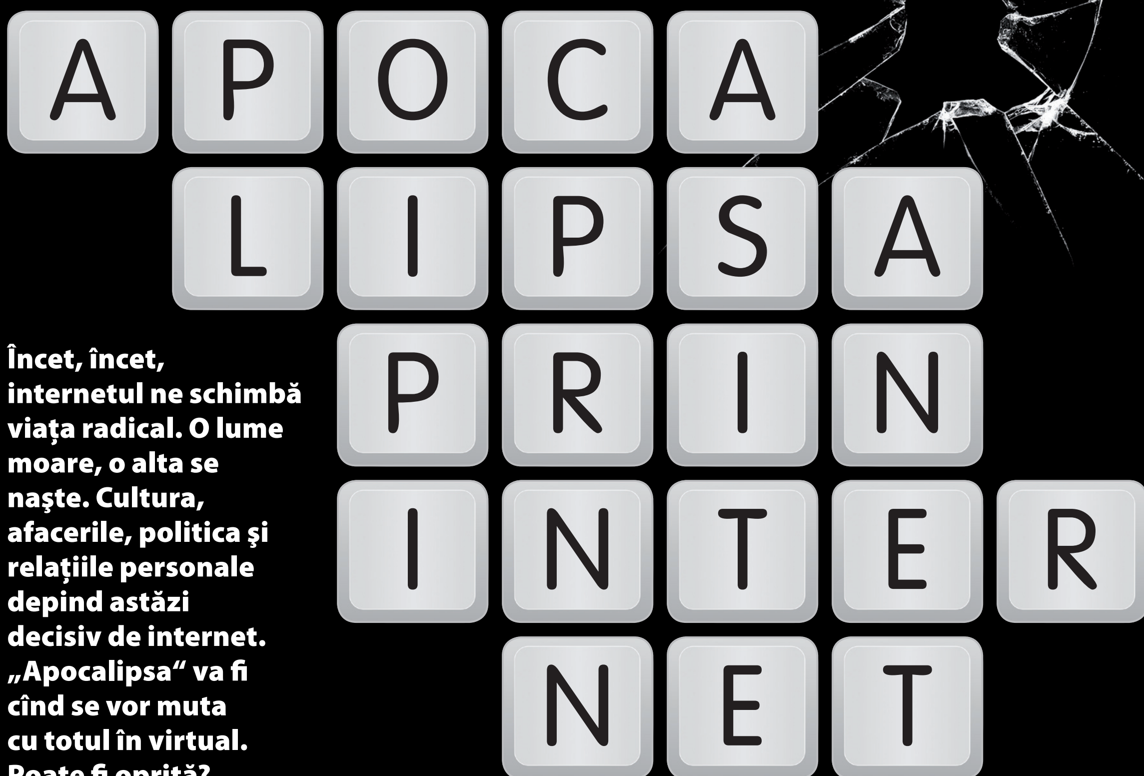
Anul X Numărul 111-112 Iulie-August 2012 Preț 7,9 lei / 4 euro www.rostonline.org

ROST 111–112 IULIE–AUGUST 2012

ROST

revistă de cultură creştină şi politică

Încet, încet, internetul ne schimbă viața radical. O lume moare, o alta se naşte. Cultura, afacerile, politica şi relațiile personale depind astăzi decisiv de internet. „Apocalipsa" va fi cînd se vor muta cu totul în virtual. Poate fi oprită?

Repere

Neculai Popa – model de luptător

Interviu

ÎPS Teodosie, despre Mănăstirea Poarta Albă

Istorie

Basarabia – două veacuri de înstrăinare

Completați-vă colecția

ROST!

Trimiteți contravaloarea exemplarelor solicitate prin mandat poştal, pe numele Târziu Claudiu Richard, OP 23, CP 27, Bucureşti. Precizați, în locul de corespondență de pe mandat, ce numere doriți şi adresa dvs. Un exemplar de colecție costă 4 lei. Taxele poştale sînt suportate de Redacție.

În zece ani de apariție neîntreruptă, revista ROST s-a primenit în mai multe rînduri, păstrînd însă neatinse rosturile cu care a pornit la drum. Din cele 110 numere apărute pînă în prezent, unele s-au epuizat, mai demult sau mai de curînd. În iconarul de față se regăsesc doar cele încă disponibile şi care pot ajunge oricînd, la cerere, în posesia celor interesați.

Nr. 1 martie 2003, dedicat lui **Nicu Steindhardt**
Nr. 2 aprilie 2003, dedicat lui **Mircea Eliade**
Nr. 3 mai 2003, dedicat lui **Lucian Blaga**
Nr. 4 iunie 2003, dedicat lui **Mihai Eminescu**
Nr. 5 iulie 2003, dedicat lui **Nicolae Paulescu**
Nr. 6 august 2003, dedicat lui **Sandu Tudor**
Nr. 10-11 decembrie 2003, dedicat lui **Vasile Băncilă**
Nr. 12 februarie 2004, dedicat lui **Nichifor Crainic**
Nr. 13 martie 2004, dedicat lui **Mircea Vulcănescu**
Nr. 14-15 aprilie-mai 2004, dedicat lui **Radu Gyr**
Nr. 19 septembrie 2004, dedicat lui **Constantin Noica**
Nr. 21-22 noiembrie-decembrie 2004, dedicat **părintelui Constantin Galeriu**
Nr. 23 ianuarie 2005, dedicat lui **Vasile Lovinescu**
Nr. 24 februarie 2005, dedicat lui **Octavian Goga**
Nr. 25-26 martie-aprilie 2005, dedicat **părintelui Constantin Voicescu**
Nr. 31 septembrie 2005, dedicat **Părintelui Liviu Brânzaş**
Nr. 36 februarie 2006, dedicat lui **Ioan Alexandru**
Nr. 38 aprilie 2006, dedicat **părintelui Gheorghe Calciu**
Nr. 40-41 iunie-iulie 2006, dedicat lui **Ion Gavrilă**
Nr. 42-43 august-septembrie 2006, dedicat **părintelui Adrian Făgețeanu**
Nr. 44 octombrie 2006, dedicat lui **Gabriel Constantinescu**
Nr. 45 noiembrie 2006, dedicat lui **Simion Mehedinți**
Nr. 46 decembrie 2006, dedicat **părintelui Rafail Noica**
Nr. 51 mai 2007, dedicat părintelui **Nicodim Măndiță**
Nr. 52 iunie 2007, dedicat **Mitropolitului Bartolomeu**
Nr. 53-54 iulie-august 2007, dedicat **părintelui Trifa**
Nr. 56 octombrie 2007, dedicat **părintelui Sofian Boghiu**
Nr. 57 noiembrie 2007, dedicat lui **Teodor M. Popescu**
Nr. 58 decembrie 2007, dedicat lui **Demostene Andronescu**
Nr. 59-60 ianuarie-februarie 2008, dedicat **părintelui Ioanichie Bălan**
Nr. 61 martie 2008, dedicat lui **Dan Botta**
Nr. 62 aprilie 2008, dedicat **maicii Mihaela Iordache**
Nr. 63 mai 2008, dedicat **Mitropolitului Nicolae Colan**
Nr. 64 iunie 2008, dedicat **Aspaziei Oțel Petrescu**
Nr. 65 iulie 2008, dedicat **părintelui Mina Dobzeu**
Nr. 66 august 2008, dedicat **Mariei Brâncoveanu**
Nr. 67 septembrie 2008, dedicat **părintelui Chesarie Gheorghescu**
Nr. 68 octombrie 2008, dedicat **părintelui Marcu de la Sihăstria**
Nr. 69 noiembrie 2008, dedicat lui **George Racoveanu**
Nr. 70 decembrie 2008, dedicat lui **Constantin Oprişan**
Nr. 71-72 ianuarie-februarie 2009, dedicat lui **Gheorghe Stănescu**
Nr. 73 martie 2009, dedicat lui **Grigorie Leu**
Nr. 75-76 mai-iunie 2009, dedicat lui **George Popescu Glogoveanu**
Nr. 77 iulie 2009, dedicat lui **Petru C. Baciu**
Nr. 78 august 2009, dedicat **părintelui Dimitrie Bejan**
Nr. 79 septembrie 2009, dedicat **monahului Atanasie**
Nr. 80-81 octombrie-noiembrie 2009, dedicat **părintelui Roman Braga**
Nr. 82 decembrie 2009, dedicat lui **J. V. Iamandi**
Nr. 83-84 ianuarie-februarie 2010, dedicat **părintelui Vasile Vasilachi**
Nr. 85 martie 2010, dedicat lui **Silviu Dragomir**
Nr. 86 aprilie 2010, dedicat lui **Nicu Naum**
Nr. 88 iunie 2010, dedicat **Pricipesei Ileana**
Nr. 89 iulie 2010, dedicat lui **Nicolae Mărgineanu**
Nr. 94 decembrie 2010, dedicat **părintelui Constantin Sârbu**
Nr. 99 mai 2011, dedicat lui **Aurel State**
Nr. 102 octombrie 2011, dedicat lui **Radu Mărculescu**
Nr. 104-105 decembrie 2011-ianuarie 2012, dedicat lui **Petre Țuțea**
Nr. 107 martie 2012, dedicat lui **Alexandru Paleologu**
Nr. 108 aprilie 2012, dedicat lui **Mihai Buracu**
Nr. 109 mai 2012, dedicat **Prințului Alexandru Ghica**
Nr. 110 iunie 2012, dedicat lui **Mihai Eminescu**

În loc de editorial

RESPECT

CLAUDIU TÂRZIU
claudiu.tarziu@rostonline.org

Acest număr al revistei ROST ar putea fi ultimul pe care îl citiți tipărit. După zece ani de viață, din care ultimii patru într-o criză economico-financiară globală, publicația se află într-un impas financiar major. A mai fost și altădată, dar atunci a găsit resursele să continue. Acum pare că am rămas fără soluții. Mai sperăm, totuși, să găsim una *in extremis*. Sînt însă dator să vă avertizez și să vă cer ajutorul – dumneavoastră, cititorilor noștri. Pentru că ROST nu e mea sau a Asociației care o editează, ci a dumneavoastră. ROST nu e o afacere particulară, din care să cîștige cineva bani, ci o lucrare de misiune pe care o facem benevol și care este motivată și susținută de dragostea cititorilor săi. Numai așa va putea merge mai departe.

Dacă revista pe hîrtie nu va mai apărea, ne vom continua misiunea cu alte mijloace, unul dintre ele fiind site-ul www.rostonline.ro.

Această revistă s-a născut ca spațiu de coagulare și de expresie a unei noi elite naționalist-creștine, care să ajute lumea românească să-și regăsească rosturile pierdute în comunism. În parte a reușit, pentru că la ROST s-a închegat o astfel de grupare. Însă misiunea ei de-abia de-acum devine mai importantă, într-o societate care nu doar că a rămas fără repere, dar căreia nici nu-i mai pasă de asta.

Marile proiecte mor îndeobște din lipsă de respect. Cînd comunitatea în care se nasc nu se respectă ea însăși, cum le-ar putea recunoaște, asuma și sprijini? Totuși, există lucrători și susținători care le fac posibile pînă la un punct. În fața celor care au făcut posibil proiectul ROST mă plec cu respect.

Singurul interes al majorității românilor pare a fi acela de a-și asigura existența de pe o zi pe alta. Românul majoritar nu mai rîvnește la demnitate, nu mai aspiră la nici un model, nu se mai mîndrește cu nimic, nu mai este animat de nici un ideal.

Mai mult decît atît, ignoranța și delăsarea sînt permanent agravate de sistemul educațional și de noile tehnologii. Școala românească a ajuns o ruină. Dezastrul de la Bacalaureat din ultimii doi ani arată, destul de tîrziu, adevărul despre un învățămînt în disoluție. Iar dezvoltarea internetului face din românii noilor generații niște mutanți, fără prețuire pentru memorie, că doar au Google, fără dragoste de carte, pentru că traficul de informații rapid din *online* îi face superficiali și nerăbdători, fără conștiință comunitară care să-i determine să se informeze și să acționeze, dar cu o falsă apartenență la tot soiul de grupuri virtuale flasce, fără știința și plăcerea comunicării profunde, dar conectați continuu la rețele sociale și la poșta electronică.

În condițiile de criză economică și de dezinteres din partea maselor, nu e de mirare că presa scrisă moare și că nici cartea scrisă nu se simte prea bine. O dată cu acestea se stinge însă și lumea noastră veche, cu temeiuri sănătoase. ■

Donații pentru revista ROST puteți face în contul Asociației „Rost“, CUI 12495302, cont bancar: RO25BACX0000000107363250, deschis la Unicredit Țiriac Bank, Sucursala Drumul Taberei – București.

ROST

revistă de cultură creştină şi politică

FONDATĂ 2002

IN MEMORIAM

GHEORGHE JIJIE
ÎN FAIRE-PART

SORIN LAVRIC

73

108

DECANTĂRI

VOCAȚIA
RELIGIOASĂ
A FEMEII

Anul X • Numărul 111–112 • Iulie–August 2012

Fotografia reprodusă pe coperta 4
este realizată de **Claudiu Târziu**

Editor Asociația „Rost“, Calea Vitan nr. 242, sector 3, București
Corespondență O.P. 23 – C.P. 27, sector 6, București **Telefon** 0740.103.621
Email redactia@rostonline.org **ISSN** 1583-6312
Tipar Grupul de presă și tipografie ROMPRINT

AGORA

ÎN ACEST NUMĂR SEMNEAZĂ

Flori Bălănescu, istoric
Răzvan Codrescu, scriitor, ultima carte publicată: *Crucile pustiei: poeme neptice* (2010)
Vlad Diaconu, publicist
Emil Marian Ember, preot
Vadim Guzun, jurist, doctorand în Istorie, diplomat, ultima carte publicată: *Foametea, piatiletka şi ferma colectivă: documente diplomatice româneşti* (2011)

REPERE
DOSAR
MODEL DE LUPTĂTOR PENTRU ROMÂNITATE
Neculai Popa
CLAUDIU TÂRZIU
24

REPERE
Comunicare *versus* comuniune
Marginalii social-teologice despre internet
RADU PREDA
INTRODUCERE
46

BASARABIA
DE LA ISTORIA REALĂ LA POLITICA MANUALELOR ŞCOLARE
20

A DOUA MĂNĂSTIRE PENTRU MARTIRII ÎNCHISORILOR COMUNISTE
38

Dante Alighieri
PURGATORIUL
Cîntul XXVI
76

REPERE

LITERATURĂ

DECANTĂRI

Jean Lauxerois, filosof, ultima carte publicată: *La beauté des mortels. Essai sur le monde grec à l'usage des hommes d'aujourd'hui* (2011)
Sorin Lavric, scriitor, traducător, doctor în Filosofie, ultima carte publicată: *10 eseuri* (2010)
Florin-Ciprian Mitrea, doctor în Ştiinţe Politice, cercetător la Institutul de Cercetări Politice, Universitatea Bucureşti
Bogdan Munteanu, doctor în Ştiinţele Naturii, profesor, publicist, ultima carte publicată: *Mişcarea Legionară: cuget, repere, atitudini* (2000)
Paul Nistor, doctor în Istorie, cercetător la Institutul „A. D. Xenopol" – Iaşi, ultima carte publicată: *Înfruntînd vestul. PCR, România lui Dej şi politica americană de îngrădire a comunismului* (2005)
Cristi Pantelimon, conf. univ. dr. Facultatea de Sociologie, Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti, ultima carte publicată: *Corporatism şi economie. Critica sociologică a capitalismului* (2009)
Marcel Petrişor, scriitor, fost deţinut politic, ultima carte publicată *Cumplite încercări, Doamne! Anii de mucenicie ai temniţelor comuniste* (2011)
Neculai Popa, fost deţinut politic, preşedinte al Consiliului Româno-American din Los Angeles
Radu Preda, doctor în Teologie, lector universitar, U.B.B. Cluj-Napoca, publicist, ultima carte publicată: *Revenirea lui Dumnezeu. Studii social-teologice* (2011)
Claudiu Târziu, jurnalist

„Revoluția bunului-simț“, la capăt de linie. „Revoluția bunului-simț“, anunțată de Crin Antonescu acum trei ani, e pe cale să ajungă la final. S-a dovedit una de bun-simț exact în măsura în care Cabinetul Ponta s-a dovedit „cel mai cinstit guvern“ al ultimilor 20 de ani.

Adormită vreme îndelungată, din pricina oboselii de care suferă El Lider Maximo Antonescu, după nopțile de poker și whisky, „revoluția“ s-a dezlănțuit după ce gurul socialist Adrian Năstase, șeful Consiliului Național al PSD, a fost condamnat cu executare la doi ani de închisoare într-un dosar de corupție din cele trei pe care le are pe rol. Atunci au realizat liderii USL că nu se pot lăsa la mîna unei Justiții independente și că, pentru a pune mîna pe ea, trebuie să-și atribuie și funcția de președinte al țării. Doar nu erau să aștepte ca și alți mari patrioți de-ai lor să fie băgați după gratii! De ajuns că o dată cu Năstase le-a intrat la răcoare și un sponsor, Sorin Ovidiu Vântu (dar el cel puțin a fost demn și nu s-a smiorcăit ca gurul socialist, nici nu s-a prefăcut că vrea să se omoare).

Prin urmare, președinții PDL ai celor două Camere ale Parlamentului, Roberta Anastase

și Vasile Blaga, au fost înlocuiți din funcție, prin încălcarea legii. Avocatul Poporului, Gheorghe Iancu, a fost schimbat cu un socialist, fără nici un motiv legal. Curții Constituționale i-au fost restrînse atribuțiile printr-o Ordonanță de Urgență (ceea ce e ilegal), pentru a nu mai putea cenzura legile neconstituționale date de Parlament. Doi judecători ai Curții sînt vizați pentru a fi înlocuiți, deși este ilegal atîta vreme cît nu li se poate imputa nimic în exercițiul funcțiunii și mai au cîțiva ani de mandat. Monitorul Oficial a fost trecut din subordinea Camerei Deputaților în cea a Guvernului, pentru ca acesta să publice după bunul plac actele normative, mai repede sau mai lent, potrivit intereselor sale (de pildă, hotărîrea Curții Constituționale, care spunea că președintele Statului este cel care reprezintă România la Consiliul European, nu a fost publicată nici la două săptămîni de la emitere; între timp, premierul Victor Ponta a încălcat-o, mergînd el la Bruxelles, după ce l-a blocat, prin manevre administrative, pe Băsescu). Președintele României, Traian Băsescu, a fost suspendat din funcție, iar pe 29 iulie va avea loc un referendum prin care electoratul îl poate demite.

Nu-i compătimește nimeni pe Băsescu, Anastase și Blaga, căci își merită soarta, pentru cum au guvernat, la fel ca M.R. Ungureanu și restul demnitarilor PDL mătrășiți. Unii dintre ei vor trebui să răspundă și penal. Însă, cei care îi înlocuiesc o fac într-o manieră care ar trebui să ne cutremure. Dacă USL a călcat totul în picioare (legi, instituții, oameni) pentru a-i evacua pe liderii pedeliști, vă închipuiți cum se va purta cu românul simplu, cum va conduce țara? Vom avea răspunsul foarte curînd.

Cei care gîndiți că scopul scuză mijloacele, să nu vă plîngeți cînd veți fi victime ale aceleiași logici. Și nu uitați: revoluțiile își devorează fiii, în general! Nu și părinții.

Sfîrșitul unei săptămîni politice nebune. Efectele noii „revoluții“ socialiste, încheiate, pe 6 iulie a.c., cu suspendarea din funcție a președintelui Traian Băsescu: 1. Traian Băsescu își încheie cariera politică; 2. Crin Antonescu își împlinește visul, va fi președinte al țării, dar numai pentru cîteva luni, căci va pierde alegerile; 3. Victor Ponta va fi silit să demisioneze, sub presiune internațională, și va fi tîrît în justiție; 4. Adrian Năstase va fi grațiat după referendumul din 29 iulie a.c.; 5. PDL este salvat de la dezastru, avînd nesperata șansă să-i fie uitate erorile și ororile guvernării, ba chiar și la un scor bun în alegerile generale; 6. PNL nu mai

există; 7. Vechii politicieni ai partidelor parlamentare au dovedit încă o dată că sînt expirați (discursul lui Vasile Blaga, liderul PDL, a fost relevant pentru toată generația sa); 8. Politicienii tineri ne-au vindecat de iluzia că o schimbare de generație înseamnă și o ameliorare a clasei politice (vedeți cazul lui Dan Șova, de la PSD, de-o pildă); 9. Euro va ajunge la 5 lei pînă la sfîrșitul anului, ținta deficit bugetar va fi depășită cu mult, situația economică va fi deja foarte rea pînă la alegeri.

Pe cînd va fi „deținut politic" și Micul Furtilescu?. În numai două luni de guvernare, USL ne-a dovedit, dacă mai era nevoie, că se poate și mai rău. Premierul Victor Ponta, supranumit Micul Furtilescu după ce s-a vădit un plagiator netalentat, funcționează ca un excelent PR pentru PDL și pentru Traian Băsescu. Matrapazlîcurile și prostiile PDL devin pasabile, prin comparație cu violarea repetată a legii și mîrșăviile acestui PSD cu trei capete botezat, la derută, USL. Autoritarismul hăhăit al lui Băsescu pare o copilărie pe lîngă manifestările tiranice ale lui Ponta.

Prea convinși că alegerile parlamentare sînt cîștigate deja, liderii USL au început să se comporte în vechiul stil pesedist, în care disprețul față de lege și de cetățeni se împletește cu cinismul voios și cu minciuna abjectă. Prin urmare, mătură tot ce le stă în cale: oameni, instituții, legi. Pentru că întotdeauna vina e în afara USL. Nu Ponta e vinovat că a plagiat, ci Băsescu, pentru că l-ar fi dezvăluit prin mașinațiuni. Nu Năstase e vinovat că a strîns bani cu japca de la constructori pentru campania electorală din 2004, în celebrul caz „Trofeul Calității", ci Băsescu, care, prin influența sa malefică, ar fi făcut

ca fostul prim-ministru să fie pedepsit de Justiție. Nu USL e vinovată că a elaborat o lege neconstituțională – a „votului uninominal pur" –, prin care urmarea să-și asigure peste 80% din voturi în alegerile generale, ci Curtea Constituțională că a respins-o pe temeiul legii fundamentale a Statului român. Nu Ponta e vinovat că a încălcat Constituția și o hotărîre a Curții Constituționale, asumîndu-și samavolnic rolul de șef al Statului român într-o reuniune internațională (fără nici un folos pentru nimeni, după cum s-a dovedit), ci judecătorii CC care ar fi deliberat „politic". Apropo, dacă mai repetă figura asta, Ponta riscă să devină „deținut politic" lîngă mentorul său, Năstase. Asta dacă nu cumva își duce la îndeplinire planul de a reduce rolul CC la unul decorativ și dacă nu-l demite și pe Băsescu, cu ajutorul Parlamentului pînă mai ieri ilegitim – în viziunea sa –, iar astăzi cel mai legitim (la fel de legitim pe cît este de cinstit Cabinetul său).

Ehei, și nu sînt rezolvate deocamdată decît urgențe care țin de lupta politică pentru supremație. Să te ții cînd USL va trece la devalizarea economiei, că aici are cu adevărat expertiză. Ponta a dat semnale pentru clienții săi: aveți răbdare pînă după alegeri, cînd vom da drumul și la Roșia Montană, vom vinde și Cuprumin, vom deschide și exploatarea gazelor de șist (taman capetele de acuzare – și pe bună dreptate – împotriva debarcatului guvern M.R. Ungureanu), vom da pe nimic și Poșta, și Hidroelectrica...

Singura care îi mai pune probleme USL este Justiția, care pare să-și fi adus aminte, în sfîrșit, că e și ea putere în Stat. Prin urmare, a devenit dușmanul numărul unu al guvernului Ponta. ➘

Marți
3 iulie 2012
Ediția I

JURNALUL NAȚIONAL
ZIAR VERTICAL
1,5 LEI

24 de pagini
Anul XX
Numărul 5952

Foști prim-miniștri ai României deținuți politic

Iuliu Maniu
Prim-ministru:
10.11.1928 – 07.06.1930
13.06. – 08.10.1930
20.10.1932 – 12.01.1933
Penitenciarul Sighet

Gheorghe Tătărescu
Prim-ministru:
05.01.1934 – 28.12.1937
24.11.1939 – 04.07.1940
Penitenciarul Sighet

Constantin Argetoianu
Prim-ministru:
28.09. – 23.11.1939
Penitenciarul Sighet

Ion Gigurtu
Prim-ministru:
04.07. – 04.09.1940
Penitenciarul Râmnicu-Sărat

Generalul Arthur Văitoianu
Prim-ministru:
27.09. – 28.11.1919
Penitenciarul Sighet

După 65 de ani
Adrian Năstase
Prim-ministru:
28.12.2000 – 21.12.2004
Penitenciarul Rahova

La fel ca în epoca de glorie Iliescu – Năstase, năimiții din presă ai USL încearcă să justifice mizeriile USL. Și o fac cu atîta nesimțire încît, prin comparație, jurnaliștii de casă ai PDL par obiectivi.

Manipularea la care se dedă presa uselistă este atît de primitivă încît nu știi dacă se datorează în mai mare măsură prostiei „jurnaliștilor" sau părerii lor foarte proaste despre români. Căci trebuie să fii ori tembel, ori foarte sigur că ai de-a face cu un popor de oligofreni, cînd tipărești o pagină întîi ca *Jurnalul Național* din 3 iulie a.c.. Cu această porcărie sinistră, oamenii informatorului Securității Dan Voiculescu (care a amînat *in extremis* să devină „deținut politic", demisionînd din Parlament și mutîndu-și astfel dosarul la o instanță pe care o crede mai blîndă) a atins străfundurile jegului de presă. Să compari un corupt ca Năstase cu un om politic de onestitatea lui Iuliu Maniu e strigător la cer. Dar, să recunoaștem, este și ilar, măcar pentru că „deținutul politic" Năstase Adrian a înfundat pușcăria chiar în plină guvernare a PSD, partid în care deține funcția de președinte al Consiliului Național. Poate JN la perspectiva asta s-a gîndit: că și Năstase, și Maniu au fost condamnați în timpul unor guverne comuniste.

200 de ani de criză identitară. Pe data de 28 mai, Hanul lui Manuc a găzduit ultima conferință de comunicări științifice, dedicată împlinirii a 200 de ani de la semnarea Tratatului de la București dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman. Fără ca românii să știe ceva, cele două imperii au tîrguit între ele teritoriile românilor din estul Moldovei istorice. Rusia a cerut atunci toată Moldova și toată Valahia. O simplă conjunctură a făcut ca nu toți să vorbim rusește.

Ultima comemorare a fost organizată de Asociația Ambasadorilor și Diplomaților de Carieră din România. Toți participanții au căzut de acord că dezastrul românilor din partea de est a Moldovei istorice a început la 16/28 mai 1812. „Nu voi lăsa românilor decît ochii, ca să poată plînge", ar fi spus generalul Kutuzov, care conducea delegația țaristă de la București. Tîrgul dintre Imperiul Otoman și Imperiul Rus este aniversat și în prezent de către ruși, în timp ce românii fac doar comemorări la Chișinău, la Iași și la București. Au fost și congrese de istorie la Chișinău și la Iași, unde istoricii ruși au venit tot cu tezele lui Stalin: limba moldovenească și poporul moldovenesc există, era dreptul Rusiei să ia Basarabia, Bucovina și Herța pentru că trupele rusești au trecut pe-acolo sute de ani, poporul român s-a format în a doua jumătate a

secolului al XIX-lea în unele teritorii ale Valahiei și Moldovei istorice etc. Iată de ce studiul istoriei naționale vechi nu trebuie abandonat, cum se întîmplă astăzi în România.

Academicianul Ioan Scurtu a reamintit că tragedia Basarabiei a început cu tot concursul marilor puteri occidentale. La fel s-a întîmplat și la Conferința de Pace

din 1947, cînd România, victimă a pactului Molotov-Ribbentrop, a fost abandonată în fața Rusiei Sovietice. „Sigur că putem considera că Rusia ne-a făcut mult rău, dar teritoriile trebuie să le cerem de la Ucraina, iar nu de la Rusia. Apoi, nu am văzut nici un lider

politic de la București, care să intervină pe lîngă Washington, Londra și Paris pentru îndreptarea acelui abuz“, a spus istoricul.

Sufletul acestei manifestătri a fost ambasadorul Aurel Preda Mătăsaru, care a prezentat o excelentă comunicare. „Rusia își face apariția în teatrul politic european în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Martor în epocă, Jacques Fervourt, un *chargé d´affaires* francez la Sankt Petersburg, aprecia: „Dacă ambițiile rusești nu sînt luate în seamă, efectele lor ar putea fi fatale pentru vecini… O astfel de națiune are stofă de cuceritor“.

Țara noastră a simțit din plin efectele acestui avertisment. Astfel, prin tratatul de la Luțk, Petru cel Mare se obligă să nu se amestece în treburile interne ale Moldovei și să nu intervină în problema succesiunii la tronul Moldovei atunci cînd acceptă, în articolul 3, că „noi, marele stăpînitor, Măria noastră țarul, făgăduim pentru noi și pentru urmașii urmașilor noștri la tronul Rusiei să recunoaștem pămînturile principatului Moldova ca fiind cele cuprinse între rîul Nistru, Camenița, Bender, cu tot ținutul Buceacului, Dunărea, granițele țării muntenești și ale Transilvaniei după delimitările făcute cu acele țări“. Cincizeci de ani mai tîrziu, Metternich, cancelarul imperiului austriac, avertiza că țarul Rusiei Alexandru I nu concepea o alianță care să dureze mai mult de 5 ani, „deoarece ceea ce țarul visează noaptea face ziua“.

Imperiul rus a încorporat astfel Basarabia, efort care a costat Moscova 200 de milioane de ruble de aur pentru mituirea delegaților turci la tratativele de la București, inclusiv mituirea lui Manuk-bey cu o moșie imensă în Basarabia, precum și a demnitarilor turci de la Istanbul, la care s-au adăugat reprezentanții diplomatici ai marilor puteri occidentale ale vremii, acreditați în această capitală.

Marea Unire de la 1918 a fost batjocorită pe timp de pace în 1997, cînd Emil Constantinescu și Adrian Severin „au acceptat inacceptabilul, semnînd – în numele poporului român – Tratatul politic «de bază» cu Ucraina, una din succesoarele imperiului muscălesc, tratat care consfințea raptul, sau cea mai mare parte a lui, înfăptuit de Kutuzov la București, acum 200 de ani“, a spus Aurel Preda. *(V. P.)* ■

«LUPTĂTORI ÎMPOTRIVA LUI DUMNEZEU»?

PARTEA A DOUA

Textul acesta a fost făcut public mai întîi pe internet, acum văzînd în premieră lumina tiparului (în *Lumea credinței* a apărut numai un rezumat al lui). Fiind foarte lung, am optat, în revistă, pentru publicarea lui în serial, cu unele adaosuri de ultimă oră. Între timp, la TVR INFO, d-l Răzvan Bucuroiu a realizat o dezbatere pe aceeași temă, în cadrul emisiunii „De la plus la infinit", care sper că a adus unele lămuriri necesare sau că măcar a stimulat o meditație mai adîncă și o atitudine mai responsabilă în fața provocării numite „Statele Unite ale Europei", dar și a „globalizării" în general, nu doar cu „scrupule" politico-ideologice și economico-financiare, ci și – chiar dacă „se poartă" din ce în ce mai puțin – socio-morale și cultural-spirituale. În ordinea conștiinței și sensibilității creștine, această schiță de „teologie a neamului" e în primul rînd o invitație la o adordare mai sistematică a problemei, pe care teologia contemporană n-o poate ocoli la nesfîrșit.

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

IV

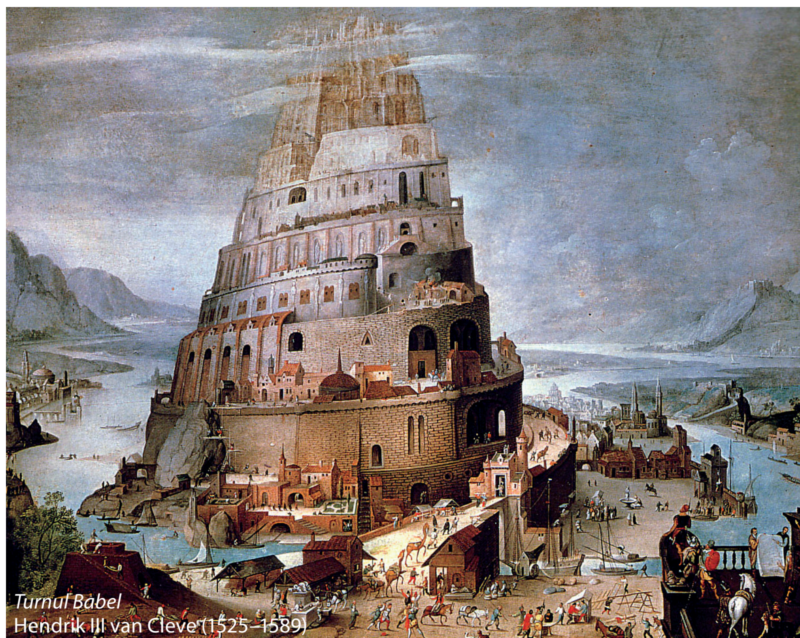
Din unghiul de vedere al unei poziționări creștine, interesează dacă această realitate incontestabilă – nați(une)a sau neamul – este de la oameni sau este de la Dumnezeu. Episodul biblic al Turnului Babel (*Facerea* 11, 1-9) sprijină aserțiunea că diferențierea „limbilor" (cuvînt care în vechime avea și înțelesul de „neamuri") nu-i străină de voința și lucrarea divină, dar într-un sens mai degrabă corecțional. Acest vag mit paleosemitic are mai degrabă relevanță morală și nu explică decît o latură a problemei. Etnicul (sinteză inefabilă de sînge și suflet) e asociat de obicei cu o anumită limbă și cu un anumit spațiu, dar între acestea nu-i o legătură indisolubilă sau o convergență necesară. Există în istorie și neamuri care și-au pierdut limba sau teritoriul, dar nu și identitatea etnică, iar cazul cel mai relevant e chiar cel al poporului evreu. „Amestecul limbilor" nu constituie nicidecum un criteriu suficient în explicarea diferențelor etnice sau a misterului etnogenetic.

Spre o perspectivă providențialistă ne duce și puternica încredințare a lui Israel că este „poporul lui Dumnezeu", ales și chemat să parcurgă mesianic o istorie sfîntă, păzindu-și cu habotnicie temeiurile identitare, tocmai din răspundere față de Dumnezeul său și de ordinea divină a Creației. Numai că originea și misiunea de sus Israel le revendică

strict pentru sine[1], pe cînd pe noi ne preocupă o explicație integratoare, în măsură să dea seama nu doar de *un* neam, ci de *toate* neamurile, consfințite ca atare prin universalismul mesajului creștin („La ai Mei am venit și ai Mei nu M-au primit; chema-voi neamurile și acelea Mă vor preamări!"). Cert este că nicăieri în Sf. Scriptură, nici în Vechiul Testament, nici în Noul Testament, nu-i contestată (sau măcar pusă la îndoială) legitimitatea existenței diferențiate a neamurilor în istorie. Faimosul loc epistolar, citat adeseori cu jubilație decerebrată (și, desigur, decontextualizat), unde Sf. Apostol Pavel zice: „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sînteți în Hristos Iisus" (*Galateni* 3, 28) are un înțeles pur spiritual, referindu-se la egalitatea de principiu a oamenilor în fața lui Dumnezeu, nu la formele vieții seculare. În lume, iudeul este iudeu și elinul este elin, tot așa cum bărbatul este bărbat și femeia este femeie, iar aceste diferențieri nu sînt cîtuși de puțin rele sau vinovate. Ba mai mult, Biblia ne încredințează (cf. *Deuteronomul* 32, 8-9; dar și *Daniel* 10, 13-21) că Dumnezeu a rînduit îngeri protectori fiecărui neam (de Israel văzînd El Însuși).

În cartea sa *Despre îngeri*[2], d-l Andrei Pleșu are un frumos capitol intitulat „Îngerii, muzica lumii și națiunile" (p. 158 și urm.), din care îmi îngădui aici cîteva spicuiri: „Toți marii învățați ai creștinismului timpuriu sînt de părere că, în economia divină, fiecare seminție își are îngerul ei păzitor. Nu doar individul uman are, prin urmare, un înger [păzitor], ci și poporul din care face parte. Iată, în acest sens, un pasaj semnificativ din [Sfîntul] Vasile cel Mare (sec. al IV-lea): «Știm încă de la Moise și de la Profeți că există îngeri înainte-stătători ai tuturor națiunilor... Aceste căpetenii și guvernatori puși să ocrotească și să supravegheze popoarele ce li s-au dat în grijă sînt fără de număr». [...] Comentarii iudaice la legenda Turnului Babel (*Testamentum Nephtali*) precizează că răspîndirea pe întreg pămîntul a urmașilor lui Noe s-a făcut cu ajutorul unei armate de 70 de îngeri, care i-a învățat pe oameni 70 de limbi diferite. Origene consideră și el că la originea limbilor naționale stau îngerii (cf. *infra*, «Îngeri și litere», pp. 204-206). Sîntem, așadar, îndreptățiți să ne imaginăm că la temelia fiecărei comunități etnice se află un principiu spiritual, un înger, care se exprimă în felul de a fi al respectivei comunități, în destinul ei istoric, în limba și cultura ei. [...] În asemenea măsură se identifică îngerii neamurilor cu neamurile pe care le păstoresc, încît, potrivit tradiției, ei vor fi chemați să răspundă o dată cu ele la Judecata de Apoi" (pp. 165-166). Hristos este însă mai mare peste îngeri și în El avem supremul „interlocutor ceresc al fiecărui individ și al fiecărei națiuni" (p. 168).

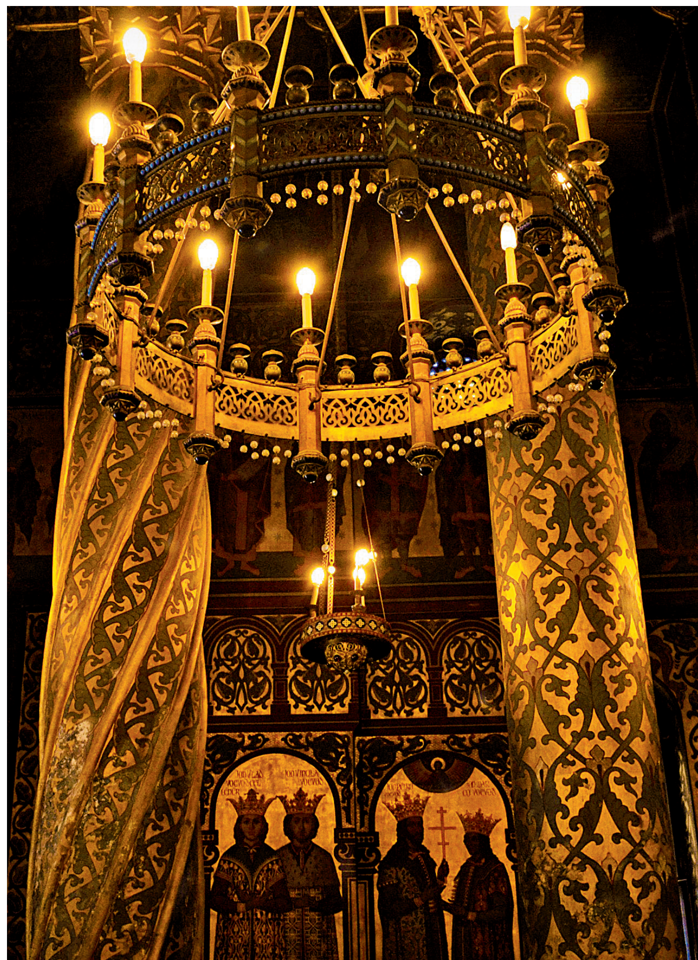
Iată că nici teologia Sfinților Părinți ai Bisericii nedespărțite, fie ea răsăriteană sau apuseană, nu se pronunță în alt sens; ba mai mult, Biserica Ortodoxă, care a păstrat cel mai fidel învățătura tradițională, a dăinuit firesc în duhul organicității etnice, orînduită treptat în Biserici naționale, pe temeiul *unității în diversitate* a întregii Firi create. Apusul, din păcate, s-a îndepărtat de această viziune realist-spirituală, absolutizînd unitatea în detrimentul diversității, cu căutarea raționalistă a unui universalism abstract, precursor religios al universalismelor laicizate ale modernității, ➘

Turnul Babel
Hendrik III van Cleve (1525–1589)

CERT ESTE CĂ NICĂIERI ÎN SF. SCRIPTURĂ, NICI ÎN VECHIUL TESTAMENT, NICI ÎN NOUL TESTAMENT, NU-I CONTESTATĂ (SAU MĂCAR PUSĂ LA ÎNDOIALĂ) LEGITIMITATEA EXISTENȚEI DIFERENȚIATE A NEAMURILOR ÎN ISTORIE.

de la „cosmopolitismul“ sau „internaționalismul“ de ieri pînă la „mondialismul“ sau „globalismul“ de azi. Cu toate acestea, natura lucrurilor a opus rezistență semnificativă abuzurilor artificiale, națiunile conservîndu-și cu îndărătnicie ființa și conștiința de sine, chiar dacă pe fondul unei crize tot mai accentuate, ce pare a permite astăzi, cel puțin în spațiul euro-american, pasul îndelung pregătit spre abolirea definitivă a structurilor naționale, adică a întregii ordini tradiționale a lumii.

Cum se poate fundamenta teologic, pe baze scripturistice și patristice, dar și în confruntare deschisă cu provocările oneroase ale modernității, existența legitimă a națiunilor și a naționalismelor subsecvente se poate vedea și din numeroasele dezbateri purtate pe această temă în România interbelică, fie de oameni de știință creștini, precum Nicolae C. Paulescu sau Simion Mehedinți, fie de filosofi cu sensibilitate teologică, precum Nae Ionescu sau Vasile Băncilă, fie de ideologi politici ai dreptei creștine, precum Corneliu Z. Codreanu sau Petre Țuțea, fie de teologi propriu-ziși, precum Nichifor Crainic sau Dumitru Stăniloae. Au avut loc și polemici de amploare pe această temă (cea mai faimoasă fiind probabil cea din 1937, în care au fost angajați Nae Ionescu, Radu Dragnea, Dragoș Protopopescu și Dumitru Stăniloae). Gândirismul, școala lui Nae Ionescu și legionarismul (cel puțin pînă la moartea întemeietorului său și „decapitarea“ generală a Mișcării: 1938-1939) au avut ca numitor comun spiritualismul și naționalismul creștin (uneori, ce-i drept, cu supralicitări mai degrabă ortodoxiste decît ortodoxe[3], de unde o anume rezervă a teologiei oficiale, ce nu trebuie nicidecum interpretată ca ostilitate de principiu). Etnicul, chiar abordat din perspective divergente (Constantin Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti, Lucian Blaga etc.), a constituit o preocupare de căpătîi, cu rezultate considerabile, pe nedrept ignorate astăzi (cînd nivelul dezbaterilor congenere, impus din Occident, e unul aproape derizoriu, sub pretenția unui soi de științifism ideologizat, *ad usum gentilium*).

Cea mai solidă fundamentare metafizică a națiunii în duhul teologiei mistice răsăritene, de la înălțimea unei înalte autorități teologice, dar și cu o bună respirație filosofică, îi aparține fără îndoială părintelui Dumitru Stăniloae și se regăsește în prima parte a volumului *Ortodoxie și românism*[4], care sintetizează un deceniu de dezbateri serioase pe tema respectivă[5].

Se întîmplă însă că diferitele denaturări ale naționalismului în istoria politică a secolului XX au dus treptat la o compromitere nedreaptă a înseși ideii naționale, ba chiar la o abruptă echivalare a ei cu ceea ce se numește îndeobște rasism, șovinism sau xenofobie. Faptul acesta a convenit mai tuturor taberelor politice de stînga, care s-au grăbit să-și scoată de aici argumente aparent îndreptățite în sprijinul promovării diferitelor internaționalisme, mai mult sau mai puțin democratice. Criza identitară a devenit una dintre mărcile „omului recent“ și principalul factor dizolvant al culturilor tradiționale.

Se pune însă întrebarea dacă procesul tot mai accelerat de deznaționalizare a lumii nu reprezintă cumva o violentare a ordinii firești a existenței istorice? Nu cumva se petrece, la nivelul „națiunilor“ și al „patriilor“, un proces de *uniformizare* tendențioasă, foarte asemănător cu cel încercat la nivelul indivizilor în diferitele regimuri totalitare (și mai ales în cel comunist)? Nu e oare la fel de scandalos să pui între paranteze personalitatea istoricește consolidată a unor comunități ca și pe aceea a unor indivizi umani? Dacă fiecărui om i se recunoaște dreptul la personalitate proprie și la liberă determinare, atunci de ce acest drept nu s-ar cuveni respectat și în cazul comunităților naționale? Cum să nu existe temeri, în fața acestor tendințe nivelatoare cu vădit substrat ideologic, că *internaționalismul democratic* al „noii ordini mondiale“ (sintagmă adeseori grafiată cu majuscule) nu-i decît *o formă camuflată de totalitarism*, ale cărui victime nu vor mai fi atît indivizii luați izolat, cît comunitățile tradiționale? Din acest punct de vedere, nu ne aflăm decît pe linia de continuitate a comunismului marxist („Proletarul n-are patrie!“), deci a așa-numitului *internaționalism proletar*, ale cărui baze sînt, cum bine știm, *ateismul* și *materialismul*, adică atentatul de tip luciferic la „ordinea firească a lumii lui Dumnezeu“[6]. Cea care se vede agresată, îndărătul ordinii politice, este însăși ordinea religioasă, care-n spațiul nostru european – fie că le place, fie că nu le place unora sau altora – se identifică organic cu creștinismul[7].

De aceea, problema națională se cuvine rediscutată (și) din perspectiva generală a creștinismului, cu toată responsabilitatea mistică și morală pe care omul creștin o are în fața lui Dumnezeu, atît pentru sine, cît și pentru aproapele. Trăitor în Biserică, creștinul are conștiința vie că nu se mîntuiește „de unul singur“, ci că există cercuri concentrice de viață comunitară (familia, neamul, Biserica), pe care nu le poate eluda fără urmări păgubitoare (văzute și nevăzute). Chiar dacă nu avem aici „cetate stătătoare“ (*Filipeni* 3, 10), ci „cetățenia noastră este în ceruri“ (*Evrei* 13, 14), istoria sau „veacul de acum“ rămîne marea „scenă a mîntuirii“, care nu ne poate fi indiferentă, după cum nu ne poate fi indiferent „trupul stricăcios“ în care viețuim cu nădejdea „nestricăciunii“ ce va să vie. Nu absolutizăm „lumea“, nici nu ne împătimim de ea, dar *ne pasă* de *rosturile* ei, căci tot ceea ce ne înconjoară e sprijin sau piedică pe calea mîntuirii.

CEA MAI SOLIDĂ FUNDAMENTARE METAFIZICĂ A NAȚIUNII ÎN DUHUL TEOLOGIEI MISTICE RĂSĂRITENE, DE LA ÎNĂLȚIMEA UNEI ÎNALTE AUTORITĂȚI TEOLOGICE, DAR ŞI CU O BUNĂ RESPIRAȚIE FILOSOFICĂ, ÎI APARȚINE PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE ŞI SE REGĂSEŞTE ÎN VOLUMUL *ORTODOXIE ŞI ROMÂNISM*.

Conform ideologiilor curente, națiunile[8] sînt contestate pentru că generează naționalisme, iar naționalismele sînt definite ca forme revolute de extremism și intoleranță. Dacă națiunea este devalidată, atunci naționalismele rămîn fără obiect. Este un caz tipic de reducționism ideologic. În realitate, cum spuneam, existența națiunilor este un ➘

fapt de evidență elementară, iar naționalismele reprezintă consecințe firești ale acestei *stări de fapt*. Că naționalismele au ajuns uneori la excese reprobabile, acesta e un adevăr. Nu înseamnă însă că orice naționalism trebuie condamnat aprioric, așa cum anumite excese pătimașe ale iubirii nu ne îndreptățesc să condamnăm iubirea în sine – care nu numai că este bună, dar este cel mai mare bun.

Părintele Stăniloae conchidea, la capătul unei minuțioase analize teologice: „Există, prin urmare, naționalism și naționalism. Există un naționalism care poate fi o grea cădere în păcat – și de multe ori așa este –, dar antinaționalismul e prin sine, ca fugă nu numai de forma creștină a viețuirii, ci și de conținutul ei firesc, o și mai grea cădere în păcat. […] Naționalismul, ca tot conținutul natural al vieții, chiar dacă nu ne mîntuie el, ci credința din el, nici nu ne pierde practicîndu-l cu credință. […] Naționalismul, în sine luat, nici nu mîntuie, nici nu pierde. Dar în practică orice naționalism sau mîntuie, sau pierde, după cum este sau nu este străbătut de credința creștină" („Naționalismul sub aspect moral", în *Ortodoxie și românism*, ed. 1998, p. 104).

V

Mai întîi se cade arătat că naționalismul genuin n-are nimic de-a face cu șovinismul sau cu vreo altă formă de izolare ori agresivitate etnică. Tot așa cum personalismul, la nivelul individual, nu-i o formă de însingurare sau de negare a celorlalți. Orice persoană este chemată să

TRĂITOR ÎN BISERICĂ, CREŞTINUL ARE CONŞTIINȚA VIE CĂ NU SE MÎNTUIEŞTE „DE UNUL SINGUR“, CI CĂ EXISTĂ CERCURI CONCENTRICE DE VIAȚĂ COMUNITARĂ (FAMILIA, NEAMUL, BISERICA), PE CARE NU LE POATE ELUDA FĂRĂ URMĂRI PĂGUBITOARE (VĂZUTE ŞI NEVĂZUTE).

se dezvolte cît mai mult pe linia propriei personalități, aceasta constituind singura modalitate optimă de contribuție creatoare la organismul social. Tot așa, orice neam este chemat să se dezvolte cît mai mult pe linia tradiției proprii, spre a aduce sporul său specific umanității înseși, care nu este altceva decît *unitatea în diversitate* a tuturor comunităților umane, finalitatea lor armonică (integratoare, dar nu nivelatoare). E un adevăr banal că, bunăoară în ordinea valorilor spirituale, cu cît ești mai specific, cu atît ești mai interesant și mai universal. Căci fiecare este chemat *să atingă universalitatea în propria lui specificitate*. Universalul este ideal, specificul este concret. Or, idealul trebuie întruchipat în concret, pe care-l catalizează și prin care se valorifică funcțional. Universalul viu, „întrupat“, nu este nicidecum totalizare amorfă, ci vastă simfonie de note specifice. Cei ce umblă să ne ispitească în numele unui universalism abstract și impersonal sînt deopotrivă in-amicii „neamurilor“ și ai „omenirii“; și, implicit, ai lui Dumnezeu, Care a rînduit ca neamurile *să existe prin fire* și *să co-existe prin iubire*, pînă ce se vor înfățișa, cu zestrea lor istorică, la marea Lui judecată.

Adevăratul naționalism înseamnă, așadar, păzirea și afirmarea creatoare a ființei și geniului național al unui neam, dar și efort conștient de armonizare cu celelalte neamuri, în concertul universal al omenirii.

Naționalismul acesta nu are doar baze materiale (biologice, istorice, politice), ci și baze moral-spirituale, metafizice și chiar mistice. De aceea, cea mai pură formă de naționalism este *naționalismul creștin*, ca unul care stă sub marele imperativ al *Iubirii*: iubire față de Dumnezeu, iubire față de propriul neam, iubire față de orice om ca făptură a lui Dumnezeu. Altfel spus, iubire *lucidă* (în sensul mistic al cuvîntului) față de ordinea firească a Creației, în care *neamurile/națiile, lăsate ca atare de Dumnezeu, sînt forme de existență metafizic legitime și istoricește necesare.*

Orice atitudine – politică sau de altă natură – care contravine temeiului dumnezeiesc al iubirii cuminecătoare este o formă de patologie istorică. Șovinismul (rasismul, xenofobia), tocmai pentru că se întemeiază nu atît pe iubirea de propriul neam, cît pe ura față de alte neamuri, nu este decît o formă de pseudo-naționalism, ce trebuie repudiată tocmai în numele naționalismului adevărat (care nu este și nu-și propune să fie belicos și exclusivist). A amesteca tendențios lucrurile, cultivînd deliberat confuzia dintre naționalism și șovinism[9], denotă o lipsă de probitate vecină cu infamia. Din păcate, propaganda antinațională a reușit să inoculeze adînc această confuzie în conștiința opiniei publice mondiale, transformînd naționalismul în „sperietoarea“ de serviciu a lumii contemporane. Creștinește vorbind, demersul onest ar fi acela de a veghea ca lucrurile să nu degenereze, prin manipulare interesată, nici în pseudo-naționalismul șovin, nici în pseudo-universalismul antinațional, care nu sînt decît două fundături simetrice ale vieții istorice.

În al doilea rînd, se cuvine reamintit că fundamentul uman al naționalismului autentic nu este poporul, ci *neamul*. Actualizez aici o distincție curentă în discursul interbelic de dreapta. Dincolo de imanența *poporului*, există o transcendență a *neamului*, conexată la Dumnezeu. Cînd spun „popor“, înțeleg o ipostază actualizată a neamului, uneori fastă, alteori nefastă, în funcție de virtuțile sau păcatele liber exercitate de fiecare trăitor curent. Iar cînd spun „neam“, înțeleg comunitatea, deopotrivă istorică și transistorică, a tuturor generațiilor trecute, prezente și viitoare subsumate ontologic aceluiași „model“ identitar de origine divină, avînd o dinamică structurală complexă, a cărei evaluare definitivă e legată de misterul eschatologic, în raport tainic cu fiecare destin personal. Chiar în stare degenerată, „chipul“ neamului continuă să subziste în fiecare dintre noi, așa cum, creștinește vorbind, la nivelul ontologic al condiției panumane, păcatul n-a des-ființat din noi „chipul lui Dumnezeu“, ci numai l-a stricat sau l-a obscurizat. Omul și-a „ieșit“ din fire, pe toate registrele existenței ➘

E ADEVĂRAT CĂ NAȚIONALISMELE AU AJUNS UNEORI LA EXCESE REPROBABILE. NU ÎNSEAMNĂ ÎNSĂ CĂ ORICE NAȚIONALISM TREBUIE CONDAMNAT APRIORIC, AŞA CUM ANUMITE EXCESE PĂTIMAŞE ALE IUBIRII NU NE ÎNDREPTĂȚESC SĂ CONDAMNĂM IUBIREA ÎN SINE – CARE NU NUMAI CĂ ESTE BUNĂ, DAR ESTE CEL MAI MARE BUN.

sale, dar Dumnezeu îi lasă posibilitatea și-i adresează chemarea de a-și „veni“/re-intra în firea lui, *mîntuirea* reprezentînd o provocare complexă, deopotrivă particulară și generală, personală și comunitară, istorică și metaistorică. Inși și neamuri (realități ontologic solidare) se pot pierde sau se pot cîștiga, căzînd toate sub „judecată“: nu atît sub judecata omenească a istoriei (care este parțială și poate fi nedreaptă), ci sub Marea Judecată a lui Dumnezeu, cea de la „plinirea vremii“.

Raportul dintre popor și neam nu trebuie în nici un caz înțeles simplist, ca unul dintre o realitate fizică, supusă devenirii, și alta metafizică, substrasă devenirii. În fond, este vorba de una și aceeași realitate, dar în două ipostaze complementare: una care „se arată“ *în* veac, alta care „se ascunde“ *dincolo* de veac; sau, altfel spus, de o prelungire a fizicului în metafizic, printr-o dinamică tainică și perpetuă, de ordin cumulativ. Tot ce pățește un „popor“ (ipostaza *sincronică* a realității etnice) se înregistrează în contul „neamului“ respectiv (ipostaza *diacronică* a aceleiași realități). În felul acesta, putem spune, fără nici o ezitare, că „neamul“ se actualizează și devine *prin* „popor“. Această dinamică ni se înfățișează complexă și imprevizibilă, ca una ce angajează tot șirul generațiilor istorice ale unui organism comunitar. De aceea, cum am arătat cu alt prilej (polemica mai veche cu d-l Patapievici, care a prilejuit numeroase lămuriri utile), se poate spune că nu există neamuri o dată pentru totdeauna rele, nici neamuri o dată pentru totdeauna bune. Ca orice realitate care cade (și) sub incidența istoriei, neamurile nu sînt entități perfecte, pentru că omul însuși nu (mai) este o ființă perfectă. Viața națională se colorează și ea, la toate nivelurile, de virtuțile sau de viciile umanului, iar neamul, ca ansamblu organic, se resimte, clipă de clipă, de starea fiecărui mădular.

Părintele Stăniloae observa cu dreptate[10] că nu împotriva neamurilor e de luptat, ci împotriva păcatului care sluțește (și) neamurile: „Scoaterea neamurilor din starea păcătoasă nu se face prin anularea calităților naționale, ci prin îndreptarea naturii omenești în general. Dacă ar fi

[1] Statutul de „popor ales“ al lui Iahve reprezintă însăşi axa istorică şi religioasă a iudaismului, iar ideea dominației sale universale, pe cale de consecință, este limpede atestată în textul Legii (*Tora*): cf. *Ieşirea* 23, 22, sau *Deuteronomul* 7, 6 (discutabilă rămînînd doar extrapolarea acestei „alegeri“ din planul religios în cel istorico-politic).
[2] Editura Humanitas, Bucureşti, 2003.
[3] Ca şi tradiționalismul în raport cu Tradiția, ortodoxismul este receptat îndeobşte ca un fel de ideologizare a Ortodoxiei, fie în sens politic, fie în sens cultural.
[4] Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1939 (reed. Editura Albatros, Bucureşti, 1998) – texte apărute inițial în *Gândirea* şi *Telegraful român*. Unele precizări utile se găsesc şi în *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creştinism şi ortodoxie* (Sibiu, 1942; reed. Editura Paideia, Bucureşti, 1993).
[5] *Cf.* şi vol. *„Fiecare în rîndul cetei sale“. Pentru o teologie a neamului: Nichifor Crainic, Dumitru Stăniloae, Răzvan Codrescu, Radu Preda*, Editura Christiana, Bucureşti 2003 (secțiunea „Repere tradiționale“), precum şi Costion Nicolescu, *Teologul în cetate. Părintele Stăniloae şi aria politicii*, Editura Christiana, Bucureşti, 2003 (analiză bazată pe publicistica de tinerețe a marelui teolog, şi mai ales pe articolele sale din *Telegraful român*). Am optat pentru sintagma de „teologia *neamului*“, socotind că acest cuvînt, deşi de origine maghiară, exprimă mai exact înlăuntrul limbii române statutul ontologic şi dimensiunea mistică a entității etnice sau naționale, avînd şi avantajul de a fi (încă) un termen de circulație curentă, spre deosebire de „nație“, receptat tot mai mult ca un termen învechit şi oarecum livresc, eliminat în mare măsură din uzul curent de către sinonimul parțial „națiune“, ce are însă un puternic caracter sociologizant, impus mai ales pe filieră marxistă. În limbajul politologic şi sociologic, conceptul de *națiune* nu mai acoperă atît o realitate ontologică sau organică, cît una de ordin juridic sau contractual, legată de ideea modernă de *statalitate*.
[6] Părintele Dumitru Stăniloae evoca, din teologia germană, sintagma *Gottes Erhaltungsordnungen*, „orînduirile dumnezeieşti de conservare

ceva păcătos însuși specificul național, atunci nu s-ar mai putea face deosebire între buni și răi în cadrul unei națiuni, căci toți ar fi răi!". Principial, neamul *este* și nu poate să nu fie. El *devine* însă *întru* Bine sau *întru* Rău, după împrejurările istoriei. Aici, „sub vremi", lucrurile sînt neclare și amestecate (*perplexae* și *permixtae*, cu terminologia augustiniană), într-o mișcare perpetuă, fiind întotdeauna loc și de „mai rău", și de „mai bine".

Așa cum insul uman nu poate fi judecat definitiv după o singură împrejurare a vieții sale, ci o dreaptă judecată se cade să ia în seamă ansamblul acestei vieți, tot așa neamurile se cade să fie judecate în ansamblul existenței lor istorice (tocmai de aceea precizam mai sus că adevărata lor judecată aparține lui Dumnezeu și că nu se poate face decît la sfîrșitul istoriei).

Conform învățăturii creștine, există o certă solidaritate eschatologică între ins și comunitatea etno-spirituală căreia îi aparține. Sfîntul Ioan Teologul ne-a lăsat această viziune a Ierusalimului ceresc: „Și neamurile vor umbla în lumina ei [a cetății sfinte], iar împărații pămîntului vor aduce la ea mărirea lor. […] Și vor aduce în ea slava și cinstea neamurilor" (*Apocalipsa* 21, 24 și 26). Încă din vechime, evreii sugerau unitatea mistică în eternitate a insului cu spița lui, spunînd despre cel ce murea că „s-a adăugat la neamul său". Biserica se roagă în mod curent pentru cei răposați să fie pomeniți de Dumnezeu „cu tot neamul lor cel adormit". Neamul este resimțit ca un fel de „sine lărgită" a fiecăruia dintre noi, avînd nu doar subzistență *istorică*, ci și permanență *transistorică*.

Între „neam" și „popor" există un raport analog – *mutatis mutandis* – cu cel dintre „Biserica văzută" și „Biserica nevăzută". Comunitatea mistică a neamului nu se substituie nicidecum comunității mistice a Bisericii (o asemenea înțelegere ar constitui o erezie de tip filetist, de care a fost păscut uneori naționalismul romantic, ce nu s-a sfiit să vorbească chiar de o „mistică națională"), ci este internă acesteia: nu atît ca *parte* într-un întreg, cît ca *diversitate* în unitatea întregului. ■

(Va urma)

a lumii". Pînă la urmă, ca orișice realitate organică, neamul poartă spre Dumnezeu, Creatorul și Rost(u)itorul – *Logos*-ul – lumii. Orice refuz sau siluire a realității firești este „partea diavolului", negarea luciferică a creației și a ordinii ei divine.

[7] S-a afirmat că rădăcinile creştine ale Europei, deşi incontestabile, n-ar mai fi, totuşi de actualitate. Dincolo de faptul că „ingredientul" creştin din sufletul european este greu (dacă nu imposibil) de cuantificat, e de spus că nu altcineva pentru noi şi peste capul nostru, ci noi înşine, fiecare, în mod liber şi personal, facem (putem face) să fie ceva anume actual sau nu. Şi de cînd este Hristos inactual?! Că există o eclipsă istorică a conştiinţei şi vieţii creştine, aceasta este o altă discuţie, care nu ţine de actualitate şi inactualitate, ci de nedesăvîrşirile conjuncturale ale umanului.

[8] Folosesc aici termenul de „naţiune" mai ales cu sensul ontologic de *natio* („naţie", „neam"), însă fără vreo iluzie de „purism" etnic. Etno-identităţile, în acest tîrziu al istoriei, sînt realităţi complexe, funcţionale în virtutea unei *predominanţe* asumate. Am lămurit altădată că „în toate statele moderne există majorităţi şi minorităţi etnice; caracterul *naţional* al unui *stat de drept* nu exclude diversitatea etnică a cetăţenilor săi, ci atestă existenţa unei majorităţi fondatoare, recunoscute ca *prima inter pares*. Toţi cetăţenii se bucură de drepturi egale, dar e firesc ca viaţa publică să se coloreze cu precădere după tradiţiile, sensibilitatea şi stilul de viaţă al elementului majoritar. Elementele minoritare, la rîndul lor, sînt factori de nuanţare a vieţii naţionale, iar comunitatea de interese e chemată să ducă la o armonizare a tuturor notelor componente şi la un destin istoric solidar. Prin urmare, «specificul naţional» nu se reduce la tradiţia etnoculturală a elementului majoritar, ci reprezintă, în contextul dat, o sinteză complexă de convergenţe istorice, de negăsit ca atare la un alt meridian".

[9] Continuă să circule în mod curent sintagma perversă de „manifestări naţionalist-şovine", impusă de comunism.

[10] *Cf.* „Scurtă interpretare teologică a naţiunii", în *Ortodoxie şi românism*, ed. 1998, p. 23.

O ȚARĂ BOLNAVĂ

JEAN LAUXEROIS*

În evenimentele recente și inedite care zguduie Franța, ceea ce te face să înlemnești, dincolo de faptele în sine, sînt înfiorătoarele idioțenii și rușinoasele lașități care le-au însoțit. Acestea dovedesc diferitele grade de confuzie intelectuală și de decădere morală la care au ajuns astăzi, în mare parte, elitele noastre politice și mediatice, spre dezastrul acestei țări.

Să trecem peste jalnica josnicie care-l caracterizează pe cel ce a putut afirma că, de fapt, „nu-i moarte de om“. Să trecem și peste contradicțiile elocvente ale acelor presupuși apărători ai poporului, grăbiți să sară în ajutorul castei lor, fără un cuvînt pentru o biată femeie de serviciu, căreia îi refuză pînă și noțiunea de presupusă victimă. Ceea ce ne va surprinde încă și mai mult este faptul de a fi auzit un om politic, departe de a fi un idiot, afirmînd sus și tare că aceasta este, de fapt, doar o afacere personală, care nu îl privește decît pe cel implicat în ea.

Este oare posibil să ignorăm ideea că purtările individuale nu sînt niciodată strict private, căci prin ilegalitatea, ba chiar nebunia lor, ele sînt legate, chiar dacă nu foarte vizibil, de spiritul vremii și de ideologiile al căror produs sînt? Cum am putea să nu vedem că este vorba de o răspundere unică și de netăgăduit, care azi a devenit literă moartă, atunci cînd ea ar trebui să fie trăită și afirmată ca un imperativ categoric?

O asemenea orbire, foarte răspîndită, nu este numai „o slăbiciune a creierului“, cum ar zice Rimbaud. Răul este mult mai grav. Franța este o țară care, din punct de vedere politic, moral și spiritual, este foarte bolnavă, în lipsa reperelor și direcțiilor, pentru că elitele sale au făcut-o să-și piardă simțul demnității. În loc de a-și privi propriul buric dînd lecții restului lumii, țara noastră ar face mai bine să se privească în față și să înceapă o cură de ispășire, cu inteligență și umilință.

Da, această țară este bolnavă prin reprezentanții săi politici. Se știe, se scrie. O castă autoproclamată, trăind numai pentru ea însăși în vase etanșe, a pus mîna pe puterea care a devenit un scop în sine. Partidele se luptă pentru ea,

o cuceresc alternativ, prin lupte crîncene, deseori fratricide, dar împărtășind aceeași demagogie, în așteptarea acelorași mîrșăvii. A fi om politic a devenit o meserie care oferă drepturi și avantaje materiale. Puterea trebuie păstrată cu orice preț, pentru că pierderea ei înseamnă pierderea acestora. Și totodată, după cum spunea Pascal, înseamnă și pierderea acestei cetăți a „divertismentului“ care apără de singurătate și de plictis, fără de care regii decăzuți de la putere ar trăi o viață mai tristă decît a altora, pentru că ar fi condamnați la o infinită melancolie. Așa că cel ce și-a pierdut locul pleacă imediat să vîneze altul: trebuie pus de-ndată în alt scaun, protejat de casta sa, de clanul său. Trebuie să beneficieze de o rentă sau de o sinecură, pe cît posibil pe viață. Chiar și de departe, trebuie să se afle în orbita puterii, fără de care nu ar mai fi – ce grozăvie! – decît un simplu cetățean.

* Filosof francez şi traducător (Sofocle, Platon, Aristotel, Heidegger etc.), a publicat în 2011 cartea *Frumusețea muritorilor. Eseu despre lumea greacă pentru oamenii zilelor noastre* (*La Beauté des mortels. Essai sur le monde grec à l'usage des hommes d'aujourd'hui*) la editura pariziană Desclée de Brouwer. *(N. trad.)*

Dar dacă puterea trezește o dorință atît de aprigă, aceasta se datorează mai ales puterii pe care o dă narcisismului și plăcerii permise de acesta. Dacă oferă toate avantajele și permite chiar și toate tipurile de corupție – financiară, morală, sau amîndouă la un loc –, ea permite mai ales expansiunea extraordinară a acelor *ego*-uri de toate felurile și a deliciilor tuturor hedonismelor. „Pentru noi sînt acum *lambris*-urile și nopțile de nebunii“, cum zicea într-o zi fax-ul unui mic funcționar de la cultură avansat cu greu de către prietenii lui pe un post care urma să-i permită, în sfîrșit, să se bucure de toate plăcerile... Da, la noi, puterea înseamnă asigurarea de nesfîrșite plăceri. Aceasta este năzuința tainică a tuturor președinților succesivi ai Republicii, părinți sufletești ai prea multor oameni politici de astăzi. Acești părinți au dat exemplul și au deschis calea, într-o versiune fără noblețe a fostei puteri monarhice franceze. De fapt, Republica este fascinată de felul de a fi al Regelui, înconjurat de amante și de bastarzi: vechile pofte s-au îmbinat cu nevoia de plăceri iscată de anul ’68, în numele libertății sexuale. Dar despre ce libertate este vorba? Atunci cînd nebunia plăcerii se adaugă dereglării moravurilor, atunci cînd sexul face parte din foaia de parcurs a omului politic, fie el în *miting* sau în serviciul Franței, atunci ne aflăm mai aproape de decadența imperiului roman decît de utopie. Este extazul neronian la îndemîna primului venit, triumful unui hedonism de sfîrșit de rasă, de sfîrșit de veac sau de sfîrșit de lume. În beția consumerismului, favorizată de amețeala banului curgînd în valuri, ca niciodată, în mainile bogătașilor, omul puterii vrea să se îmbete fără nici o piedică, avînd sentimentul unei nesfîrșite impunități. Din moment ce exemplul vine de atît de sus, cum să ne mai îngrozim în fața violurilor în grup din cartierele mărginașe și de extinderea adictivă, aproape schizofrenică, a perversiunulor de tot felul? Hedonismul nelimitat, cinic, nerușinat, care ține loc de filosofie a existenței și de convingeri politice, este simptomul unei adevărate „decivilizații“.

unul pe altul, pentru că trăiesc împreună din aceeași pomană, toți complici sub aceleași *lambris*-uri, prieteni și adversari. Da, pentru că este nevoie totuși de cîțiva opozanți oficializați, ca să dea impresia și să întrețină iluzia unei transparențe „democratice“. Toată lumea o știe, dar nimeni nu va spune ceva. Există, cum se zice, presiuni, dar peste toate există respectul legii tăcerii, în jocul autocenzurii care

FRANȚA ESTE O ȚARĂ CARE, DIN PUNCT DE VEDERE POLITIC, MORAL ȘI SPIRITUAL, ESTE FOARTE BOLNAVĂ, ÎN LIPSA REPERELOR ȘI A DIRECȚIILOR, PENTRU CĂ ELITELE SALE CORUPTE ȘI IRESPONSABILE AU FĂCUT-O SĂ-ȘI PIARDĂ TREPTAT SIMȚUL DEMNITĂȚII.

Da, țara asta este bolnavă. Bolnavă și de jocul dintre micile aranjamente și marile secrete. Pentru că trebuie ca acest hedonism de mare lux și de cloacă să fie apărat de suspiciuni și de reacțiile posibile ale bunului popor. Clanurile sînt organizate pentru a se proteja și pentru a-i proteja pe cei puternici, care le dau pîinea cea de toate zilele. Omerta, secretul, „cenzura albă“ se află, înainte de orice, în serviciul oamenilor politici, ce întrețin cu jurnaliștii și cu intelectualii patentați raporturi care țin de o complicitate sectară. Toată această minunată lume formează „o sectă“, un cerc restrîns, mai ales parizian, care ține în mînă toate puterile și toate pîrghiile. Putem pune rămășag că sînt cel mult trei sute de inși care își asigură, în mod reciproc, o protecție tacită, care se valorifică

își inventează virtuți, în numele protecției vieții personale.

Mulți dintre pretinșii intelectuali nu rămîn nici ei de căruță, căci și ei au năzuința tainică de a face parte rîndul celor privilegiați și de a se infrupta, de a intra și ei în sfera aleșilor și de a participa la această lume fascinantă, care le dă impresia de a exista. Pentru ei problema este de a face sau nu parte din ea. Și de la cărți pînă la media, de la „cărțile pentru media“ și dineurile mondene pînă la cabinetele ministeriale, calea este, în sfarșit, deschisă. Filosofii autoproclamați se împăunează, devin bufoni și se visează sfetnici ai Prințului. Unii ajung chiar miniștri. În numele culturii și al inteligenței, abuzează de funcția lor și își trădează vocația căzînd în cinism și în viclenie pentru a cauționa această drojdie. Da, mai rău decît o societate secretă: ➘

o adevărată sectă. Dacă, așa cum zicea de curînd unul dintre ei, „prietenul meu nu este un om din Neanderthal“, lucrurile stau și mai rău. Ca un occidental civilizat, un francez rațional, un socialist mai lustruit pot să se comporte ca un *homo erectus* – dacă ne mulțumim să vorbim despre patologia sa, fără să ne aplecăm asupra fondului afacerii; da, acolo se află într-adevăr „decivilizarea“, „barbaria cu față umană“ –, trebuie să deturnăm titlul pentru ocazia premonitoare a cărții care a făcut să intre acest intelectual în bazarul ideilor contemporane.

Dar această țară este bolnavă și de gangrena ideologică de care este măcinată. Veți spune: Ce are de-a face aici ideologia? E drept, dar cum să nu fim convinși de deriva „socialismului“ francez? Moștenitor al unei filosofii din secolul al XIX-lea și al unei tradiții morale care au avut măreția lor, acest socialism muribund tot nu a înțeles că experiența istorică a comunismului i-a făcut demult foaia de lichidare. Fără îndoială că nu este aici nimic surprinzător, din moment ce socialismul nu mai este în stare nici de cea mai mică invenție teoretică, nici de cea mai măruntă gîndire serioasă despre viitorul omenirii și al societății umane: se hrănește dintr-un vechi fond de utopie cu privire la care filosofia a demonstrat că nu mai este decît avatar al unei religii secularizate, unde diminețile care cîntă sînt doar transpunerea muzicală a vechii făgăduințe a paradisului terestru sau ceresc. Un șef socialist de azi nu este nimic altceva decît fantoma lui Bouvard și Pécuchet. Iată de ce acest socialism nu mai are nici un orizont în afară de cel al obținerii puterii, jucînd în mod demagogic cartea sentimentului – foarte legitim de altfel – nedreptății sociale și nenorocirii universale. Iată de ce acest partid nu are alt scop în afara lui însuși, organizat în curente care grupează în special oamenii unui șef de clan, urmîndu-l ca niște umbre în nerăbdarea distribuirii atît de mult așteptate a posturilor și a portofoliilor.

MOŞTENITOR AL UNEI FILOSOFII DIN SECOLUL AL XIX-LEA ŞI AL UNEI TRADIȚII MORALE CARE AU AVUT MĂREȚIA LOR, ACEST SOCIALISM MURIBUND TOT NU A ÎNȚELES CĂ EXPERIENȚA ISTORICĂ A COMUNISMULUI I-A FĂCUT DEMULT FOAIA DE LICHIDARE DIN ISTORIE.

Dar există și ceva mai rău: unde este cu adevarat acel *socius* al socialismului de azi, când ne dăm seama cît de mult ascunde în el puterea celui mai desfrînat individualism? În spatele slăbiciunii abstracțiilor sale, socialismul, în forma lui franceză, măgulește egalitarismul distrugător al unei societăți care cere înainte de toate privilegiul și dreptul la individualitate. Așa cum bine a înțeles Baudelaire: „Aici, fiecare vrea să semene cu toată lumea, cu condiția ca toată lumea să îi semene“. Acesta este și fondul de psihologie socială din care se adapă acest partid, ai cărui cei mai sus-puși șefi și-au arătat nu o dată adevărata față: aceea a unui individualism exacerbat, a cărui lege este minciuna publică și privată, machiavelismul de folosință personală, disprețul față de poporul manipulat și supus unor serbări idioate, corupția organizată la vîrful Statului, plăcerile foarte orientale ca mod de exercitare a puterii... Înțelegem de ce poza și artificiul au avut prioritate cîndva în regia unei pretinse măreții istorice. Această țara este bolnavă de toate aceste minciuni și de tot acest bîlci.

Da, țara asta e bolnavă, pînă la sfîrșit, de societatea ei care putrezește pe picioare, de falimentul financiar care pîndeste Statul, de abstracțiile ideologice care o guvernează și de această ignorare a realității care o caracterizează. Această țară este, de acum încolo, fără coloană vertebrală, pentru că moare din pricina a ceea ce, pînă azi, a ținut-o în viață, adică din pricina a (cel puțin) trei din moștenirile acumulate.

Prima este cea a dorinței de parvenire, care este fondul imaginarului său social încă din secolul al XVII-lea și care a fost atît de bine surprins de La Fontaine, Stendhal și mulți alții.

Să te crezi Cineva e-obișnuit
în Franța, / Așa se creează
cîte-un om important, /
Ce deseori e doar un mic
burghez. / Aceasta este boala
franceză. / Vanitatea prostească
ne caracterizează.

Cu aceste versuri începe fabula *Șobolanul și elefantul*. Problema este că fabula e astăzi frumoasa poveste a democraticului ascensor social.

Cea de-a doua moștenire este cea a răspîndirii congenitale a

„abstracției“, pe care Tocqueville și Baudelaire au fost primii care au diagnosticat-o ca maladia infantilă a noii societăți franceze. Tocqueville analizează modul în care influența predominantă a „oamenilor de litere“, pe care Rousseau îi stigmatizase deja, a condus la Revoluție și a împins întreg poporul spre toate abuzurile abstracției politice și spre necunoașterea realității. Baudelaire scria, în privința Franței, că „caracterul utopic, comunist alchimist al acestor creiere nu-i permit decît o pasiune exclusivă, aceea a formulelor sociale“. Se înfruptă deci din abstracții care sînt tot atîtea alibiuri și false imagini, în timp ce, astăzi, realitatea este un Stat în plin faliment financiar.

În fine, ultima moştenire este cea a anului ’68. Ea corespunde unui faliment al sistemului educativ, de care întregii lumi puțin îi pasă, pentru că distrugerea lui a fost rodul unei decizii luate prin perfectă bună-înțelegere, dictate de ignoranță, de lașitate și de dogmatism laolaltă. Această moștenire este cea a distrugerii totale a oricărei idei de valoare; este cea a unei asemenea dezorientări a tineretului încît nu mai poate afla nici o substanță în instituțiile noastre educative. Treaba aceasta uluitoare confirmă, din mers, felul în care sistemul economic nu este suficient pentru a face să trăiască nici un om, nici o societate, nici o lume. Inteligența economica poate fi însoțită de un dezastru uman; iar reușita financiară poate fi mai cumplită decît orice pentru un om, pentru o societate, pentru o lume. De ce să-i ponegrim doar pe fotbaliști, atunci cînd oamenii politici devin ei înșiși contra-exemple pentru tineret? Atunci cînd reușita profesională este însoțită de un asemenea eșec moral, de o asemenea patologie, de o asemenea dereglare psihică, există într-adevăr simptomele simbolice ale unui naufragiu colectiv, precum și ale unei prăbușiri spirituale. Individul care nu are de dat socoteală nimănui nu se mai învîrtește decît în cercul plăcerilor lui, precum o fiară în cușcă. Unii pînă la crimă. Educația ar trebui să fie –în sensul profund și nu monden al termenului – și *bună creștere*.

E timpul ca toate acestea să înceteze. E timpul să facem apel la o etică a răspunderii care să nu fie redusă la acele cuvinte goale de sens care apar mereu în discursul găunos al politicienilor contemporani. Hans Jonas a avut meritul ca, în fața *Principiului Speranța* de Bloch, să afirme nevoia *Principiului de răspundere* și să ceară „o etică a răspunderii pentru o civilizație tehnologică“. A avut dreptate cînd a arătat că miza răspunderii nu era doar trecutul, ci viitorul.

Totuși, nu este vorba astăzi doar de o etică tehnologică și nici de principiul de precauție. Nu este vorba doar de o preocupare pentru creșterea temperaturii pămîntului și nici pentru stratul de ozon. Toate acestea sînt legitime și justificate, dar nu ar trebui să oculteze întreaga întindere a ariei răspunderii.

Trebuie să încetăm să facem din mondializare țapul ispășitor al tuturor perversiunilor noastre și să luăm, în sfîrșit, măsura realității lucrurilor. Timpul răspunderii nu este doar cel al trecutului, nici doar cel al viitorului, ci, mai înainte de orice, cel al prezentului. Și prezentul este cel al posibilității vieții *în comun*. În societățile noastre atomizate, problema legăturilor în comunitate devine primordială. Deci, dimensiunea simbolică a existenței trăite de reprezentanții noștri politici devine majoră. Este cu adevărat vorba de a pune capăt domniei nebunești a individualismului și a diverselor adicții, a hedonismului sălbatic al *ego*-urilor răvășite de *libido*-uri nebune și de turpitudini de tot felul. Trebuie să punem capăt fuduliei, machiavelismelor mărunte și marilor minciuni care sfîrșesc prin a descuraja popoarele. Trebuie să punem capăt acestor mafii mărunte și acestor secte politice care decid viitorul țării noastre.

TREBUIE SĂ PUNEM CAPĂT FUDULIEI, MACHIAVELISMELOR MĂRUNTE ŞI MARILOR MINCIUNI CARE SFÎRŞESC PRIN A DESCURAJA POPOARELE. TREBUIE SĂ PUNEM CAPĂT ACESTOR MAFII MĂRUNTE ŞI ACESTOR SECTE POLITICE CARE NE DECID VIITORUL…

Da, sîntem răspunzători. Răspunzători pentru noi înșine. Răspunzători pentru oamenii noștri politici, chiar dacă ei fug din fața răspunderii lor față de noi, cetățenii. Răspunzători pentru comunitatea pe care o formăm – pentru cîtă vreme încă? ■

În româneşte de **Marcel Petrişor**

BASARABIA
DE LA ISTORIA REALĂ LA POLITICA MANUALELOR ŞCOLARE

PAUL NISTOR
paul.nistor@rostonline.org

În 2012 s-au împlinit 200 de ani de la ocuparea jumătății estice a Moldovei de către ruși. Moment trist în istoria națiunii, care a aruncat în suferință mii de oameni trăitori într-o provincie românească de graniță și care a avut efecte cumplite pe termen lung. Probabil nici o altă parte a marii noastre comunități nu a trecut prin încercări atît de severe și de constant prezente în ultimele două secole. Evenimentul este marcat astăzi în culori și tendințe diferite care, pe lîngă complexitatea situației, indică și potențialul emoțional încă exploziv pe care îl mai deține problema basarabeană…

Istoricii, televiziunea publică și radioul, unele jurnale, anumite instituții culturale sau de educație, ong-uri dinamice care se agită pe stradă sau pe internet, părți consistente ale societății au alocat timp, resurse și energie pentru a explica și readuce înaintea conștiinței publice nu doar un eveniment istoric cu consecințe majore – Tratatul ruso-turc din 16/28 mai 1812 –, ci și stadiul actual al relațiilor moldo-române și propuneri de integrare firească a Basarabiei într-o națiune culturală care transcende faliile politice. Uneori dezbaterile au fost docte, raționale și științifice, alteori militante, emoționale și viscerale, reflectînd în cel mai înalt grad faptul că rana de la Est a românimii nu este închisă. Fie că în discuții s-au implicat unioniștii sau adepții integrării europene a Republicii Moldova, sau chiar negaționiștii și cei dominați de o indiferență detașată față de subiect, problema basarabeană a fost repusă rapid și pasional pe o agendă a vremurilor prezente. Dacă o mare parte a opiniilor exprimate în România sau Republica Moldova s-au păstrat într-o decență științifico-istorică și de discurs public, nu lipsesc nici intervențiile brutale ale „patrioților“ moldoveni sau ale istoricilor ruși, care vor să explice inexplicabilul și să aducă în firesc nefirescul.

Pentru a analiza atitudinile actuale preferăm o mică incursiune în trecutul simbolic, într-un efort de rememorare a faptelor simple și clare, care au generat însă consecințe mult prea alambicate.

Tratatul ruso-turc din 16/28 mai 1812 a încheiat războiul din 1806-1812, derulat într-un context european agitat, marcat de aventura continentală a armatelor franceze conduse de Napoleon I. Trupele rusești au ocupat Principatele Române încă din 1806 și, ieșind învingătoare în cîteva ciocniri militare, au forțat încheierea păcii în primăvara anului 1812, pentru a face față marii campanii franceze în Est. Sub comanda celebrului general Kutuzov, în ultima fază a războiului, armatele țariste au înconjurat surprinzător tabăra otomană de la Giurgiu, obligîndu-i pe sultan și pe marele vizir Ahmed să

Prințul Mihail Illarionovici Golenișcev-Kutuzov

deschidă negocieri de pace. Turcii au sperat tot timpul într-un sprijin francez și au tărăgănat negocierile, dar în fața întîrzierilor Parisului, ca și a unor amenințări cu operațiuni militare rusești la sud de Dunăre, au cedat.

Pretențiile țarului au fluctuat de la utopia ocupării definitive a ambelor Principate și pînă la obținerea unor părți consistente doar din Moldova. Negociatorul rus Italinski – ambasador la Constantinopol – a insistat mult timp pe cedarea teritoriului moldovean pînă la Siret, dar în final sultanul a acceptat să înstrăineze doar spațiul dintre Prut și Nistru. Regretul otomanilor, exprimat la scurtă vreme de la semnarea tratatului, nu s-a îndreptat doar către pierderea liniei de cetăți și a grînarelor Moldovei, ci și către marea grabă cu care s-a făcut cedarea, în condițiile în care invazia franceză în Rusia ar fi dus la salvarea părții de Est a Moldovei. Chiar și Poarta a recunoscut că a săvîrșit o gravă greșeală politică.

Contextul internațional ne indică, așadar, jocuri diplomatice și militare incitante, dar situația de pe teren arată realități dureroase. Ocupația rusească în

A DEVENIT CLASICĂ REPLICA DATĂ DE KUTUZOV CELOR CARE ÎL ATENȚIONAU CĂ ROMÂNILOR NU LE-A MAI RĂMAS NIMIC DUPĂ OCUPAȚIA RUSĂ: „LE-AU RĂMAS OCHII CA SĂ PLÎNGĂ“.

Moldova a dat din nou măsura comportamentului crud al trupelor țariste față de poporul de rînd: jafuri, biruri suplimentare, violențe armate. Boierii și mitropolitul țării – Veniamin – au fost umiliți, iar discursul „eliberării“ creştine s-a schimbat repede într-o argumentație de tip anexionist, de pe poziții stăpînitoare. A devenit clasică replica dată de Kutuzov celor care îl atenționau că românilor nu le-a mai rămas nimic după ocupația rusă: „Leau rămas ochii ca să plîngă“. În acest peisaj general, nobilimea Moldovei a înaintat un protest domnitorului Scarlat Callimachi, în 1812, în care se exprima nemulțumirea profundă față de înstrăinarea nepermisă a unei părți bogate din țară.

Ceea ce a urmat a fost catastrofal pentru românii moldoveni. În primii ani de ocupație rusească, limba română s-a mai păstrat ca limbă acceptată în instituțiile din Moldova de Est dat fiind că etnicii români reprezentau 95% din populație. Dar după abia trei decenii, între 1840-1845, nu mai erau admise documente în limba autohtonilor, iar româna a

fost suspendată ca limbă de predare în școli. Din februarie 1866, limba română nu mai putea fi utilizată nici ca limbă opțională în unele licee și seminarii teologice. Începea astfel calvarul deznaționalizării și al pierderii accelerate a patrimoniului identitar.

Apoi, mai puțin în perioada țaristă și mai mult în era sovietică, s-a trecut la fabricarea artificială a unui al doilea popor romanic de sorginte estică (moldovenii), care, pasămite, avea și puternice rădăcini slave. Cei 100 de ani de apartenență la Imperiul Rus și integrarea în Uniunea Sovietică, după 1944, au condus la o rătăcire indentitară aproape fără precedent în Europa. Ideologia sovietică, interpretarea tendențioasă a istoriei și lingvisticii și un învățămînt restrictiv au redus la un stadiu autarhic și rudimentar un popor lipsit de orice posibilități de reacție și apărare. Astfel se face că la finalul comunismului, după cum constata un analist din Basarabia, dacă balticii s-au ridicat pentru suveranitate națională în interiorul URSS, moldovenii au luptat în primul rînd pentru recuperarea identității. După 1991, timp de două decenii, în locul unor reforme structurale și a unui proiect de modernizare, basarabenii au discutat o singură problemă: „Cine sîntem?!". Forțele politice, din dorința menținerii la putere, au intervenit perfid în domeniile culturale, alimentînd dilemele identitare și aducînd haosul în destinul comun al populației dintre Prut și Nistru.

Acesta este „contextul" în care astăzi, la 200 de ani de la momentul 1812, subiectul basarabean revine în conștiința și agenda publică. Iar noțiunea de „identitate" a rămas cheia de boltă, chiar dacă nu întotdeauna recunoscută, a tuturor deciziilor și strategiilor privind viitorul Republicii Moldova. Să mai notăm că atitudinile prezentului sînt amorsate și de meandrele relațiilor din ultimii 10 ani dintre cele două state românești, cînd președinți precum Voronin, Ghimpu sau Băsescu au uzat de o retorică națională care a ținut trează vigilența tuturor.

Pe acest fundal veșnic frămîntat, o decizie „profesională" aparent tehnică s-a transformat în scînteia care putea declanșa un fenomen incandescent. O comisie alcătuită de ministrul Educației din Republica Moldova, Mihai Șleahtițchi, și formată din 20 de istorici basarabeni, a decis în privința viitoarelor manuale de istorie, pentru nivelul preuniversitar. S-a optat pentru un domeniu integrat – „Istorie", cu varianta „Istoria românilor și universală" –, consfințindu-se astfel dispariția definitivă a obiectului „Istoria românilor" (realizată de regimul Voronin la mijlocul deceniului trecut). Scorul strîns al votului, 11-9, arată că acolo a existat o miză mare, orgolii și argumente puternice, dar și că „învinșii" aveau alternative și țineau la opiniile lor. Inutil să mai precizăm că în orice alt stat pasiunile nu ar fi fost atît de fulminante. Dar într-o societate care și-a văzut identitatea deformată și re-re-reinterpretată de mai multe ori în ultimul secol, istoria românilor era un pilon al cunoașterii de sine și al demnității de grup. Probabil s-a interpretat prea brutal cînd s-a afirmat că cei 11 au realizat o demonstrație de forță contra intereselor națiunii române. S-au spus destule vorbe nedrepte, deoarece unii istorici de acolo au și suficient de multe merite în răspîndirea culturii și civilizației românești, între Prut și Nistru sau în lumea largă. Cu toate acestea, rămîn întrebările și mai toate încep cu „de ce?". Pentru că cei mai mulți de acolo au studii, specializări și prieteni la Iași și București, gestul lor a fost perceput ca o lipsă de loialitate față de comunitatea românească în ansamblu și ca un exercițiu de limbaj dublu. Curios este că nimeni de aici nu le-a cerut vreodată să facă sacrificii pentru întronarea vreunei națiuni politice românești unitare, de tip secol XIX, „de la Nistru pîn' la Tisa". Dar nici nu s-a așteptat nimeni ca ei să eludeze națiunea

culturală și să expună generațiile viitoare din Basarabia la o diluare identitară calculată.

Există argumente și din cealaltă parte, evident. Obiectul „Istoria românilor“, oricum, ar fi fost anulat de comuniști (dar de ce nu a fost repus în drepturi chiar și cu alte manuale?) iar în Estul Sălbatic al anului 2012 era mai de *bon ton*, cu stil european, să-i prezentăm pe români ca integrați perfect în istoria continentală. Nu mai conta că în mințile fragede ale unor copii, și așa prea puțin atenți la învățătură, predarea unor istorii mixate poate duce la talmeș-balmeș cultural. S-a mai spus că vechile manuale de „Istoria românilor“ aveau trăsături etniciste care duceau către comunism și extremism. Dar oare cine le poate explica germanilor, rușilor sau francezilor că sînt niște radicali feroci atunci cînd își promovează cu mîndrie relaxată valorile identitare? În plus, e posibil ca noile manuale să cuprindă pînă la 55% istorie românească, după cum se laudă inițiatorii (ideea fiind că… nu forma, ci fondul contează), dar garantează cineva că acest procent nu este fluctuant, în funcție de culoarea următoarelor guverne, de presiunile externe și de umorile vreunui viitor președinte?

Dezbaterea e adîncă, întrebările sînt multe și opiniile pătimașe nu vor trece ușor. Dar acesta e un semnal că decidenții întotdeauna vor trebui să se gîndească la responsabilitatea unei întregi comunități și mai puțin la filosofii de salvare personală. Și un detaliu poate nedrept: în Basarabia, povara deciziei este dublă. Nu doar Moldova, ci întreaga românitate privește spre cei care construiesc destinul societății post-comuniste. Și, vrînd-nevrînd, poate ca o ironie a sorții, în Republica Moldova politicienii, istoricii sau scriitorii au o șansă în plus de a deveni eroi. Printr-un gest foarte mic, în vremuri atît de tulburi, se pot așeza în galeria personalităților pozitive sau negative. Cu imaginarul, prejudecățile și așteptările unei națiuni chiar nu te poți juca! Cîștigi sau pierzi total încrederea conaționalilor, printr-o simplă atitudine.

Presiunile politice nu au lipsit. Premierul Filat s-a implicat și el, dar, încercînd să devină imparțial (optînd pentru un simplu obiect „Istorie“), i-a deranjat pe românofoni. Chiar și ambasadorul Rusiei, Valeri Kuzmin, a simțit nevoia să intervină, referindu-se însă doar la vibrațiile negative pe care i le-ar transmite manualele de istorie din Republica Moldova și solicitînd o imagine mai bună pentru ruși în textele educaționale. Nu știm dacă aceasta s-a dorit o intimidare sau doar o atenționare, într-o logică „firească“, a Moscovei. Dar intervenția politicienilor, într-un stat încă vag democratic, ar clătina probabil curajul multor istorici în luarea unor decizii conform propriei conștiințe. Poate că guvernul de la Chișinău, Rusia, Europa, toate la un loc, impresionează. În același timp, însă, istoricii trebuie să aibă verticalitatea de a lua hotărîri limpezi, astfel încît noile generații să nu mai rătăcească pe căi încețoșate către un vag profil cultural românesc.

În rest, „anul 200“ va trece și el, aruncîndu-ne într-o oarecare acomodare cu structura tensionată a Basarabiei actuale. Probabil că nici unul dintre detaliile care ni se par a fi capitale nu va fi rezolvat și finisat în 2012. Soluțiile stau în toleranță, echilibru, acceptarea celuilalt, educație și culturalizare. Democratizarea și modernizarea societății basarabene, transformarea ei din temelii, sînt mai importante decît perpetuarea unor poziții aparent ireconciliabile. Și, mai mult ca oricînd, locul disputelor ar trebui luat de o colaborare rațională. Iar acceptarea e cheia de bază a destinului comun. Dacă românii de acolo ar trebui să-și accepte cu relaxare și cu mîndrie apartenența la națiunea culturală carpato-danubiană, celelalte etnii ar trebui să respecte aceasta. Iar împreună să admită o cooperare multietnică într-o structură democratică care să garanteze drepturile și identitatea fiecărui individ sau grup.

Un viitor între granițele Uniunii Europene ar putea să domolească pasiunile, să sporească disponibilitatea de înțelegere a celuilalt și să accelereze închiderea rănilor trecutului și prezentului. ■

FORȚELE POLITICE, DIN DORINȚA MENȚINERII LA PUTERE, AU INTERVENIT PERFID ÎN DOMENIILE CULTURALE, ALIMENTÎND DILEMELE IDENTITARE ȘI ADUCÎND HAOSUL ÎN DESTINUL COMUN AL POPULAȚIEI DINTRE RÎURILE PRUT ȘI NISTRU.

MODEL DE LUPTĂTOR PENTRU ROMÂNITATE

Neculai Popa

CLAUDIU TÂRZIU
claudiu.tarziu@rostonline.org

L-am cunoscut la Romfest – Congresul Românilor de Pretutindeni, în anul 2000. Ieșea în evidență. Cu o statură nu prea înaltă, dar bine legat, mereu „uneltind“ ceva plin voioșie și de entuziasm, în ciuda vîrstei sale. Vorbind deschis, ca un om care niciodată în viață nu s-a ascuns, și pus pe fapte, d-l Neculai Popa (n. 1931, Galați) devenise unul dintre preferații tinerilor – mulți veniți pentru prima dată la o întrunire cu foști luptători anticomuniști.

Am vorbit puțin atunci cu dînsul, căci amîndoi aveam datorii care ne țineau ocupați. Dar ne-am reîntîlnit după doi ani. Noi, un grup de tineri din București, voiam să punem în operă o hotărîre a Romfest 2000, să instituționalizăm Romfest în țară. D-l Popa ne-a încurajat și ne-a mijlocit legăturile și cu alți membri ai Comitetului Internațional al Romfest. I-am telefonat împreună părintelui Calciu, ca să-l rugăm să ne fie președinte de onoare, cum era și în Romfestul din exil. Și părintele a acceptat bucuros.

Pe urmă au fost multe alte întrevederi ale noastre, căci Romfest a fondat revista ROST și a ambiționat să organizeze congrese periodice ale românilor de pretutindeni în țară. Nu tot ce ne-am propus ne-a ieșit. Dar prietenia cu d-l Nicu Popa ne-a îmbogățit, căci modelul de luptător și-a lăsat amprenta în fiecare dintre noi.

Fost deținut politic aproape 14 ani în cele mai teribile pușcării comuniste, după eliberare a fost urmărit, anchetat și amenințat de Securitate permanent, pînă în 1979, cînd a reușit să emigreze în SUA. Ajuns pe tărîm american, a fost unul dintre cei mai activi luptători ai exilului pentru demascarea comunismului și pentru salvarea României. S-a aflat în conducerea mai multor organizații civice românești (este și astăzi președinte al Consiliului Româno-American din Los Angeles) și a fost tot timpul în primele rînduri ale demonstrațiilor de stradă anticomuniste.

După căderea regimului Ceaușescu, a venit și de cîteva ori pe an în țară, ca să aducă ajutoare sau să întreprindă numeroase acțiuni civice. Spirit pe cît de neastîmpărat, pe atît de generos, n-a ezitat niciodată să dea din banii săi pentru nevoile altora (chiar dacă – sau tocmai pentru că – are o familie numeroasă, cu 6 copii și 19 nepoți).

În ultimii ani ne-am văzut mai rar, căci s-a implicat în cîteva proiecte foarte importante în Basarabia, care l-au acaparat total. Susține, cu dreptate, că acum Basarabia și Bucovina ar trebui să fie prioritatea întregii națiuni, căci, dacă nu le ținem aproape măcar sufletește, înstrăinarea noastră va fi deplină curînd, cu sau fără granițe.

În 2011, pentru o viață de luptă românească, d-l Neculai Popa a fost decorat cu Ordinul Național „Steaua României“ în grad de Ofițer de către președintele României, Traian Băsescu. Un mic semn de recunoaștere a adevăratei elite a acestui neam. ■

Povestea lui NECULAI POPA spusă de el însuşi

Neculai Popa s-a născut la 22 iunie 1931, la Galați. După intrarea trupelor sovietice în țară, la vîrsta la care adolescenții se gîndesc la distracții, Neculai Popa se revolta împotriva ocupanților, pe care numai peste cîțiva ani îi va asocia cu comunismul. Deși tatăl său a încercat din răsputeri să îi plătească taxele școlare, tînărul nu a putut absolvi Liceul Comercial. În timpul stabilizării monetare din 1948, taxele ajunseseră de aproape 20 de ori mai mari decît un salariu bun. Astfel, s-a hotărît să plece de acasă și s-a angajat ca marinar pe un vas românesc, ajungînd, pe Dunăre, la Viena. Acolo, tînărul s-a hotărît să ceară ajutor americanilor. Nu se gîndea decît cum să întreprindă ceva împotriva ocupanților ideologici ai României. După un scenariu ca de film, este arestat pe 24 martie 1951 la Curtici, sub numele fals Virgil Dumitrescu. A fost judecat și condamnat pentru „înaltă trădare“ la 25 de ani de muncă silnică, din care a executat peste 13. A trecut printr-o anchetă grea la Uranus, apoi în tranzit la Jilava (în așteptarea procesului), prin penitenciarele de executare a pedepsei Aiud, Gherla, Pitești, Dej, și iarăși Gherla, de unde s-a liberat la 1 august 1964. A fost urmărit informativ pînă în 1979, cînd a plecat în Statele Unite.

Corespondența, proiectele, întîlnirile (rare) cu Neculai Popa au fost atît de concentrate, încît pare că ne cunoaștem de o viață. Ca să ajungi la o bună relație cu un fost deținut politic, bărbat sau femeie, trebuie să găsești codul de comunicare, fără să îl cauți neapărat. Se instituie de la sine. Dacă nu, vom avea o convorbire la limita consemnării mărturiei, a izvorului istoric, a verosimilului. Pentru că o mărturisire își pierde autenticitatea, dacă emițătorul nu reușește să intre în vibrația retrăirii. Rostul martorului este să mărturisească, al istoricului să pună în context, să coroboreze, să analizeze, să emită opinii avizate.

Neculai Popa, 2012

Neculai Popa trăiește de 33 de ani în Statele Unite. Pe 22 iunie 2012 a împlinit 81 de ani, din care 13 ani și 5 luni de detenție politică, alți 15 într-o libertate controlată de Securitate (urmăriri, hărțuiri, arestări scurte, de cîteva zile), mai bine de trei decenii de luptă în lumea americană pentru drepturile românilor. Pe 2 ianuarie 1990, Neculai Popa a revenit prima dată acasă pentru a aduce două tone de medicamente și alte lucruri pe care le-a putut strînge în grabă, împreună cu prietenii săi. De atunci, se reîntoarce, cîteva luni pe an, în România și în Basarabia. În Basarabia istorică, la Hagi-Curda, în Bugeac, azi raionul Ismail din Ucraina, localitate în care trăiesc preponderent români, cărora le-a ridicat alături de alți români o biserică, sfințită în iunie 2011; la cimitirul românesc de la Țiganca sau la Chișinău, unde în mai 2012 a fost pentru a face demersuri în vederea reconstituirii Cimitirului Eroilor, distrus de sovietici cu buldozerele în 1959. Neculai Popa este un luptător pragmatic, alături de alți români aruncați de comunism în afara țării, precum Valentin Țepordei și Nicholas Dima, în Statele Unite, ori Ștefana Bianu, Cicerone Ionițoiu și regretatul Remus Radina, în Franța. Punctele lor forte sînt altruismul și perseverența în credința că dreptatea pentru victimele comunismului stă și în puterea noastră. Ei sînt victime directe ale represiunii comuniste penitenciare sau urmași ale acestor victime.

Fragmentul ce urmează face parte dintr-o carte aflată în lucru.

Interviu realizat de
FLORI BĂLĂNESCU

Flori Bălănescu: Domnule Neculai Popa, cum ați ajuns personaj într-o poveste desprinsă parcă dintr-un roman de ficțiune?
Neculai Popa: Sînt născut în iunie 1931, m-au arestat în martie 1951, deci aveam aproape 20 de ani. M-ai întrebat mai devreme dacă fumam... Sigur, nu ne dădeau țigări, nici în Jilava nu erau țigări... Parcă în seara de Ajun a Crăciunului 1951 am fost chemat de grefier și mi-a dat să citesc sentința. Am văzut că scrie *25 de ani* și m-am bucurat!
F. B.: De ce v-ați bucurat?
N. P.: Pentru că am scăpat cu 25 de ani și nu m-au executat! Eram fericit, și fericit am venit înapoi în celulă... 25 de ani de temniță, și degradare civică...
F. B.: Aveați de unde muri...
N. P.: Ei, ce conta, aveam de unde muri, da! Le-am spus colegilor. Eram la camera 9-12 din Jilava, compusă din 9, 10, 11 și 12, stil vagon, se trecea din una în alta, încăperile nu aveau uși între ele. Numai camera 9 avea ușă de acces spre culoar, la exterior. Deschizăturile dintre camere erau groase de un metru, așa erau pereții... masivi. Fostele ziduri de apărare ale fortului... La începutul lunii februarie 1952, după proces, s-a format un lot, care a fost transportat la Aiud. Noi nu știam unde. Era iarnă, era zăpadă, pe atunci Securitatea nu prea avea camioane, mașini să ne transporte. De la gară, am fost duși pe jos, în lanțuri, care din cauza zăpezii se încărcau, frecau direct pe pielea goală, pe os, ustura groaznic, durea, nu aveam ciorapi și nici bocanci înalți.
F. B.: Lanțurile se legau de picioare prin intermediul unor brățări late din oțel, de care se atașa lanțul propriu-zis?
N. P.: Exact, era o brățară care se deschidea, intra pe picior și așa mai departe. Dar durea, durea... Am făcut în mai bine de o oră drumul acela, cam un kilometru și jumătate. Țipau: „Mișcă! Nu te uita!“, eram cu capul în pămînt. Trecătorii se uitau la noi, erau mulți țărani, care se închinau. „Nu te închina, ’tu-ți dumnezăii mă-tii!“.
F. B.: Apostrofau și trecătorii?!
N. P.: Sigur, mai ales pe femei, care se opreau și își făceau cruce. Ele știau ce e cu noi, ce este Aiudul. La proces, în transportul spre Jilava, apoi la Aiud, am avut cu noi un cetățean – Constantin Broască. Era din Brăila. La a doua încercare de a fugi din țară, prin Iugoslavia, fusese prins.
F. B.: Era deci frontierist.
N. P.: Frontierist, băgat și el în dubă pentru Aiud. Am făcut carantina împreună, eram vreo 16-17 inși, cu Sergiu Marinescu, dacă-ți spune ceva numele ăsta...
F. B.: Aurel Sergiu Marinescu, i-am redactat cîteva volume din *O contribuție la istoria exilului românesc*.
N. P.: N-am stat mai mult de o săptămînă în carantină, cu toate că trebuia să stăm mai mult.

Neculai Popa, 1970

Țin minte că seara s-a deschis ușa: „Băi, aici e Aiudul! Ați auzit de Maier? Eu sînt Maier! Vă veți aminti de mine și cînd veți ajunge-n iad!“. Era rece, sarcastic. „Dacă aveți cuțite la voi, lame, ace, scoateți-le și nu veți fi pedepsiți! Dar dacă le găsim la percheziție, pe care o facem acum – tovarășu’, vino aici, percheziție! – va fi vai de capul vostru!“. N-au găsit absolut nimic. „Eu v-am spus că vă voi pedepsi, dar există și posibilități să vă arăt aprecierea mea!“. Ne-au adus o găleată de fasole, care fierbea, era veche, forfotea, fierbea, domne’, cu clăbuci! Și noi am tăbărît și am mîncat-o!
F. B.: Și nu ați avut probleme?! A fost o „apreciere“ în bătaie de joc, știau că sînteți lihniți de foame...
N. P.: Vaaai, vai! Da, da! După carantină ne-au izolat, ne-au băgat în camere ici-și-colo, și m-am nimerit în cameră cu Broască și cu un părinte ortodox din Bolintinul din Deal sau din Vale, Dumitrescu. Părintele avea un ochi badijonat – nu mai avea ochiul, i-l spărsese iapa. Dimineața vine caraliul și zice: „Băi, pentru că voi aveți condamnări mici, o să vă scot la făcut curățenie!“. Am spus deja că pe atunci nu erau mașini prea multe și cărau aproape totul cu caii și căruța. Era zăpadă amestecată cu bălegar. „Dacă sînteți serioși, vă hrănesc...“. Ne-a scos pe mine și pe Broască, nu l-a scos pe părintele, pentru că era chior. Nu s-a uitat să vadă ce condamnare am eu. Și am găsit chiștoace... pe care le ascundeam pe după țevi și le fumam pe furiș!
F. B.: Cu ce le aprindeați?
N. P.: Foloseam pilitură din coada periuței de dinți, pe care o rădeam cu o fărîmă de geam (aveam toți!), de ciob de sticlă, puneam praful ăsta într-un fitil improvizat din vată, smulsă din haine, și prin frecare se ➘

aprindea și – puf-puf-puf! – trăgeam repede să aprindem țigara.

F. B. E prima oară cînd m-am gîndit să întreb cum își aprindea deținutul politic țigara, știind că nu avea acces la și nici voie să dețină „foc"…

N. P.: La un moment dat, observăm că lipsesc chiștoace. Îl iau la întrebări pe Broască și el pe mine. „Băi, numai popa ni le-a luat, popa a fost mereu în celulă". Fuma și el. Numai că el fuma de-a moaca. Și hotărîm să-i spunem. Îi spun eu: „Părinte, uită-te, noi constatăm că ne lipsesc țigări!". „Domnu' Nicolae, Doamne-ferește!". Am simțit că mă minte. Zic: „Părinte, ne-ai furat țigările?". „Să-l f... în cur pe mă-sa, domnu' Nicolae, dacă le-am furat eu!". Părintele mințea, dar avea și umorul sănătos al preoților de țară.

F. B.: Deci, popa era cam „păcătos"… Probabil puțini nu ar fi fost în închisoare.

N. P.: Așa s-a întîmplat, știu că e de rîs! [Rîdem] Nu știu dacă poți să reproduci înjurătura... El avea o fată, Florica. Și mi-o promisese mie. Broască era un bășcălios, și-mi zice: „Îți dă o vacă, pe Florica!". Făcea mereu bășcălie de mine pe subiectul ăsta.

F. B.: Dar să revenim, să o luăm de la început și să vedem de ce ați fost arestat.

N. P.: Eu am avut acte false. Căminul unde am stat era sub administrarea Vaticanului, care ne ajuta cu bani, cu mîncare. *Rumänische Vatikanische Mission* a construit clădirea și locuiam acolo. Plecasem de acasă cînd eram elev. Rușii mă „crescuseră" împotriva lor, de cînd au intrat în țară. Habar n-aveam eu de doctrină a vreunui partid, de legionarism. Îi văzusem pe legionari în 1940, cînd după cutremur împărțeau cozonaci și pături la oameni prin cartier, la Galați. Atîta știam despre ei. De ce spun că rușii m-au crescut împotriva lor: în 1944, tata fiind concentrat, am reușit să ajungem, eu și mama, în Banat, pe lîngă Timișoara, unde e o comună Ceacova, dar ne-am întors pentru că începuseră să ne fure tot din casă, din curte. Aveam și o băcănie cu cîrciumă de mahala. Cărau totul. Vedeam cum trec cirezile de vite, mii de vite, pe strada noastră largă, de mahala. Care plecau în URSS…

F. B.: Rechiziționate...

N. P.: Nu rechiziționate, confiscate, furate pur și simplu! Au violat o femeie de 70 de ani, lucru care m-a revoltat foarte mult. Pentru că țineam mult la bunica. Aveam 15 ani și pentru mine bunica era Dumnezeu. Mai mult țineam la bunica decît la părinți. Ei mă mai ciupeau, dar bunica îmi lua apărarea: „Să nu dați în băiatul meu!". Era bună. Își merita numele de Bună. Și pentru că rușii prădau în general noaptea, sau chiar români îmbrăcați în uniforme rusești, se pusese la fiecare colț de stradă o bucată de fier. Cînd apăreau rușii la furat, se bătea toaca și toți ne refugiam acolo cu lopeți, cu tîrnăcoape, fiecare cu ce avea. Eram flăcăiandru și mă simțeam mîndru să fiu printre apărătorii bunicii. Toate astea m-au crescut împotriva rușilor. A comuniștilor? Habar nu aveam! Încet-încet, am asimilat că în fond ăsta-i comunismul! Nu știam dacă mai sînt și alte state comuniste. Știam de Uniunea Sovietică. Așa încît, în noiembrie 1946, înainte de alegeri, am fost arestat. Aveam 16 ani. Ieșisem de la liceu, cu fetele, am făcut Liceul Comercial, și niște agenți comuniști scriau cu negru: „Jos Maniu și Brătianu, călăii țăranilor din 1907!". M-a revoltat. Am dat geanta unei fete, am scos o cretă, am șters „călăii" și am scris „eroii", „jos" – „sus"... A ieșit: „Sus Maniu și Brătianu, eroii țăranilor din 1907!". M-au băgat într-o mașină neagră, m-au bătut bine, mi-au rupt un dinte din față. Era încă vechea Siguranță, dar m-au bătut românii, nu rușii. M-a scos tata cu ceva parale. Am fost în continuare la școală în 1946-1947. În 1948, cînd a fost stabilizarea monetară, mi s-au pus taxe școlare anuale de 90000 de lei! Un salariu bun pe atunci era 500. Am plecat de la

școală, că nu puteam plăti banii aștia. Cereau un avans de 6000, parcă... Așa mi-am pus în gînd să fug, să plec din țară și să fac ceva, să lupt împotriva comuniștilor.

F. B.: Înțeleg că revolta v-a motivat, erați foarte revoltat.

N. P.: Absolut! Nici o doctrină, pentru că nu cunoșteam, nu știam că există doctrine, eram un copil de mahala. Și mi-am pus în gînd să fug. N-am spus nimănui, nici măcar prietenei mele – Maria, frumoasa Maria, care mai trăiește și astăzi, n-am spus părinților. Am reușit să mă îmbarc pe un vas pe Dunăre. La început am lucrat pe la Sulina, Tulcea, Galați. Pînă la urmă, tot prin niște manevre și bani – era la început, cînd lucrurile se mai puteau aranja astfel –, am reușit să mă îmbarc pe vasul „Horia, Cloșca și Crișan", ce trebuia să lucreze în apele de sus, adică Turnu-Severin – Viena. Am ajuns la Turnu-Severin și Securitatea m-a respins. Am avut marele noroc că m-a garantat politicul vasului, căruia îi făceam actele; el era ofițer, dar nu știa să scrie... Mereu era în stare de ebrietate... Asta m-a salvat, m-a luat pe garanția lui: „Tovarășu', este un element bun, garantez pentru el!". Ajunsesem de cîteva ori la Viena, dar nu eram hotărît să plec. Nu căpătasem nici o legătură, nici o relație. În timp, am cunoscut un cetățean de 68-70 de ani, pensionat, fost marinar, căsătorit cu o nemțoaică. Mai venea pe la cafenea – la „Elmo Café", unde erau fete multe și își amintea de tinerețe. El m-a ajutat foarte mult, pentru că am convenit ziua și ora cînd ne vom întîlni. Eram de gardă de noapte pe vas și pe la 5-6 dimineața, iarna, am intrat în cabină, mi-am luat lucrurile, pilotul era beat, el era adjunctul căpitanului. Am coborît pe mal și am fugit. Kilometri întregi. Și fugit am rămas. Aveam 19 ani. M-am întîlnit cu acest Ștefan. Nici el nu știa prea multe. Am trecut prin deznădejdi mari, pentru că încă era totul dezorganizat după război. Sigur, cel mai bine organizați erau americanii, am reușit să trec în zona americană. Austria era împărțită în patru zone, dar și Viena era împărțită în patru. Trebuia să trec prin zona sovietică. În sfîrșit, am ajuns la americani. Cu ajutorul unui ghid dat de ei, am trecut prin zona sovietică și am ajuns într-o dimineață la Salzburg. Cît de încîntător e astăzi Salzburgul, fie și din poze, dacă nu ai fost! Atunci era plin de mizerii, gropi, dărîmături, fusese foarte afectat de război... În primele două zile am stat într-un lagăr de lîngă gară. Era murdărie, se mînca din conserve de la gunoi, femeile dormeau cu bărbații...

F. B.: Americanii v-au primit. În general, îi primeau pe cei din Est care ajungeau în zona lor?

N. P.: Absolut, era perioada în care nu aveau restricții, le-au introdus mai tîrziu. Se stricase raportul dintre americani și ruși, nu mai erau relațiile din 1944, chiar 1945-1946. Avuseseră de cîștigat un război și o făcuseră... În prima dimineață, m-am trezit și nu era nici un român. Erau cehi, unguri. Aveai nevoi, m-am uitat după o toaletă, ceva, și mi s-a spus: „Uite-acolo-n spate!". În drum, în cîmp! În zăpadă, văzut de lume! Treceau trenuri. Am avut norocul că a doua zi m-a scos la o anchetă, un interogatoriu. Era un sas din România. Cînd am auzit românește, l-am auzit pe Dumnezeu. Nu puteam comunica absolut cu nimeni, pentru că nu știam nici o limbă. Știam: *bună ziua* și *bună seara*, dar uneori le încurcam. Și încep întrebările: de unde vin, pentru ce am plecat din România. I-am spus pe scurt istoria mea. I-am spus de la început că sînt foarte dezamăgit de mizeria și dezordinea de acolo. Și mă întreabă: „De ce nu locuiești la români?". „Sînt români aici?", întreb. „Sigur, pe strada asta, puțin mai încolo, e căminul românesc!", zice. Aoleu, cînd am auzit, m-am dus direct acolo! Mergeam pe Elisabethstrasse și eram atent la detalii, ca să știu să mă întorc, dacă mă rătăcesc. Eram, ↘

Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Hagi-Curda

cum să spun... imaginează-ți o fecioară singură într-o lume asaltată de toate relele! Cam așa mă simțeam eu în lumea aceea necunoscută. N-ai idee ce înseamnă să nu poți să comunici. Ei nu puteau să-ți explice altfel decît o făceau, tu nu puteai să înțelegi ce-ți spuneau...

F. B.: Sentimentul pierderii în necunoscut.

N. P.: Exact. Nu puteai să spui: dă-mi să mănînc, ori: mă doare burta, nu pot să respir... Și ajung. Văd căminul românesc. Curat, bine amenajat. Scria la intrare: *Rumänische Vatikanische Mission.* Ce-o fi asta? – mă întrebam. Mai tîrziu am auzit: *American aid for romanian in Austria...* Nu am înțeles, dau să plec, dar văd mai jos: *Căminul românesc Salzburg.* Intru pe un coridor ce se termina în formă de T. Pe peretele din capăt era portretul Papei, în dreapta nu zăresc nimic, în stînga era o ușă. Se auzea o melodie ușoară, clasică. Bat la ușă și aud: *Herein!* Eu nu înțelegeam nimic. Tac, nu răspund. Bat mai încet. Și iar: *Herein!* Ușa se deschide și apare cineva, mă întreabă în germană, nu mai știu cum s-a ajuns... că la un moment dat spune: *Sînteți român?* Era Vasile Crețu din Uzdin, român din Iugoslavia, Banatul sîrbesc. Am intrat, ne-am pupat. Eram bucuros, un copil... M-a dus la duș. Barăcile căminului erau construite pe un deal-mamelon care adăpostea oamenii din cartier, în caz de război. Mi-a spus că acolo sînt români. Mi-a mai spus că trebuie să merg la CIA, pentru un interogatoriu. Să vadă cine sînt. Încă din a doua zi am rămas uimit că șeful CIA era maiorul Neagoe, un român născut în Statele Unite, american la a doua sau a treia generație. De două ori m-am întîlnit cu el. M-a întrebat ce vreau

Neculai Popa, distins cu ordinul „Steaua României" în grad de ofițer

să fac. Iar eu, evident: să luptăm împotriva rușilor. A doua oară i-am spus la fel. Am întîlnit în cămin oameni despre care aveam să fiu interogat mult de tot și bătut în pușcărie: Traian Golea, Sandu Marin, Tuliu Pașiu, Nelu Moldoveanu, îmi scapă acum o mulțime de nume... Eram bătut că am legături cu legionarii. Dar eu am aflat tîrziu, în pușcărie, că erau legionari. Practic, am fost băgat într-o școală de inițiere, personală. Nu cu mai mulți elevi. Trebuia să învăț cum se culeg informațiile în cazul în care ajung în țară. Aveau nevoie de informații – militare, desigur.

F. B.: Dar erați un tînăr de 19-20 ani, necalificat în vreo muncă, fără relații în instituții; de unde ați fi putut culege asemenea informații?

N. P.: Nu știu ce și cît puteam culege eu în timpurile acelea... fără experiență militară. Misiunea era ca tot ce aflam să transmit dincolo. Prima variantă a fost să fiu parașutat. Am făcut chiar și cîteva sărituri, deși îmi era frică. Dar trebuia să sar! A doua propunere era să trec prin Ungaria. Am luat lecții de limba maghiară luni de zile. A treia variantă era să trec cu acte false. Legenda era că sînt un marinar care a rămas pentru a repara vasul și acum veneam de la Viena acasă. Am mers pe varianta aceasta. La Arad, la Curtici, mi s-au cerut actele. Eram mai mulți în compartiment. După un timp au venit grănicerii înapoi și m-au invitat pînă în birou. Și-acolo miau pus cătușele.

F. B.: Erați dat în urmărire?

N. P.: Am aflat mai tîrziu, de la un mare român, care m-a instruit pe mine, Mișu Giurea... În 1992, m-am întîlnit la Hamilton, în Canada, cu Traian Golea – Dumnezeu să-l ierte! –, cu care am fost la Salzburg, și cu un cetățean înalt, cărunt. Dau mîna cu Traian Golea, cu care eram în corespondență, dau mîna și cu celălalt. Golea întreabă: „Îl cunoști?". Acela zice: „Nu". Golea spune: „E puștiul!". „Vai de mine!...". Era Giurea. Ne-am îmbrățișat. Am stat toți trei în noaptea aceea la un hotel și așa am aflat că pe noi ne-a turnat – inclusiv pe toți parașutiștii – lordul Filby, șeful M5, care era agent sovietic și a plecat la un moment dat cu tot cu arhivă în Rusia.

F. B.: Deci vă așteptau cu lista și cu fotografiile la frontieră.

N. P.: Absolut cu tot. Cu planuri, cu tot.

F. B.: Nu ați apucat să faceți nimic pentru CIA.

N. P.: Nu eu, nimeni!

F. B.: Tot grupul Golea-Samoilă și ceilalți parașutiști au fost dați de Filby?

N. P.: Tot, tot ce-a plecat în țară, noi, românii, am fost turnați de colonelul Filby, care a murit cu grad de general în Rusia sovietică. Așa se scrie istoria.

F. B.: Cazul dvs. se prefigurează deja ca scenariu de film.

N. P.: Am învățat că în condiții anormale oamenii se poartă mai degrabă anormal. Nu poți să judeci anormalul după normal... ■

ŞTEFANE, MĂRIA-TA, TU LA PUTNA NU MAI STA!

Cuvînt ținut de D-l Neculai Popa din Los Angeles în cadrul festivităților prilejuite de împlinirea a 500 de ani de la strămutarea la ceruri a Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt (2004)

Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor,
frați români de dincoace și de dincolo de Prut,

Ne-am adunat aici, în Țara de Sus, aduși de prin toate părțile lumii, la chemarea de dincolo de moarte a celui între Sfinți Voievodului nostru Ștefan cel Mare.

47 de ani pe pămînt și 5 veacuri în ceruri, el a fost și a rămas *athleta Christi*, „atletul lui Christos", cum l-a numit mai întîi Papa Pius al II-lea, încă de la 1463, ca mai apoi, după Bătălia de la Vaslui (1475), Papa Sixt al IV-lea să-l numească *verus christianae fidei athleta* („adevărat atlet al credinței creștine")*.

Căutînd să exprimăm în cuvînt emoția care ne stăpînește și dorurile care ne ard, ne vin aproape de la sine, în gînd și pe buze, versurile mereu proaspete ale lui Eminescu – celălalt mare voievod și sfînt, al limbii române: *Ștefane, Măria-Ta,/ Tu la Putna nu mai sta.../ Doar s-a-ndura Dumnezeu/ Ca să-ți mîntui neamul tău!/ Tu te-nalță din mormînt/ Să te-aud din corn sunînd/ Și Moldova adunînd...*

Românul care n-aude *acum* și *aici* cornul lui Ștefan, degeaba a mai bătut atîta drum și degeaba mai face umbră pămîntului! Românul care nu simte *acum* și *aici* că Eminescu e cu noi, degeaba cască ochii și ciulește urechile, căci nimic nu va pricepe și cu nimic nu se va folosi!

Cîtă dreptate avea regretatul Petre Țuțea să-l definească pe Eminescu: „sumă lirică de voievozi"! Vedeți cum toate se întîlnesc și toate se leagă în lumina adevăratului românism, în această logică a inimii neamului, care are rațiuni pe care rațiunea nu poate să le înțeleagă?!

Da, sîntem *aici* și *acum* de față întrucît credem și mărturisim această trinitate a vredniciei și demnității românești: **Ștefan, Eminescu, Țuțea**. Ștefan cel Mare este icoana românismului patriarhal și spaima „liftei păgîne"; Eminescu este icoana românismului modern și spaima „negrei străinătăți"; Țuțea este icoana românismului contemporan și spaima „bestiei roșii". *De la* Ștefan *prin* Eminescu *pînă la* Petre Țuțea trece „linia neamului" – și de noi, de fiecare, depinde să o ducem mai departe sau să o trădăm.

Avem un trecut de care putem fi mîndri, dar mîndria singură nu este de ajuns. Acest trecut ne onorează, dar ne și obligă. Dacă nu e dublată de vrednicie, mîndria n-aduce nici un rod, așa cum, după cuvîntul apostolic, „credința fără fapte moartă este".

Zice o vorbă din bătrîni că românul își pune căciula dinainte și se judecă singur. E bine, măcar din cînd în cînd, să ne facem, ca inși și ca neam, un astfel de examen de conștiință. Și e bine ca în locul „căciulii" să ne punem dinainte reperele și pildele istoriei noastre mai vechi sau mai noi, cercetînd în ce măsură sîntem în duhul și pe linia lor, cu gîndul, cu vorba și cu fapta.

Noica spunea despre Eminescu că e „conștiința noastră mai bună"; într-un fel, toți înaintașii iluștri – sfinți, martiri, voievozi, cărturari – sînt „conștiințele noastre mai bune" și alcătuiesc *soborul neamului românesc*. Acest sobor este tainic ➘

* În legătură cu acest titlu atribuit diplomatic şi lui Ştefan cel Mare, trebuie precizat că nu-i vorba de o caracterizare particulară a voievodului moldav (cum ne-ar plăcea să credem), ci de un titlu acordat curent de papalitate în secolul XV celor care, fără să fie mari împărați sau regi, erau angajați în apărarea porților creştinătății. Înainte de Ştefan cel Mare, fuseseră numiți *athleta Christi* albanezul Skanderbeg (Gergj Kastrioti: 1403-1468), de către Nicolae V, Calixt III, Pius II şi Paul II, sau Iancu de Hunedoara (Ioan Huniade: 1407-1456), de către Calixt III, acesta din urmă fiind gratificat şi cu calificativul de *fortissimus (Ab unico Christi fortissimo athleta Johanne voivoda…)*. După Vintilă Horia (*Dicționarul papilor*), lui Ştefan titlul nu i-a fost atribuit pentru prima oară de Sixt IV (Francesco della Rovere, papă între 1471 şi 1484), cum se afirmă în mod curent, ci de Pius II (Enea Silvio Piccolomini, papă între 1458 şi 1464), încă din 1463 (în contextul proiectului de cruciadă zădărnicit de moartea sa: „Pînă astăzi, ceea ce îmi lipsea era o flotă. Astăzi eu voi fi cel care-i va lipsi flotei…"), cînd încă n-apucase să se ilustreze prin marile lui victorii antiotomane (suit pe tron la 1457, Ştefan va obține prima victorie împotriva turcilor în 1473, iar Sixt IV îl va numi *verus christianae fidei athleta* după marea victorie din 1475, cum bine se precizează în text), ceea ce confirmă caracterul mai degrabă formal al titlului, căruia mai tîrziu (sec. XVII) i se va asocia, generic, şi un imn religios latinesc (*Athleta Christi nobilis*) cu autor necunoscut (*Ignotus hic et abditus/ Athleta Christi nobilis/ Serpente cum saevissimo/ Miranda gessit paelia.// Attritus hisce cautibus/ Spinis cruentus asperis/ Benedictus in terra jacens/ Coeli pererrabat choros*). *(Nota Redacției)*

prezent pentru fiecare inimă și minte românească, iar în fruntea lui trebuie că stă, creștinește vorbind, *îngerul păzitor al neamului*, rînduit nouă de dincolo de veac.

Să nu ne pierdem încredințarea că acești înainte-veghetori se bucură sau se întristează cu noi și pentru noi. Numai această încredințare dă dimensiunea vie a ceea ce numim „istorie națională“ și în lumina ei putem să definim neamul ca o comunitate eternă a generațiilor trecute, prezente și viitoare, ca o realitate organică și purtătoare de destin. Căci, vorba lui Eminescu, „statul român moștenit de la zeci de generații, care-au luptat și suferit pentru existența lui, formează moștenirea altor zeci de generații viitoare și nu e jucăria și proprietatea exclusivă a generației actuale“.

Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt, capodopera iconografică a Elenei Murariu

* * *

Încercînd să dăm seama de starea de azi a neamului nostru, nu trebuie să cădem într-un criticism radical și deznădăjduit, dar nici nu trebuie să fugim de orice critică și să cădem într-un populism ieftin. Orice rană a neamului, în care punem degetul, ne doare deopotrivă pe toți cei ce sîntem mădulare ale lui. Și fiecare avem o parte de răspundere, mai mare sau mai mică, față de ce este și față de ce va fi, căci nimeni nu se poate lăuda cu desăvîrșirea absolută, dar cu toții sîntem chemați la mai multă desăvîrșire.

Istoria modernă a fost, pentru noi, românii, o cruce grea. Modernitatea aceasta s-a desfășurat între două mari crize naționale: fanariotismul și comunismul. Diferitele revoluții și războaie care au punctat-o ne-au făcut s-o luăm mereu de la capăt, iar „celula românească“, cum îi plăcea să spună lui Mircea Eliade, s-a subțiat pe acest fond, ducînd la o eclipsă a tradiției și la o anume neîncredere în forțele proprii. Eminescu se plîngea, încă de la vremea lui: *Săracă Țară de Sus,/ Toată faima ți s-a dus...*, iar faimoasa lui *Doină* ce este altceva decît cîntecul de jale și de veghe al românismului asediat în propria lui casă? Sigur că detaliile diferă de la o epocă la alta, dar răul e mereu la pîndă, deghizat într-o mie de fețe. De aceea, *Doina* lui Eminescu, chiar dacă este depășită de schimbarea anumitor realități sociale, economice, politice sau culturale, rămîne, dincolo de ele, expresia perenă a durerii, dar și a nădejdii românești; aș zice, mai bine, a *dorurilor* noastre, căci dorul este în același timp durere și nădăjduire, trăirea unei neîmpliniri prezente (*De la Nistru pîn' la Tisa/ Tot românul plînsu-mi-s-a...*), dar și așteptarea unei împliniri viitoare (*Doar s-a-ndura Dumnezeu/ Ca să-ți mîntui neamul tău...*).

Dacă atît de gravă era problema acum o sută și mai bine de ani, cu cît mai gravă este ea astăzi, după ce am trecut prin cumplita experiență comunistă, prin „ciuma roșie“ care a decapitat națiunea și a pervertit sufletele, și din a cărei convalescență sîntem departe de a fi ieșit! S-a observat cu dreptate că „nu ajunge să ieși din comunism; trebuie să ieși și din toate consecințele lui“. Or, consecințele acestea, „sechelele comuniste“, cum li se spune adesea, sînt marea noastră problemă națională în zorii noului veac și mileniu.

* * *

E o realitate că relele de natură materială moștenite de la comunism se remediază mai ușor decît cele de natură moral-spirituală. De aceea, lupta cea mai mare și

mai grea se dă la nivelul *mentalității* noastre publice, iar printre tarele care ne apasă se numără și acestea trei: *conformismul*, *colaboraționismul* și *oportunismul*.

Conformismul este o stare de abandon, de „ieșire din priză", generată fie de oboseală, fie de frică, fie de comoditate, fie de deznădejde, iar uneori de toate la un loc. Omul acceptă formele exterioare care i se impun, mai mult sau mai puțin teroristic, iar de la o vreme ajunge să nu mai gîndească cu propria minte, ci să se lase total manevrat de sistem, fără personalitate și fără perspective.

Oportunismul se învecinează cu conformismul, dar nu trebuie confundat cu el. Dacă conformismul este rezultatul unei stări de slăbiciune sau de lașitate neputincioasă, oportunismul este exploatarea parșivă a unei situații date: oportunistul acceptă „jocul" și caută să profite indirect de pe urma lui, fără ceea ce el numește „scrupule inutile". Conformismul este pasiv și resemnat, în vreme ce oportunismul este activ și interesat. Conformistul se pierde de obicei în mulțime, aproape pînă la anonimat; oportunistul iese cu trufie vicleană din rîndul celor mulți, pe care-i disprețuiește pentru că „nu știu să se orienteze", „să profite de situație". Conformistul e naiv și oarecum mîhnit de condiția lui („Ce să-i faci, asta e, se poate și mai rău, vai de capul nostru!"), în vreme oportunistul e șmecher și mai degrabă încîntat de sine („M-am scos, i-am dus și de data asta, dă-i în mă-sa! Nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase!").

Colaboraționismul, spre deosebire de oportunism, este pactul făcut pînă la capăt, autolivrarea directă și obediență în slujba Puterii, în schimbul unor privilegii permanente, personale sau de grup. Colaboraționistul nu mai este un simplu aventurier al contextului, ci este deja *parte din sistem*, drept care și lucrează *sistematic*, pe bază de programări și conexiuni, de obicei fără nici o iluzie de independență, iar uneori cu un zel exagerat, tocmai pentru a-și convinge stăpînii de maxima lui subordonare funcțională. Colaboraționistul este deja în situația de a aspira să parvină de la periferia sistemului spre centrul lui, gata de orice compromis în numele „scopului care scuză mijloacele" („Politica e curvă, asta e!").

Conformismul, oportunismul și colaboraționismul sînt trei trepte morale și sociale ale „pactului cu diavolul". Cînd ele ajung predominante într-o societate, societatea respectivă degenerează pînă la monstruozitate, cum s-a întîmplat cu toate societățile comuniste. La noi, după ce la început comunismul a fost impus cu forța și privit cu o suspiciune aproape generală, tot mai mulți români au ajuns, treptat, să-i cedeze din mers, adoptînd, după fire și împrejurări, una sau alta dintre aceste forme ale „pactului cu diavolul" și prefăcînd compromisul în mod de viață și în mentalitate publică. Va fi contribuit la aceasta, desigur, pe lîngă terorismul politico-ideologic și psiho-social, specific tuturor regimurilor totalitare, și proasta tendință a românului obidit de a încerca iluzoriu să se acomodeze cu răul, tendință mentală și comportamentală cu rădăcini străvechi, atestată de numeroase proverbe și zicători frecvent invocate: „Fă-te frate cu dracul pînă treci puntea", „Nici dracul nu-i chiar așa de negru cum pare", „Capul plecat sabia nu-l taie" și altele asemenea. Comunismul – și aici se vede caracterul lui diabolic – a reușit să ne anuleze majoritatea virtuților naționale și să ne accentueze defectele constitutive, pe un fond pervers de descreștinare și de educație ateo-materialistă. Că fenomenul s-a petrecut și la alte meridiane, aceasta poate fi pentru noi o scuză, dar nicidecum o consolare.

Astăzi comunismul a trecut formal, dar am rămas – mulți, prea mulți dintre noi, în diferite grade – cu aceste defecțiuni de mentalitate. Conformismul, oportunismul și colaboraționismul și-au găsit forme noi de manifestare, și de o parte și de alta a Prutului. Românul s-a obișnuit să fie năimit și manipulat, să se descurce de azi pe mîine, să facă treabă de mîntuială, să nu mai aibă nimic sfînt și să aștepte pomeni „de sus" sau „din afară". Nu vom reuși să ieșim cu adevărat la liman decît rupînd acest *cerc vicios*, recîștigîndu-ne demnitatea umană, creștină și națională, recăpătîndu-ne credința în Dumnezeu și încrederea în noi înșine, redescoperindu-ne adevăratele tradiții și adevărații mărturisitori.

Ștefan cel Mare, Eminescu, Țuțea – ca să mă întorc la trinitatea de la care am pornit – își află deplina actualitate în puterea lor exemplară, de modele de vrednicie care somează prezentul la un viitor pe măsura aspirațiilor mărețe ale trecutului. Umblînd pe urmele lor, e vremea să ieșim din paranteza istorică deschisă de comunism și să dibuim din nou „linia neamului". „Cu noi este Dumnezeu", dar se cere să fim și noi cu El. Drept care să ridicăm glas în răspărul vremurilor și să zicem: *„Pentru vrednicia și rugăciunile Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt, întoarce, Doamne, neamul românesc de la întuneric la lumină, binecuvintează-l și ocrotește-l cu dreapta Ta cea atotputernică, și pomenește-ne pe toți întru fără-de-sfîrșitul împărăției Tale"*. Amin. ■

De ce este EMINESCU filosof politic?

PARTEA A DOUA

Sfîrșitul anilor ’90 a reprezentat în cultura românească postdecembristă puternica afirmare a unui discurs demitologizant în receptarea istoriei naționale și a personalităților-reper ale acesteia. Tonul l-a dat cartea istoricului Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească* (Humanitas, 1997), care face efortul de a disloca o serie de „mituri“ constitutive ale conștiinței colective românești (proiectul unificator al lui Mihai Viteazul, țările române ca scut al Europei, continuitatea statală ș. a.). Mai puțin agresivă și mai echilibrată decît i s-a dus vestea (chiar și în chestiunile de mai sus), cartea demitizatoare a lui Boia păstrează, surprinzător, în ceea ce-l privește pe Mihai Eminescu un ton respectuos pe tot parcursul său. Această barieră va fi depășită un an mai tîrziu de revista *Dilema*, care propune o abordare iconoclastă – dar nu lipsită pe alocuri de sare și piper – a lui Eminescu și a moștenirii sale culturale. De la distanța anului 2012, una dintre cele mai consistente provocări ridicate de polemica din 1998 pare a fi cea privind relevanța lui Eminescu din perspectiva filosofiei politice. De aceea, propunem o revizitare a chestiunii și o *reacțiune* teoretică la o provocare ce nu pare a-și fi pierdut actualitatea.

FLORIN-CIPRIAN MITREA

3. CONSTANTIN NOICA ȘI RECUPERAREA LUI EMINESCU

O atitudine alternativă și chiar de rezistență, în perioada comunistă, față de diversele tendințe de ciuntire a geniului eminescian, a fost reprezentată de eforturile încăpățînate ale lui Constantin Noica de a impune în conștiința românească profilul unui Eminescu **integral**[1]. Noica nu avea în vedere neapărat recuperarea gîndirii politice eminesciene, ci restaurarea complexității și actualității modelului cultural eminescian ca atare. Obstinația cu care filosoful de la Păltiniș se implică în promovarea personalității și operei eminesciene, ca energie formativă capabilă să spargă tiparele sclerozei ideologiei oficiale, dă demersului său o rezonanță profund politică. Astfel, dimensiunea *soteriologică* în care Noica înțelegea cultura, ca și energia *misionară* cu care o practica, iese poate cel mai bine în evidență în lupta pe care filosoful a dat-o pentru schimbarea canonului de receptare a lui Eminescu.

Această luptă era, bineînțeles, parte integrantă a războiului dus

de Noica pentru descătușarea gîndirii filosofice românești de dogmatismul marxist-leninist. În acest sens, recuperarea marilor surse filosofice (prin traducere și studiu sistematic) și relansarea lor în circuitul național de idei (printr-o vastă muncă pedagogică informală) avea rostul de a scoate întreg domeniul filosofiei din starea ancilară în raport cu ideologia oficială. De aceea, așa cum excelent demonstrează Verdery, prin *detronarea filosofiei materialiste*, Noica făcea posibilă afirmarea propriului său sistem filosofic și, totodată, realiza un act „fundamental politic". Așa se face că filosofia nu mai era o disciplină oarecare, ci o mișcare culturală mai apropiată de *disidența cu bază socială mai largă* decît de *dizidența culturală apolitică*[2]. Atacînd anchilozarea ideologică a filosofiei și folosirea ei ca instrument al materialismului dialectic, Noica nu făcea altceva decît să lupte pentru apărarea autonomiei propriului domeniu de competență, în contextul unui regim totalitar.

Această atitudine a fost extinsă de Noica și în ceea ce privește problematica eminesciană. De aceea, nu este deloc întîmplător că filosoful de la Păltiniș a fost cel mai puternic și vocal oponent al schimonosirii șablonarde aplicate profilului eminescian de către un sistem controlat ideologic. Astfel, față de prezentarea lui Eminescu în ipostaza **exclusivă** de mare poet, Noica a reacționat vorbind despre *omul deplin al culturii române*. Totodată, ca alternativă la omagierile encomiastice, în stil de cult al personalității, lipsite de miez, Noica propune ca alternativă contactul cu manuscrisele păstrate la Academia Română și conștientizarea valorii acestora ca „o formă de prezență *fizică* a lui Eminescu mai adevărată și mai cuprinzătoare decît apariția de o clipă a omului viu". De ce? Pentru că, în opinia lui Noica, cele 8-9 mii de file acoperite de scrisul mîinii lui Eminescu reprezintă atît o mărturie a „zbuciumului său" din veac, precum și o ipostază a „omului întreg, cu natura lui fizică și morală", care pentru noi nu poate fi ceva mort, ci, dimpotrivă, *o prezență fizică adevărată*[3].

Grăitor este faptul că, deși în general caracterizat printr-o atitudine publică prudentă (dar fără compromisuri) față de puterea politică, atunci cînd venea a le cartona în vederea prezentării publice în cadrul unui Festival Eminescu. Reacția înaltului funcționar este specifică, în sensul că recunoaște efortul „eroic" al lui Noica, dar nu-l ajută în nici un fel, ceea ce îi provoacă filosofului enervare și insomnie. Exasperat, Noica amenință că va face „scandal" dacă nu se va da curs solicitărilor sale.

În acest context, este esențial și comentariul filosofului în legătură cu modul în care ar trebui omagiat poetul național: „Festivalul lor e făcut pe bază de comunicări, dar…eu veneam cu contribuția asta care le dădea

OBSTINAȚIA CU CARE FILOSOFUL DE LA PĂLTINIŞ SE IMPLICĂ ÎN PROMOVAREA PERSONALITĂȚII ŞI OPEREI EMINESCIENE, CA ENERGIE FORMATIVĂ CAPABILĂ SĂ SPARGĂ TIPARELE SCLEROZEI IDEOLOGIEI OFICIALE, DĂ DEMERSULUI SĂU O REZONANȚĂ PROFUND POLITICĂ.

vorba despre Eminescu, filosoful de la Păltiniș tuna și fulgera. Sînt notorii certurile (din care nu lipseau invectivele cele mai dure) pe care Noica le purta cu reprezentanții autorităților publice care nu-i acordau sprijinul necesar pentru facsimilarea caietelor eminesciene în vederea punerii lor la dispoziția publicului larg. Într-o discuție dintre Noica și Petru Creția, purtată în vila de la Păltiniș și înregistrată de microfoanele Securității, filosoful povestește cum în cinci zile a reușit să fotocopieze, cu propriile resurse, 35 de caiete eminesciene și apoi s-a adresat Președintelui Comitetului de Cultură pentru pe dos toată povestea! Cu… ceva **despre** Eminescu, ce poți să mai spui acum? Dar, dacă îl ai pe Eminescu **în față**, e o noutate"[4]. Aparent un Don Quijote idealist, Noica era totuși foarte realist în proiectul său, întrucît conștientiza că apropierea autentică de universul eminescian nu era deloc facilă. De aceea, filosoful sublinia necesitatea bunelor instituții (de pildă *o catedră Eminescu* profilată pe realizarea unui *index* al conceptelor eminesciene) și a instrumentelor de lucru adecvate. În acest context, este remarcabil curajul cu care Noica evidențiază utilitatea ediției de *Opere complete* ale lui Mihai Eminescu, ➘

realizată de A. C. Cuza. Pentru a-l cerceta roditor pe Eminescu este nevoie, însă, arată Noica, nu numai de instituții și „unelte“ de lucru, ci și de „un dram de pietate“[5].

Mai mult decît atît, ca exeget el însuși al „bogățiilor gîndului“ filosofic eminescian, Noica reușește performanța de a vorbi **altfel**, într-un chip nou, despre Eminescu. Într-un eseu despre conceptele eminesciene de *infinit* și *infinire* (construit de la ***în-finire***), filosoful rostirii românești arată cum amplitudinea perspectivei ontologice a metafizicii poetului creează posibilitatea depășirii conflictului dintre contrarii și dă seama pentru întreaga condiție istorică și mentalitate a poporului român, situat nu doar în Occident sau doar în Orient, ci **și** în Occident **și** în Orient. Prin acest instinct specific al *infinirii*, Noica era convins că Eminescu a intuit și descris vocația cugetului românesc de a face „insuportabilul suportabil“[6]. Putem citi aici destul de clar perspectiva lui Noica despre rezistența antitotalitară prin refugiul în planul dimensiunii ontologice, care te face să fii doar în mod aparent și exterior vulnerabil la constrîngere și teroare. Așa privind lucrurile, **perspectiva infinirii** devine **perspectiva libertății reale**, care te face să nu fii prezent cu nucleul ființei tale în spațiul concentraționar în care fizic te afli. În acest chip, insuportabilul devine suportabil, iar crucea zdrobitoare poate fi purtată.

Noica era conștient de miza enormă a receptării lui Eminescu, întrucît pentru autorul *Devenirii întru ființă* frontul principal de rezistență anticomunistă era cel cultural. Prin urmare, mai mult decît Platon, Hegel și chiar decît propriul sistem filosofic de metafizică tradițională, Eminescu reprezenta reduta principală care

CHESTIUNEA FACSIMILĂRII CAIETELOR EMINESCIENE AVEA PENTRU NOICA O IMPORTANȚĂ VITALĂ, ÎNTRUCÎT MIZA EI ERA SCOATEREA TINERELOR GENERAȚII DE SUB BLESTEMUL *NETREBNICIEI ROMÂNEŞTI*, BLESTEM RADICALIZAT DE COMUNISM...

trebuia recucerită și apărată. Potrivit lui Noica, perspectiva tinerilor despre Eminescu nu trebuia să se limiteze doar la imaginea Luceafărului amorezat zugrăvit de manualele școlare sau a unui Eminescu lacrimogen și facil patriotard. Adevăratul model Eminescu se regăsește în caietele sale, în laboratorul său, acolo unde se vede nu doar produsul finit al poetului genial, ci și munca uriașă și lupta cu sine pentru a face studiu și creație de performanță. Convingerea lui Noica era că dacă acest laborator eminescian ar fi pus la îndemîna românilor, „fiecare am deschide din cînd în cînd un caiet, după ce le vom fi răsfoit febril pe toate, spre a recăpăta de aici puteri, ca din apele noastre vii“[7]. Astfel, crescute cu modelul acestei asceze culturale în fața ochilor, generațiile tinere ar fi putut obține, la un moment dat, biruința decisivă asupra cronicei *netrebnicii românești*. Prin urmare, nu întîmplător, Noica explică noțiunea de „cultură de performanță“ prin referire la Eminescu. Criticînd „virtuozitatea fără virtute“ a poeziei moderniste, care ignoră rima, ritmul și tehnica poetică, Noica îi trimite pe tinerii poeți să vadă cele patru caiete pe care Eminescu le-a umplut cu rime și să învețe din acestea că în spatele celei mai înalte performanțe a literaturii române n-a stat numai geniul, ci și multă muncă[8]. De aceea, chestiunea facsimilării caietelor eminesciene reprezenta pentru Noica o problemă de importanță vitală, întrucît miza ei era scoaterea tinerelor generații de sub blestemul *netrebniciei românești* și plasarea lor într-un orizont ontologic imun și de necuprins pentru chingile Leviathanului ideologic totalitar. ■

[1] De altfel, putem considera obsesia integralității drept o notă specifică a ethosului interbelic, pe care Noica îl reprezenta la cel mai înalt nivel. Relevant, în acest sens, este programul de studiu pe care filosoful de la Păltiniș îl impunea ucenicilor săi, urmărind parcurgerea integrală a operei unor autori importanți, potrivit principiului: citeşte autori şi culturi, nu *ciupitativ*. Ne putem aminti în acest context şi de pasiunea lui Mircea Eliade de a citi un autor în integralitatea operei sale (Hasdeu, Balzac), el însuşi visînd la un cititor ideal care să-i parcurgă toate scrierile şi abia apoi să-i judece valoarea.
[2] *Cf.* K. Verdery, *op. cit*., pp. 259-260.
[3] Constantin Noica, „Introducere la miracolul eminescian", în *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992, p. 248.
[4] *Constantin Noica în arhiva Securității*, ediție de Dora Mezdrea, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2009, pp. 440-441.
[5] Constantin Noica, *Cuvînt împreună despre rostirea românească*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1987, p. 63.
[6] *Ibidem*, pp. 65- 66.
[7] *Ibidem*, p. 249.
[8] C. Noica, „Ce înseamnă cultură de performanță?", în *Simple introduceri…*, ed. cit., p. 253.

interviu realizat de **CLAUDIU TÂRZIU**

ÎPS Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, a sfințit, pe 1 iunie a.c., la Galeșu (Poarta Albă), locul pe care se va construi mănăstirea cu hramul Sfinților Români, în cinstea și memoria tuturor celor care au murit ca martiri la construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră (mai ales în perioada 1949-1953). Vatra mănăstirii va fi exact unde au fost barăcile coloniei Galeșu. În acest fel se respectă o veche tradiție potrivit căreia altarele și mănăstirile se faceau pe mormintele martirilor.

La eveniment au participat, pe lîngă sute de credincioși veniți din diferite colțuri ale țării, și patru supraviețuitori ai închisorilor comuniste: Pr. Gheorghe Oancea, George Cușa, Vlad Nicolau (Puiu) și Ion Negoiță. Aceștia au rememorat ororile regimului totalitar, sistemul dezumanizant la care erau supuși și bucuria că, în sfîrșit, pot aprinde o lumînare pe locul suferinței lor.

Invitat la slujba de sfințire a locului a fost și Părintele Justin Pârvu, unul dintre supraviețuitorii Canalului și ai închisorilor comuniste, dar acesta a suferit o intervenție chirurgicală la picior (la Spitalul Județean Constanța) chiar în ziua slujbei, fapt care l-a împiedicat să poată fi în mijlocul credincioșilor.

Pe 5 iunie a început deja clădirea unui paraclis, care va avea hramul Sf. Iustin Martirul și Filosoful (dată de prăznuire: 1 iunie), prima etapă în ridicarea mănăstirii Mucenicilor Români din timpul comunismului.

Din arhivele Securității reiese că, în perioada 1949-1953, la construirea Canalului au

La Poarta Albă se ridică

A DOUA MĂNĂSTIRE PENTRU MARTIRII ÎNCHISORILOR COMUNISTE

muncit forțat peste 30.000 de deținuti politici. În mod oficial au fost înregistrate peste 2.000 de decese din rîndul acestor deținuți obligați să muncească aici, dar cu siguranță numărul morților a fost cu mult mai mare.

Poarta Albă a fost principala colonie a deținuților dintre cele 14 care erau pe tot traseul Canalului. În mod constant, aici erau circa 12.000 de deținuți, care munceau în condiții inumane.

Mănăstirea de la Poarta Albă este a doua, după cea de la Rîpa Robilor, de la Aiud, care este întemeiată din evlavie pentru martirii și sfinții închisorilor comuniste. Două așezăminte monahale care au fost înființate cu binecuvîntarea și sprijinul a doi ierarhi. Sînt semne bune pentru Biserica și pentru neamul nostru.

ÎPS Teodosie a avut amabilitatea să ne ofere cîteva detalii asupra acestui proiect.

Înaltpreasfinția Voastră, începem prin a vă felicita pentru proiectul mănăstirii de la Poarta Albă, închinată memoriei celor jertfiți în coloniile de muncă de la Canalul Dunăre-Marea Neagră la sfîrșitul anilor ’40 și începutul anilor ’50. Vă rugăm să le spuneți cititorilor noștri cum a apărut această inițiativă – și de ce acum?

Această dorință de a ridica un așezămînt monahal în memoria celor ce s-au jertfit la Canal este de cînd am ajuns aici, la Constanța. De fapt, cu ani în urmă am mers la crucea ridicată de deținuții politici în localitatea Poarta Albă

și chiar pe ei i-am rugat să găsească un teren pentru a face un așezămînt monahal. Am vorbit cu mai mulți preoți, ne-a fost foarte greu. După ce am apelat și la părinții de la mănăstiri să intervină la primărie și peste tot unde se poate găsi un teren, iată, prin părintele stareț Iustin de la Mănăstirea Sfîntul Ioan Casian am reușit să luăm acest teren, pentru că nu s-a dat cu ușurință, și l-a luat chiar pe Mănăstirea Sfîntul Ioan Casian. În cele din urmă a fost agreată Arhiepiscopia Tomisului să participe la construcția acestei mănăstiri. Pentru mine a fost aprinderea unei lumini așteptate de mulți ani. Cred că acum a sosit plinirea vremii. Avem ceea ce a dorit sufletul nostru: un vis concretizat deocamdată cu începutul acestei lucrări și care va fi îndeplinit cînd vom ridica mănăstirea și cînd vom descoperi măcar o parte din locurile unde au fost acoperiți de valuri de pămînt mulți din semenii noștri. De aceea, trebuie să ținem cont că aceste jertfe strigă către noi; să le îmbrățișăm, să ne facem și noi părtași la suferințele, la credința și la demnitatea lor.
Revenind la teren, avînd multe piedici pentru Poarta Albă, unde a fost gîndul cel mai intens pentru a face un așezămînt în memoria celor care au murit la Canal, văzînd că este foarte greu de dobîndit o parcelă de teren acolo, m-am adresat Primăriei Cumpăna, unde, de asemenea, am dorit să facem un așezămînt monahal și n-am renunțat, vom face și acolo un schit, dar de cîțiva ani ne izbim de o problemă absurdă: nu pot fi definitivate actele de proprietate pe terenul de pe malul Canalului, pentru că acesta a aparținut la două ministere.
De aceea sînt bucuros că pînă la urmă așteptarea a adus roade și roadele sînt cele pe care le-am dorit, adică să existe un teren exact acolo unde au fost și suferințele.

CÎND AM FOST SIGUR CĂ AM TERENUL, AM VORBIT CU PĂRINTELE JUSTIN PÂRVU, CARE ERA CEL MAI ÎN MĂSURĂ SĂ ÎȘI SPUNĂ CUVÎNTUL CU PRIVIRE LA RIDICAREA ACESTEI MĂNĂSTIRI. DESPRE ACEASTA AM VORBIT ȘI CU PĂRINTELE ARSENIE PAPACIOC...

Cînd am fost sigur că am terenul, am vorbit cu părintele Justin Pârvu, care era cel mai în măsură să poată să își spună cuvîntul cu privire la ridicarea acestei mănăstiri. Despre aceasta am vorbit și cu părintele Arsenie Papacioc, cu care m-am sfătuit și care m-a încurajat foarte mult, spunîndu-mi că se cuvine să facem un așezămînt în cinstea celor ce s-au jertfit la Canal.
Părintele Justin Pârvu s-a bucurat foarte mult pentru această inițiativă și, cu lacrimi de bucurie, mi-a dat tot concursul. Iată, îl avem ca pe Duhovnicul zilelor noastre, venit din timpuri îndepărtate, trecut prin suferințe la Aiud, la Periprava și la Poarta Albă. Am mers cu sfinția sa să vadă terenul, să-și dea consimțămîntul, s-a bucurat că am găsit teren exact pe locul fostelor barăci, unde au fost în suferință și au căzut uciși unii dintre semenii noștri.

Părintele Justin, un mare duhovnic și o figură emblematică a rezistenței ortodoxe din închisorile comuniste, va avea un rol și în derularea proiectului?
Sfinția sa a îmbrățișat cu multă bucurie această lucrare, ne-am

sfătuit îndeaproape și, de acum înainte, va avea un rol foarte important. Este nu doar un simbol, un reper al rezistenței anticomuniste, al jertfei, ci este personalitatea care pune cu adevărat suflet pentru această lucrare, este un martor viu al celor ce s-au petrecut acolo și toate le voi face sfătuindu-mă cu sfinția sa, care este, pentru mine, ținut de Dumnezeu pentru a împlini și acest așezămînt.

Se manifestă o tot mai mare evlavie populară pentru cei jertfiți în închisori, unii sfințiți prin suferințe. O preocupare pentru această realitate a Bisericii noastre există și la o parte a ierarhiei. ÎPS Andrei Andreicuț, pe cînd era arhiepiscop al Albei, a binecuvîntat și a susținut construirea unei mănăstiri închinate memoriei celor uciși în închisoarea Aiud; ÎPS Iosif de la Paris organizează periodic simpozioane în care este evocată personalitatea cîte unei mari valori naționale trecute prin pușcăriile comuniste, de la Mircea Vulcănescu la părintele Gheorghe Calciu. Acum veniți Înaltpreasfinția Voastră cu o excelentă inițiativă. Este vorba despre o dorință generală a Sfîntului Sinod de a recunoaște mucenicii și sfinții închisorilor, sau despre acțiunile particulare ale unor ierarhi?

Sigur că noi, fiind mai aproape de aceste locuri de jertfă, nu putem fi nepăsători la ceea ce s-a petrecut. Încă de cînd eram la București am simțit această dorință, această bucurie de a mă apropia de jertfele celor ce au suferit în închisori, și am discutat aceasta cu vrednicul de pomenire Părinte Patriarh Teoctist. Mă gîndeam că la un moment dat trebuie să ne arătăm recunoștința și să punem în evidență aceste jertfe, care sînt pline de sfințenie. Cred că jertfa lor este primită de Dumnezeu și Dumnezeu îi are printre aleșii Săi. De aceea, va veni o vreme cînd întregul Sf. Sinod va trebui să se aplece cu grijă și cu multă cercetare, dar și cu multă evlavie, pe aceste jertfe, ca să le pună în valoare. Canonizarea unor sfinți se pune sub semnul unor repere exacte, pentru că, iată, așa cum am spus întotdeauna, în anumite

momente de mărturisire sînt și oameni care mărturisesc, sînt și oameni care simulează că mărturisesc, și atunci trebuie să discernem foarte bine care este mărturia cea adevărată.

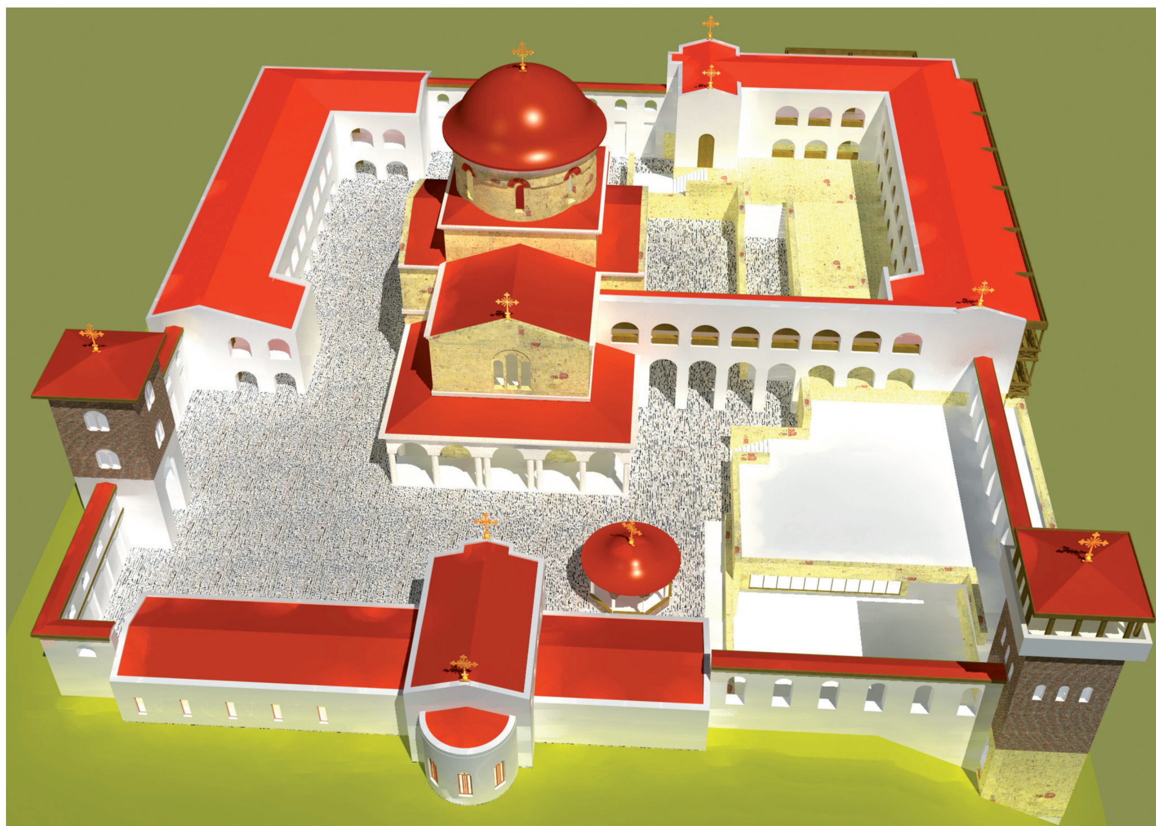
Mai multe organizații civice și grupuri de credincioși solicită, de cîțiva ani încoace, canonizarea unora dintre cei martirizați pentru credință în temnițele comuniste (Maica Mihaela Iordache, ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor, Valeriu Gafencu, Mircea Vulcănescu și alții). Sf. Sinod nu a luat încă o poziție în legătură cu această dorință a credincioșilor. Credeți că se apropie momentul cînd Sf. Sinod își va exprima punctul de vedere?

Sigur sînt niște nume venerabile, demne de luat în seamă; sînt convins că vine vremea, și poate nu prea tîrziu, ca să se ia în studiu toate aceste propuneri. Și altele, poate. Se vor face cercetări mai largi, pentru că s-au găsit și atîtea momente în care Dumnezeu a dat mărturie despre aleșii Săi. Credem că, rugîndu-ne și demarînd această lucrare, punem început nu numai pentru cinstirea lor, dar și pentru descoperirea identității, a sfințeniei lor. Cînd vom explora acele gropi sau acele locuri unde au fost acoperiți acești mărturisitori de brazdele pămîntului, vom găsi și acolo mărturii.

Înaltpreasfinția Voastră intenționați să mergeți mai departe – prin punerea problemei canonizării sfinților din închisori în Sf. Sinod – cu recunoașterea martiriului ortodox din temnițele comuniste?

Noi avem deja un model în Biserica Ortodoxă Rusă, care a luat o astfel de inițiativă. Biserica noastră nu s-a grăbit niciodată, dar nici nu am rămas fără a pune în evidență sfintele moaște. Iată, primele canonizări în Biserica Română s-au făcut în a doua parte a secolului al XX-lea, dar, pînă la urmă, acești sfinți au fost puși în lumina lor, în care Dumnezeu i-a așezat.

De ce credeți că a amînat Sf. Sinod să ia în dezbatere posibilitatea canonizării unora dintre cei mucenicițі

VA VENI DESIGUR O VREME CÎND ÎNTREGUL SF. SINOD VA TREBUI SĂ SE APLECE CU GRIJĂ ŞI CU MULTĂ CERCETARE, DAR ŞI CU MULTĂ EVLAVIE, PE ACESTE JERTFE, CA SĂ LE PUNĂ ÎN VALOARE ŞI ÎN MOD OFICIAL...

în temnițe, sau măcar aceea a instituirii unei zile comune de pomenire pentru toți cei morți în închisori pentru Biserica noastră?
Pentru că această lucrare se face cu multă acrivie, în cunoștință de cauză, trebuie să existe, cu adevărat, toate etapele pentru canonizarea unor persoane morale, care să fie trecute în rîndul sfinților.

Înaltpreasfinția Voastră aveți evlavie mai mare pentru vreunul dintre cei martirizați în temnițele comuniste?
Sigur că e greu să stabilești o ierarhie a valorilor, valorile numai Dumnezeu le știe, dar noi trebuie să avem în primul rînd o evlavie și o recunoștință pentru toți cei ce au suferit, care și-au asumat această suferință. Chiar părinții mei spirituali, nașii de călugărie, au trecut prin temnițele comuniste. Pentru ei, că i-am cunoscut, am o evlavie, dar și pentru cei despre care ei mi-au vorbit. Părintele Sofian Boghiu și părintele Grigore Băbuș mi-au descris suferințele unor personalități și modul sublim în care și-au trăit viața, încît am rămas cu niște imagini deosebit de pătrunzătoare în sufletul meu, că acești oameni care au suferit în temnițele comuniste ale secolului al XX-lea au fost niște bărbați cu adevărat jertfelnici și vrednici.

La Poarta Albă au fost închiși aproximativ 800 de preoți. Știm cîți au sfîrșit acolo?
Nu știm exact, dar măcar cu aproximație îi vom identifica, pentru că, în paralel, facem demersuri la instituțiile care se ocupă cu studiul totalitarismului să se facă cercetări pentru a se identifica cît mai multe nume, dacă e posibil toate numele celor care s-au sfîrșit, nu numai clerici, ci și mireni, și să se evidențieze și modul în care au fost chinuiți oamenii închiși.

Mănăstirea aceasta va fi de maici sau de monahi?
Am socotit să fie mănăstire de monahi și cred că un schit de maici vom face la Cumpăna, că n-am renunțat să facem și acolo un așezămînt monahal, pentru că și acolo Canalul este foarte aproape, dorința credincioșilor de acolo este foarte mare de a se ridica și acolo măcar un schit.

Din ce fonduri se va construi mănăstirea? Va avea și Arhiepiscopia o contribuție aparte sau va fi vorba numai de donații de la credincioși? Veți face o campanie specială de strîngere de fonduri?
Va fi o campanie specială de strîngere de fonduri, vom împlini tot ceea ce este necesar. Sigur, și Arhiepiscopia va contribui, cum a contribuit la mai multe biserici și mănăstiri, la această mănăstire care pentru noi are cea mai mare importanță, mai ales în zilele noastre. Trebuie să ne aducem aminte de înaintașii noștri, să privim cu luare aminte cum au mărturisit credința și cum și-au sfîrșit viața. Este foarte important ca toți să jertfim pentru această mănăstire.

În cît timp v-ați propus să fie gata construcția? Și cînd credeți că se va sluji prima dată în biserica noii mănăstiri?
Nu ne-am propus o dată fixă ➘

cînd să fie gata. Noi începem cu un paraclis de piatră, dar, pînă atunci, vom face slujbe. Începînd din noaptea de vineri spre sîmbătă, începem Liturghiile cu ziua închinată moșilor de vară, pomenirea morților, în care vom pomeni pentru prima dată pe cît mai mulți dintre cei ce s-au jertfit la Canal și, la modul general, pe toți care au murit în temnițele comuniste. Iată, începem sugestiv cu această zi a pomenirii morților și Sfintele Liturghii nu se vor sfîrși. Începînd din ziua de 1 spre 2 iunie anul acesta, vom face Liturghie zilnică, și aceasta va aduce puterea de a construi așezămîntul. Noi credem că pînă în toamnă va fi gata paraclisul, o parte din chilii, apoi vom tot adăuga cît va fi necesar.

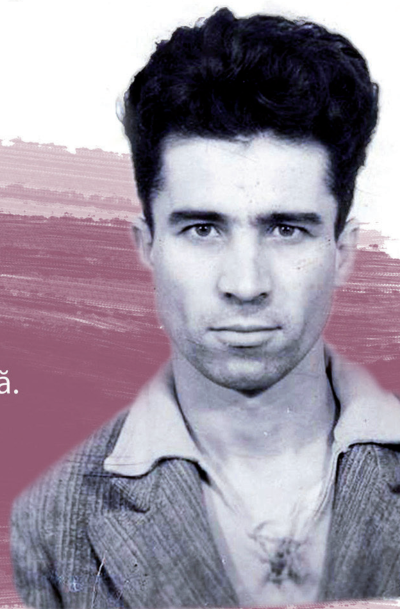
În afară de slujbele care se vor face pentru cei în memoria cărora se ridică mănăstirea, în ce alt fel se va vădi această mănăstire una a celor jertfiți în închisori? Gîndiți și anumite evenimente culturale, de cercetare sau de comemorare, pe care să le organizeze mănăstirea?
Sigur că da. Mănăstirea va avea un muzeu, va avea o bibliotecă și va avea, an de an, momente de comemorare a acestor evenimente, care trebuie să fie în lumina cunoștinței tuturor românilor.

Veți aduce la această mănăstire oseminte ale celor morți în închisori sau la Canal?
Am fi doritori să avem și astfel de relicve, care pentru noi au o importanță foarte mare. Noi credem că nu trebuie să aducem, că vom descoperi în locurile din apropiere astfel de trupuri ale celor ce au fost jertfiți, care ne vor vorbi ele însele despre modul în care au fost jertfiți.

ȘCOALA DE VARĂ
23-27 iulie 2012
FENOMENUL PITEȘTI
un proiect al Centrului de Studii în Istorie Contemporană

Gheorghe Calciu

A cedat în urma torturii. Şi-a revenit în anchetă.
A stat în închisoare 21 de ani.

Tu ai curajul lui?

VINO LA ŞCOALA DE VARĂ „FENOMENUL PITEŞTI“!

23-27 IULIE 2012

mai multe detalii pe www.istoriecontemporana.ro sau www.fenomenulpitesti.ro

organizatori

Filos

parteneri media

SAPTE SERI

HotNews.ro STIRI NON-STOP

ROSTONLINE.RO

Lumea Credinței Magazin ilustrat

Radio România Internațional

cu sprijinul

susținut de

parteneri

Biblioteca Județeană Dinicu Golescu Argeș

AZEC

INDO DACIA STIL CORPORATION
articole vestimentare din bumbac 100 %

Comunicare *versus* comuniune

Marginalii social-teologice despre internet

RADU PREDA
radu.preda@rostonline.org

INTRODUCERE

Că epoca noastră poartă printre alte nume și pe acela de „eră a comunicării“, nu este o noutate. Cu toate acestea, comunicarea nu este un termen univoc, adică nu se bucură de o semantică lipsită de divergențe. În timp ce pentru unii comunicarea este însuși fundamentul și caracteristica modelului social modern, pentru alții același fenomen comunicațional trezește suspiciuni, de la text la pretext nefiind decît un pas. Ceea ce într-o lectură este constitutiv pozitiv, poate fi în altă interpretare latent periculos. Pozițiile sînt între timp și mai profund polarizate de prezența din ce în ce mai greu de ignorat a internetului. Consecvent, rețeaua virtuală este pentru unii un semn de vitalitate a sistemului vascular social, în vreme ce pentru alții *net*-ul este traducerea digitală a șerpilor care, cu perfidie unduitoare și forță de constrîngere, pun stăpînire pe om, omorîndu-l, asemeni nefericitului Laocoon și celor doi fii ai săi. Dacă pentru o parte domină avantajele comunicării electronice, de la costuri reduse la viteză, pentru cealaltă parte importantă este demascarea, cît mai este timp, a pericolului dictaturii digitale.

În afara gîndirii la extreme, cert este că, ne spun specialiștii din domeniu și sociologii, dar și psihologii sau medicii, folosirea intensă a internetului, în variate moduri și scopuri, are efecte nemijlocite asupra noastră, cele mai serioase fiind adicțiile de tip nou, de la jocurile *online* la pseudosocializarea virtuală. Una peste alta, internetul își arată, ca oricare descoperire tehnică majoră, ambivalența, fapt ce confirmă necesitatea discernămîntului în utilizarea acestuia.

Prima parte a acestor marginalii social-teologice despre internet este dedicată tocmai raportului dintre ce se cîştigă şi cît se pierde prin utilizarea intensă a mediului virtual.

A doua parte încearcă o recuperare teologică şi practică a comunicării digitale, oferind cîteva repere şi exemple.

1. CE CÎŞTIGĂM ŞI CÎT PIERDEM: AMBIVALENŢA COMUNICĂRII ELECTRONICE

Modificările survenite pe harta geopolitică a Africii de Nord şi parţial în Orientul Apropiat, rolul decisiv jucat de mijloacele de comunicare, de la internet la telefonia mobilă şi *mass-media*, severitatea cenzurii electronice a foştilor dictatori, dar şi cea practicată în continuare de guvernele totalitare, violenţele de stradă din Londra sau *flash-mobing*-urile din SUA, toate au în comun un element definitoriu: folosirea intensă a reţelelor de socializare. Cît mai succint şi pe înţeles, acestea sînt platforme electronice prin care se schimbă mesaje, dar şi imagini sau chiar filme de cîteva minute. Forţa lor de impact este dată de două aspecte. Primul vizează numărul mare de utilizatori, doar în România cei care folosesc reţeaua Facebook[1] fiind de aproape 4 milioane, ceea ce nu este chiar mult în comparaţie cu cele aproape 700 de milioane la nivel mondial. Pentru a avea o imagine mai precisă asupra anvergurii fenomenului, iată şi alte cifre: reţeaua chineză Renren[2] are 130 de milioane de utilizatori, cu precădere studenţi; în spaniolul Tuenti[3] îşi comunică unii altora informaţiile aproape 10 milioane de utilizatori; platforma japoneză Mixi[4] are 30 de milioane de înregistraţi; platforma franceză Skyrock[5] numără peste 20 de milioane de fideli; cea mai mare reţea rusească de socializare, Odnoklassniki[6], se laudă cu mai bine de 45 de milioane de utilizatori; depăşind de cîteva ori numărul locuitorilor ţării de origine, Belgia; platforma Netlog[7] este preferata a peste 75 de milioane de persoane; reţeaua germană StudiVZ[8], concepută mai ales pentru publicul studios, elevi, studenţi, dar şi cadre didactice, se apropie de limita a 20 de milioane de utilizatori; în fine, cu o cifră similară se poate lăuda şi reţeaua sud-coreeană de socializare Cyworld[9]. Să mai adăugăm faptul că, în prezent, la nivel planetar, există 5 miliarde de utilizatori ai telefoniei mobile şi peste 2 miliarde de abonaţi la internet. Al doilea aspect, tehnic, este scurtimea mesajelor, precum în reţeaua Twitter[10] (are în jur de 200 de milioane de utilizatori), care permite transmiterea lor cu rapiditate, indiferent de calitatea legăturii de internet, dată fiind cantitatea mică de biţi necesară. În cazul blocadei electronice impuse de autorităţi, o astfel de facilitate este vitală pentru comunicarea cu exteriorul. Acum, dată fiind amploarea pe care o cunoaşte noul mediu de comunicare, alături de cele mai vechi, să ne întrebăm ce mutaţii antrenează folosirea intensă a mijloacelor tehnice de informare.

REŢEAUA VIRTUALĂ ESTE PENTRU UNII UN SEMN DE VITALITATE A SISTEMULUI VASCULAR SOCIAL, ÎN VREME CE PENTRU ALŢII *NET*-UL ESTE TRADUCEREA DIGITALĂ A ŞERPILOR CARE, CU PERFIDIE UNDUITOARE ŞI FORŢĂ DE CONSTRÎNGERE, PUN STĂPÎNIRE PE OM, OMORÎNDU-L, ASEMENI NEFERICITULUI LAOCOON ŞI CELOR DOI FII AI SĂI.

În primul rînd, aşa cum nu încetează să atragă atenţia sociologii şi filosofii culturii, ➘

NU MAI ESTE NICI UN SECRET CĂ, ILUSTRÎND DIALECTICA AMINTITĂ, SISTEMELE ELECTRONICE SÎNT VULNERABILE ŞI, MAI GRAV, CAPABILE SĂ CONTROLEZE FĂRĂ MANDAT DEMOCRATIC DATELE PERSONALE, SĂ LE MANIPULEZE SAU SĂ LE FOLOSEASCĂ ÎN ALT SCOP DECÎT CEL DECLARAT.

frecventarea tehnicii cu o intensitate fără precedent în istoria umanității nu are cum să nu-i influențeze pe utilizatorii acesteia. Asistăm în cazul rețelelor de socializare, dar nu numai, la o schimbare evidentă a comportamentului personal și de grup. În medie, un utilizator de Facebook este în rețea aproximativ 15,5 ore pe lună și accesează cel puțin o singură dată pe zi contul personal. Dacă mai adăugăm consumul, devenit „clasic“, de televizor și folosirea internetului sub alte forme, de la bloguri la paginile electronice ale ziarelor și ajungînd la jocuri, omul timpurilor noastre, aflat tot statistic la o vîrstă cuprinsă între 15 și 45 de ani, este *on line* pe durata a cel puțin o pătrime din timpul unei zile. Orele dedicate acestui tip de comunicare și de consum de informații sînt practic luate din bugetul de timp folosit anterior relaționării directe, inter-personale. Chiar dacă o bună parte din munca profesională are nevoie de suportul noilor mijloace, schimbul de date fiind esențial pentru instituții și companii, ceea ce se întîmplă la nivel strict individual este, totuși, o deplasare vizibilă dinspre real spre virtual, dinspre aici spre un acolo imprecis. La nivel de grup, rețelele de socializare au capacitatea de a crea identități colective iluzorii, să antreneze energii care, puse la un loc, pot genera fenomene greu de stăpînit. Exemplul la îndemînă sînt acele invitații, voite sau accidentale, lansate de pe contul personal de Facebook, de pildă, la ziua de naștere. O petrecere spontană cu 10.000 de musafiri puși pe harță, lejermente alcoolizați, coborîți din lumea virtuală în realitatea nemijlocită reprezintă și pentru cea mai bine organizată poliție locală o provocare serioasă. Ceea ce pentru atingerea unui scop politic, de genul răsturnării unui regim ilegitim sau abuziv, este un instrument eficace, se dovedește în alte contexte o adevărată amenințare.

Așa ajungem la a doua mutație de substanță antrenată de noile mijloace de comunicare. Este vorba despre schimbarea raporturilor democratice dintre putere și bază, dintre stat și cetățenii lui. Nu s-a vorbit în primăvara lui 2011 despre „revoluțiile Facebook și Twitter“? Dacă pentru unii folosirea în exces a internetului poate duce la dezrădăcinarea socială, la „virtualizarea“ vieții, iată că pentru alții, angajați politic, același internet este un instrument prin care aspirația se traduce în fapt istoric. Se confirmă și de data aceasta dialectica inerentă abilităților prin care se construiesc tot atît de multe lucruri pe cît se pot distruge. Rămînînd pentru moment la partea pozitivă, este limpede că modul de a face politică se transformă radical. Comunicarea în timp real, promovarea prin paginile de internet, imaginile din parlament sau de la dezbateri, opiniile postate pe blogul personal sau pe Twitter, campaniile de adunare de fonduri și de simpatizanți, polemicile cu adversarii ideologici, răspunsul prompt dat acuzațiilor sau războaiele comunicatelor de presă – toate acestea au intrat deja în cotidianul politic. Prin aplicarea, inclusiv în România, în ciuda rezistențelor de sistem, a bunelor practici în materie de comunicare și de transparență, de la publicarea declarațiilor de avere ale demnitarilor la afișarea tot electronică a documentelor și deciziilor de interes public, se schimbă în mod ireversibil mentalitatea – nu doar a celor care conduc, dar și a celor conduși. Desigur, omniprezența mijloacelor de stocare și de comunicare a informațiilor, de la conturile de e-mail la cardurile bancare sau de sănătate, reprezintă doar un aspect, pe care îl putem numi utilitar, al noii realități digitale. Nu mai este nici un secret că, ilustrînd dialectica amintită, sistemele electronice sînt vulnerabile și, mai grav, capabile să controleze fără mandat democratic datele personale, să le manipuleze sau să le folosească în alt scop decît cel declarat. Din păcate, isteria în jurul fatidicei cifre 666 a compromis la noi dezbaterea serioasă legată de politicile informaționale ale statului. Or, discuția aceasta ar trebui reluată și poziționată corect, nu toți politicienii europeni avînd atîta credulitate de cîtă au dat dovadă aleșii noștri și nici toate Bisericile fiind atît de supuse brațului secular pe cît s-a străduit să fie Biserica noastră.

Tot sub semnul dialecticii, al amestecului între cîștig și

pierdere, stă și o altă schimbare pe care merită să o amintim în această sumară panoramă. Rapiditatea accesului la informații este, fără îndoială, marele merit al internetului și al tuturor aplicațiilor sale ulterioare, de la cataloagele electronice ale bibliotecilor la paginile specializate. Mai cu seamă pentru lumea academică săracă, fără resurse, precum cea de la noi, folosirea internetului este o adevărată binefacere[11]. Inclusiv rețelele de socializare au un rol informațional, anunțarea unei conferințe sau lansări de carte prin cît mai multe platforme garantînd un public dacă nu interesat, cu siguranță numeros. Cu toate acestea, ceea ce se petrece de mai bine de două decenii încoace în spațiul virtual este o schimbare a ierarhiei informațiilor cu implicații pe măsură. Concret, datorită necesității de a folosi motoarele de căutare gen Google, indispensabile în oceanul de informații pe care internetul le generează zilnic, mediul de informare devine, conștient sau nu, un selector și, la rigoare, o cenzură. Simplu spus, reinterpretînd modern dilema lui Hamlet, cine nu este în internet, nu există. Se naște astfel o nouă memorie culturală, la concurență cu cea păstrată în cărți și săpată în piatră, pictată pe ziduri de biserici sau pe pînzele ce umplu muzeele. Din sursă alternativă, internetul ajunge singura sursă pentru consumatorii grăbiți și superficiali, așa cum gradul de celebritate nu mai este garantat primar de prestația artistică sau de impactul ideilor, ci de numărul „prietenilor“ din rețelele de socializare.

În loc de concluzie de etapă, pe scurt, cum ar trebui să ne poziționăm social-teologic față de tehnica informațională de azi? Ei bine, să luăm mai întîi act de avantajele oferite: de la eficiența și costurile reduse ale transferului de informații la gradul sporit de transparență apărut între conducători și conduși. În plus, dacă ne gîndim la invenția creștină a codex-ului și la înlocuirea papirusului cu pergamentul, dar și la revoluția produsă ulterior de tiparul lui Gutenberg, prima carte tipărită fiind deloc întîmplător Sfînta Scriptură, este limpede că, în lectura creștină a semnelor vremii, noile tehnologii sînt tot atîtea noi mijloace de misiune. În fapt, chiar și cu întîrziere, prezența religioasă în internet și în rețelele de socializare este din ce în ce mai consistentă. Apoi, ceea ce însă trebuie să ne preocupe sînt efectele negative, mai ales riscul comunicării fără comuniune. Refugiul pînă la dependență într-o lume virtuală și aderența la false comunități, pe cît de mari, pe atît de vaporoase, sînt probabil cele mai grave simptome ale consumului iresponsabil de internet, de comunicare digitală în general. Astfel de năluci generate tehnic nu pot fi de aceea combătute credibil decît prin redescoperirea lui Hristos, un Dumnezeu personal deloc imaginar, ci întrupat în istorie, prezent fără întrerupere în Biserica Sa și gata oricînd să devină un adevărat partener de dialog. Indiferent de rețea!

2. ÎNTRE VIRTUAL ȘI VIRTUOS: INTERNETUL CA SPAȚIU DE MĂRTURIE

Cred că aici se impune o precizare principială: prezența în internet a oamenilor Bisericii (generic vorbind) nu este o invitație la „virtualizarea“ religiei prin traducerea tehnică a îndemnului Mîntuitorului – „cînd doi sau trei sînt conectați în numele Meu...“ –, ci tocmai o cale de a încuraja redescoperirea nemijlocită a vieții comunitare fizice. În ciuda diferenței de suport, mesajul se supune din punct de vedere religios rigorilor aceleiași hermeneutici, motiv de a vedea în internet nu mai mult decît ceea ce este, adică de a nu ceda formulei lui McLuhan „mediul este mesajul“ ➘

(*the medium is the message*). Practicînd o adaptare „din mers", cum se exprima regretatul Mitropolit Bartolomeu, el însuși un om de presă, a datelor Tradiției la noile orizonturi culturale, implicit tehnice, Biserica nu își trădează fundamentele, ci doar le pune și mai mult în evidență. Cum o să vedem mai jos, proiectele de „digitalizare religioasă", de transfer dinspre realitate către virtual a unor raporturi imposibil de experimentat impersonal, mediat, sînt doar complementare la relațiile deja existente. Așa cum prin calculator nu se va naște niciodată viața, tot astfel același calculator, racordat la rețea, nu va genera de la sine comuniunea. Fără să reprezinte așadar o alternativă la comunitatea de credință, internetul poate fi totuși, pentru anumite grupuri, un liant și, de ce nu, o formă nouă de practicare a „liturghiei de după Liturghie", un spațiu al mărturiei și al diaconiei sociale. Asumarea și folosirea acestuia intră în logica datorită căreia creștinii au fost prezenți în *forum*-ul cetății antice și mai sînt încă pe piața cărților și a revistelor din modernitate, la radio sau televiziune.

Cu toate acestea, părăsind pentru moment orizontul religios, ceva cu totul aparte intră în cotidianul nostru o dată cu formele electronice de comunicare. Cum am sugerat deja, intimitatea cu tehnica nu poate fi practicată fără a suporta o serie de modificări în maniera de a gîndi, acționa, decide sau simți. Toate acestea se produc datorită caracterului cultural pe care, asemeni naturii îndomesticite sau alimentației, îl are inclusiv tehnica sau, ar spune unii, mai ales ea. Din pricina vitezei extraordinare cu care se produc înnoirile tehnice, procesul de asimilare culturală pare să fie cumva *post factum*, venind din urmă. Este probabil motivul pentru care impactul real al internetului nu este pentru moment suficient măsurabil. Neștiind ce urmează, cum se va dezvolta în viitorul imediat, internetul cultivă la majoritatea utilizatorilor săi o stare de spirit oscilînd între *deja* și *nu încă*. Ne bucurăm de oportunitățile deja existente și le așteptăm pe cele care se anunță, ilustrînd astfel mitul modern al progresului,

ASTFEL DE NĂLUCI GENERATE TEHNIC NU POT FI DE ACEEA COMBĂTUTE CREDIBIL DECÎT PRIN REDESCOPERIREA LUI HRISTOS, UN DUMNEZEU PERSONAL DELOC IMAGINAR, CI ÎNTRUPAT ÎN ISTORIE, PREZENT FĂRĂ ÎNTRERUPERE ÎN BISERICA SA ŞI GATA ORICÎND SĂ DEVINĂ UN ADEVĂRAT PARTENER DE DIALOG. INDIFERENT DE REŢEA!

fără limite, trimițînd către o paradoxală eshatologie materialistă, o auto-epuizare cu un scop incert. Pînă să ajungem însă acolo, internetul a devenit însușirea centrală pentru o serie întreagă de produse, calculatoarele și telefoanele, televizoarele și chiar cuptoarele cu microunde fiind „incomplete“ dacă nu sînt conectabile la el. Cum vedem la tîrgurile din domeniu, casa viitorului este o sumă de conexiuni *via* internet, locuitorii dirijînd de la distanță temperatura, luminile sau programul mașinii de spălat[12]. Dar și fără a exagera cu tot felul de *device*-uri, utile sau nu, cert este că fără internet mai nimic din ceea ce este cu adevărat important nu ar funcționa în ritmul și cu eficiența cunoscute. De la evidența fiscală la fișele medicale și de la transferurile bancare la orarul avioanelor, internetul este indispensabil. Cînd el „cade“, cădem și noi. Alături de electricitate, care presupune identificarea unor surse noi de energie, comunicarea electronică este a doua mare facilitate și vulnerabilitate în egală măsură a societăților dezvoltate.

Utilizarea spațiului virtual presupune cel puțin două virtuți: responsabilitate și curaj. Responsabilitatea derivă mai ales din amintitul caracter public al mijlocului de comunicare, mesajele, chiar și cu adresant personal bine precizat, fiind deosebit de ușor de transmis mai departe, din grup în grup, pe căile neștiute ale *net(work)*-ului. Asemeni unui articol scris cu intenția explicită de a fi citit de cît mai mulți, un mesaj privat poate să ajungă, voluntar sau nu, la un public pentru care nu este însă destinat. În faza actuală a internetului, diferența dintre public și privat este la fel de greu de menținut precum cea dintre autorul și consumatorul de conținuturi. Așa se explică nerespectarea sistematică a drepturilor de autor sau, în consecință nemijlocită, imposibilitatea de a împiedica plagiatul prin deja celebra metodă *copy and paste*[13]. Acesta este, în fapt, și unul dintre cele mai sensibile puncte ale spațiului virtual, care, pe lîngă ignorarea sferei private, alimentează o atitudine anomică, la limita comportamentului asocial, inclusiv prin gesturi de însușire a muncii intelectuale depuse de alții. Nu întîmplător internetul este pe cît de atrăgător și, nu evit să repet, util, pe atît de „volatil“ și, în funcție de context și de intenție, periculos. Legat de acest ultim aspect, ar fi suficient să ne gîndim la rata în creștere a infracționalității electronice, exemplul prin excelență al inteligenței criminale adaptate tehnic[14]. Tot despre un caracter cvasi-infracțional, de natură etică, putem vorbi în cazul falselor dispute purtate între anonimi pe forumuri și bloguri, comentariile la evenimente sau persoane acoperind o plajă vastă: de la ignoranța zgomotoasă la injuria patologică. Tuturor acestor internauți le este comună lipsa responsabilității, pervertind astfel libertatea de exprimare și încărcînd inutil vehiculul comunicațional cu balastul propriilor frustrări. În timp ce pentru unii internetul este o bibliotecă de resurse, pentru alții este o fosă septică.

Curajul de a folosi noul mediu de comunicare rezidă în capacitatea de a nu te limita la ceea ce știi. Din acest punct de vedere, familiarizarea cu internetul este pentru oamenii trecuți bine de prima și chiar de a doua tinerețe un semn de robustețe mentală, un indicator pentru deschiderea permanentă față de lumea în care trăiesc. Evident, astfel de trăsături nu pot fi negate celor care nu folosesc calculatorul și nici internetul, dar fac dovada unei minți treze prin alte moduri. Curajul de a „intra“ în internet, folosindu-l, mai înseamnă în context religios inclusiv lipsa de inhibiție de a pune în relație ceea ce este simbolul „noului“, tehnica, și „vechiul“, credința. Cum am sugerat deja, între noutatea tehnică și vechimea, la propriu, a datelor religioase nu există un conflict automat. Doar mentalitatea modernistă simplificatoare vedea în religie obstacolul în calea tehnicii și a cunoașterii, o paradigmă din fericire depășită între timp. Că tendința diabolizării tehnicii în general mai persistă în mediile religioase, indiferent de confesiune, nu poate fi negat, însă această atitudine nu este dominantă. ➘

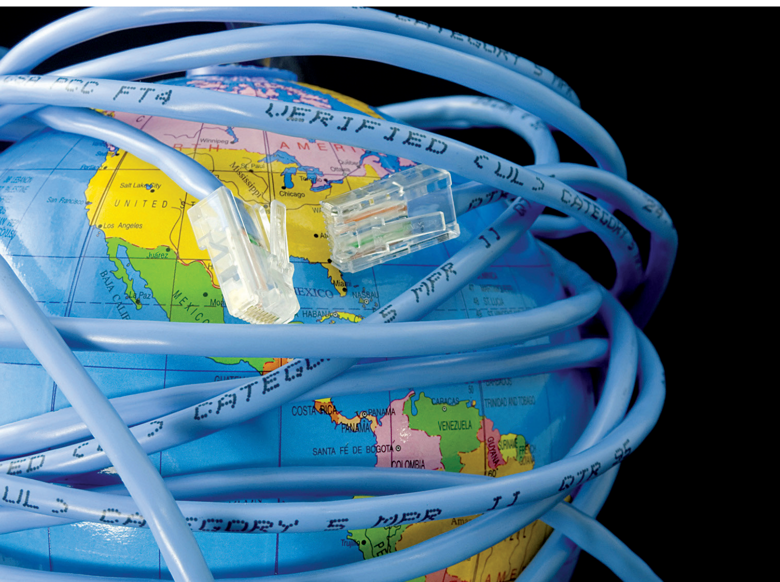
PRELUÎND ARGUMENTAȚIA SFÎNTULUI IOAN GURĂ DE AUR, CEA POTRIVIT CĂREIA NU BANUL CA ATARE ESTE O PROBLEMĂ SPIRITUALĂ, CI LĂCOMIA, DORINȚA INSAȚIABILĂ DE MAI MULT, TOT ASTFEL, NU TEHNICA SINGURĂ POATE REPREZENTA UN PERICOL, CI MODUL EXCESIV SAU UNILATERAL DE FOLOSIRE A ACESTEIA.

La urma urmelor, chiar și cele mai a-tehnice sau anti-tehnice structuri comunitare de credință se folosesc de avantajele tehnicii, de electricitate sau telefonie cel puțin, dacă nu și de automobil sau alt mijloc autonom de locomoție. Pînă și aceia care scriu împotriva televizorului se uită la el, altminteri nu ar ști despre ce să scrie! Preluînd argumentația Sfîntului Ioan Gură de Aur, cea potrivit căreia nu banul ca atare este o problemă spirituală, ci lăcomia, dorința insațiabilă de mai mult, tot astfel, nu tehnica singură poate reprezenta un pericol, ci modul excesiv sau unilateral de folosire a acesteia. Lecția, aparent simplă, este în continuare ignorată de contestatarii *tout court* ai epocii sociale și tehnice în care ne-a lăsat Dumnezeu să trăim și să ne verificăm, prin reponsabilitate și curaj, maturitatea credinței.

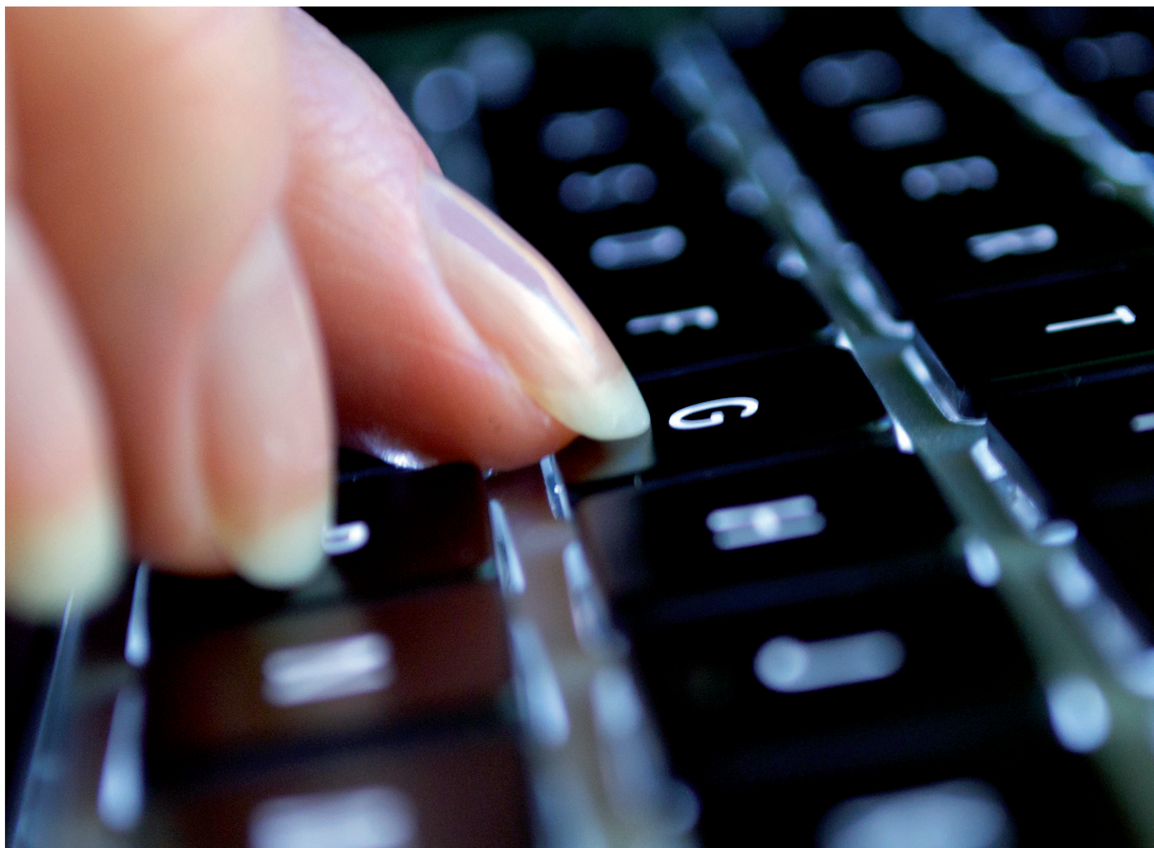
Și pentru că am amintit de folosirea tehnicii fără tabuuri culturale sau religioase, experiențele ecleziale cu internetul sînt pe cît de diverse, pe atît de interesante. Din rațiuni de spațiu, ne oprim la două exemple, urmînd să vedem apoi care este „starea digitală“ a Bisericii noastre majoritare.

Primul exemplu se referă la cazul episcopului Jacques Gaillot, un episod de răsunet în Franța mijlocului anilor ‘90 ai secolului trecut. Cît mai pe scurt, numit în 1982 episcop de Évreux, Gaillot avea să fie transferat în ianuarie 1995 de către Sfîntul Scaun pe postul de episcop *in partibus (infidelium)* de Partenia (Algeria). Motivul acestei măsuri disciplinare îl constituia poziția publică a lui Gaillot pe marginea unor teme controversate pe scena socială și politică a Franței, dintre care amintim chestiunea energiei atomice sau protecția minorităților, a imigranților, dar și aspecte legate de morala sexuală. Cum opiniile episcopului se distanțau consistent de cele ale Conferinței Episcopale Franceze și în general de politica Vaticanului, dar și de cea a guvernului de la Paris, mutarea lui pe un post strict onorific, scaunul de Partenia fiind practic desființat în secolul V d. Hr., o dată cu invazia barbarilor, însemna în logica eclezială clasică scoaterea pe „linia moartă“ a unui personaj incomod. Așa ar fi fost în urmă cu cîteva decenii, dar nu acum, în momentul în care internetul începea cucerirea lumii. După constatarea imposibilității practice de a lua în primire scaunul episcopal, situat în mijlocul deșertului și al cărui sit este incert, Gaillot va înființa o episcopie virtuală sub forma unei pagini electronice[15]. Ecoul mediatic al gestului său nu va întîrzia: un val de simpatie al internauților, unii donînd sume consistente de bani, va oferi noii „episcopii“ și episcopului ei baza emoțională și materială necesară. Mai mult, site-ul Parteniei a fost lansat în 1996, cu un an înaintea lansării site-ului Vaticanului, reprezentînd astfel o noutate inclusiv la nivelul comunicării din interiorul Catolicismului. În 2005, la un deceniu de la înființarea „episcopiei“ virtuale, o adunare de mari dimensiuni, la Paris, a subliniat dorința continuării unei aventuri posibile în bună parte datorită tehnicii. Dintre toate implicațiile posibile, unele deloc evidente, proiectul mediatic lansat de Gaillot are cel puțin una de proporții: reușește să articuleze un alt fel de public bisericesc, la concurență pe atunci, în 1996, dar și azi, cu cel non-electronic, parohial. Este drept că avem de-a face, în fond, cu un public foarte pestriț din punctul de vedere al motivației religioase, mulți fiind atrași mai curînd de mesajul social al unui rebel precum Gaillot, intens curtat de presa seculară, și mai deloc de Evanghelie. Dar chiar și în acest caz, *l’affaire Gaillot* reușește, în bună descendență reformatoare, să coaguleze un alt tip de *opinie publică*, să aducă sub geamurile instituției Bisericii voci și opinii neluate pînă atunci în seamă. Se produce astfel o pluralizare *de facto* a bazei din care se revendică *de jure* autoritatea eclezială, ceea ce se reflectă ulterior în adevărate lupte ideologice și culturale care, pentru a se putea derula în cadrele statului de drept (dar și în cele ale dreptului canonic!), au nevoie de arbitrajul unei adevărate *Diskursethik*, pentru a folosi aici termenul habermasian prin excelență aplicat societății comunicaționale.

Al doilea exemplu de folosire în scopuri religioase a internetului și în general a noilor forme de comunicare electronică este

de altă natură. Arhiepiscopia catolică de Freiburg (im Breisgau) a fost una dintre primele eparhii germane care a oferit, începînd din 1998, un serviciu de pastorală prin internet (*Internetseelsorge*). Acesta a fost primul pas către organizarea în cadrul administrației eparhiale a unui departament destinat prezenței ecleziale în internet (*Pastoral im Internet*) și care a derulat în anii 2008-2010 proiectul „Biserica în lumi virtuale“ (*Kirche in virtuellen Welten*)[16]. Experiența a constat în realizarea în cadrul jocului *Second Life*[17], conceput de firma americană Linden Lab[18], a unui spațiu sacral, sub forma unei replici 3D a bisericii romanice „Sfîntul Gheorghe“ de pe insula Reichenau din Bodensee, un vechi și faimos centru monastic din sudul Germaniei, aflat pe lista patrimoniului UNESCO[19]. Alegerea tipului arhitectural romanic, relativ simplu, cu pereți drepți și fără multe detalii ornamentale, a ținut cont de gradul de complexitate pe care l-ar fi presupus, de pildă, reproducerea digitală, „cărămidă“ cu „cărămidă“, a domului gotic din Freiburg. Așa cum este regula în *SL*, grupul din jurul proiectului a „cumpărat“ cu moneda virtuală Linden Dolar (L$) mai întîi un teren, „construind“ pe lîngă biserică un centru de informații și întîlniri pentru avataruri, adică pentru *alter-ego*-urile digitale ale participanților la joc. Să precizăm că biserica „Sfîntul Gheorghe“ nu este singura prezență religioasă în *SL*, lumea virtuală oglindind cu fidelitate diversitatea și atomizarea celei reale. Inaugurîndu-și prezența în *SL*, la 1 noiembrie 2008, arhiepiscopia de Freiburg era prima dintre diocezele catolice din lume activă într-un astfel de mediu. Intrînd complet în logica jocului, autorii cercetării de la Freiburg au organizat „slujbe“ în biserica *online*, la care au participat în mod constant între 10 și 15 avataruri, au intrat în contact nemijlocit cu participanții la joc, au purtat discuții pe teme biblice, s-au rugat. Dimensiunea personală a proiectului a fost cea mai apreciată de către jucătorii din *SL*, dincolo de aprecierea cvasiunanimă a deschiderii unei instituții „vechi“ față de experiențe inedite. Impactul în mass-media din Germania și întreaga lume, dar mai ales în internet[20], a fost pe măsura noutății. Raportul din 2011 al experimentului[21] arată cum, treptat, s-a format o adevărată comunitate, „Community St. Georg“, alcătuită din avatarurile unor apropiați ai Bisericii, aflați în căutarea unor parteneri de dialog absenți în parohiile lor, dar și din persoane distante față de credință. Interesant este faptul, pus ca atare în evidență de raportul final, că doar puțini au fost dispuși să își lepede masca digitală, avatarul, astfel încît întîlnirea „pe bune“, în viața reală, pe insula Reichenau, în toamna lui 2009, nu a reușit să atragă decît foarte puține persoane. O experiență interesantă au reprezentat-o transmisiile din real către virtual și invers, de pildă de la Düsseldorf către *SL* și din biserica virtuală către comunitatea concretă din orașul german. Concepte precum „înăuntru“ și „afară“ sau „aproape“ și „departe“ au căpătat o nouă semnificație. Pentru a nu lungi prezentarea, ar mai fi de amintit aici și aspectul tehnic, esențial în acest joc dintre *RL* și *SL*. Or, ilustrînd vulnerabilitatea deja amintită a internetului, pe durata proiectului au apărut frecvent probleme de transmisie și comunicare (funcția de voce), ceea ce i-a determinat pe coordonatori, într-o joacă serioasă, să organizeze în *SL*, în fața bisericii virtuale, o „demonstrație“ împotriva piedicilor tehnice. Raportul fixează cîteva concluzii. Prima este legată de compatibilitatea spațiului virtual cu misiunea Bisericii, propovăduirea nefiind în astfel de lumi paralele precum *SL* imposibilă, ci doar *altfel*. ➘

A doua constată potențialul voluntariatului în spațiul virtual, multe avataruri de creștini alăturîndu-se avatarurilor organizatorilor proiectului pentru a le explica jucătorilor necredincioși sau critici din realitățile ecleziale. În fine, a treia concluzie are în vedere stadiul încă nefinisat tehnic al accesului la realitățile virtuale în format 3D, ceea ce limitează nu doar numărul celor care se pot „juca“, dar îngreunează interacțiunea celor care sînt deja „înăuntru“.

În ceea ce privește practica mediatică a Bisericii Ortodoxe din România, prezența ei în internet și nu numai este între timp deosebit de consistentă. Înființarea unei agenții proprii de presă[22], a unui post de televiziune[23], a unui cotidian[24] și a unui post de radio național[25], alături de radiourile locale bisericești gen *Renașterea* (Cluj-Napoca)[26] sau *Reîntregirea* (Alba Iulia)[27] – iată realități incontestabile, care nu pot fi decît semnalate ca atare. Cu toate acestea, tocmai pentru că experiența cu mijloacele de comunicare este relativ nouă, mai ales cu cele de ultimă generație, se impun cîteva remarci și sugestii. Să le luăm pe rînd, de la print, trecînd prin audio și video, și ajungînd în cele din urmă la internet.

Fiind cea mai veche, presa scrisă bisericească (oficială) este și cea mai consistentă cantitativ. Practic, fiecare eparhie are cel puțin o publicație periodică. La acestea se adaugă publicațiile facultăților și seminariilor, cele parohiale și chiar mănăstirești. (Nu intră în analiza de aici activitatea editorială de carte.) Majorității publicațiilor, cu precădere celor eparhiale, le sînt comune cîteva defecte majore: neglijarea dramatică a limbii române, atît din punct de vedere gramatical, dar și stilistic; lipsa de adecvare a limbajului la un potențial public cît mai larg, fără cunoștințe teologice, insuficient sau deloc catehizat, ceea ce nu înseamnă însă opțiunea pentru un stil din topor, pentru popor; absența temelor la intersecția dintre viața bisericească și cea socială, discrepanța dintre cele două agende fiind mai mult decît evidentă și judecată în consecință, România postcomunistă indicînd un surprinzător

DINCOLO DE EXAGERĂRI ŞI DE TOT CORTEGIUL MANIERELOR IMPROPRII DE EXPRIMARE, ACELAŞI INTERNET ESTE NU MAI PUŢIN UN MEDIU PRIN CARE SE POT PRACTICA O SEAMĂ DE EXERCIŢII COMUNICAŢIONALE, DIFICILE SAU CHIAR IMPOSIBILE ÎN SPAŢIUL ECLEZIAL OFICIOS, DOMINAT ÎN ULTIMA VREME DE UN CONFORMISM SUSPECT, DELOC DESCHIS LA SCHIMBUL REAL DE OPINII.

afect anticlerical, mai ales în rîndurile clasei de mijloc în formare; cînd sînt abordate aspecte morale sau etice de interes larg, tendința este de a cădea în maximalism, simplificînd nuanțele și ignorînd complexitatea situațiilor particulare; cultivarea unui pe alocuri patologic cult al personalității ierarhului, imaginea acestuia fiind reprodusă obsesiv pe fiecare pagină, așa cum majoritatea articolelor sînt tot despre el ș.a. Vocea Bisericii, în accepțiunea ei largă din punct de vedere ecleziologic, cler și popor, este prea slabă sau absentă, misiunea presei bisericești de cronică a vieții trupului eclezial fiind doar limitat îndeplinită. În mod surprinzător, radioul este pînă acum probabil cel mai echilibrat mediu de comunicare bisericească. Motivul îl reprezintă alocarea unui spațiu de emisie larg diferitelor genuri muzicale, dintre care muzica psaltică și cea clasică sînt elemente *premium* care fac diferența în peisajul audio cotidian. Inclusiv slujbele sînt „ascultabile", ceea ce nu se poate spune mereu despre televiziune care, prin natura ei, este mult mai indiscretă, mai agresivă. Este și motivul pentru care disputa dacă, de pildă, Sfînta Liturghie trebuie transmisă și video, iar nu doar audio, continuă pînă azi.

Ajungînd la mediul căruia îi sînt dedicate paginile de față, „oferta" digitală a Bisericii noastre este, ca să zicem astfel, *under construction*. Dacă ar fi să trecem în revistă cîteva defecte de proiectare, ar trebui să începem cu o precizare esențială: pagina electronică a unei instituții bisericești, eparhie sau parohie, școală sau mănăstire, nu poate fi o simplă vitrină care, odată decorată, rămîne așa pînă se prăfuiește. Prezența în internet presupune înțelegerea faptului simplu că ne aflăm într-un mediu caracterizat de viteza transferului informațiilor și de diversitatea acestora. Similar cumva cu radioul și televiziunea, în internet trebuie să atragi atenția, altminteri vizitatorii schimbă postul, adică pagina. Și să nu uităm: internauții sînt persoane tinere sau foarte tinere. Iată de ce, departe de a fi un moft, estetica paginii de internet este o punte de comunicare înaintea comunicării însăși. Din acest punct de vedere, multe pagini oficiale își ratează țelul fiind ori programate în limbaje depășite, cu o interfață vetustă, ori ornamentate excesiv în stilul *ad hoc* al unui baroc digital. Pentru a mai face o comparație, așa cum asistăm la invazia *kitsch*-ului în spațiul liturgic, de aceiași boală suferim și în mediul virtual. Lipsa bunului gust, alimentată de lipsa bunului simț, se vede mai la tot pasul: culori stridente, dantelării pseudo-bisericești, muzici de fundal improprii, meniu nepractic, font de literă ilizibil, un omagiu strîmb adus slovei vechilor Cazanii etc. Repet, toate acestea nu sînt chestiuni secundare într-un mediu precum internetul. Dimpotrivă. Evident, nu trebuie să cădem în extreme și de la un sait „popesc" să ajungem să construim unul „cool". Precum în viața duhovnicească, calea de mijloc este și aici cea mai potrivită. Apoi, tot un defect grav îl reprezintă faptul că majoritatea paginilor bisericești nu au un minim caracter interactiv. Concret, puține pagini oferă posibilitatea transmiterii unui mesaj sau email, iar dacă au opțiunea comunicării, răspunsul nu ajunge niciodată, ca și cum la capătul celălalt nu este nimeni. Vitrina aparține unui magazin fără ușă. În alți termeni, funcția informativă, frontală, nu este completată de cea pastoral-misionară, reciprocă. Așa ne întoarcem la constatarea de la început și vedem cum, pentru administratorii de site-uri bisericești, a avea o pagină electronică se încadrează în seria de lucruri pe care *trebuie* să le ai, dar de care nu te *folosești* cu adevărat.

Imaginea de ansamblu nu ar fi completă dacă nu ar fi aici amintită dinamica site-urilor și a blogurilor religioase private. Din rațiuni de spațiu, rămînem în contextul nostru dat. Asemeni presei scrise, prezența digitală a laicatului este de departe mult mai diversă și, de la caz la caz, evident superioară celei bisericești instituționale. Nu-i mai puțin adevărat că diversitatea ➘

este derutantă, internetul oferind exemple pentru toate gusturile și toate direcțiile de gîndire și atitudine. Acest fapt se vede periodic, de la o criză la alta, fie că este vorba despre cazurile Corneanu și Drincec, fie despre canonizarea mărturisitorilor din perioadă comunistă, fie despre corupția din Biserică, fie despre ecumenism, tema predilectă a unei „anumite părți" a internetului ortodox, românesc și nu numai. Una peste alta, dincolo de exagerări și de tot cortegiul manierelor improprii de exprimare, același internet este nu mai puțin un mediu prin care se pot practica o seamă de exerciții comunicaționale, dificile sau chiar imposibile în spațiul eclezial oficios, dominat în ultima vreme de un conformism suspect, deloc deschis la schimbul real de opinii.

În loc de concluzie de etapă, am putea spune că procesul încadrării teologice și practice a internetului se află abia la început[28]. Avem încă multe de făcut pînă să depășim inabilitățile folosirii la maximum a noilor oportunități de comunicare, pastorație și misiune. Riscul polarizării mediului teologic și bisericesc între partide pro-internet și altele anti-internet este real. Se ignoră frecvent că, dincolo de ambivalența și atomizarea infinită a mediului virtual, acesta este un spațiu de mărturie și, în consecință, unul în care este posibilă întîlnirea cu Dumnzeu, cu Biserica Lui[29]. Putem ieși din capcana polarizărilor sterile doar în măsura în care vedem internetul drept un instrument pe care îl punem cu discernămînt în slujba Evangheliei, a veștii celei mîntuitoare care, iată, poate umple pagini electronice întregi, anima bloguri și forumuri. A folosi internetul nu înseamnă a „moderniza" credința, ci a o aduce în inima celor mai moderne tehnici. Pusă corect, chestiunea raportului dintre *virtual* și *virtute* își poate dezvălui un potențial pe care este păcat să îl ignorăm, inclusiv printr-o folosire deficitară a acestuia. ■

[1] Vezi adresa http://www.facebook.com, accesată la 29 octombrie 2011.
[2] Vezi pagina în engleză, http://renren-inc.com/en, accesată la 29 octombrie 2011.
[3] Vezi adresa http://www.tuenti.com, accesată la 29 octombrie 2011.
[4] Se pare că există doar varianta japoneză a saitului, http://mixi.jp, accesată la 29 octombrie 2011.
[5] Vezi adresa http://www.skyrock.com, accesată la 29 octombrie 2011.
[6] Vezi pagina exclusiv în rusă, http://www.odnoklassniki.ru, accesată la 29 octombrie 2011.
[7] Vezi pagina românească a rețelei de socializare, http://ro.netlog.com, accesată la 29 octombrie 2011.
[8] Vezi adresa http://www.studivz.net, accesată la 29 octombrie 2011.
[9] Vezi adresa http://global.cyworld.com, accesată la 29 octombrie 2011.
[10] Vezi adresa http://twitter.com, accesată la 29 octombrie 2011.
[11] Vezi aici, cu titlu de exemplu, adresa proiectului de digitalizare a principalelor biblioteci, muzee şi arhive culturale din Europa, http://www.europeana.eu/portal, accesată la 30 octombrie 2011.
[12] Vezi aici pagina celui mai important tîrg de produse digitale din lume, CeBIT, care se ține anual la Hanovra (Germania), http://www.cebit.de, accesată la 29 octombrie 2011.
[13] O consecință la lipsa de reglementare în internet este piaţa în creştere a programelor antiplagiat. Vezi, cu titlu de exemplu, adresa http://download.cnet.com/Viper-the-Anti-plagiarism-Scanner/3000-2051_4-10795356.html, accesată la 29 octombrie 2011.
[14] Vezi pe temă o ştire relativ recentă la adresa http://www.mediafax.ro/social/reteaua-infractionala-specializata-pe-fraude-informatice-era-alcatuita-pe-trei-paliere-8498422, accesată la 29 octombrie 2011.
[15] Vezi adresa electronică a „episcopiei", http://www.partenia.org, accesată la 29 octombrie 2011.
[16] Vezi detalii despre proiect la adresa http://kirche-in-virtuellen-welten.de, accesată la 30 octombrie 2011.
[17] Vezi adresa jocului, http://secondlife.com, accesată la 31 octombrie 2011.
[18] Vezi adresa firmei de programare, http://lindenlab.com, accesată la 31 octombrie 2011.
[19] O excelentă prezentare a insulei poate fi vizionată, în germană, la adresa http://www.youtube.com/watch?v=Oh2ocpE12fE&feature=related, accesată la 31 octombrie 2011.
[20] Vezi canalul You Toube dedicat proiectului la adresa http://www.youtube.com/kivw, accesată la 31 octombrie 2011. Discuții pe tema prezenței Bisericii (catolice) în SL se vor purta mai ales pe forumul jocului. Vezi cu titlu de exemplu o astfel de discuție la adresa http://community.secondlife.com/t5/General-Discussions/Religion-in-Second-Life/td-p/446787/page/21, accesată la 31 octombrie 2011.
[21] Textul acestuia, în germană, poate fi găsit pe adresa indicată în nota 16.
[22] Vezi adresa http://www.basilica.ro, accesată la 1 noiembrie 2011.
[23] Vezi adresa http://www.trinitastv.ro, accesată la 1 noiembrie 2011.
[24] Vezi adresa http://www.ziarullumina.ro, accesată la 1 noiembrie 2011.
[25] Vezi adresa http://www.radiotrinitas.ro, accesată la 1 noiembrie 2011.
[26] Vezi adresa http://www.radiorenasterea.ro, accesată la 1 noiembrie 2011.
[27] Vezi adresa http://reintregirea.ro/reintregirea/reintregirea.html, accesată la 1 noiembrie 2011.
[28] Vezi, de pildă, comentariile participanților la o şcoală de vară pe temă la adresa http://webreligion.wordpress.com, accesată la 31 octombrie 2011.
[29] Vezi mărturia unui convertit la Ortodoxie prin intermediul contactului facilitat de internet. Adresa: http://stelizabeth.wordpress.com/internet-theology, accesată la 1 noiembrie 2011.

Am primit la Redacție

PORNOGRAFIA ŞI COPIII... DE ACASĂ

Am primit știri negative privind protejarea copiilor noștri de pornografie: proiectul de lege al Guvernului pentru combatarea pornografiei, prin modificarea legii pornografiei din 2003, a fost respins în Camera Deputatilor, cu un vot de 184 la 6, pe 19 iunie. Pe 26 aprilie fusese respins și în Senat, cu un vot de 47 la 40. Pe tema pornografiei, părintele Emil Ember (AFR Baia Mare) scrie următorul comentariu și sugerează locul central al Bisericii în educarea enoriașilor împotriva pornografiei. ***(Asociația Familiilor din România)***

PR. EMIL MARIAN EMBER

Pornografia este una dintre cele mai puternice fațete ale drogului sexual din timpurile noastre. Dependența se dobîndește de timpuriu, dacă ar fi să ne uităm la statistici. Titlul ar fi părut paradoxal dacă ar fi fost formulat în România anilor ‘80 din secolul trecut. Dar nu și astăzi, în era *on-line*, cînd mai mult ca oricînd îndemnul de bază este: Sexul vinde tot! Pornografia este mijlocul cel mai perfid prin care persoana umană este subjugată, o dată căzută în mrejele exploatării sexuale. Pornografia naște violență, izolare, perversiuni etc. Aparent șocanta alăturare a celor două cuvinte – *pornografia* și *copiii* – nu este deloc de neglijat, fiindcă reflectă o realitate din ce în ce mai cunoscută, un fenomen care atestă o gravă problemă socială. Copiii sînt cele mai vulnerabile și mai nevinovate victime ale pornografiei. De ce este în vogă pornografia? Cum ajunge oare ea la îndemîna copiilor? Cine este vinovatul? Sau ar trebui să căutăm mai mulți vinovați? Și ce ne rămîne de făcut? Sînt întrebări pertinente, chiar dacă unele par superflue. În continuare, voi încerca să fac un pic de lumină și să sugerez cîteva direcții de soluționare, de depășire a acestei crize familiale.

De multe ori ne ascundem după deget, fugim de acest subiect... căci este tabu! „Nu se poate întîmpla în familia noastră“, „Este imposibil să se petreacă așa ceva în casa noastră, căci noi avem grijă!“ sînt fraze care ne ajută să ignorăm pe mai departe pericolul real. Iar circumstanțele, de genul „Sînt prea obosit ca să mă ocup de tine, du-te și te joacă pe calculator!“, „Dacă ești cuminte și îți faci tema, poţi să stai mai mult la calculator!“, accesul necontrolat de părinți la rețelele de socializare, reprezintă doar cîteva căi curente prin care ne transformăm copilul într-o victimă a internetului. *Mass-media* prezintă din ce in ce mai multe cazuri, uneori chiar întîmplări tragice, în care sînt implicate fațete ale industriei pornografice și copii sau adolescenți. Vîrsta la care are loc primul contact cu pornografia este înspăimîntator de mică, potrivit statisticilor. Încă înainte de a ajunge pe băncile școlii, tot mai mulți copii au acces la conținut pornografic, de pe urma internetului și nu numai.

Cum este posibil așa ceva? Se întîmplă pe scară largă și în România? Da, se întîmplă și la noi, din varii motive. Marele discurs privind predarea educației sexuale în școli nu a fost și nu este soluția pentru a pune capăt acestei tragedii. Dovadă în acest

sens stau și eșecul proiectului „Educație pentru sănătate“ (?!), dar și exemple din țări occidentale, precum Franța, unde Statul a cerut deja sprijinul Bisericii. Din păcate, ofensiva anticlericală sau acuzele la adresa Bisericii nu au încetat să apară. Nu ne sînt străine scandalul pedofiliei din Biserica Catolică sau abuzurile similare din România, care nu implică clerul catolic. Ultimul *show* mediatic de la noi este furnizat de idila dintre o elevă și profesorul ei de religie… Incredibil, dar adevărat: se pare că familia a falimentat în fața acestui fenomen îngrijorător, iar școala, la rîndul ei, se vede neputincioasă a-l stopa cu adevărat, deoarece metodele folosite pînă în prezent s-au dovedit ineficiente și insuficiente. Ce face Statul? În sfîrșit, se aude de proiectul de combatere a pornografiei infantile și la noi. Dar nu este sigur și nici suficient!

PORNOGRAFIA E UN ATAC ÎMPOTRIVA FAMILIEI, ÎMPOTRIVA VALORILOR EI. DE ACEEA, ESTE NECESAR CA FAMILIA ÎNSĂȘI, ÎN CÎT MAI STRÎNSĂ LEGĂTURĂ CU BISERICA, SĂ SE IMPLICE ÎN LUPTA CU PORNOGRAFIA ȘI CU EFECTELE EI PSIHO-SOCIALE.

Am menționat mai devreme că pornografia este un atac împotriva familiei, împotriva valorilor ei. De aceea, este necesar ca familia însăși să se implice, cu metodele ei specifice. Nu trebuie să vină școala cu proiecte de educație sexuală (sau mai rău, la grădiniță copiii să afle despre libertinajul sexual sau despre devierile sexuale care sînt promovate ca normale!). Părinții sînt cei mai la îndemînă „experți“ în materie de educație sexuală și rămîne de datoria lor să se implice cu toată responsabilitatea în formarea propriilor lor copii *și* din acest punct de vedere. În acest sens, Biserica le vine în ajutor, oferindu-le suportul valorilor creștine.

Pornografia dezbină familia, izolează persoana umană, distruge reperele morale sănătoase. Facilitatea accesului la pornografie este astăzi o adevărată provocare pentru familia creștină, care trebuie să vegheze ca acest flagel să nu o distrugă definitiv.

Părinți, să ne angajăm cu seriozitate și cu maximă responsabilitate pentru a răspunde prompt, ferm și consecvent: pornografia nu trebuie să fie accesibilă copiilor. Cum aceasta? Prin măsuri concrete, pornind de la: un filtru de control parental eficient, monitorizarea cu precădere a activității *on-line* a copiilor (durată, frecvență, sferă de interes etc.), formarea caracterului copiilor după exemplul personal, sincer, vertical, onest (prin dialog deschis). Libertatea copilului se formează, se construiește, nu neapărat polițienește, ci cu fermitate caldă, dialogală. Să nu ne lăsăm duși de valul ignoranței: „Asta nu se poate întîmpla în familia noastră!“, „Copiii mei sînt copii cuminți și nu fac prostii!“… și să-i lăsăm astfel de izbeliște! Nici să nu ne lăsăm cuprinși de disperare cînd observăm că „răul s-a produs“ și să nu ne spunem în nici un caz că nu mai rămîne nimic de făcut! Să apelăm cu încredere la documentele și la călăuzele Bisericii, care ne pun în temă și ne oferă reperele necesare, în măsura în care avem credință și le căutăm cu adevărat.

Iar un ultim îndemn ar merita adresat poate chiar reprezentanților Bisericii, pentru a acorda prioritate acestui pericol real al pornografiei, prin a spune lucrurilor pe nume, mai des și mai răspicat, și pentru a oferi cît mai multe repere, accesibile și funcționale, familiei creștine de astăzi. ■

Cum ne schimbă internetul viața?

Decisiv. Acesta ar fi răspunsul scurt al întrebării din titlu. Înainte de a schița dimensiunile schimbării pe care o aduce internetul și calitatea acesteia, un lucru este sigur: că internetul ne influențează decisiv, fundamental viețile. Este o influență atît structurală, care se manifestă pe planul practicilor sociale, economice și de putere, al mentalităților, în modul de funcționare al instituțiilor și al guvernării, dar este și o influență psiho-fiziologică, operînd schimbări organice asupra persoanei umane. Să încercăm să surprindem cîteva astfel de schimbări.

VLAD DIACONU

1. DIMENSIUNI STRUCTURALE

Nu lipsesc evaluările cantitative care arată importanța internetului. În economie, de pildă, internetul ar fi responsabil pentru 20% din creșterea economică a țărilor G8, a statelor cu economii emergente (Brazilia, China, India) și a celor mai dezvoltate din punct de vedere al internetului (Suedia și Coreea de Sud). Tot internetul ar reprezenta 3% din PIB-ul însumat al acestor țări, ceea ce înseamnă că sectorul este mai dezvoltat decît agricultura sau mineritul (*cf.* McKinsey Global Institute, *Internet matters*, 2011). Mai semnificativ este faptul că micile afaceri care ar folosi internetul ar fi mult mai competitive decît cele care nu o fac. Nu e de mirare, astfel, că s-a ajuns pînă acolo unde internetul a fost considerat ca următoarea revoluție industrială la Forumul G8 din 2011. Dacă internetul ar reprezenta o nouă revoluție industrială, ar însemna că un nou ciclu economic de durată lungă ar fi inaugurat, așa cum mașina cu aburi a generat un întreg trend de industrializare acum cîteva secole.

Totuși, ceva scîrțîie în această viziune supra-optimistă despre internet. Anume, calitatea impactului economic al acestuia. Statistica este seacă, ea nu ne arată cum anume produce creștere economică internetul și ce anume o generează. Spre deosebire de mașinile cu aburi, internetul nu produce nimic: este un mediu, o platformă virtuală care poate re-valoriza într-un context nou raporturi economice deja existente, deja viabile, cel mult eficientizate prin recursul la internet. Spre exemplu, un produs tipic al internetului, Facebook, nu s-a descurcat deloc bine de cînd a fost listat pe bursă, acțiunile avînd valori mult scăzute față de nivelul așteptărilor (și investițiilor). E prea devreme să se considere că experimentul Facebook pe bursă e un eșec, dar e îndeajuns de semnificativă distanța de la estimare la realitate observată în acest caz.

Dar, cînd mai-marii lumii spun că internetul ar putea reprezenta următorul ciclu economic, se gîndesc, mai degrabă, la internetul legat de noile tehnologii: nanotehnologia sau vestitele microcipuri, tabletele, *smartphone*-urile și proiectele vizionare de tipul „internetul obiectelor“. Giganții internetului, ca Google, se gîndesc tot mai mult la o rețea de „obiecte inteligente“, în care, de pildă, electrocasnicele,

automobilele sau contoarele de electricitate să fie conectate la internet prin intermediul unor microcipuri integrate. „Inteligentizarea“ ar presupune un raport interactiv între om și obiect prin intermediul internetului, acestea fiind controlabile prin gesturi și voce, și ele fiind capabile să comunice diverse informații legate de propria funcționare sau sugestii pentru diferite utilizări. Celebra inaugurare, pe data de 6.06.2012, a noului protocol Ipv6 are și acest rol de a asigura suficient „spațiu“ pentru conectarea la internet nu doar a tuturor utilizatorilor posibili, ci și a obiectelor.

Oricît ne-ar suna de SF, ideea este încurajată și Comisia Europeană finanțează proiecte, seminarii și cercetări în domeniul „internetului obiectelor“, motivînd că ar contribui la depășirea crizei economice. Așadar, cînd se vorbește despre impactul economic al internetului, se vorbește proiectiv, nu atît descriptiv sau realist. Cu toate acestea, impactul internetului este, inclusiv în acest stadiu, enorm. Dar nu pentru presupusele sale virtuți revoluționare, ci pentru procesul de digitalizare a vieții economice și sociale. Aceasta este adevărata putere a internetului: capacitatea de a se transforma în mediu de existență al agenților umani, al corporațiilor și al guvernelor, mijloc de comunicare, de intermediere a relațiilor economice, a plăților, a monitorizării mărfurilor etc.

Internetul, rețeaua, devine tot mai mult o uriașă plasă de pescuit formată din ochiuri inteligente, capabile să recepteze și să transmită informații, care prind în aria lor tot ceea ce este relevant. Iar acest lucru se face atît pentru că există un trend de transferare a acțiunilor economice în mediul digital, cît și pentru că există o presiunile publică în acest sens. Aceeași Comisie Europeană vrea, de această dată prin măsuri legislative și prin politici publice, nu doar prin seminarii, să uniformizeze piața digitală europeană, standardizînd semnătura electronică și identitatea electronică, deocamdată într-o propunere ne-obligatorie pentru statele membre. Comisia Europeană are și alte proiecte de digitalizare, legate, de această dată, de guvernarea electronică. Administrația și supravegherea, cele două funcții ale statului, suferă și ele, din plin, acest proces de transfer în sfera digitală, actele biometrice – fie obligatorii, ca în cazul pașapoartelor, fie nu, ca în cazul cărților de identitate – fiind parte a procesului.

ADMINISTRAȚIA ŞI SUPRAVEGHEREA, CELE DOUĂ FUNCȚII ALE STATULUI, SUFERĂ ŞI ELE, DIN PLIN, ACEST PROCES DE TRANSFER ÎN SFERA DIGITALĂ, ACTELE BIOMETRICE – FIE OBLIGATORII, CA ÎN CAZUL PAŞAPOARTELOR, FIE NU, CA ÎN CAZUL CĂRȚILOR DE IDENTITATE – FIIND PARTE A PROCESULUI RESPECTIV.

Cît privește impactul asupra structurilor sociale, existența internetului și noilor tehnologii se dovedește a fi de-a dreptul periculoasă, după cum consideră sociologi importanți ca Francis Fukuyama. El arată că cea care este lovită din plin de noile tehnologii este clasa de mijloc, făcînd imposibilă dezvoltarea acesteia, atît în democrațiile liberale clasice, cît și în noile economii emergente. Funcțiile economice și sociale îndeplinite altădată de clasa de mijloc sînt substituite tot mai mult prin tehnologie, ceea ce duce la un efect paradoxal: creșterea inegalității și a polarizării sociale între o elită tot mai consolidată și o clasă socială care beneficiază de telefoane mobile și Facebook, dar care nu își poate achiziționa propria casă. Or, consideră Fukuyama, democrația însăși se află în pericol din cauza acestor dezechilibre, deoarece este strîns legată de existența unei clase de mijloc puternice și autonome.

Marile corporații și guvernele, structurile de putere, sînt, așadar, primele beneficiare ale acestei noi „revoluții tehnologice“. Și nu atît pentru că ar deține un primat al eficienței economice sau al producției prin noile tehnologii, ci pentru că reușesc să devină medii replicate ale realităților economice și de putere, care, treptat, ajung să fie mai importante decît realitatea însăși. Mai simplu spus, nu contează că internetul nu produce nimic tangibil din punct de vedere economic, ci contează că în afara lui nu mai exiști. Nu contează că internetul nu este o resursă de putere primară (forța de coerciție), ci că prin noile tehnologii puterea se insinuează peste tot. ➘

2. DIMENSIUNI SOCIO-CULTURALE ȘI PSIHO-FIZIOLOGICE

Tehnologia nu este *value-free*. Influențează viața socială, inclusiv mentalitățile, într-o relație de condiționare reciprocă. Și nu e alt exemplu mai bun în această privință decît noile tehnologii și internetul. Lumea occidentală, atît de scrupuloasă cu privire la separația între viața publică și viața privată, atît de atentă cu privire la existența unei sfere de intimidate în care statul nu are ce căuta, a devenit, în doar cîteva decenii, locul unde s-a renunțat la intimitate de bunăvoie, fără să fie nevoie de un Big Brother orwellian (coercitiv). Rolul principal în această privință l-au jucat rețelele sociale, unde trendul a fost de a împărtăși tuturor aspecte din viața cotidiană, deci privată. Sigur că se poate afirma, abstract, că pînă la urmă depinde de alegerea fiecăruia ce anume dezvelește altora din propria intimitate, însă lucrurile sînt ceva mai complicate. La nivel social, contează faptul că există o practică prin care noțiunea însăși de intimitate își schimbă total semnificația, devenind altceva sau chiar opusul. Are loc o schimbare de mentalitate majoră, atît de profundă încît, de fapt, putem spune că aici se petrece adevărata revoluție. La acest lucru au contribuit și sistemele de supraveghere omniprezente, isteria terorismului și noile acte electronice. Atît noile practici polițienești cît, și frenezia *share*-urilor tip Facebook sau posibilitățile tehnice de *tracking* (geolocalizare) din noile *smartphone*-uri au dus la familiarizarea oamenilor cu un mediu în care sînt permanent monitorizați, fără să simtă că ar fi ceva în neregulă cu acest lucru. Seamănă, întrucîtva, cu situația din ucronia lui Aldous Huxley, *Brave New World*, în care oamenii acceptă o societate totalitară nu din motivul fricii, ca în orwellianul 1984, ci pentru că sînt manipulați prin instinctele plăcerii. Ce este cert e că oamenii nu se mai gîndesc la costurile, riscurile acestei noi realități virtuale în care trăiesc. Iar cînd le vor vedea în act e foarte probabil că va fi prea tîrziu pentru a mai face ceva.

Dar impactul internetului merge și mai departe decît în influențarea practicilor sociale și culturale. Persoana umană suferă inclusiv organic influența noilor tehnologii și a internetului. Psihologic, sînt deja nenumărate studii despre efectele de alienare, de alimentare a egoismului, vanității și narcisismului generate de folosirea îndelungată a rețelelor sociale, despre discrepanța între miile de prieteni virtuali și singurătatea socială ca realitate concretă. Există însă o dezbatere vie despre cît de mult influențează folosirea internetului gîndirea: anume, doar în conținut sau inclusiv organic, neurologic?

În ceea ce privește conținutul gîndirii, avem mai degrabă de-a face cu un mod de a gîndi decît cu un conținut propriu-zis. Internetul nu este asemenea televizorului, instituind o relație pasivă între transmițător și receptor, ci instituie o relație interactivă, în care operațiunile de bază sînt „navigarea“ (*search*), „link“-uitul (*share*), „blogging“-ul și „comentatul“ (la *Comments*, rubrică a site-urilor de informare, atitudine sau comunicare, sau pe Forumuri). Impresia de interactivitate este dată, astfel, de participarea

pe care utilizatorul o poate avea cînd este „pe net“.

Unii consideră acest aspect al internetului drept o modalitate de a împuternicii oamenii (*empowering people*), deoarece informația nu mai este un monopol al *mainstream*-ului, ci a devenit o resursă comună prin care pot fi contracarate interesele marilor corporații sau marilor puteri. Tema ar necesita un articol separat, aici ne rezumăm să observăm doar idealizarea utopică a acestei funcții de „democratizare“ a internetului, care poate fi folosit în influențarea oamenilor, făcîndu-i să creadă că ei sînt cei care controlează schimbarea sau opinia.

Această ușurință a găsirii informației căutate și a exprimării propriei opinii are, însă, reversul său: superficialitatea și insignifianța actului. În timpul comunismului, de pildă, un afiș opozițiionist tipărit cine știe în ce condiții, aruncat în mulțime, avea un impact de mii de ori mai mare decît fluviul de materiale, site-uri, bloguri anti-sistem de astăzi, iar lectura unei pagini de samizdat avea un rol formativ uneori fundamental pentru viața cuiva. Surplusul de informație și de opinie ce caracterizează internetul poate duce la anularea valorii acesteia (*cf.* Clay Shirky, *The Shock of inclusion*). Similar, gîndirea însăși devine mai superficială: nu mai sînt necesare memorarea și digerarea informației căutate, deseori nici măcar citirea acesteia cu atenție, e suficient să o traversăm în diagonală și să o prelucrăm în raționamente grăbite, care sînt publicate instantaneu. Nici măcar disponibilitatea informației nu mai este un avantaj, în măsura în care ea nu mai este depozitată de individ, ci gestionată prin internet (*cf.* David Darlymple). Așa se face că asistăm la un efect pervers al internetului asupra gîndirii: dă impresia de interactivitate, participare, stimulează gîndirea instrumentală, dar dăunează profunzimii și, am spune noi, discernămîntului.

PÎNĂ LA URMĂ, CITITORII POT EVALUA SINGURI IMPACTUL INTERNETULUI ASUPRA VIEȚII LOR, FĂCÎND FIECARE EXERCIȚIUL DE A COMPARA MODUL ÎN CARE GÎNDEAU, CITEAU, SE EXPRIMAU, LUAU DECIZII ÎN VIAȚA „DINAINTE“ ȘI CUM O FAC ACUM, ÎN VIAȚA „DE APOI“ A VIRTUALITĂȚII INTERACTIVE.

La nivel neurologic, există destui cercetători care afirmă o influență a internetului asupra minții umane, nu atît substanțial, cît prin determinarea importanței anumitor procese. Modificarea percepției timpului și a ciclului zi-noapte (*cf.* Stanislas Dehaene) sau scăderea capacității de memorare, prin inutilitatea acestei funcționalități (*cf.* Fiery Cushman), ar fi unele exemple. În plus, activarea pe *social media* ar activa oxytocina, un hormon care stimulează încrederea și empatia, precum și adrenalina (*cf.* Singularity Hub).

Alte cercetări sugerează ca efect deficitul de atenție și adicția.

Dar schimbările se vor face resimțite, mai acut, pentru generațiile care vor crește și se vor forma prin internet și noile tehnologii. O perspectivă care nu poate decît să ne înspăimînte. Pînă la urmă, cititorii pot evalua singuri impactul internetului asupra vieții lor, făcînd exercițiul de a compara modul în care gîndeau, citeau, se exprimau, luau decizii în viața „dinainte“ și cum o fac acum, în viața „de apoi“ a virtualității interactive.

CONCLUZIE

În acest articol am făcut doar o scurtă sinteză a modului în care internetul influențează, structural, omul și societatea. Fenomenul este în continuă devenire și potențialul său încă nu a fost epuizat – de fapt, nici pe departe. „Vizionari“ ca Eric Schmitt (CEO Google) își imaginează o lume în care toate obiectele și chiar și oamenii, prin taguri electronice aplicate sau încorporate, sînt conectați la rețea (firește, la rețeaua lui). Esența acestui proces constă, în opinia noastră, în capacitatea de a dubla digital funcțiile sociale și de putere, apoi de a le substitui importanța, rețeaua devenind un corset electronic inteligent și obligatoriu pentru orice relație economică sau de putere. Cît privește omul, superficializarea gîndirii și transferarea vieții într-o continuă proiecție virtuală par a fi constantele unui proces în care simulacrul înlocuiește progresiv realul.

Ținta finală a acestei tendințe poate fi acel „creier global“ în care conștiințele oamenilor se vor nivela mai degrabă prin influența subtilă a mediului de exprimare/comunicare decît printr-un mesaj explicit. ■

ECUMENISMUL*

PARTEA A DOUA

Încercăm aici să prezentăm pe scurt Mișcarea Ecumenică – la care participă și Ortodoxia – deoarece aceasta este necunoscută cercului mai larg al „pleromei“ (plinătății) Bisericii noastre și pentru că evoluțiile ce se înregistrează în cadrul ei provoacă neliniște și probleme. Poate să pară curios, dar e un fapt cert că astăzi ecumenismul amenință ecumenicitatea (universalitatea) Bisericii noastre, pentru că alunecă din ce în ce mai mult spre tactici compromițătoare și sincretiste care contrazic principiile de bază ale credinței ortodoxe…

DIALOGURILE

Ecumenismul, pentru a reuși în planurile sale, utilizează multe mijloace. Cel de bază îl constituie *dialogurile*.

Nimeni nu ignoră că Biserica Ortodoxă, din firea ei, este deschisă dialogului. Dumnezeu întotdeauna dialoghează cu omul, iar Sfinții Bisericii nu au negat niciodată comunicarea lor dialogală cu lumea. Sfinții, avînd conștiința de sine a comuniunii lor cu Dumnezeu, prin dialog încercau să împărtășească și altora experiența adevărului pe care îl trăiau. Pentru ei adevărul nu era subiect de cercetare. Nu îl recăutau, nu îl negociau; simplu, îl *ofereau*. Dacă dialogul nu îi conducea pe neortodocși la lepădarea rătăcirii lor și la primirea credinței ortodoxe, nu îl continuau. Doi ani a dialogat Sfîntul Marcu Evghenikos cu papistașii (romano-catolicii) la Sinodul de la Ferrara-Florența (1438-1439). Văzînd însă semeția, neînduplecarea și persistența lor în rătăcire, a întrerupt orice legătură cu ei, sfătuindu-i chiar pe creștinii ortodocși: *„Să vă feriți de papistași, după cum se ferește cineva de șarpe!“*. Dialog teologic începuse și patriarhul ecumenic Ieremia al II-lea cel Mare cu teologii protestanți de la Tübingen (1579). Cînd însă s-a încredințat că dialogul nu aducea nici un rod, l-a întrerupt. *„Vă rugăm* – le-a scris – *nu ne mai obosiți… Mergeți pe drumul vostru. Dacă vreți, puteți să ne scrieți, dar nu tot despre dogmele credinței“*.

DIALOGURILE ECUMENISMULUI

Dialogurile ecumeniste contemporane se deosebesc radical de dialogurile Sfinților, deoarece se întemeiază pe principiile *„Bisericii în expansiune“* și a *minimalismului dogmatic*. De aceea sînt neortodoxe și neroditoare. Ca dovadă că, în aproape 100 de ani de întreținere a lor, nu au oferit nimic important pentru unificarea lumii creștine. Dimpotrivă chiar, au reușit să-i dezbine pe ortodocși!

Cele mai importante semne ale patologiei dialogurilor contemporane sînt următoarele:

A. *Lipsa unei mărturisiri ortodoxe*

În cadrul dialogurilor, anumiți ortodocși nu exprimă neclintita convingere a Bisericii Ortodoxe că ea constituie *singura* Biserică a lui Hristos de pe pămînt. De asemenea, nu impun Predania sfințită de experiența duhovnicească a Ortodoxiei,

* Textul grecesc a fost distribuit în dar – ca **binecuvîntare**, după expresia athonită – sub forma unei broșuri în cadrul Congresului Teologic Inter-Ortodox care a avut loc la Tesalonic în perioada 20-24 septembrie 2004, cu tema „Ecumenism: Naștere – Așteptări – Dezmințiri“, și la hramul Sfintei Mănăstiri Xiropotamu din Sfîntul Munte Athos (Înălțarea Sfintei Cruci, 14/27 septembrie 2004). *(N. tr.)*

care se deosebește de tradițiile și experiențele creștinismului occidental. Numai o astfel de atitudine mărturisitoare ar putea să îndreptățească și să facă roditoare prezența ortodoxă la dialoguri.

B. *Lipsa sincerității*

Deficitul mărturiei ortodoxe în legătură cu evidenta nesinceritate a neortodocșilor îngreuiază și mai mult dialogul intercreștin și îl face neeficace. De aceea, de multe ori, fie se remarcă cedări reciproce (mutuale) de suprafață, fie se întrebuințează o limbă și o terminologie cu două înțelesuri, cu scopul de a acoperi diferențele.

Dacă mai întîi de toate romano-catolicii ar fi fost sinceri, ar fi trebuit să declare clar în cercurile ecumeniste ceea ce accentuează credincioșilor lor, adică neînduplecatul lor atașament față de primatul și de infailibilitatea papală. Astfel, în mod natural, s-ar fi văzut lămurit și în ce fel visează ei unirea creștinilor: nu ca *unitate a credinței*, ci ca *supunere* a tuturor autorității papale. Și, mai mult, s-ar fi confirmat ideea acreditată că instituția papală constituie pe de o parte cea mai tragică denaturare a Evangheliei lui Hristos, iar pe de altă parte că se folosește de dialoguri doar pentru slujirea politicii sale expansioniste.

O dovadă importantă a nesincerității papistașilor o constituie și păstrarea și consolidarea Uniației[1]. Este vorba despre o instituție perfidă, pe care papismul a întrebuințat-o și continuă să o întrebuințeze ca model unionist, cu toate protestele accentuate ale ortodocșilor și în ciuda faptului că astăzi ea constituie piedica cea mai mare în dialogurile bilaterale.

Iarăși, dacă protestanții – cu variatele lor denominațiuni – ar fi fost sinceri, ar fi trebuit să declare deschis că nu sînt deloc dispuși să cedeze din principiile lor protestante de bază și că – finalmente – altele sînt cauzele care îi determină să purceadă la dialog. De altfel, aceasta o arată și panta pe care au apucat-o „Bisericile“ lor (preoția femeilor, căsătorii între homosexuali ș.a.).

C. *Supra-accentuarea dragostei*

Deoarece nesinceritatea și oportunitățile meschine au otrăvit dialogurile, care au sfîrșit în discuții teologice interminabile și neroditoare, s-a întreprins o rocadă. Dialogurile s-au numit de această dată „dialoguri ale dragostei“, atît din rațiuni impresioniste, cît și pentru a fi ocolită stînca neînțelegerilor dogmatice. „Dragostea prevalează“, se spune. „Dragostea ne impune să ne unim, chiar dacă există diferențe dogmatice“. De aceea și practica la dialogurile contemporane este a nu se discuta cele care *despart*, ci cele care *unesc*, așa încît să se creeze un fals simțămînt de unitate și credință comună. La Sinoadele Ecumenice, însă, Părinții discutau întotdeauna lucrurile care despărțeau. Același lucru se întîmplă și astăzi în cadrul oricărui dialog între două părți care au divergențe: se discută lucrurile care despart – pentru aceasta, de altfel, are loc dialogul – și nu cele care unesc. ➘

[1] Uniația este o formă politico-religioasă inventată de papism pentru catolicizarea creştinilor din Răsărit. A exploatat dificilele evenimente prin care au trecut aceşti creştini şi i-a forţat să se supună autorităţii papei. Îi încuraja însă să nu-şi schimbe obiceiurile lor bisericeşti (portul clericilor, tipicul liturgic ş. a.), aşa încît să provoace confuzie şi să promoveze propaganda papală.

ÎN APROAPE 100 DE ANI DE ÎNTREȚINERE A LOR, DIALOGURILE ECUMENISTE NU AU OFERIT NIMIC IMPORTANT PENTRU UNIFICAREA LUMII CREȘTINE. DIMPOTRIVĂ CHIAR, AU REUȘIT SĂ-I DEZBINE PE CREDINCIOȘII ORTODOCȘI!

Pentru noi, ortodocșii, Dragostea și Adevărul sînt noțiuni indisolubile. Un dialog al dragostei fără adevăr este un dialog fals și nenatural. În timp ce un dialog al dragostei „întru adevăr“ înseamnă: dialoghez cu neortodocșii din dragoste, pentru a-i atenționa unde sînt greșelile lor și cum vor putea fi călăuziți la adevăr. Dacă într-adevăr îi iubesc, trebuie să le spun adevărul, chiar dacă acest lucru este dificil sau dureros.

D. *Bontirea criteriilor ortodoxe*

De patologiei dialogurilor ține și bontirea criteriilor teologice ortodoxe, care rezultă din cultivarea unei „politeți ecumeniste“ și a unor relații personale și amicale între teologii neortodocși. Credință se consideră nu *adevărul,* care mîntuiește, ci o sumă de adevăruri teoretice, care admit compromisurile.

Pretind ortodocșii ecumeniști: „Facem dialog, nu ne schimbăm credința!“. Și, desigur, dialogul, ca „deschidere iubitoare“ către celălalt, este plăcut lui Dumnezeu. Dar dialogul ecumenist, după cum are loc astăzi, nu este întîlnire în adevăr, ci „recunoaștere reciprocă“. Aceasta înseamnă că recunoaștem comunitățile creștine ca Biserici, că acceptăm că diferențele lor dogmatice constituie „*exprimări legitime*“ ale aceleiași credințe. Astfel cădem însă în cursa *sincretismului dogmatic*: așezăm pe același plan adevărul cu înșelarea, egalăm lumina cu întunericul.

E. *Rugăciunile în comun*

O dată bontite criteriile lor teologice, ecumeniștilor ortodocși le este foarte firesc să participe fără rețineri la manifestări cultice și rugăciuni în comun cu neortodocșii, care se materializează adesea în cadrele întîlnirilor intercreștine. Știu că prin acest cospiritualism ecumenist se creează climatul psihologic potrivit pentru propulsarea încercării unioniste. Însă Sfintele Canoane ale Bisericii ne interzic cu asprime rugăciunile în comun cu neortodocșii, deoarece aceștia nu au aceeași credință cu noi. Cred într-un Hristos diferit, falsificat. De aceea și Sfîntul Ioan Damaschin îi numește necredincioși: „*Cel ce nu crede după Predania Bisericii Universale, necredincios este*“.

Rugăciunea în comun, deci, este interzisă, deoarece anunță participarea la credința împreună-rugătorului și creează în acesta falsa impresie că nu s-ar afla în înșelare, deci n-ar trebui să se întoarcă la adevăr.

F. *Intercomuniunea (Intercommunio)*

Dacă Sfintele Canoane interzic rugăciunile în comun cu ereticii, cu atît mai mult exclud participarea noastră la „Tainele“ lor. Însă noi, ortodocșii, nici în punctul acesta nu ne-am arătat consecvenți.

Conciliul II Vatican, în cadrele „deschiderii“ ecumeniste pe care le-a creat, a propus *Intercomuniunea* (împărtășirea reciprocă) cu ortodocșii: papistașii vor putea să se împărtășească în bisericile ortodoxe, iar ortodocșii în cele papistașe. În acest mod, atît catolicii, cît și ortodocșii ecumeniști cred că, etapizat, va surveni *de facto* unirea catolicismului și a Ortodoxiei, în ciuda tuturor diferențelor lor dogmatice.

Dacă pentru papistași o astfel de poziție e îndreptățită de concepția pe care o au despre Biserică și despre Taine (grația creată etc.), pentru noi, ortodocșii, este irațională și inadmisibilă. Biserica noastră nu a considerat niciodată Dumnezeiasca Euharistie ca pe un mijloc pentru reușita

unirii, ci întotdeauna ca pe o pecete și acoperiș al ei.

De altfel, Potirul comun presupune credință comună. Adică, dacă un ortodox se împărtășește într-o biserică papistașă, aceasta înseamnă că primește și credința papistașă.

POTIRUL COMUN PRESUPUNE CREDINȚĂ COMUNĂ. ADICĂ, DACĂ UN ORTODOX SE ÎMPĂRTĂŞEŞTE ÎNTR-O BISERICĂ PAPISTAŞĂ, ACEASTA ÎNSEAMNĂ CĂ PRIMEŞTE ŞI CREDINȚA PAPISTAŞĂ, CHIAR DACĂ EL PRETINDE CĂ NU-I AŞA.

COLABORARE PE TEME PRACTICE

Un alt mijloc pentru împlinirea scopurilor ecumenismului îl constituie colaborarea intercreștină în domenii practice. Ecumeniștii pretind că variatele probleme contemporane (sociale, morale, ecologice ş. a.) trebuie să ne unească.

Desigur, Biserica a arătat și arată întotdeauna o mare sensibilitate față de toate problemele omenești, dar înfruntarea lor în comun cu ereticii prezintă următoarele dezavantaje:

a) Vocea Ortodoxiei, atunci cînd se amestecă cu celelalte voci creștine, își pierde claritatea ei și nu mai poate să comunice omului de astăzi modul său unic de viață, care este *theanthropocentric*, în opoziție cu modul de viață anthropocentric al neortodocșilor.

b) Biserica se supune ispitei secularizării (înlumirii), întrebuințînd în lucrarea ei socială practicile lumești ale celorlalte confesiuni, în dauna mesajului ei soteriologic (mîntuitor). Însă acel ceva de care are nevoie omul actual nu este îmbunătățirea vieții sale prin intermediul unui creștinism secularizat, chiar dacă acesta ar putea să șteargă toate rănile sociale, ci eliberarea lui de păcat și îndumnezeirea lui în interiorul adevăratului Trup al lui Hristos, Biserica Ortodoxă.

c) Credinciosul ortodox, văzîndu-i pe neortodocși colaborînd cu păstorii lui bisericești, își creează greșita impresie că și ei aparțin Bisericii lui Hristos, în ciuda diferențelor dogmatice.

SCHIMB DE VIZITE

În ultimii ani politica ecumenistă se ocupă și cu schimburile de vizite oficiale între confesiuni, care sînt înfiripate în special de către clerici de grade înalte. Acestea înglobează cuvîntări elogioase, îmbrățișări, schimburi de daruri, mese comune, rugăciuni în comun, comunicate comune și alte gesturi de amabilitate. Din anul 1969 în special, a fost consfințită participarea anuală reciprocă a ortodocșilor și a romano-catolicilor la sărbătorile tronurilor din Roma și Constantinopol.

Aceste întîlniri, din păcate, nu sînt simple vizite ceremoniale. De altfel, înșiși ecumeniștii mărturisesc că prin sărbătoririle comune se experiază un fel de comuniune eclesiastică prin recunoașterea lor reciprocă. Însă credinciosul nostru popor, cînd urmărește vizitele prin mijloacele de comunicare audio-vizuale, încearcă o uimire dezagreabilă; se scandalizează, se mîhnește, se nedumerește, dar își pune și probleme, căci, desigur, uneori îi aude pe păstorii lui că vorbesc o limbă cu totul ortodoxă și aghiopatericală (patristică), iar alteori îi vede comportîndu-se diplomatic între neortodocși. Însă un astfel de compromis în spațiul adevărului Bisericii, chiar și pentru cea mai sfîntă oportunitate, nu va fi plătit oare cu un preț scump și dureros? ■

(Va urma)

(Traducere din grecește de monahul Teofil, după filada cu același titlu, editată de Mănăstirea Parakletului, Oropos, Attika, 2004; avînd în vedere lungimea textului și valoarea lui referențială, Redacția revistei ROST a optat pentru publicarea integrală, dar în serial.)

UN HAIDUC ÎMPOTRIVA UITĂRII ROMÂNEȘTI

Acest cuvînt a fost rostit, în rezumat, la lansarea bucureșteană a volumului și DVD-ului intitulate *Să nu ne răzbunați! Mărturii despre suferințele românilor din Basarabia* (Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2012), care a avut loc la Sala Rapsodia în seara de 19 mai a. c. și în cadrul căruia au mai luat cuvîntul monahul Moise (alcătuitorul tulburătorului corpus documentar) și maestrul Dan Puric (ca de obicei, gazdă exemplară și complice încăpățînat al „reacțiunii“).

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

I

Celui care ne-a adunat aici cu ultima sa ispravă, adică monahului Moise Iorgovan de la Oașa, scriitorul și fostul deținut politic Marcel Petrișor obișnuiește să-i spună, cu cea mai sinceră simpatie, Moise Tîlharul, desigur și în analogie cu sfîntul din sinaxar (prăznuit la 28 august), dar mai ales pentru conotația de „haiduc“ pe care cuvîntul „tîlhar“ o avea odinioară. Și cum mai potrivit i s-ar putea spune, în registru familiar, acestui neobosit iscoditor al trecutului nostru recent, atît de impunător și fizic, și moral, adevărată „cruce de voinic“ în straie călugărești, haiducind aproape solitar prin codrii întunecați ai uitării românești, luînd cumva din bogăția trecutului ca să umple, pilduitor și răscumpărător, sărăcia de suflet și de ideal a prezentului?

Vă amintiți, poate, că se vorbea în discursul public al anilor '90 de așa-zișii „domnișori mulțumiți“ din Occident, străini și neînțelegători față de experiențele și problemele Estului comunist și postcomunist, bine camuflați în existența lor călduță și în conformismul lor ideologic. Iată însă că, după nici două decenii, nu ne mai confruntăm dramatic atît cu cecitatea „domnișorilor mulțumiți“ din Occident cît cu cea a „domnișorilor mulțumiți“ de acasă: riscăm să creștem noi înșine o generație de „domnișori mulțumiți“, a căror comoditate se bazează în primul rînd pe ignoranță și uitare. De aceea trimite Dumnezeu cîte un haiduc, să le strice tabieturile mentale și comportamentale, căci o lume fără memorie și fără transcendență, fără comuniune cu morții și cu Dumnezeu, fără sensul suferinței și al jertfei, poate fi umană, în sensul umanismului laic, dar nu e omenească, în sensul omeniei creștine.

Omul creștin, cel ce umblă să se mîntuie urmîndu-L pe Hristos, este **purtător de cruce**: poartă, pe Golgota istoriei, crucea sa și crucea fraților săi întru Hristos. Fără asumarea crucii, poate exista viață, dar nu poate fi înviere; or, „omul recent“, descreștinat și desbisericit, trebuie readus să-și pună această întrebare esențială, pentru sine și pentru ceilalți: **la ce bun o viață fără înviere?**

Lecția lui Hristos și a tuturor martirilor – mai vechi sau mai noi – aceasta este: să faci vieții parte de înviere, să (re)dai suferinței sensul ei biruitor de moarte. Martirii luptei împotriva comunismului, prin suferința și prin moartea lor, au fost și rămîn marea provocare contemporană la retrezirea omului întru Hristos.

În acest sens merg și strădani-

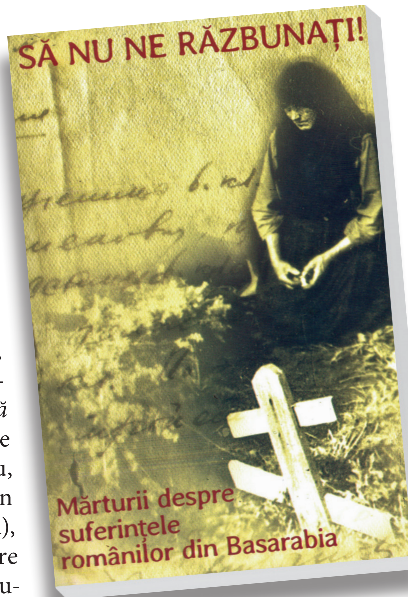
ile monahului Moise: să ne retrezească întru Hristos și să ne reîntoarcă la noi înșine, nu cu predici abstracte, ci punîndu-ne în față oameni, fapte, mărturii. Aventura a început prin 2005 și nu știm cînd se va termina, dar ne dorim să fie cît mai lungă. Și sînt temeiuri să credem că va fi, căci „Tîlharul“ are, pe lîngă *virtute* și *vîrtute*, și atuul – *tinereții*.

A pornit – cum altfel? – de la Valeriu Gafencu, *Sfîntul închisorilor*, căruia i-a închinat, în 2007, o carte astăzi referențială, a continuat cu masiva contribuție la *Viața Părintelui Gheorghe Calciu* îngrijită la Mănăstirea Diaconești, iar marea sa năzuință a fost, în toți acești, ani un vast *Pateric al închisorilor*, care se traduce, mai nou, în ciclul mărturisitor al suferinței românești rebotezat *Să nu ne răzbunați!* (cu cuvintele atribuite lui Mircea Vulcănescu, filosoful-martir mort în 1952 în temnița comunistă de la Aiud), inaugurat, din motive pe care singur vi le va expune, de volumul și DVD-ul închinate suferinței românilor basarabeni din anii terorii comuniste (probabil cel mai substanțial și mai emoționant memorial documentar de acest gen realizat pînă astăzi, cel puțin la meridian românesc).

II

Cum a fi simpatic este partea maestrului Dan Puric, în care nu poate fi concurat, eu am să-mi asum riscul de a fi mai degrabă antipatic.

Mai întîi am să mărturisesc că eu nu am reușit niciodată să înțeleg pînă la capăt și să mă împac pe deplin cu „testamentul“ acesta atribuit lui Mircea Vulcănescu: „Să nu ne răzbunați!“. Nu pentru că nu este sublim, ci pentru că este, poate, *prea* sublim. E o legendă sau un adevăr atestabil? Greu de spus și greu de documentat. Nu e oare un mesaj convenabil de minune opresorilor înșiși? Să fie atît de neîntemeiată bănuiala, formulată deja de alții, că securiștii înșiși ar fi lansat formula, pentru a preîntîmpina reacția ostracizantă a

posterității? Trebuie însă spus că, chiar de va fi fost așa, martirajul lui Mircea Vulcănescu nu iese cu nimic umbrit: el rămîne martir autentic prin suferința și moartea lui jertfelnică, fie că a rostit, fie că n-a rostit cuvintele respective.

Dar la ce „răzbunare“ ne referim, sau se va fi referit, cum se crede îndeobște, Mircea Vulcănescu însuși? La posibila „răzbunare legionară“ (la Aiud deținuții legionari erau majoritari), cu care fusese toată viața în dezacord? Sau poate că vorbele lui nu au fost spuse atît pentru camarazii de suferință, în conjunctura respectivă, ci, cum e de părere însuși monahul Moise, ca mesaj principial adresat posterității? E iarăși greu de spus.

Nouă ne place să înțelegem lucrurile în dimensiunea lor creștină. Dar răzbunare nu înseamnă neapărat a plăti cu aceeași măsură, ca în Legea Talionului: „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte“. A reduce cuvîntul la acest înțeles îngust nu este nici în spiritul profund al limbii române, nici în spiritul extrem de nuanțat al lui Mircea Vulcănescu (adînc tîlcuitor al „rostirii românești“, înaintea lui Constantin Noica). În sens larg, „a răzbuna“ înseamnă „a face dreptate“, „a restabili o dreptate care a fost încălcată“. În sensul acesta s-a putut vorbi, biblic chiar, de „răzbunare divină“ (nicidecum cu nuanța catolicizantă de mai tîrziu). Cînd Goga spune retoric, de pildă, „Tu, Oltule, să ne răzbuni!“, e limpede că înțelesul este „Să ne faci dreptate!“, „Să nu ne lași nedreptățiți!“. În acest înțeles, chiar răscumpărarea lumii prin Cruce este *răzbunare*: repunere a ceea ce e principial bun în cadrele unei dreptăți temporar anulate. În fond, Noul Adam îl *răzbună* pe Adam cel vechi, scoțîndu-l din nedreptatea în care îl tîrîse diavolul și readucîndu-l la menirea lui dintîi.

Sigur, răzbunarea poate fi, într-un sens restrîns, și reacție sălbatică sau copilărească, dar în sensul ei larg și înalt ea este, înainte de toate, **deconspirare a răului**, pentru ca nu cumva ceea ce este bun să rămînă rușinat, ci rușinat să rămînă pînă la urmă răul, clar identificat ca atare și dat în vileag, cum se spune. În acest sens, a-i răzbuna pe cei prigoniți și mucenicițí în temnițele și lagărele comuniste nu numai că nu este neavenit, dar este o datorie. Să-i răzbunăm împotri- ➘

SIGUR, RĂZBUNAREA POATE FI, ÎNTR-UN SENS RESTRÎNS, ŞI REACŢIE SĂLBATICĂ SAU COPILĂREASCĂ, DAR ÎN SENSUL EI LARG ŞI ÎNALT EA ESTE, ÎNAINTE DE TOATE, IDENTIFICARE A RĂULUI CA ATARE ŞI DARE A LUI ÎN VILEAG. ÎN ACEST SENS, A-I RĂZBUNA PE CEI PRIGONIŢI ŞI MUCENIŢI ÎN TEMNIŢELE ŞI LAGĂRELE COMUNISTE NU NUMAI CĂ NU ESTE NEAVENIT, DAR ESTE O DATORIE.

va minciunii, uitării, indiferenței; să facem dreptate memoriei lor, nu prin pedepsirea punitivă a cuiva, ci prin restituirea fără rest a adevărului.

Ei bine, în sensul acesta, monahul Moise, tîlharul/haiducul neuitării mărturisitoare, oricît nu s-ar crede și nu s-ar vrea, este un *răzbunător*. Și cu cît va răzbuna mai mult, cu atît mai plăcut va fi lui Dumnezeu și mai fidel sîngelui sfinților necanonizați care strigă din pămînt pentru dreptatea lor și a neamului românesc. Și nu-i pot dori mai mult și mai bine decît să-și ducă *răzbunarea* pînă la capăt*.

II

Dar să coborîm din paradigmă în sintagmă. Acest nou „Memorial al durerii", străluminat ca nici un altul pînă astăzi de sensibilitatea și rigorile conștiinței creștin-otodoxe, începe cu această mare rană deschisă a românității: Basarabia.

Cum obîrșia mea, pe linie maternă, este dincolo de Prut, la Cetatea Albă (Akkerman), azi parte a Ucrainei, iar nu a Republicii Moldova, am fost mereu sensibil la crucea istorică a românilor basarabeni. Mama, născută în 1929, era puternic marcată de amintirile evacuării forțate a Basarabiei din 1940 și din fragedă copilărie am auzit multe despre faptele cumplite ale acelei vremi, pe atunci neștiind că ele fuseseră urmate, ani și decenii de-a rîndul, de fapte încă și mai cumplite, despre care dă cu prisosință mărturie și documentarul realizat de monahul Moise: reocupația rusească din 1944, foametea organizată din 1946-47, întemnițările și deportările ulterioare (pînă în fundurile Siberiei și în Urali), cu care deveneam contemporan și habar n-aveam.

Cu atît mai șocantă a fost pentru mine – și iarăși devin antipatic – experiența pe care am trăit-o, ca profesor, pe la jumătatea anilor '90, cînd, la Liceul Pedagogic – Școala Normală „Elena Cuza" – din București am avut (doi ani la rînd, cred) clase cu eleve basarabence, trimise să se pregătească în România ca viitoare învățătoare. M-am iluzionat la început că mi se oferea prilejul să fac „misiune", dar iluzia n-a putut dura prea mult. Toate fetele acelea tinere se purtau ca niște surghiunite într-o lume în care nu se regăseau și de care nu le păsa: nu le interesa nimic, nu citeau nimic, erau complet opace și tot timpul plictisite, trăind numai, ca în regim de avarie, pentru vacanțele petrecute „la vatră". Multe ar fi de spus, dar aleg un singur exemplu: cînd dădeau teză sau extemporal, scriau toate, invariabil: „Lucrare scrisă la limba moldovenească". Zadarnic le spuneam că obiectul nostru de studiu se numește „Limba română" și că „limba moldovenească" e o invenție interesată. Explicam, dădeam exemple, mă aprindeam, păreau să înțeleagă, dar data viitoare, toate, iarăși: „Lucrare scrisă la limba moldovinească"! N-au ținut nici rugămințile, nici amenințările, nici sancțiunile… Dacă nu erau stresate, pur și simplu căscau la orice discurs de limbă sau istorie românească. Iar noțiunile culturale le dădeau adevărate coșmaruri.

Profesoara care avea diriginția unei clase de basarabence a

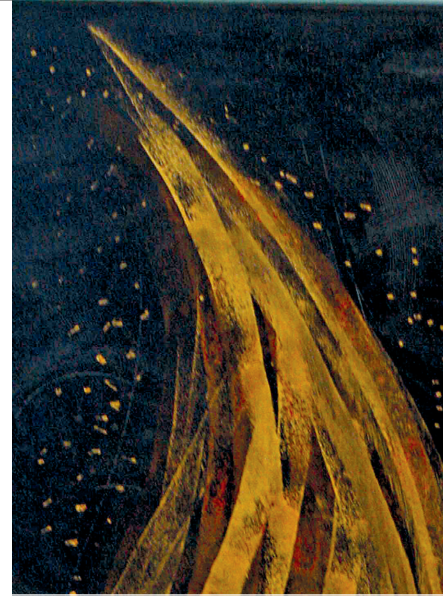
* Aş mai face aici o analogie: noi luăm adesea într-un sens îngust şi comod marile îndemnuri ale aleşilor lui Dumnezeu. E ca şi cu îndemnul paulinic de a ne supune stăpînirilor seculare. Dacă s-ar fi supus „Cezarului" pînă la capăt şi fără cîrtire, nici Botezătorului nu i s-ar fi tăiat capul, nici Domnul n-ar fi fost răstignit, nici Pavel n-ar fi murit din porunca împăratului Nero, nici sîngele martirilor n-ar fi curs trei secole ca un fluviu – dar atunci nici creştinismul n-ar mai fi fost răscrucea primenitoare a istoriei. Că nu supunerea oarbă (dedusă simplist dintr-o afirmaţie principială), ci nesupunerea sacrificială (cu toată răspunderea şi tot riscul) e adevărata atitudine creştină în faţa perversiunilor istorice ale puterii, aceasta o mărturiseşte în veac nu cuvîntul, ci sîngele lui Pavel. Tot aşa, că nu lipsa răzbunării şi răzbunătorilor, ci tocmai existenţa lor şi măsura în care ei îşi fac datoria, chiar cu preţul vieţii, este adevărata atitudine creştină în faţa călăilor neamului, aceasta o mărturiseşte în veac nu cuvîntul, ci sîngele lui Mircea Vulcănescu.

fost invitată într-o vară la Chișinău (și în alte cîteva localități din care proveneau elevele) și-mi povestea descumpănită ce constatase la fața locului: cel mai bine vorbeau românește bunicii (pe care-i puteți asculta, cu nostalgie și nesaț, și pe DVD-ul monahului Moise și al d-lui Bogdan Pîrlea), părinții – așa și așa, iar copiii – cel mai prost și mai mult de silă. Tînăra generație nu citea decît rusește, nu se uita decît la posturile de televiziune rusești, iar de vorbit rusește aveau și tot zelul, și toată fluența. Limba și problemele românești păreau să le fie doar o perpetuă corvoadă.

E o tragedie pe care ne convine să ne prefacem a n-o observa, preferînd să judecăm după o minoritate care mai păstrează o brumă de educație și de simțire românească. Ca să se ajungă la acest hal de înstrăinare și chiar de abrutizare sufletească au trebuit 200 de ani de teroare fizică și intelectuală, iar „spălarea creierelor“, alternată cu adevărate forme de genocid, a atins cote maxime în anii bolșevismului. Ce formulă dibolică a fost aplicată ca să se ajungă, în doar cîteva decenii, de la consistența creștină și națională a generației bunicilor (cei intervievați de monahul Moise au între 80 și 103 ani) la inconsistența deconcertantă a generației „moldovenești“ actuale?!

Dar ce să ne mire ce au făcut rușii bolșevizați cu românii, cînd știm bine ce au făcut chiar cu rușii lor! Citiți, de pildă, cutremurătorul documentar *Insula canibalilor*, cu acei deportați în Nazino, din anii ‘30, aduși în starea de a se vîna și de a se mînca unii pe alții! Te întrebi, în fața acestor mărturii ale ororii, fără egal în istorie și chiar întrecînd orice imaginație: ce ar putea sau ce ar mai trebui să ne facă rușii ca să ne vindece o dată pentru totdeauna de înclinarea spre ei, din considerente materiale ori religioase, sau ce ar putea ori ar mai trebui să fie dat la iveală ca „domnișorii mulțumiți“ ai secolului XXI, de la Est la Vest, să se cutremure și să priceapă ce a reprezentat cu adevărat comunismul?!

Cînd vezi halul în care au fost aduse noile generații și direcțiile în care se îndreaptă lumea de azi, ruptă de Dumnezeu și de tradiție, nu poți să nu te întrebi, citind sau vizionînd documentarele atîtor orori: la ce atîta suferință istorică și la ce atîta moarte martirică de la un capăt la altul al secolului XX?!

O LUME FĂRĂ MEMORIE ŞI FĂRĂ TRANSCENDENȚĂ, FĂRĂ COMUNIUNE CU MORȚII ŞI CU DUMNEZEU, FĂRĂ SENSUL SUFERINȚEI ŞI AL JERTFEI, POATE FI UMANĂ, ÎN SENSUL UMANISMULUI LAIC, DAR NU E OMENEASCĂ, ÎN SENSUL OMENIEI CREŞTINE ŞI AL ETHOSULUI ROMÂNESC.

Dar Dumnezeu știe El de ce: pentru că fără toată această zestre răscumpărătoare, de suferințe și de moarte martirică, nu ne-ar mai răbda pămîntul, așa nemernici cum am ajuns. Trăim pe datorie, din suferința și din moartea lor, și tot ei sînt șansa trezitoare pe care Dumnezeu ne-a lăsat-o la îndemînă, în acest tîrziu de lume. Depinde de noi și numai de noi dacă vom ști pînă la capăt să ne-o asumăm și s-o chivernisim în mințile și în inimile noastre. Căci dacă nu-i vom răzbuna noi pe ei, restaurînd lumea în dreapta ei rînduială, se va răzbuna dreptatea pe noi, la Judecata din Urmă! ■

„Focul viu“, pictură de Teodora Roşca

SE UMPLE CERUL DE MARTIRI!

NICU MAZĂRE

La 31 mai 2012 ne-a părăsit și Nicu Mazăre, la Suceava, după o viață exemplară de mărturisire și jertfă. Născut în 1923 la Vălenii de Munte, s-a încadrat în Frățiile de Cruce în timpul liceului. În 1941, la nici 18 ani, s-a numărat printre miile de adolescenți aruncați în închisori de generalul Antonescu. Condamnat la 20 de ani de temniță grea de Curtea Marțială din Ploiești, a executat 23 de ani, fără întrerupere și fără nici un compromis.

După 1990 a condus Senatul Partidului Pentru Patrie (devenit de curînd „Totul Pentru Țară“).

Valeriu Gafencu spunea despre Nicu Mazăre: „În el, care are sufletul curat, feciorelnic, vorbesc cele mai înalte chemări. L-am cunoscut bine. E sfios, în fond, ca o fată. Cînd îl vedeam luînd atitudini mai dure, surîdeam, deoarece sufletul lui e așa de bun, încît nu mi l-am închipuit vreodată c-ar fi putut da vreo palmă cuiva. Foarte inteligent și dornic de armonie. […] Prietenia lui Neculai a fost pentru mine o adevărată minune, căci voința personală a fost cu totul absentă. A lucrat Dumnezeu, prin Iubire și Adevăr“.

Dumnezeu să-l numere în ceata drepților! ***(F. P.)***

CONSTANTIN IULIAN

Pe 8 iunie a. c., la ora 10.20, a trecut la cele veșnice ing. dr. Constantin Iulian (n. 1929, Vaslui), președintele Federației Române a Foștilor Deținuți Politic Luptători Anticomuniști.

Constantin Iulian a fost deținut politic timp de 13 ani, fiind întemnițat în 1948 ca șef al Frățiilor de Cruce din Vaslui. A fost unul dintre puținii intrați în malaxorul „reeducării“ de la Pitești care au rezistat pînă la capăt verticali. Eliberat în 1954, a fost rearestat doi ani mai tîrziu și condamnat în lotul lui Puiu Atanasiu, pentru tentativa de reorganizare a Mișcării Legionare. În timpul reeducării de la Aiud nu a făcut nici o concesie, drept pentru care a stat aproape numai în Zarcă.

Eliberat în 1964, cu decretul de amnistie generală, și-a terminat facultatea și și-a luat doctoratul în hidrotehnică. După ‘90 a fost profesor la Catedra de Hidrotehnică a Politehnicii bucureștene. Între 1995 și 2005 a fost președintele Partidului Pentru Patrie.

Dumnezeu să-l odihnească! ***(C. T.)***

GHEORGHE JIJIE

La doar cîteva zile după mai tînărul său camarad Constantin Iulian (12 iunie a. c.), de care în vremea din urmă era nedespărțit, s-a dus, răpus de boala necruțătoare care-i năvălise plămînii, și neobositul luptător naționalist Gheorghe Jijie, primul laureat – în primăvara acestui an – al Premiului pentru Demnitate Românească instituit de Fundația Aiud (înființată, nu demult, de maestrul Dan Puric și de doctorul Pavel Chirilă).

Născut la 10 iunie 1919 în Botoșani, Gheorghe Jijie a fost arestat, cu familia sa, în anul 1948. Inițial fusese condamnat la 10 ani de închisoare pentru „uneltire contra statului“, dar în final a executat 13 ani (1948-1961), trecînd prin mai toate marile pușcării ale României bolșevizate: Jilava, Aiud, Gherla, Văcărești, Periprava etc. (fratele său, Ioan Jijie, a murit în temnița de la Aiud).

Într-un interviu recent își amintea: „M-au luat și m-au dus într-o cameră de anchetă, unde erau vreo 10-12 gardieni care stăteau cu ochii pe mine. Unul punea întrebările, iar eu trebuia să răspund imediat. Dacă nu răspundeam, îmi dădea una cu un ciomag. Trebuia să răspunzi imediat, să n-ai timp să te gîndești. Spre sfîrșit, am căzut extenuat, după patru ore de bătaie. Și iarăși cu ciomagul pe mine, ca să mă ridic…“. (Au rămas, din fericire, substanțiale înregistrări video și audio cu Gheorghe Jijie, pe care posteritatea va avea ocazia să-l cunoască și să-l prețuiască mai bine decît s-a învrednicit impura sa contemporaneitate).

După prăbușirea vechiului regim comunist, Gheorghe Jijie a îndeplinit cu mult zel funcția de secretar al Federației Române a Foștilor Deținuți Politic Luptători Anticomuniști, a fost apropiat de Partidul Pentru Patrie, de Fundația „Profesor George Manu“ și de revista *Permanențe*. A fost, de asemenea, autorul unor consistente volume monografice închinate unor personalități de dreapta mucenicite în temnițele comuniste: Nicolae Petrașcu, George Manu, Vică Negulescu. ***(R. C.)***

GHEORGHE JIJIE ÎN FAIRE-PART

SORIN LAVRIC
sorin.lavric@rostonline.org

Matematicienii sînt în genere naturi fantaste, avînd ochiul interior absorbit de un ideal de simetrie. Un cui strîmb, o sfoară încîlcită sau o spinare cocoșată li se par abateri bizare de la armonia universului. Și atunci, dintr-un imbold de a îndrepta malformațiile, ei caută să prindă abaterea într-o formulă, spre a regăsi măcar în teorie acea ordine pe care declinările de la model au stricat-o. Făcînd parte din speța spiritelor cu vocație matematică, Gheorghe Jijie a avut un simț acut al proporțiilor, în virtutea căruia intuia că dezordinea, dacă există, nu e decît coaja trecătoare a unei așezări mai adînci, din care infirmitățile haotice ale lumii erau execrate. Vocația algebrică îi împrumuta aerul unui spirit meticulos, preocupat de găsirea ecuației ce surprinde aberațiile, de aceea Jijie era convins că strîmbarea cuiului trebuie să stea pe un logaritm, încîlceala sforii pe o derivată, iar spinarea cocoșată a estropiaților pe un grafic redînd parametrii mutilării.

Optica aceasta a stricteții detaliilor intra în ison cu o viziune creștină, grație căreia Jijie vedea lumea ca pe o deformare iscată de o cădere cu efect catastrofal, singurul mod de a pricepe viața fiind acela de a o readuce la o stare ingenuă, de puritate inițială, din care totul se rostogolise apoi prin abateri succesive. Din acest unghi, a reda istoria omenirii însemna a reface șirul de deformări ce i-au impregnat matca curgerii în timp. De aici și pînă la ecuația de stîlcire a sufletului uman nu mai era decît un pas, dar un pas pe care Jijie îl făcea nu cu unitățile de măsură ale matematicii, ci cu fermenții de mistică ai credinței. Pentru Jijie, credința era un salt al sentimentului către modelul a cărui deformare matematica nu o poate măsura, drept care de interes nu era strîmbarea cuiului, ci pipernicirea spiritului, nu încîlceala sforii, ci răsucirea vieții, nu încovoierea spinării, ci îngenuncherea întregului continent european.

Lui Jijie rigoarea de care se pătrunse prin exersarea matematicii i-a înlesnit posesia a trei însușiri cu efect social: stăruința în rucodelie, punctualitatea și respectarea cuvîntului dat. Dincolo de aceste calități, ce izbea la el era fizionomia noduroasă, desprinsă parcă dintr-un mulaj anatomic, o învîrtoșare a trăsăturilor feței într-o mimică colțuroasă, ➘

ce te ducea cu gîndul la revenirea atavică a unui tip facial pe care generațiile anterioare îl cunoscuseră numai pe vremea țărănimii vechi. Chipul lui Jijie purta amprenta unei stihii eminamente rustice, arcadele oculare, pavilioanele urechilor și ridicătura pometților avînd un accent tare, de iz cîmpenesc, de rasă veterană, adică de gloabă ancestrală pentru care chinul acerb e condiția subînțeleasă a existenței. De aici aerul *bäuerisch* pe care îl emana, de făptură htonică, legată prin destin de scoarța telurică. Un *paysan* în accepția nobilă a termenului, un cal de tracțiune cu pasiune pentru aritmetici. În totul, Jijie era un spirit agrar rătăcit printre figurile duplicitare ale orășenilor, o plămadă inocentă căzută în mijlocul felinelor viclene ale etosului bucureștean. Era o fire molcomă, o ființă mansuetă cu viață de interior, fără chemare pentru *usum publicum* și fără înclinație pentru acea uzanța colectivă care cere inteligență de rulaj social, adică o sociabilitate grețoasă, ce ține de privilegiul temperamentului citadin.

Pur și simplu Jijie nu era în consonanță cu cadrul urban, trăia mereu pe picior de inadecvare, mult mai lesne fiind să ți-l închipui în mediul auster al decorului bucolic. Resimțindu-și inadecvarea, Jijie căuta s-o compenseze prin rucodelia muncii de birou, de pildă prin răsfoirea a mii de file din dosarele din arhiva CNSAS, din care a publicat în final trei volume biografice în marginea a trei deținuți politici: George Manu, Nicolae Petrașcu și Vică Negulescu. Neavînd predilecție pentru expresia estetică, volumele lui Jijie sînt precare sub unghi redacțional, dar redutabile sub unghiul informației. Oricum, cu prilejul unei eventuale reeditări, ele trebuie să încapă

PENITENCIARUL Aiud K. 16/952 C–1112
Nr. MATRICOL 16/952 Aiud
Anul 1955 luna Mai ziua 5

FIŞA MATRICOLĂ PENALĂ

1. NUMELE Jijie Gh. Pronumele Gheorghe
Porecla
2. Născut în anul 1919 luna Iunie ziua 11 în Comuna Botoşani
Raionul Botoşani Regiunea Suceava
3. Fiul lui Gheorghe şi al Verginia
4. Domiciliat în Comuna Bucureşti Str. Maica Domnului Nr. 14
Raionul 1 Mai Regiunea Bucureşti
5. Ocupaţiunea, în prezent Inginer Constructor în trecut Inginer Constructor
6. Averea deţinutului în prezent fără avere
în trecut fără avere
7. Ocupaţia soţiei în prezent / în trecut
8. Averea soţ în prezent /
în trecut
9. Ocupaţia părinţilor în prezent muncitori
în trecut –"–
10. Averea părinţilor, în prezent fără avere
în trecut fără avere
11. Origina socială muncitorească
12. Cetăţenia Română studii Ing. Construct.
13. Starea civilă necăsătorit numele soţ – copii băieţi/fete /
14. Serviciul militar: ctg. 1941 gradul Slut. unitatea căreia aparţine C.M. Buc.
15. Apartenenţa politică a deţinutului în prezent apolitic
în trecut –"–
16. Starea sănătăţii (ce defecte fizice şi psihice are)

SEMNALMENTE: talia 1,74 m. fruntea lată nasul potrivit gura potrivită bărbia ovală
faţa sateină ochii albaştri părul sr. sprâncenele castanii barba rade
urechea ovală mustaţa rade semne particulare nu are

SITUAŢIA JURIDICĂ:
a) ANTECEDENTELE PENALE Declara ca nu a mai fost condamnat
Daca este infractor din obicei
b) PREVENIT, depus de cu mandatul de arestare
Nr. /195 pentru fapt art.
Descrierea pe scurt a faptului
Prin ordonanţa definitivă Nr. /195 emisă de
rămas sub stare de arest până la terminarea judecăţii.
c) INTERNAT, de către cu ordinul Nr.
Se mai menţine ca prevenit cu mandat N-rele

pe mîna unui redactor care să le aducă la standardul cuvenit unei cărți încheiate. La Jijie vocația numărului era invers proporțională cu simțul limbii.

A doua trăsătură ivită din rigoarea lui intimă era punctualitatea: cînd avea o întîlnire, Jijie venea cu un sfert de oră mai devreme, ca nu cumva să întîrzie măcar o secundă, respectarea orei fiind o prelungire a spiritului de exactitate geometrică. Politețea regilor e de a veni la țanc, dar cea a lui Jijie era de a veni mai devreme, parcă pentru a se pregăti lăuntric în vederea unui duel. A fi punctual însemna la Jijie să fii premergător.

A treia însușire era prelungirea firească a vorbei în act. Cînd Jijie promitea ceva era de la sine înțeles că făgăduiala o făcea *in verbo sacerdotis*, adică cu obligația sacră, aproape preoțească, de a o respecta. Puritatea lui nu era însoțită de subtilități de intelect, de aceea Jijie nu avea organ pentru modul versatil de comunicare cu semenii. Sinceritatea lui devenea un handicap în clipa în care avea de-a face cu lupi purtînd măști politicoase, firea lui blajină fiind deschisă și nesofisticată, de aici și bunătatea lui de viță veche, de o generozitate de-a dreptul demodată, dacă e s-o compari cu stilul rapace al verminei urbane.

Într-o lume în care candoarea și cinstea ajunseseră să fie considerate defecte, Jijie avea un impuls spontan de candoare rusticană, care îl dezgolea în fața ochiului șiret. Nu avea o înfățișare menită a impresiona: nu avea nici statura de pilastru mătăhălos a lui Marcel Petrișor și nici ținuta propileică a lui Mircea Nicolau. Mărunt la trup și de o uscăciune cronică, Jijie era o prezență retrasă, arborînd cuminţenia unui înțelept din sfatul bătrînilor.

La Jilava, în 1959, Jijie a stat o lună în aceeași celulă cu Noica, găsind în filosof un interlocutor pasionat de chichițe de natură algebrică: teoria mulțimilor, definiția raportului sau noțiunea mirabilă de proporție, în care amîndoi vedeau raportul dintre două rapoarte, detaliu care, în limbaj speculativ, îi trezea lui Noica nostalgii dialectice, de la „negarea negației" pînă la oximoronul lui „Unu-Multiplu". Cînd nu discutau matematică, cei doi se întorceau la mizeria celulei, cu tineta puțind de urină și excremente, cu bolile contagioase care se luau din aer și cu învălmășeala trupurilor nespălate, înghesuite într-o hruba umedă și întunecoasă. Atunci se rugau și așteptau să treacă scîrba zilei. Ca mărturie privind comportamentul lui Noica în închisoare, Gheorghe Jijie mi-a fost o prezență indispensabilă în încercarea de a reface traseul penitenciar al filosofului român, alături de el nemaistînd decît Vasile Blănaru-Flamură, a cărui carte despre comportamentul lui Noica la Jilava rămîne o depoziție esențială în privința demnității cu care filosoful și-a purtat crucea acolo.

Din lumea deformărilor de aici, Jijie a plecat de curînd spre modelul pentru a cărui intuire credința l-a ajutat mai mult decît matematica. Să sperăm că rucodelia, punctualitatea și cuvîntul dat îi sînt reminiscențe ale unei lumi de care acum nu mai are nevoie. ■

Dante Alighieri

Divina Comedie în noua versiune românească a lui Răzvan Codrescu

PURGATORIUL

Cîntul XXVI

REZUMATUL CÎNTULUI

Urmînd pe calea celui de-al şaptelea brîu al Purgatoriului, Dante stîrneşte uimirea duhurilor prin prezenţa lui trupească (despre care dă pînă la urmă lămurire) şi asistă la întîlnirea celor două cete de desfrînaţi (cei împotriva firii, sau „sodomiţii“, şi cei în cadrele firii, sau „hermafrodiţii“), care strigă în gura mare pilde caracteristice vinei pe care o ispăşesc: vinovaţii de păcatul atribuit lui Cezar (care, în timpul triumfului galic, fusese poreclit „regina“ regelui Nicomed al Bitiniei) pomenesc de biblicele cetăţi Sodoma şi Gomora (distruse de mînia divină pentru apucăturile lor perverse), iar vinovaţii de excese animalice pomenesc de mitica Pasifae, soţia regelui Minos (cea care s-a vrut fecundată de taur într-o vacă de lemn şi care a dat naştere monstruosului Minotaur). Interesul cîntului îl face mai ales a doua parte a lui, în care Dante stă de vorbă cu ilustrul poet Guido Guinizelli (precursor bolognez al „dulcelui stil nou“, numit de autor chiar *il padre mio*) şi apoi, la indicaţia acestuia, cu trubadurul Arnaut Daniel (ce i se adresează chiar în limba provensală, pe care Dante o cunoştea destul de bine). Dante e de acord cu Guinizelli că Arnaut e superior mai faimosului poet provensal Giraut de Borneil (cel din Limousin), ca şi italianului Guittone d'Arezzo. Şi lui Guido Guinizelli, şi lui Arnaut Daniel Dante le făgăduieşte să-i pomenească la întoarcerea sa în lumea celor vii.

În timp ce-n şir păşeam pe-ngustul hat
şi-nvăţătorul bun îmi tot spunea:
„Ia seama şi profită de-al meu sfat!”,

din partea dreaptă soarele m-ardea,
ce-Apusu-ntreg de-acum, cu raza-i vie,
din azuriu în alb îl prefăcea;

iar eu făceam s-arate acea vipie,
sub umbra mea, mai roşie, încît
văzui pe mulţi surprinşi părînd să fie.

Aceasta îi stîrni numaidecît
la vorbă şi-ntre dînşii cuvîntară:
„Nu pare-acesta umbră doar şi-atît!”.

Văzui de mine unii cum se dară
pe cît de-aproape se putea, ca nici
din foc cumva să nu rămînă-afară.

„O, tu, ce-n urma soţilor pe-aici
păşeşti, nu c-ai leneş, ci smerit,
răspunde-mi mie, cui mi-e focul bici!

Nu-i doar de mine-al tău răspuns rîvnit:
de-aceştia toţi, mai mult ca apa rece
de-un ind ori etiop, ţi-o fi sorbit.

Cum de faci zid luminii, că nu trece
prin tine ioc, de parcă-a ta făptură
n-ajunse-n plasa morţii să se plece?!”.

Aşa-mi grăi un duh, iar eu în gură
aveam răspunsul, însă văz şi gînd
de-un lucru nou răpite-atunci îmi fură;

căci drept prin mijloc, pe-acel drum arzînd,
spre cea dintîi venea o altă gloată,
de-am fost rămas uimit la ea cătînd.

Din două părţi văzui cum deodată
prind duh cu duh din mers să se sărute,
c-o bucurie scurtă, dar bogată:

la fel se-ating, în negre şiruri mute,
furnicile, părînd a iscodi
de-s cum se cade căile ţinute.

Şi-mbrăţişarea pînă-a se sfîrşi
şi-ntîiul pas a-l face mai departe,
înalţă toate glas ca de stihii:

„Sodoma şi Gomora”, strigă-o parte,
iar alta; „După taur Pasifae,
ascunsă-n vacă, jinduia de moarte”.

Şi cum spre-ai Rifei munţi văzduhu-l taie
cocorii, sau spre ţări mai calde cată
să scape ori de ger, ori de văpaie,

unii de duc şi alţii vin, în gloată;
şi se întorc, plîngînd, la primul cînt
şi la strigarea pe potrivă dată.

Spre mine-şi luară-atunci din nou avînt
aceia ce-mi făcuseră-ntrebare
şi se vedea ce-atenţi s-asculte sînt.

Iar eu, de două ori încredinţare
avînd de ce voiau, nălţat-am grai:
„O, duhuri ce-o-ţi primi cîndva iertare,

nici crude şi nici coapte nu-mi lăsai
pe lume mădularele, ci toate
le port de vii pe nelumescul plai.

Ca leac de-orbie aceste căi mi-s date
şi-o-naltă doamnă-mi dobîndeşte har
ca lumea voastră-n trup s-o pot străbate.

Plinit vă fie dorul şi de-amar
cît mai degrabă-n cer s-aveţi scăpare,
pe unde n-are dragostea hotar,

dar ziceţi-mi, spre-a face însemnare,
ce e cu voi şi ce-i cu acea gloată
ce-n invers sens se pierde-acum în zare”.

Nu altfel în uimirea lui arată
mocanul cînd din munte-n tîrg coboară
şi-n jur stîngaci şi cu codeală cată

decît putură umbrele să-mi pară;
dar cum s-au uşurat de-a lor uimire,
ce nu-i prea mult aleşilor povară:

„Ferice tu, ce-aici spre-nţelepţire”,
urmă cea ce-mi grăise-ntîiaşi dată,
„păşeşti şi prinzi de taina morţii ştire!

Gloata ce-altminteri merge-i vinovată
de ce lui Cezar, în triumf, i-aduse
porecla de «Regină» altădată.

De-aceea se despart de noi şi nu se
opresc «Sodoma» a striga răstit,
căci peste foc ruşinea pară puse.

Păcatul nostru-a fost hermafrodit,
dar fiindcă legea omeneştii firi
călcînd-o, animalic am rîvnit,

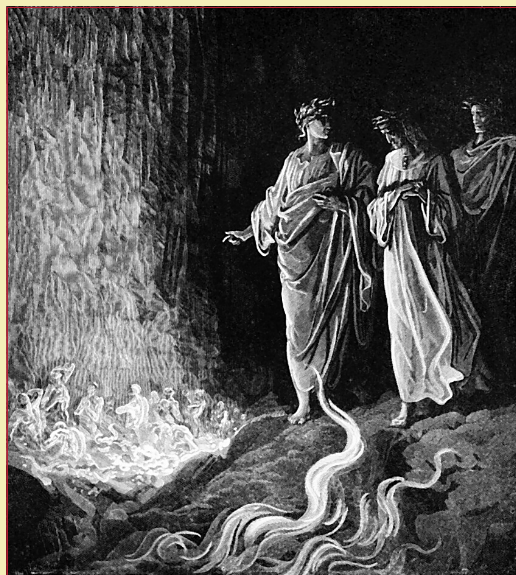
cînd vine clipa-acelei despărţiri,
o pomenim, căiţi, pe-aceea care
a luat în vită-a vitei năraviri.

Acum ne ştii de ce am fost în stare;
iar dacă-ai vrea să ne cunoşti pe nume,
nu-i timp şi nici nu-l ştiu pe fiecare.

Dar despre mine pot să-ţi spun anume:
sînt Guido Guinizelli şi-s aci
că m-am căit pînă să plec din lume”.

Cum, revăzîndu-şi mama, cei doi fii
au dat să-nfrunte-a lui Licurg mînie,
la fel avîntu-mi fu, dar se struni,

cînd numele şi-l spuse cel ce mie
îmi fuse tată, şi-altora, mai buni,
ce-amoru-n vers l-au pus cu gingăşie;
şi ca-n răpirea mutei rugăciuni,
păşii cu el, sorbindu-l din privire,
dar grijă-avînd de-a nu călca-n tăciuni.
Cu ochi nesăţioşi să-l tot admire,
din vorbe îi dădui încredinţare
că-i voi sluji spre dreaptă pomenire.
Iar el: „Tu-n mine-o urmă laşi atare,
din cîte-aud, că nu ar fi nici Lete
s-o şteargă sau s-o-ntunece în stare.
Dar vreau să-mi lămureşti pe îndelete,
de-i drept ce spui, aşa de drag să-ţi fiu
ce-anume ghes în grai şi-n văz îţi dete?”.
Şi eu: „Dulceaţa versului mlădiu,
ce-al vostru cînt l-o face drag să fie
cît noul grai rămîne-n lume viu”.
„O, frate”, zise, arătîndu-mi mie
un duh cu mîna, „cel pe care-l vezi
fu-n graiul lui mai plin de măiestrie;
în vers şi-n proză a făcut dovezi
că-i ne-ntrecut, iar proştii de-or să spună
că-i altu-n Limousin, nu sta să-i crezi!
Nu pe-adevăr pun preţ, ci pe minciună,
şi-şi fac din auzite o părere
străină de-artă şi de mintea bună.
Aşa cîndva, din zvonuri efemere,
în slăvi şi pe Guittone-l ridicară,
pîn’ ce-adevăru-a prins, prin mulţi, putere.
Ci-acum, de-ai tu îngăduinţa rară
să urci spre schitul unde Christ le vine
abate celor care har aflară,
un «Tatăl nostru» zi şi pentru mine,
atîta cît ni-i de folos aci,
unde-am pierdut putinţa-a ce nu-i bine”.
Apoi, poate spre loc a-i oferi
şi altuia din preajmă, deodată,
ca peştele-n afund, în foc pieri.
M-apropiai de umbra arătată,
spunîndu-i c-am de gînd să dau cinstire
numelui ei, în loc plăcut, vreodată.

De-a dreptul prinse duhul a grăire:
Tan m’abellis vostre cortes deman,
qu’ieu no me puesc ni voill a vos cobrire.
Ieu sui Arnaut, que plor e vau cantan;
consiros vei la passada folor,
e vei jausen lo joi qu’esper, denan.
Ara vos prec, per aquella valor
que vos guida al som de l’escalina,
sovenha vos a temps de ma dolor![1]
Şi dus fu-n focul ce le spală vina.

RĂZVAN CODRESCU
razvan.codrescu@rostonline.org

[1] Duhul vorbeşte în limba provensală. În traducere literală: *Atît îmi place curtenitoarea voastră întrebare/ încît nu pot şi nici nu vreau să mă ascund de voi./ Eu sînt Arnaut, ce plîng şi merg cîntînd;/ îngîndurat îmi văd trecuta nebunie,/ şi văd, voios, bucuria pe care-o sper, în faţă./ Acum vă rog, pe-acea putere/ ce vă poartă spre vîrful scării,/ să v-amintiţi la vreme şi de durerea mea!* Iată şi o mai aproximativă traducere literară: *Atîta-mi place bunul vostru gînd/ că să m-ascund nu pot şi n-am pornire./ Eu sînt Arnaut, ce plîng şi merg cîntînd;/ îmi văd în cuget vechea nebunie,/ şi-n faţă, vesel, ce-ndrăgesc sperînd./ Vă rog acum, pe sfînta măreţie/ ce-n susul scării dăruie lumina,/ nici chinul meu uitat să nu vă fie!*

ION TE-LEAGĂ

de RĂZVAN CODRESCU

I

– Vine mîine... Mîine, care va să zică...

Și primarul izbi cu pumnul lui greu, de primar comunist, în masa abia așezată cu o grijă cam desuetă de către dumneaei, primărița, în seara aceea oarecum festivă, peste care se abătuseră însă presimțiri dintre cele mai rele. Farfuriile clănțăniră, speriate parcă și ele de furia tovarășului primar, iar cîteva furculițe, mai slabe de înger, nimeriră de-a dreptul pe jos, care încotro, făcînd să țiuie urechile primăriței.

– Cocoș!... Puiule!... Țumpi!... – încercă aceasta să-și liniștească bărbatul, cîntărind din ochi urmările loviturii și repezindu-se imediat să culeagă de pe jos bietele furculițe. E serviciul *Rozintal*, ce dracu'! – mai adăugă ea, mîngîind farfuriile și împingîndu-le mai spre mijlocul mesei, cu un gest ocrotitor.

Primarul își turnă al treilea pahar de coniac albanez și îl bău pe nerăsuflate. Fața i se schimonosi o clipă, își trase nasul, mîrîi scurt și dădu să-și aprindă o țigară. Pachetul gol de „Snagov" („D-astea cinstitele, d-ale noastre!") îi smulse o înjurătură și, mototolindu-l cu năduf, îl azvîrli cît colo. Se apropie apoi de bufet, scotoci prin cîteva sertare (o mulțime de mărunțișuri – capace de borcan, dopuri de plută, cîrlige de rufe, capete de sfoară, bucățele de celofan – zburară în dreapta și-n stînga) și scoase, în cele din urmă, un frumos pachet alb-auriu, jupuindu-l nervos la un capăt și trăgînd dinăuntru o țigară subțire și lungă, pe care și-o aprinse de la aragaz.

– Ăsta, ascultă-mă ce-ți zic, nu se lasă pînă nu ne sucește gîtul la toți!... Uite-așa!... Așa!... (Și suci cu patimă cîteva gîturi închipuite). Cătușile ni le pune! Luna trecută a dat pe la săracu' Bîrzoi. Că de ce latră cîinele... că de ce se balegă vaca... și gata, l-a și legat... Al noualea în doi ani! Astă-primăvară, cînd a băgat boala în ăia de la Săftica, îl cheamă la el pe de-alde Bebe Pîrlea: „Mă, tu ai tată?", îi zice. „Am, să trăiți!". „Atunci trimite să-l cheme, 'tu-ți așa și pe dincolo, să vază cum te leg!"... Și l-a și umflat! Umblă, al dracului, cu cătușile în buzunar și le mai și zăngăne cînd vorbește cu tine, de te trece toate nădușelile...

– Cine, tăticule? – îl întrerupse un boț de om care apăru rotofei în ușa bucătăriei, gătit cu papion roșu și cu pantofiori de lac.

La vederea copilului, primarul se înmoaie puțin, caută un răspuns mai ocolit (nu-i vine să zică odorului: „Ei, cine?! Ion Te-leagă, firește...") și, în cele din urmă, cam încurcat, se mulțumește să facă un gest larg cu mîna, parcă voind să alunge o muscă ce-l bîzîie mereu, apoi își mai toarnă un pahar de coniac și se străduiește să-i zîmbească nevestei:

– Da' știu că l-ai gătit, mînca-l-ar tata! Vezi de mai învață-l și tu una-alta, să nu facă mîine vreo boroboață, cînd o să ieșim moț în cîmp!

Apoi către copil (care a rămas încruntat în ușă, fără să înțeleagă nimic):

– Ia vino, Bujorele, la tata, să te pupe de ziulica ta!

Copilul se repede mulțumit în brațele lui taică-său și se lasă pupat pe amîndoi obrajii și pe frunte, cum e obiceiul primarului, „că așa mă pupa și pe mine tata, să-i fie țărîna ușoară“. Femeia îi privește zîmbitoare, înduioșată, sprijinindu-se de marginea mesei, care, iată, scăpase totuși teafără de mînia bărbatului și-i îmbia acum să se așeze în jurul ei, bucuroși de cei șase anișori pe care-i va împlini mîine copilul... „Poate că ar fi bine să aranjez în sufragerie...“, spusese femeia în ajun. Dar bărbatu-său avea ideea că în sufragerie „îți piere pofta de mîncare“... De, ciudățenii de bărbat! Tot așa, pînă nu demult, ura șervețelele și avea o cîrpă a lui pe care și-o ținea pe genunchi și cu care se ștergea la gură și pe mîini, ori de cîte ori era nevoie, căci „ștervețelele astea mai mult te umple de draci, că ți se lipește de degete, îți rămîne prin mustăți“... Acum, de cînd era primar, își mai călca uneori pe suflet, dar întotdeauna cu vădită neplăcere.

– Lasă acuma, Cocoș, că mîine om vedea noi... O să treacă și asta, că și dacă-i bubuie, îi bubuie p-äia mai micii: mai un inginer, mai un șef de fermă... Și mai lasă coniacu' äla, că-i al cincilea pahar!

II

Ion Te-leagă venise parcă altul la chip, înalt, nefiresc de înalt, de două ori mai înalt decît toți ceilalți oameni, și avea un ochi acoperit, ca al unui pirat, iar pe deget învîrtea o legătură de chei ce aduceau a cătușe (sau poate o legătură de cătușe ce aduceau a chei), pe cînd în urma lui veneau buluc niște indivizi minusculi, cu fețe nedeslușite, roind asemenea unor furnici înainte de ploaie, strecurîndu-i-se printre picioare și arătîndu-i, foarte gălăgioși, în dreapta și-n stînga, fel de fel de lucruri care li se păreau caraghioase sau nepotrivite și de care rîdeau întruna, chițăind ca șoarecii și lovindu-și burta cu niște labe mari, disproporționat de mari, murdare ca ale unor zilieri...

La toate observațiile lor, Ion Te-leagă dădea din cap, fără să scoată un cuvînt, iar la răstimpuri gîtul i se lungea ca al unei girafe, iar ochiul descoperit i se îngusta, viclean și răutăcios, băgînd de seamă totul, pînă în cele mai mici amănunte; atunci bătea în palmă cu cheile-cătușe, gîtul i se scurta la loc și clătina amenințător din cap, aruncînd cîte o privire piezișă și necruțătoare către „bietul de mine, primarul“, care tot dădea din mîini, la rîndu-i, încercînd să explice de ce cutare sau cutare lucru e așa și nu altfel, dar nu reușea să articuleze cuvintele, scoțînd doar niște gîjîieli ridicole și stîrnind hazul omuleților din jur, care-l împingeau cu labele lor mari, dîndu-l mereu la o parte...

Deodată, unul dintre omuleți întinse mîna și arătă, cu un deget tremurător, spre grajdurile de vite, scoțînd un lung țipăt gutural, pe cînd ochii i se aprinseră și i se stinseră de îndată, ca farurile unei mașini. Dintr-un grajd, o vacă își luă zborul, cu niște aripi minuscule de liliac, dar cu grația unei lebede, rotindu-se de mai multe ori în văzduh, pe deasupra lui Ion Te-leagă, care o urmărea chicotind și încercînd să o atingă în zbor, fără să reușească însă, pentru că vaca se ferea de fiecare dată cu multă agerime, cabrînduse elegant și lunecîndu-i printre degete...

– Asta e bine... e foarte bine!... – zicea ștabul cu vădită mulțumire, iar primarul se pomeni rîzînd prostește, parcă ușurat dintr-o dată, și începu să-i facă vacii cu degetul, dojenind-o în șagă, adică, vezi Doamne, „nărăvașo ce ești, de ce nu-l lași pe tovarășul să te pipăie nițel?“, dar vaca nu se sinchisi de nimeni și de nimic, sfîrșind prin a se așeza într-un cuib de barză din vîrful unui stîlp de telegraf.

– Vin ele singure înapoi... – reuși, în sfîrșit, să vorbească primarul, iar de alături încuviințară toate notabilitățile comunei, orînduite asemenea unui cor pe o scenă: „Vin, vin, singure vin...“

Și Ion Te-leagă, mereu mai mulțumit, vîrîndu-și trei degete în gură, întinse, cu un gest larg, pe jumătate jucăuș, pe jumătate meditativ, o uriașă gumă de mestecat, în toate culorile curcubeului. Dar deodată ceva începu să-l bîzîie amenințător, rotindu-i-se în jurul capului, asemenea unei viespi uriașe, și recunoscură cu toții vaca de adineauri, prefăcută brusc în insectă și foarte agresivă, încît primarul se sperie rău de tot, prinzînd să se agite și să facă semne disperate în aer, în vreme ce Ion Te-leagă își pierdea vizibil cumpătul, abia prididind să se apere cu amîndouă brațele și călcînd cu cizmele lui enorme peste cîțiva omuleți care pîrîiră prelung și lăsară să le țîșnească din trupuri un lichid verde, vîscos, ca de omidă strivită. Pînă la urmă, ștabul se dezechilibră și se prăbuși într-o mare băltoacă de noroi, prinzînd sub el alte și alte trupuri de omuleți; începu să înjure cumplit, scuturînd amenințător cheile-cătușe, iar primarul, privindu-și deodată mîinile, își dădu seama, înspăimîntat, că îi erau deja încătușate, pe cînd o mulțime de omuleți larvari încercau, din ce în ce mai fioroși, să-l tîrască după ei sub un uriaș tăvălug care se apropia implacabil și pe care rînjea sinistru, ➘

răzbunător, Ion Te-leagă, cu chipul lui cel adevărat...

III

Primărița se sperie foarte tare cînd își simți bărbatul zbătîndu-se lîngă ea și apărîndu-se cu disperare de ceva nevăzut și amenințător, implorînd parcă pe cineva cu vorbe nedeslușite, aducînd mai degrabă cu horcăiturile unui muribund, așa că îl zgîlțîi cît putu de tare, strigîndu-l pe numele cel de taină („Țumpi"), cum nu i se întîmpla decît în cea mai mare intimitate, ori la cine știe ce grozavă ananghie. Și Țumpi se trezi năduşit, holbînd niște ochi tulburi și răsuflînd din greu; dar mîna ocrotitoare a nevestei și vorbele ei pline de mămoasă duioșie, moliciunea și căldura patului conjugal, siguranța celor patru pereți ai dormitorului său – toate acestea izbutiră să-i redea, în cele din urmă, pacea și limpezimea minții.

– Ai visat urît... – constată, compătimitoare, femeia.

Primarului îi scăpă o înjurătură, îndepărtă mîna caldă și grăsulie a primăriței și ieși din așternut. Nu considera de demnitatea lui de bărbat să povestească nevestei visele sale, oricare și oricum ar fi fost ele.

Scăpără veioza și se uită la ceas: trei și un sfert. Ei poftim! Mîine o să fie buimac! Simți nevoia imperioasă de a fuma și de a-și mai unge gîtul cu puțin coniac, în ciuda orei nepotrivite.

– Dormi acolo, că e trei noaptea! – îi zise el primăriței. Vin și eu mai încolo, după ce trag o țigare...

În bucătărie se făcuse frig, așa că primarul, scăpărînd un chibrit, aprinse întîi aragazul și abia apoi țigara, după care se așeză pe un taburet, cu coatele sprijinite pe masă și cu mîinile la tîmple, încercînd să-și adune gîndurile, cu un efort aproape dureros... Va să zică, pe la ferma 6 trecuse și totul părea să fie în regulă. Păi cum! Ce, nu știe de-alde Butufei cu cine are de-a face?! Numai de-ar fi rezolvat-o și cu ciocălăii ăia, că prea stătea în drum... Pusese să se mai dea și un var; totul trebuia să strălucească, să se vadă, nu-i așa, preocuparea, să-i ia ochii lui Te-leagă, să-i înmoaie inima... Numai de-ar fi adus ăștia și vacile de la 4 și de le-ar fi frecat bine ugerul cu urzici!... Dacă-i place la 6, nu se mai duce el la mama dracului, pe coclauri... Oricum, o să se ia nițel, că altfel nu se poate, mai de el, mai de Butufei, mai de tîmpitele alea de tehnoloage... Dar important este să fie bine așa, în general... Accentul cade pe organizare, pe disciplina muncii... Ar mai trebui puse, poate, și vreo două-trei lozinci... Neapărat aia cu „Disciplina în muncă – progresul în viață!"...

Mai rămîne treaba asta cu organele de conducere din toată comuna... Deci în afară de mine, de vice, de secretarul cu propaganda, de șefii de fermă, mai vine ăștia de la învățămînt... Va să zică, directoarea de la generală, directoarea de la ajutătoare, Pițigoi, ăsta a lu' Butiseacă, Frățeasca de la Sindicate, Gică Marinescu și prăpăditul ăla de Mototolea de la cadre (uite că p-ăsta nici nu știu dacă l-au anunțat, că nu erea-n localitate), apoi Coteasca aia mică (ștoarfa dracului, că tot o să-i vin eu de hac!)... Și mai e și doctora asta noua, iar am uitat cum îi zice... Julescu?... Juleanu?... dracu' s-o ia!... Pe urmă, Drăghici de la fierăraie, Manolache, Pigulea și... cam ăștia... Neapărat cu familiile, cu cățel, cu purcel! Așa-i vrea Te-leagă, așa a ordonat... „Să-i văz pe toți aliniați în cîmp, 'tu-le mama lor, că munca-i ruptă din rai, și ăia mai micii ia exemplu de la ăia mai marii!"... De „ăia mai micii" se ocupă Oneacă... Știe el...

Da, da, vorba lu' Pigulea: „Să trăiți, tovarășu' (funcția, numele), permiteți să raportăm! Ne aflăm cu toții în cîmp, la marea acțiune comunistă de muncă patriotică în agricultură"... cum dracu' a zis?... așa... a, da: „intitulată «Mic și mare pe ogoare»!, faza comunală"... Da, da, o să-i placă lui Te-leagă, e pe gustul lui, se brodește... Vezi, al dracului Pigulea! Anul trecut, în timpul acțiunii „Cana și găleata", cînd s-a udat arătura pe amîndouă laturile șoselei, tot el l-a luat pe Te-leagă cu fraza aia cu „lupta omului nou cu natura ostilă"... „Ei, da, așa da!", cică-a zis Te-leagă. Și Pigulea, 'tu-l în cur pă mă-sa, își tot freca mîinile și rîdea la noi, făcîndune cu ochiu'... E drept că mai pe urmă, în toamnă, a fost gata-gata să-l zboare, da' uite c-a scăpat... Al dracului Pigulea!

Și primarul, aproape fără săși dea seama, își aprinse o nouă țigară, de la cea de dinainte. Se ridică apoi, ceva mai liniștit („O să iasă bine! N-are de ce să nu iasă bine!", își tot repeta în sinea lui), deschise bufetul și scoase sticla de coniac... Unul și gata!... Se uită iarăși la ceas... Patru fără douăzeci... Mă mai întind nițeluș, de la patru la cinci, și pe urmă – valea! Tot atuncea îl sun și pe Butufei... Restul știe el ce-are de făcut...

Primărița, neliniștită de întîrzierea bărbatului, se ivi somnoroasă și ciufulită în ușa bucătăriei.

– Ce faci, mă Țumpi, tu nu mai vii să dormi? Bagi în tine la otravă, în loc să te odihnești, s-arăți și tu mîine ca un om!

– Mai bine te-ai culca tu și m-ai lăsa odată în pace! Eu cu d-astea sînt hîrșit, n-ai tu treabă! Mai bine bagă de seamă că azi, la opt-jumate, ieșiți în cîmp, tu și ăla micu'! Vă îmbrăcați și voi

așa, nici prea-prea, nici foarte-foarte... Și vezi să nu le dai nas la pațachinele alea!

Apoi se apropie de ea, îi îndreptă un zuluf, „cum fac ăștia prin filme“, o sărută mai degrabă părintește și o împinse spre dormitor, fără cuvinte de prisos, cu o autoritară duioșie.

IV

E frig și ceața nu s-a ridicat de tot. Încălțările lasă urme adînci în pămîntul moale. Nimeni nu se prea simte la largul său; sînt cu toții agitați, au voci cavernoase și nu reușesc deloc să se simtă firesc în pielea de „agricultori“, deși, vorba primarului, „las' că toți de la cocean ne tragem“... Îi doare pînă-n măruntaie, dar nu îndrăznesc să se plîngă prea mult unii altora, preferînd să dîrdîie tăcuți și înnegurați, nu se știe dacă de frigul de afară sau de frica dinăuntru, „că cu ăsta nu-i de glumă, bre; cătușe la toți nu ne-o pune, da' ridichia tot ne-o freacă, de-am fi și cu stea în frunte!“... Femeile și copiii își suflă în palme și se tot bîțîie de pe un picior pe altul, aruncînd, la răstimpuri, priviri îngrozite spre încălțările podidite de noroi. Bărbații aci oftează, aci se mișcă fără rost (ei par a avea voluptatea înnămolirii), ba scrîșnesc din dinți, ba își dreg vocile ca înaintea unei mari desfășurări oratorice. Toată lumea se zgîiește la ceasurile aburite, apoi la șoseaua învăluită în ceață.

– Să scăpăm acuma și trăim o sută de ani! – bolborosește primarul către cei mai apropiați.

Primărița a sosit și ea în cîmp, îmbrăcată, după voia bărbatului, „nici prea-prea, nici foarte-foarte“, cu scurta de piele întoarsă și cu căciulă asortată pe cap, cu niște pantaloni de piele care-i vin cam strîmți și cu cizme de cauciuc în picioare; își ține mîinile adînc vîrîte în buzunare, iar la gît îi flutură o eșarfă roșie, dînd prilej uneia dintre „profesoarele astea“ să facă observația că „uite, tu, pe primăriță a făcut-o bărba-su pionieră“, la care alta, chițăind: „Ba bine că nu! I-a pus fundă roșie ca să n-o deoache Te-leagă“... Lîngă ea, încrezut ca orice fiu de primar, rebegit (deși e bine înfofolit în hăinuțele lui „de la pachet“), Bujorel se uită și el din vreme în vreme la ceas, luptîndu-se din greu să-l descopere de sub trei rînduri de mîneci, deși nici nu-l cunoaște bine și nici nu prea înțelege „ce căutăm noi aicișa și pe cine așteptăm“. Maică-sa nu s-a putut totuși abține să i-l pună la mînă și e mîndră cînd copilul îl consultă cu gravitate, semănînd în clipele acelea cu taică-său, primarul, că doar, vorba bunică-sii, „nu vezi, fa, că și ăsta micu' trage a primar?“.

Stau acum amîndoi oarecum mai la o parte, iar primărița nici n-a schimbat trei vorbe cu „pațachinele“, deși, la drept vorbind, o cam mănîncă limba. Într-un tîrziu, se apropie de ea directoarea de la ajutătoare:

– Dar știu că aveți o minune de băiat, să vă trăiască și să aibă noroc! – i se adresă aceasta primăriței, luîndu-și îndrăzneala să-l mîngîie pe Bujorel pe creștetul încăciulat. Copilul se ferește cu o grimasă; nu-i place să fie pupat de străini și nici să se pună mîna pe el. Directoarea se face că nu observă. Are aerul tovarășului primar – continuă ea – dar ochii sînt ai dumneavoastră... Nu l-ați dat încă la școală?

– Mergem noi și la școală, dar la anul – o lămuri primărița, destul de mulțumită de vorbele celeilalte (deși n-a terminat să le cîntărească) și aranjînd, fără să fie nevoie, căciulița copilului. Nu vrem să zică nimeni despre noi – adăugă ea – că n-avem, vorba aia, cei șapte ani de-acasă... Dar băieții dumneavoastră? – iscodi la rîndul ei primărița. Văd că nu i-ați adus... – observă apoi, pe un ton insinuant.

– Mai cu bucurii, mai cu necazuri... – răspunse directoarea, pe a cărei față nu se clinti nici un mușchi. Cel mare e la liceu, la București; i-am luat o gazdă acolo, pe 1 Mai, că de, acum e mare și el, a trecut în treapta a doua... Se pregătește pentru facultate și e ambițios ceva de speriat; nu-i mai iei cartea din mînă! Ce-i drept, nouă la toți ne-a plăcut cartea; seamănă-n familie... (Primărița tușește). Mai greu cu cel mic, că-i tare plăpînd după hepatita asta...

– Omagiile mele, doamna primar! – rosti, apăsînd pe apelativul „doamna“, un bărbat de alături, înalt și deșirat, cu capul descoperit și cu o tunsoare foarte corectă, punîndu-i însă în evidență, în mod dezavantajos, capul cam mic și urechile cam clăpăuge.

– A, soțul dumneavoastră! – îi zîmbi primărița directoarei. Bună dimineața, tovarășe Nelu (primărița apăsă și ea pe apelativul „tovarășe“)! Da' să nu vă degere capul!... De ce nu l-ați pus să ia un basc pe cap? – o dojeni ea, prefăcîndu-se cordială, pe femeia de alături.

– Frigul nu te ia de la cap, ci de la picioare – se explică bărbatul. Ce mai faceți, *doamna* primar? Tot tînără, tot glumeață!... Uite că ne-a scos necazul în cîmp!

Primărița nu știu dacă trebuie să-i dea apă la moară, de față cu ceilalți. Făcu un gest nelămurit, apoi, după un scurt răgaz, zise:

– Ei, necaz! Nu mai ziceți așa, *tovarășe* Nelu! Asta-i viața comunei, astea-s cerințele...

– Ăsta-i în stare să ne dea afară și să ne lege pe toți! – se băgă în vorbă, cam imprudent, ➘

cineva de alături, în timp ce se chinuia să-și suflece pantalonii care i se și umpluseră de noroi. P-ăsta, cînd ai avut de-a face cu el o dată, îl visezi și noaptea! – adăugă intrusul.

– Lasă, lasă, nu te mai plînge matale, nea Tudorică! – interveni și Butufei, agronomul. Matale ai venit aicea, ca să zic așa, ca artist. Adică vorba aia, iei nițel noroi, îi tragi o răceală, saluți cu șapca cînd trece tovarășu' și *bai-bai*... Da' pe mine, să zicem, ăsta mă be... să mă ierte doamnele... mă trage la răspundere... cu cap cu tot (și zîmbi către cele două femei, cerînd parcă iertare pentru vorba pe care apucase să și-o înghită). Poa' să-mi puie și cătușele, ca lu' alde Bîrzoi... Matale faci teorii, da' întreabă-mă pe mine!... Că bine zice tov. prim: „Dacă scăpăm acuma, trăim o sută de ani!“. Că 'mnealui știe, că nu-i aicea de umplutură, ca alții... Mă băiete – strigă apoi agronomul după un copil care o luase razna pe arătură –, vino, mă, aicea în rînd, c-aicea nu-i maidan, aicea e cîmp!... Al cui e ăsta, dom'ne?

– Ce țipi așa, tovarășe Butufei?! Ce știe copilul?!

– A, al dumneavoastră erea, tovarășa Frățescu? Vă rog să mă iertați, săru' mîna! E-adevărat că nu știe, ca copilu', de, da' mai bine să stea în rînd, că se ia și ăialalți după el... și, nu de alta, da' se și-nnămolește...

– Ce dracu' face de nu mai vine odată?! – se agita primarul, cîțiva pași mai încolo. Auzi, bă, cretinul ăla de Mototolea tot nu s-a prezentat, așa-i? Păi sigur că da, 'mnealui așteaptă invitație specială!... Proștii vine la cîmp, deștepții stă acasă!... Da' bou' ăla cu vacile, a venit, bă?

– A venit, tov. prim, să trăiți!

– Și tu ce stai să caști gura la tovarășii?

– Tocmai venisem să vă spui, tov. prim... A venit cu vacile... Paișpe, toate cu țîțele umflate...

– Bine, bine, acu' vezi-ți de treabă... mai încoloșa!

Bietul om salută cu pălăria ponosită și se depărtă umil spre fermă. Primarul este din ce în ce mai nervos, deși știe că „nu dă bine“. Se uită încă o dată la ceas. Șuieră o înjurătură printre dinți, dar numai pentru el; știe că prin preajmă se pot întîmpla și dușmani... Văzîndu-și nevasta și copilul alături, fața prinde a i se mai lumina.

– Hai că mai e puțin! – îi încurajează el. Acuma vine și gata!

Își ciupi băiatul de obraz, îi făcu cu ochiul, apoi își aprinse o țigară (dăduse gata, în două ceasuri, un pachet întreg).

– Auzi, mă tăticule – se adresă el copilului, străfulgerat deodată de un gînd –, dacă te întreabă cumva al cui ești, să răspunzi frumos: „A lu' tovarășu' primar“, ai înțeles? Și dacă te întreabă dacă ești la școală, tu mai bine să spui că ești, că ai șase ani...

– Așa, puiule, să spui că ești la școală! – interveni cu voce mieroasă și directoarea de la ajutătoare, zîmbindu-i copilului și căutînd să se arate cît mai binevoitoare. E bine să știe că e la școală, dacă a împlinit șase ani – se adresă apoi primăriței, voind să arate că ea a înțeles gîndul primarului și că-l aprobă. E mai bine așa! Poți să spui că ești chiar la noi, la ajutătoare – se adresă ea din nou copilului (care-i privea tîmp pe toți). De alături, bărbatu-său, Nelu, tuși stînjenit...

– Ia uite, parcă se vede ceva! Am impresia că vine... – zise deodată primarul, arătînd către șosea.

Butufei își puse și el mîna streașină, de parcă asta l-ar fi ajutat să vadă mai bine, deși nu era soare să-l deranjeze.

– Parcă... – făcu și el, scrutînd șoseaua alburie, aflată la cîteva sute de pași.

– Hai, hai, toată lumea să fie gata! – răcni primarul, bătînd mobilizator din palme. Fiecare la locul lui! Aveți grijă de ăștia micii!... Și nu uitați: ne aflăm la acțiunea „Mic și mare pe ogoare“, faza comunală... Am fost și ieri, și alaltăieri...

Simțea cum i se urcă inima în gît. Azvîrli țigara și o înfundă în noroi cu vîrful cizmei.

– Ei sînt! – confirmă și bărbatul directoarei de la ajutătoare, lungindu-și gîtul spre șosea.

– Hai, hai, dați-i drumul! – porunci tot mai surescitat primarul.

Fiecare, ordonat și ascultător, începu să facă ceea ce i se rînduise, într-o așteptare febrilă, cu stîngăcie și înfrînată obidă. Cineva își plesni copilul care căsca gura, zăpăcit. Copilul începu să plîngă, dar amenințarea unei noi plesnituri îl amuți de îndată...

– Doamne-ajută, tov. primar! – zise Butufei, cuprins subit de un misticism inconștient.

– Am zis eu, Butufeie: scăpăm acu', trăim o sută de ani! – repetă primarul.

V

Șirul de mașini negre alunecă pe șosea, pe lîngă fermă, pe lîngă cîmp, pierzîndu-se în ultimele zdrențe ale ceții. Primarul și ceilalți le petrecură năuciți cu privirea.

– Ce dracu'? Un' se duce, bre?! – exclamă înciudat primarul, scoțîndu-și șapca de campanie și scărpinîndu-se în cap.

– Dracu' să mai înțeleagă! – spuse Butufei, ridicînd din umeri. Am totuși impresia că n-a

fost Te-leagă... Ah, da, n-a fost el! – izbucni parcă iluminat în clipa următoare, bătîndu-se cu palma peste frunte. N-avea, bre, de ce să vină dinspre Snagov!

– Adică da! – se lumină și primarul. La ora asta nu putea decît dinspre București! Bă, da' proști mai sînte...ți!

Răsuflă ușurat, punîndu-și șapca la loc. Pe de o parte ar fi vrut să vină mai repede, să se termine odată totul, bine-rău cum s-o termina; pe de altă parte, orice amînare îl mai ușura, căci spaima de a da ochii cu Te-leagă, mai ales după visul rău de peste noapte, aproape că-l înnebunea. Își aprinse o nouă țigară, luată direct din buzunarul de la piept al lui Butufei, își dădu capul pe spate și suflă fumul cu nesaț.

– S-a făcut unșpe fără douăzeci... Io zic că nu mai vine... – îndrăzni să opineze Drăghici de la fierăraie, o namilă molcomă de inginer obez, îndreptîndu-și cu greu șalele.

Acum ceața se risipise aproape de tot și stătea să se ivească soarele zgîrcit al toamnei, ca un semn de tainică izbăvire.

– Vine, vine, sigur vine! – îi agasă pe toți o voce mai mărginașă.

La vorbele acestea, primarul tresări pe dinăuntru. Parcă le mai auzise de curînd, pe astea sau altele asemănătoare... A, da, visul... coșmarul... Dracu' să-l ia pe Te-leagă! Dracu' să le ia de vorbe! Îi reveni în minte imaginea absurdă a vacii zburătoare și retrăi o clipă atmosfera cenușie, apăsătoare a visului. Se scutură ca să-și alunge gîndul.

– Ba cred că are dreptate ăsta grasu' – interveni iarăși Butufei, în vreme ce-și slăbea nasturele de la gît. Dacă nu vine pîn' la unșpe, nu mai vine deloc... Poate altădată, da' om mai vedea...

– Adevăru' e că a zis la nouă, nouă-jumate... N-a întîrziat el atît toată viața la un loc! Ăsta ori vine, ori nu mai vine... – medită primarul. Mi se pare mie c-am ieșit în cîmp degeaba!

– Ne-am făcut de rîs la toți proștii! O să rîdă elevii de noi! – spuse o profesoară, mai la o parte, desfofolindu-se din canadiana matlasată.

– De ce să rîză, tovarășa profesoară? – se oțărî primarul, ager la auz. Să-i învățați acolo, dacă nu i-ați învățat, că munca nu e o rușine; poți să fii și cu stea în frunte, munca-i muncă, sarcina-i sarcină!...

I se năzări din nou imaginea vacii zburătoare, apoi cea a cheilor-cătușe, dar acum nu-l mai tulburară. Își recăpătase siguranța și robustețea lui de primar... Ceva – instinctul? experiența? „mintea de pe urmă"? – îi spunea că Te-leagă n-o să mai vină deloc, nici în ziua și nici în toamna aceea...

La unsprezece fix, primarul își scoase șapca, se șterse pe frunte de cîteva broboane de sudoare și le spuse tuturor că gata, ce-a fost, ce n-a fost, vorba e că *a fost*, și acum e vremea să se ducă fiecare pe la treburile lui...

– Tot e bine, tov. primar! – zise Pigulea. Acum o să trăim o sută de ani...

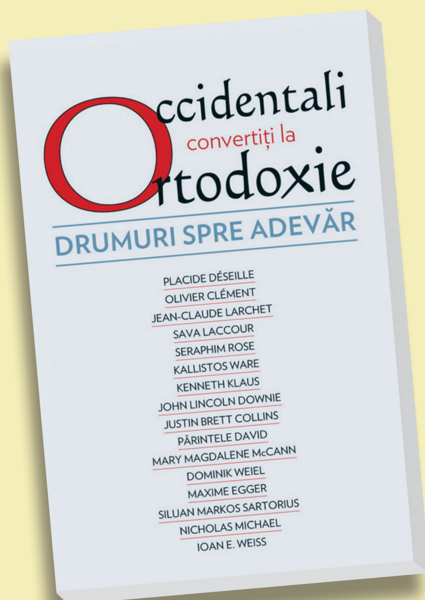
Pe șoseaua limpezită se scurgeau pașnice convoaie de mașini multicolore. Primarul își puse iarăși șapca la loc, scuipă primărește, apoi zîmbi pe sub mustăți și o luă agale spre primăriță și spre copil, repetînd în gîndul lui, admirativ și invidios totdeodată: „Al dracului Pigulea!". ■

București, 5 noiembrie 1986

(Nici o asemănare cu realitatea nu este aici întîmplătoare)

OCCIDENTALI CONVERTIȚI LA ORTODOXIE

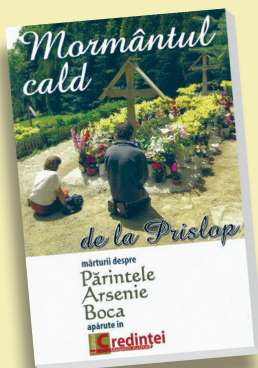
***Occidentali convertiți la Ortodoxie. Drumuri spre Adevăr*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, sub îngrijirea lui Răzvan Codrescu, cu un cuvînt înainte de Preot Gheorghe Calciu, Ed. Lumea Credinței, București, 2012, 202 pagini, format 13x20.**

Prima ediție a acestei cărți – *Occidentali convertiți la Ortodoxie.* *Șase ipostaze mărturisitoare* – fusese scoasă în 2002 la Editura Christiana din București, reunind texte apărute inițial, în marea lor majoritate, în revista sibiană *Puncte cardinale*, multe semnalate și chiar traduse de vrednicul de pomenire părinte Gheorghe Calciu (1925-2006), care a scris și un memorabil cuvînt înainte. Noua ediție păstrează cuvîntul mărturisitor al Părintelui Calciu și adaugă corpusului din 2002 alte texte pe aceeași temă apărute ulterior în revista bucureșteană *Lumea Credinței*.

Nu toate convertirile prezentate în volum reprezintă cazuri ilus-

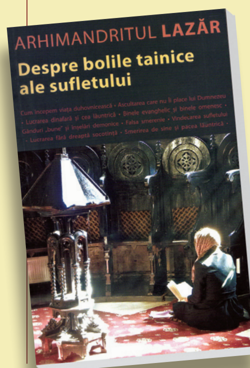
***Mormîntul cald de la Prislop. Mărturii despre Părintele Arsenie Boca apărute în «Lumea Credinței»*, ediție îngrijită de Răzvan Codrescu, Ed. Lumea Credinței, București, 2012, 155 pagini, format 13x20.**

O fericită inițiativă este adunarea între copertele unei cărți a tuturor textelor apărute de-a lungul anilor în revista *Lumea Credinței* cu privire la Părintele Arsenie Boca (1910-1989), „Sfîntul Ardealului“, cărora li s-a adăugat și un amplu text inedit – „O mărturie anonimă despre Părintele Arsenie“ – al unei autoare ce a dorit cu tot dinadinsul să-și păstreze anonimatul (și care este, poate, textul cel mai emoționant al volumului). Mărturiile au fost grupate editorial în trei secțiuni: „Viața și personalitatea Părintelui Arsenie Boca“, „Din faptele și minunile Părintelui Arsenie Boca“ și „Scrisul și pictura Părintelui Arsenie Boca“. La finalul fiecărui text sînt menționate datele apariției în revistă. Volumul *despre* Părintele Arsenie îl complinește pe cel *de* Părintele Arsenie – scos la aceeași editură în anul 2009: *Semințe duhovnicești. Un caiet al Părintelui Arsenie Boca* (despre care aflăm că este și el în curs de reeditare). ***(C. T.)***

Arhimandritul Lazăr, *Despre bolile tainice ale sufletului*, traducere din limba rusă de Pr. Nicolae Crețu, Ed. Sophia – Ed. Cartea Ortodoxă, București, 2012, 237 pagini, format 13x20.

Autorul cărții este arhimandritul gruzin Lazăr Abașidze, de la o vreme viețuitor ca sihastru în Munții Georgiei, dar bun cunoscător al meandrelor sufletului omenesc și al perfidelor provocări cărora el este în situația de a le face față în zilele noastre. Tradiția filocalică rodește astfel într-o radiografie actuală a sufletului omenesc, chemat să-și conștietizeze „bolile tainice“ (în fața cărora medicina sau psihiatria laică rămîn ignorante sau neputincioase) și să și le trateze duhovnicește, atît prin efort personal luminat de rugăciune, cît și prin sfatul adevăraților „doctori de suflete“ care sînt părinții îmbunătățiți (de la vechii autori filocalici și pînă la înduhovniciții Ortodoxiei contemporane). Autorul – încă prea puțin cunoscut la meridian românesc – are darul unui discurs cald, lesne accesibil tuturor, ca într-o convorbire de la suflet la suflet, în duhul iubirii care luminează și mîngîie cu putere de sus. ***(R. C.)***

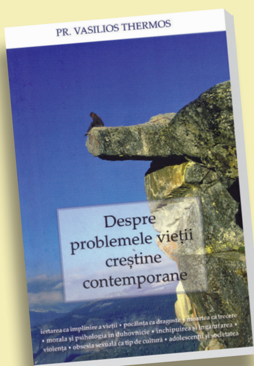

tre (cum sînt cele ale unor Olivier Clément, Placide Déseille, Jean-Claude Larchet, Seraphim Rose sau Kallistos Ware). Mărturiile au fost reținute nu pe criterii de importanță sau de notorietate, ci încercînd să acopere, cum se precizează în nota editorială din fruntea volumului, „*ipostaze diferite ale umanului* (o actriță mamă a doi copii, un fost muzician declasat, un intelectual cu renume jurnalistic, un preot-monah romano-catolic, un creștin ortodox de origine evreiască etc.)". Grosul volumului îl constituie „Mărturiile directe" ale convertiților (fie sub formă de însemnări memorialistice, fie sub formă de interviuri), dar în *Addenda* sînt grupate și cîteva „Mărturii indirecte" (sub formă de evocări ucenicești sau jurnalistice). Printre acestea din urmă se numără și evocarea semnată de Î.P.S. Teofan Savu, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, la moartea teologului ortodox francez Olivier Clément, căruia i-a fost student.

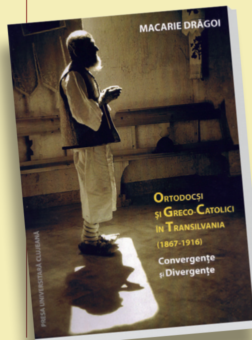
Titlurile capitolelor (preluînd, de obicei, sintagme-cheie ale autorilor), ca și subtitlurile (ce definesc pe scurt „ipostazele" respective), sînt editoriale sau redacționale. Noul subtitlu al cărții – *Drumuri spre Adevăr* – sugerează diversitatea personală a căilor care poartă spre marele și unicul Adevăr, Hristos, cap al Bisericii celei *una*, care este Biserica Ortodoxă (cea care a păstrat neștirbită tradiția apostolică și sobornicească).

Editorii nu exclud continuarea demersului lor, în acest sens precizînd că orice sugestii și contribuții din partea cititorilor vor fi primite cu recunoștință și folosite în eventualele ediții viitoare, lărgite și îmbunătățite, adică aduse mereu la zi, căci fenomenul convertirii la Ortodoxie este constant și destul de extins, atît în spațiul Europei apusene, cît și în spațiul nord-american. Noua ediție apare, de altfel, într-o colecție semnificativ intitulată „Orientale lumen", care arată adevăratul sens – dumnezeiesc – în care „lumina vine de la Răsărit". *(Claudiu Târziu)*

Dr. Vasilios Thermos, *Despre problemele vieții creștine contemporane*, traducere din limba greacă de Pr. Şerban Tica, Ed. Sophia, Bucureşti, 2012, 215 pagini, format 14x20,5.
Părintele grec Vasilios Thermos (n. 1957) este deopotrivă teolog şi psihiatru, cu studii de specialitate la Universitatea din Athena, dar şi la Harvard sau Boston. Este autorul a numeroase articole şi volume, iar Editura Sophia, înainte de cartea de față, i-a scos în 2010 volumul referențial *Om la orizont! Psihologia şi psihiatria ortodoxă.* Volumul tradus acum de părintele Şerban Tică are două părți: „Repere ale vieții lăuntrice" şi „Repere ale vieții publice", înlesnind o mai bună conectare ortodoxă a factorului personal şi a factorului comunitar, în cadrul realist asumat al unei contemporaneități problematice, căreia experiența tradiției îi rămîne esențială, dar care nu se mai poate rezuma numai la ea, ci solicită alte şi alte eforturi analitice şi integratoare, în dialog implicit cu ştiința şi cu noile realități sociale (dinlăuntrul, dar şi din afara ariei ortodoxe, în amplul şi complexul context al provocărilor „globalizării"). ***(R. C.)***

Macarie Drăgoi, *Ortodocşi şi greco-catolici în Transilvania (1867-1916). Convergențe şi divergențe*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2011, 465 pagini, format 17,5x24.
P. S. Macarie Drăgoi, tînărul episcop ortodox român al Europei de Nord, şi-a publicat anul trecut, într-o „haină nouă", consistenta lucrare de doctorat susținută încă din 2008 la Facultatea de Teologie a Universității clujene (sub îndrumarea părintelui profesor Alexandru Moraru, care semnează şi „Cuvîntul înainte" al ediției – pp. 7-8). Cartea – care ne-a parvenit cu oarecare întîrziere, dar pe care am parcurs-o cu atît mai mare interes – este o contribuție de-acum referențială atît pentru istoria noastră eclesiastică (destul de anemică în ultimele decenii, dincolo de solidele şi constantele contribuții ale părintelui profesor Mircea Păcurariu), cît şi pentru istoriografia românească în general (prea puțin atentă – oarecum în prelungirea păguboasă a mentalității comuniste – la implicațiile religioase ale devenirii noastre istorice în perioada modernă). Splendida copertă a cărții merită, credem, o felicitare în plus! ***(R. C.)***

MIRACOLUL UNEI DEVENIRI: *JURNALUL FERICIRII*

La început, în tinerețile sale, fascinația s-a manifestat sub o primă formă: aceea a *imitației*. Un joc șăgalnic, cu accente ușor parodice, produs de un tînăr evreu înzestrat cu un imens talent literar. Ușurința cu care Nicolae Steinhardt reușea să imite stilul vîrfurilor tinerei generații culturale românești a vremii (Noica, Cioran, Eliade) este frapantă. La prima vedere un reușit exercițiu de stil, rod al unei extraordinare versatilități în mînuirea condeiului. Și totuși, de la simpla dexteritate a creării unor forme aparent fără fond, în urma unui miraculos proces de profunde prefaceri lăuntrice, viața pămîntească a lui Nicolae Steinhardt sfîrșește în strai de monah ortodox, la Mănăstirea Rohia...

BOGDAN MUNTEANU

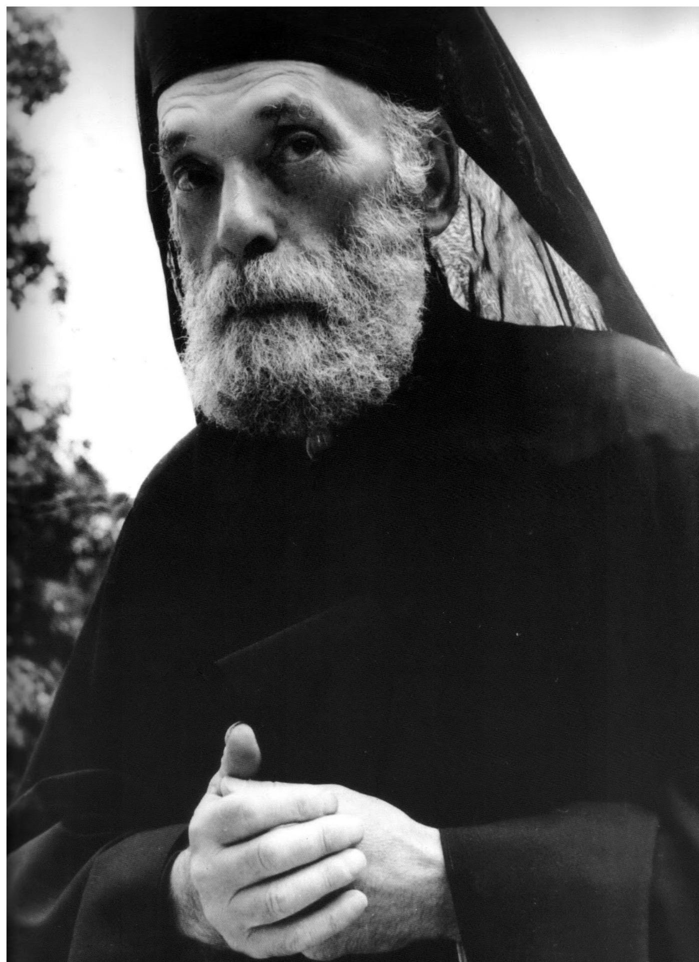
SIMPLITATEA ESENȚIALĂ

Un traseu aproape neverosimil, ale cărui repere sînt fixate pentru posteritate în *Jurnalul fericirii*. Punctul central, în jurul căruia gravitează totul, este *fericirea* unică, poate inegalabilă, experiată în condițiile cele mai vitrege. Botezul său din închisoare și profunda experiență mistică de care a avut ulterior parte întăresc caracterul paradoxal al credinței creștine. Adevărata fericire, după care jinduiește fiecare om, ține de un alt plan. Ea vine *din altă lume*. Nici nu poate fi altfel, din moment ce *această* lume nu-ți oferă, în asemenea momente, decît spinii suferinței.

Jurnalul are o arhitectură aparent arbitrară, nefiind structurat cronologic. Sînt redate doar crîmpeie de gînduri, de amintiri personale dublate de *interpretări ale credinței și ale fenomenului românesc*. Totul respiră o viziune deschisă, de largă și vie erudiție, opusă sterilității oricărui formalism teologic sau ideologic. E taina libertății creatoare, rodul parteneriatului dintre om și Dumnezeu.

Cu toate acestea, *Jurnalul* conține suficiente elemente pentru a reconstitui treptele acestui traseu interior. Momentului crucial al botezului, care în chip fericit a avut loc chiar în închisoare, îi preced o serie de premise și fapte de conștiință. De asemenea, toate interpretările lui Steinhardt, toate cugetările sale intercalate în paginile *Jurnalului* sînt filtrate prin experiența unică făcută în acest moment central al vieții sale: botezul și trăirea de o intensitate extraordinară în sînul luminii divine.

„Cine a fost creștinat de mic copil nu are de unde să știe și nu poate bănui ce înseamnă botezul.

Asupra mea se zoresc clipă de clipă tot mai dese asalturi ale fericirii. S-ar zice că de fiecare dată asediatorii urcă mai sus și lovesc mai cu poftă, cu precizie. Va să zică este adevărat: este adevărat că botezul este o sfîntă taină, că există sfintele taine. Altminteri fericirea aceasta care mă împresoară, mă cuprinde, mă îmbracă, mă învinge, n-ar putea fi atît de neînchipuit de minunată și deplină".

„Și atunci în noaptea aceea chiar sînt dăruit cu un vis miraculos, o vedenie. Nu-L văd pe Domnul Hristos întrupat, ci numai o lumină uriașă – albă și strălucitoare – și mă simt nespus de fericit. Lumina mă înconjoară din toate părțile, e o fericire totală, și înlătură totul; sînt scăldat în lumina orbitoare, plutesc în lumină, ***sînt*** *în lumină și exult. Știu că va dura veșnic, e un perpetuum immobile.* ***Eu sînt*** *îmi vorbește lumina, dar nu prin cuvinte, prin transmiterea gîndului.* ***Eu sînt****: și înțeleg prin intelect și pe calea simțirii – înțeleg că e Domnul și că sînt înăuntrul luminii Taborului, că nu numai o văd, ci și viețuiesc în mijlocul ei. Mai presus de orice sînt fericit, fericit, fericit".*

Din acest miez luminos, *Jurnalul* aruncă raze spre trecut: evocă momente, stări sufletești care l-au condus pe autor aici. Iar tot din acest miez țîșnesc și fascicule de lumină asupra textelor evanghelice, asupra celor mai delicate chestiuni teologice. O lumină nouă, proaspătă, lipsită de orice fel de prețiozitate sau artificial. Interpretările lui Steinhardt sînt profunde și inspirate, de cele mai multe ori de o simplitate surprinzătoare.

TREPTE ALE CREDINȚEI

Termenul de „convertire" e prea steril pentru a putea surprinde bogăția nuanțelor cazului de față. Pînă și cineva ca Virgil Ierunca dă dovadă de un reducționism (involuntar?) atunci cînd afirmă că perioada de detenție l-a transformat pe Steinhardt dintr-un intelectual agnostic, preocupat exclusiv de literatură, într-un autentic *homo religiosus*. E adevărat, perioada de detenție a fost cea decisivă, dar lectura *Jurnalului* ne dezvăluie care au fost treptele acestui traseu interior încununat cu revelația adevăratei fericiri.

„Nimeni nu ***se face*** *creștin, măcar de primește botezul, ca mine, tîrziu în viață. Gîndesc că nu-i altminteri nici în conversiunile cutremurătoare. Chemarea e mereu anterioară – oricît de adînc, de subtil, de iscusit ar fi tăinuită".*

Întîlnirea lui Steinhardt cu Hristos nu s-a produs, prin urmare, dintr-o dată. Asemeni multor altor intelectuali de vază care au urcat aceste trepte ale credinței pînă la urmarea unei vocații preoțești sau monahale, prima convertire a lui Steinhardt a fost cea la românism. Puterea de fascinație a „generației mesianice" românești, cei pe care se străduia la început să-i imite, a lăsat cu siguranță urme ➘

ÎNTÎLNIREA LUI STEINHARDT CU HRISTOS NU S-A PRODUS DINTR-O DATĂ. ASEMENI MULTOR ALTOR INTELECTUALI DE VAZĂ CARE AU URCAT ACESTE TREPTE ALE CREDINȚEI PÎNĂ LA URMAREA UNEI VOCAȚII PREOȚEȘTI SAU MONAHALE, PRIMA CONVERTIRE A LUI STEINHARDT A FOST CEA LA ROMÂNISM. PUTEREA DE FASCINAȚIE A „GENERAȚIEI MESIANICE" ROMÂNEȘTI A LĂSAT CU SIGURANȚĂ URME ADÎNCI.

adînci. Atmosfera acelor ani și suflul emanat de acest fenomen românesc l-au atras pe orbita lui. Dar nu într-un sens definit cu strictețe, ci la nivelul unei empatii vădite față de o dimensiune spirituală pe care nu reușea să o găsească în cadrele identității sale – acest dat natural –, care este cea iudaică. O tensiune nerezolvată mocnea desigur în permanență în sufletul său. Ne putem doar imagina (sau nu?) cum a trăit de pildă atmosfera polemică din jurul celebrei prefețe a lui Nae Ionescu la cartea lui Mihail Sebastian, sau din jurul articolului aceluiași Nae Ionescu în care încerca să deslușească condiția de „român". Steinhardt iubea, în mod evident, fenomenul românesc, dar se simțea în același timp ostracizat, exclus de la o părtășie deplină, din pricina condiției sale de evreu. Dacă la Mihail Sebastian am asistat pînă la urmă la o soluție resentimentară, de închistare în propria sa condiție, mergînd chiar pînă la simpatizarea cu opresorul comunist (viața sfîrșindu-i-se într-un accident tragic), traseul lui Steinhardt a fost marcat de o altă atitudine. Împăcarea contrariilor poate avea loc, dar numai sub semnul dragostei divine.

Bisericile l-au fascinat încă din copilărie sau din tinerețe, așa cum redau crîmpeie din *Jurnal* impresiile lăuntrice produse de o curiozitate mereu trează. Totuși, condiția sa spirituală era în acel moment alta. Frămîntările, căutările prin care trecea, toate l-au îndemnat mai întîi să încerce să și-o asume pe aceea, să fie pe deplin ceea ce era prin datul său natural.

„Credeam că sinagoga este o biserică. Nu, e un locaș de recitare a unor texte, de exegeză și îndeplinire a unor rituri. Religia evreiască e o religie «în suspensie» și lipsită de cult, iar sinagogile nu-s decît «case memoriale». În esență, Templul fiind dărîmat și jertfele de animale cu neputință, totul se reduce la citirea sau rostirea regulilor sau prescripțiilor. E o memorizare, și un tip de structură absolută, unde virtualitățile nu se configurează... Experiența maurrasistă a preluării tradiției religioase pentru integrarea în comunitatea socială a durat cît a durat și m-a învrednicit decît de o foarte relativă cunoaștere a elementelor ebraice (apucasem să citesc Vechiul Testament în original, cu dicționarul românesc alături) și convingerea că a stărui e inutil. La care se adăuga o respectuoasă senzație de rămas-bun în raport cu sinagoga".

Prea mult formalism, nimic viu, încît tentativa onestă de practicare a iudaismului s-a soldat cu un eșec. În schimb, în anii '50, Steinhardt frecventează grupuri de intelectuali orientați către spiritualitatea creștină, parcurge scrieri teologice. Participă la întîlniri la Schitul Maicilor cu preotul Mihail Avramescu (și el evreu convertit), unde îl cunoaște pe Părintele Cleopa și îi ascultă cuvintele de învățătură. Ideea convertirii îi dă ghes tot mai mult, dar nu se simte încă pregătit să ia o decizie finală: *„Eu însă plec îngîndurat; de ce ascult din afară toate lucrurile acestea îmbietoare, de ce mi-e teamă să fac pasul decisiv?"*.

În același deceniu participă alături de alți intelectuali și la întîlnirile filosofice ale lui Constantin Noica de la domiciliul său obligatoriu la Cîmpulung, fiind arestat în 1959 pentru că a refuzat să devină martor al acuzării pentru lotul „mistico-legionar", care era considerat un „pericol" pentru ideologia opresivă a comunismului.

Paradoxal, o serie de alte elemente rispite în acest *puzzle* care este *Jurnalul* ne oferă o încă o cheie pentru înțelegerea traseului lui Steinhardt. Sînt crîmpeie în care acesta își dezvăluie simpatiile pentru legionari – la prima vedere o atracție imposibilă pentru ambele părți. Dar, să nu uităm, la Dumnezeu totul este posibil... Astfel, autorul menționează că a citit cu satisfacție manifestele din septembrie 1940 (chiar dacă repudiază unele accente vindicative din presa acelei vremi), că s-a închinat odată în poarta cimitirului de la Predeal, îi pomenește pe Valeriu Gafencu (din alte mărturii) și pe tinerii legionari

închiși ca avînd un comportament deosebit. Atmosfera unei zile din închisoare o compară cu o „mlaștină a disperării“, sintagmă aparținînd Căpitanului, pe care Steinhardt chiar îl visează la un moment dat: tocmai el, un evreu, este cel care îi deschide ușa și îl adăpostește pe luptătorul hăituit de zbiri! O relație stranie, marcată la început de neîncrederea neașteptatului vizitator, dar care, prin forța împrejurărilor care l-au adus aici, se lasă în cele din urmă convins…

Într-un alt loc, Steinhardt relatează una dintre întîlnirile sale interesante din închisoare:

„El, macedonean și legionar; eu, evreu botezat și ***naționalist român*** *[subl. n.]: ne împrietenim numaidecît. […] Lucrul de care ne dăm seama și el și eu este că ne aflăm deopotrivă îndrăgostiți de ceea ce găsim cu cale să numim «fenomenul românesc». […] Socotim că sîntem deosebit de îndrituiți să iubim în deplină cunoaștere, deoarece sîntem, fiecare în felul său, pe jumătate în cuprinsul românismului și pe jumătate în afara lui, într-o situație cum mai prielnică nu poate fi pentru a prinde, a pricepe și a suferi. Român prin sînge, Hagi-Beca a venit totuși pe teritoriul țării la douăzeci de ani, din străinătate; la rîndul meu, născut și crescut aici, sînt străin de sînge. […] Venit din afară unul, făurit înăuntru dar din altă plămadă celălalt, ne descoperim în aceeași măsură de încîntați și îndrăgostiți de tot ce este românesc“.*

Interesant este și modul (aparent eronat) în care Steinhardt se raportează la teza naeionesciană despre calitatea de „român“:

„Nae Ionescu spune că cine nu are sînge românesc poate fi «bun român» dar cu niciun preț și orice s-ar petrece nu poate fi «Român»“.

În mod evident, avem de-a face cu o (primă) interpretare cu totul greșită. Posibil ca Steinhardt să citeze inexact, din memorie, influențat poate de urmele lăsate în conștiința sa de polemica și de discuțiile din jurul ei stîrnite de celebrul articol al lui Nae Ionescu. (E de presupus că la data scrierii *Jurnalului* nu avea acces la textele originale.) Dar e de asemenea posibil ca eroarea să fie voită, pentru a întări o idee extraordinară. Citatul de mai sus continuă, în propoziția imediat următoare, astfel:

„Așa și este, dacă nu-i decît pe măsura putințelor omenești. Dar ce nu e cu putință la oameni, e cu putință la Dumnezeu. […] Biologic, etnic, da. Mistic problemele se pun însă cu totul altfel și ceea ce nu e cu putință pe un plan devine cu totul posibil, degrabă, pe celălalt“.

Crîmpeiul acesta din *Jurnal* denotă (de data aceasta în mod absolut voit de către autor) ardoarea cu care acesta jinduia ➘

N. Steinhardt, cu călugări din obștea Mănăstirii Rohia

după o „convertire“ deplină la „românism“, deși sîngele său era altul. Poate și complexul de a nu-și putea depăși, pe cale naturală, propria condiție și de a se integra pe deplin în cea unde se simțea, de fapt, „acasă“.

În cele din urmă, amîndoi au dreptate. Steinhardt ne arată prin propriul exemplu că imposibilul devine posibil, cu ajutorul lui Dumnezeu. Dar aceasta nu face decît să-l confirme și pe Nae Ionescu, care nu susținea că noțiunea de „român“ ar fi un dat al sîngelui, ci al apartenenței la structura spirituală a Ortodoxiei, care a modelat sufletul românesc (pînă și greco-catolicii, prin menținerea cultului bizantin, întăresc această teză). Pînă la urmă, Steinhardt a devenit un *român deplin* doar în urma botezului său. Nu un gest formal, care nu ar reuși să confere atunci nici un strop de autenticitate acestei transmutații existențiale, ci un gest voit, asumat pe deplin și continuat de o viață dedicată lui Hristos. Da, Dumnezeu este deasupra oricărui dat natural, credința în El depășește contingențele lumii acesteia. Numai că Steinhardt, ca trăitor și scriitor, a devenit astfel unul dintre exponenții de seamă ai culturii și spiritualității *românești.*

VIZIUNE LUMINATĂ

Experiența mistică de care a avut parte în temniță o întîmpină cu smerenie. Părintele Haralambie, muribund (avea să moară a doua zi), îl sfătuiește *„să le iau drept firești, drept ceva ne-excepțional, care să nu mă scoată din făgașul cît se poate de comun al vieții de obște. […] Mila Domnului e bogată; cînd trece, se întîmplă ca poala hainei Lui să atingă pe te miri cine“.*

Tot smerenie și mulțumire lui Dumnezeu și în ziua eliberării din închisoare:

„În mica celulă de la Zarcă, singur, îngenunchez și fac un bilanț. Am intrat în închisoare orb (cu vagi străfulgerări de lumină, dar nu asupra realității, ci interioare, străfulgerări autogene ale beznei, care despică întunericul fără a-l risipi) și ies cu ochii deschiși; am intrat răsfățat, răzgîiat, ies vindecat de fasoane, nazuri, ifose; am intrat nemulțumit, ies cunoscînd fericirea; am intrat nervos, supărăcios, sensibil la fleacuri, ies nepăsător; soarele și viața îmi spuneau puțin, acum știu să gust felioara de pîine cît de mică; ies admirînd mai presus de orice curajul, demnitatea, onoarea, eroismul; ies împăcat: cu cei cărora le-am greșit, cu prietenii și dușmanii mei, ba și cu mine însumi“.

Perioada de detenție a însemnat pentru Steinhardt o transfigurare în toată puterea cuvîntului. A ieșit dăruit cu putința de a vedea urmele lui Dumnezeu peste tot în creația Sa. Este firul călăuzitor care străbate *Jurnalul fericirii* de la un capăt la altul. Un mic gest de omenie al unui temnicer – înseamnă oare că regimul comunist are și părți bune? Nicidecum, răspunde autorul. Aceasta nu dovedește decît atotputernicia lui Dumnezeu, Care poate lucra peste tot și prin oricine. Vasta literatură pe care a citit-o de-a lungul vieții sale și pe care o valorifică pe întreg întinsul *Jurnalului* – și aici un om cu darul vederii poate găsi pilde ale condiției umane care-L fac cunoscut pe Creator și lucrarea Sa în lume. Dacă ai dreapta socotință și o înțelegere luminoasă, arta și frumosul omenesc nu sînt smintitoare, ci reflexii creatoare ale chipului divin din om.

„Se întreabă unii prin închisori și-n critica literară: unde e Dumnezeu în opera lui Proust? În romanele lui Mauriac? Unde e? Să vă spun eu unde e. Nu e la cutare pagină, pentru că autorii nu sînt teologi. Nu e nicăieri. E pretutindeni, ca și în lume“.

O viziune generoasă, capabilă să integreze. Aceasta e concepția lui Nicolae Steinhardt: deschisă, dar mergînd la esențe. *Jurnalul fericirii* – o cronică a descoperirii, înțelegerii și trăirii credinței. Perceperea lui Dumnezeu prin ochii deschiși de Taina Botezului, experierea Lui pe cale mistică. Un titlu mai inspirat nici că se putea alege.

Mormîntul lui N. Steinhardt, din cimitirul Mănăstirii Rohia

Botezul său s-a desfășurat sub semnul ecumenismului:

„Cei trei preoți se sfătuiesc între ei, apoi vin să mă întrebe, ce vreau să fiu, catolic sau ortodox? Le răspund fără șovăială că ***ortodox****. Foarte bine. Mă va boteza călugărul. Dar cei doi greco-ca-*

tolici vor asista la botez și ca un omagiu pentru credința lor și ca o dovadă că înțelegem cu toții a da viață ecumenismului într-o vreme în care Ioan al XXIII-lea e pe tronul pontifical, voi rosti crezul în fața preoților catolici. Toți trei îmi cer să mă consider botezat în numele ecumenicității și să făgăduiesc a lupta dacă-mi va fi dat

să ies din închisoare pentru cauza ecumenismului, mereu. Ceea ce făgăduiesc din toată inima".

Ecumenismul însemna un respect sincer mai ales față de Biserica Catolică, iar nu afinități nivelatoare cu oricine: „*de dragul zeloșilor sectanți nu confund Roma papală cu bîrlogul Curvei roșii și sinagoga Satanei*". În altă parte, într-un text intitulat „Lecția Chevetogne", Steinhardt avea să interpreteze în același spirit modelul propus de călugării benedictini de la mănăstirea belgiană, care au adoptat ritul și modul de viață ortodox:

„*La fel cum Hristos – prin iubire – și-a asumat natura noastră umană, călugării de la Chevetogne au înțeles că a studia, a respecta, a simpatiza, a vizita etc., nu era destul. Ei au iubit și au dat acestei iubiri un caracter non-abstract, non-teoretic, non-intelectual sau sentimental. Ei au devenit frații lor de rit oriental. […] Abandonînd bunăvoința, elogiile, formulele și formele conceptuale ale milosteniei, Chevetogne – punîndu-se în locul ortodocșilor, adoptînd ceremonialul lor, asumîndu-și fără ocolișuri condiția lor religioasă și stilul lor – se definește ca un loc de înaltă și pură creștinătate*".

PERIOADA DE DETENȚIE A ÎNSEMNAT PENTRU STEINHARDT O TRANSFIGURARE ÎN TOATĂ PUTEREA CUVÎNTULUI. A IEŞIT DĂRUIT CU PUTINȚA DE A VEDEA URMELE LUI DUMNEZEU PESTE TOT ÎN CREAȚIA SA. ESTE FIRUL CĂLĂUZITOR CARE STRĂBATE *JURNALUL FERICIRII* DE LA UN CAPĂT LA ALTUL.

Viziunea deschisă, luminată a lui Nicolae Steinhardt asupra învățăturii evanghelice ne-a dăruit cîteva interpretări memorabile. Creștinismul e plin de paradoxuri, care pot fi dezlegate numai cu puterea credinței nelimitate:

„*Simone Weil: Cel mai teribil paradox al libertății creștine este că a fi ales de Dumnezeu înseamnă a fi părăsit de El*".

„*Imposibilul. Aceasta ni se cere. Altminteri nu încape nici scăpare, nici ieșire, nici beatitudine. […] Atît timp cît nu ieșim din posibil, din contabilitate, nu putem nici concepe, nici pretinde paradisul*".

Ne amintește și de pilda smochinului neroditor, căruia Mîntuitorul i-a cerut „imposibilul" – cu toate că scuze și justificări pot fi găsite prin însăși natura lucrurilor. Dar aici sălășluiește taina: creștinismul *transcende* această natură.

„*Sau parcă prietenia stă în a răspunde: te voi ajuta* ***dacă pot****. De-așa prietenie…Prieten se numește omul care te ajută fără ca verbul să fie urmat de un complement adverbial circumstanțial de timp, de loc sau de mod. Iar Domnului cît îi place să ne dea numele de prieteni ai Săi!*".

După vorba Părintelui Cleopa (evocată de Steinhardt), creștinul adevărat are a se feri atît de ispitele din stînga (prin curăție, prin evitarea păcatelor grosiere), dar și de cele din dreapta, de zelul exagerat, de mîndria fariseică a autoîndreptățirii. Cheia e întotdeauna dreapta socotință. Adevăratul spirit creștin nu e nici formalist sau contabil, ci nobil și generos:

„*Hristos ca gentleman și cavaler. La diavolul contabil nu încape nici țesătura cea mai mică, Hristos, dintr-o dată șterge un întreg registru de păcate. Hristos, boier, iartă totul. A ști să ierți, a ști să dăruiești, a ști să uiți.*

Hristos nu numai că iartă, dar și uită. O dată iertat, nu mai ești sluga păcatului și fiu de roabă; ești ***liber*** *și* ***prieten*** *Domnului“.*

Aceleași trăsături ale lui Hristos și în alt loc:

„Mai întîi stă la ușă și bate; e discret. Apoi că are încredere în oameni, nu-i bănuitor. Și încrederea e prima calitate a boierului și cavalerului, bănuiala fiind, dimpotrivă, trăsătura fundamentală a șmecherului. Gentlemanul e cel care – pînă la dirimanta probă contrară – are încredere în oricine și nici nu se grăbește, avid, să dea crezare defăimărilor strecurate pe seama unui prieten al său. La șmecheri și la jigodii reacția numărul unu e întotdeauna bănuiala, iar neasemuita satisfacție – putința de a ști că semenul lor e tot atît de întinat ca și el. Mai departe Hristos iartă ușor și deplin. Șmecherul nu iartă niciodată, ori dacă se înduplecă (fără ca să ierte), o face greu, în silă, cu țîrîita. Pe cînd Domnul: «Nici Eu nu te osîndesc. Mergi și nu mai păcătui». Nici eu nu te osîndesc…“.

Creștinismul nu e nici o religie a supunerii oarbe, necondiționate, față de orice fel de autoritate. El înseamnă în primul rînd mărturisire a Adevărului. Dar și aici există un dacă: mărturisirea aceasta implică **respingerea** hotărîtă a lui Mamona, lepădarea de cel alături de care nici „mărturisirea“ oricărui „adevăr“ nu mai poate avea vreo valoare: „Dați deci Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu“. *„Atunci însă cînd statul nu mai e Cezar, ci Mamona, cînd regele se preface în medicine-man și puterea civilă în ideologie, cînd cere adeziunea sufletească, recunoașterea supremației sale spirituale, aservirea conștiinței și procedează la «spălarea creierului», cînd ferirea statală devine model unic și obligatoriu, nu se mai aplică regula stabilită de Mîntuitor, deoarece nu mai este îndeplinită una din condițiile obligativității contractului: identitatea părților (lui Cezar i s-a substituit Mamona). Mîntuitorul nu numai că n-a spus să dăm lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și lui Mamona ce este al lui Mamona, ci dimpotrivă, a stabilit că nu poți sluji și lui Mamona, și lui Dumnezeu. […] Cu Mamona, nici o legătură, oricît de mică – nici asupra punctelor comune. Lui Mamona numai blestemele din molitfele Sfîntului Vasile cel Mare.*

Diavolul: să încheiem un pact. –Nu. –Atunci hai să semnăm un document prin care să recunoaștem și tu și eu că doi plus doi fac patru. –Nu. –De ce? Nu admiți că doi și cu doi fac patru? De ce n-ai subscrie un adevăr incontestabil? –Nu-mi pun semnătura alături de a ta nici pentru a recunoaște că există Dumnezeu!“.

În dilema mîntuirii, Sfîntul Pavel consideră că omul nu se mîntuiește din fapte, înțelegînd prin acestea *faptele legii*. Adică mîntuirea nu este rezultatul unui contract de tip contabil, prin îndeplinirea mecanică a unor prescripții, ci prin *credință*. Dar cum? Depășind îngustimea acelui *sola fide* protestant, Steinhardt găsește o formulă genială:

„Credința adevărată (vie) și faptele bune alcătuiesc ceea ce în fizica modernă, care a renunțat la cauzalitate, se numește un cuplu invariabil“. Și citim mai departe: *„În rezumat: ne mîntuim, desigur, prin credință, nu prin fapte. (Dacă am crede că ne mîntuim prin fapte, am cugeta ca fariseii, am vedea în mîntuire un contract, un drept, un act magic, Dumnezeu fiind obligat să ne dea mîntuirea în schimbul faptelor bune.) Dar credința atrage inevitabil după sine și faptele bune, ori măcar dorința ori încercarea de a le face și părerea de rău cînd dorința nu se împlinește, cînd încercarea dă greș. Din credință și din fapte se naște o încîlceală și o încurcătură fără seamăn, pe care nimeni nu le poate pricepe și dezlega. Una știm: că peste toată această încîlceală și această încurcătură se lasă un nor luminos, se lasă nesfîrșita milă a Domnului Iisus“.*

Asemenea cuvinte pot fi scrise doar de cineva care a experiat el însuși mila fără margini a lui Dumnezeu. Numai că orice încercare exterioară de a explica sau de a prezenta acest fapt comportă un dublu risc: fie acela de a destrăma această taină, fie acela de a o întuneca, făcînd-o inteligibilă și obscură.

De aceea, cel mai bine e ca miracolul acestei deveniri să rămînă ceea ce este: taina care răzbate din fiecare rînd al *Jurnalului fericirii*. O înțelege fiecare după puteri. Iar deplin, doar cei care, la rîndul lor, vor fi aflat ce este **Fericirea**. ■

ÎNTRE CARAGIALE ŞI STEINHARDT

2012: „Anul Caragiale“ (la o sută de ani de la moarte: 22 iunie 1912), dar și „Anul Steinhardt“ (la o sută de ani de la naștere: 29 iulie 1912). În acest context, i-am adresat cîteva întrebări d-lui lector univ. dr. George Ardeleanu, de la Universitatea București, monograful lui N. Steinhardt și cel mai meticulos dintre editorii săi. ***(R. C.)***

interviu realizat de
RĂZVAN CODRESCU

Sînteți, domnule George Ardeleanu, cel mai avizat analist și editor al operei lui N. Steinhardt, iar cartea dumneavoastră, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, se poate spune că a revoluționat studiile despre personalitatea și scrisul celui care a sfîrșit ca monah la Rohia. Vă provoc la o scurtă discuție despre N. Steinhardt la centenarul nașterii sale. Se vorbește peste tot despre 2012 ca „Anul Caragiale“, dar deloc – sau prea puțin – ca „Anul Steinhardt“. Cum receptați această „nedreptate“?

Eu n-aș vorbi chiar de o nedreptate. Mi se pare, după intonație, că și dumneavoastră ați subînțeles ghilimelele. Să spunem că în cazul lui Caragiale avem de-a face cu un veac de posteritate „incandescentă“, nu lipsită de contradicții, pe cînd în cazul lui Steinhardt avem de-a face doar cu 23 de ani de posteritate, nici aceasta lipsită de controverse: pe de o parte, adulația necondiționată, mergînd pînă la propuneri de canonizare; pe de altă parte, contestația mai mult sau mai puțin urbană, cel mai adesea din rațiuni ideologice (de tip Vera Călin, Alexandru Sever, Norman Manea, Adrian Marino etc.). Există însă multe semne că și posteritatea lui Steinhardt se construiește din mers… *Jurnalul fericirii*, de pildă, este una dintre cele mai citite cărți de la noi de după 1991 (e suficient să consultăm top-urile de pe site-ul Editurii Polirom, unde se publică *Integrala Steinhardt*, ca să ne convingem de acest lucru) și totodată este o carte cu un destin european și nu numai, fiind tradusă pînă acum în franceză, italiană, ebraică, neogreacă, maghiară, spaniolă și portugheză. Așa că eu sînt optimist: probabil în 2089 se va vorbi și de „Anul Steinhardt“. Există multe imponderabile aici: *cum* va „curge“ istoria și, mai ales, *cine* „ne“ va (re)scrie istoria…

Dincolo de coincidența celor două centenare, în ce măsură vi se pare că se întîlnesc, în lumina actualității, două spirite aparent atît de diferite? Vă pun această întrebare și pentru că îmi amintesc că în cartea dumneavoastră aveți un incitant capitol tocmai despre eseul lui N. Steinhardt „Secretul *Scrisorii pierdute*“…

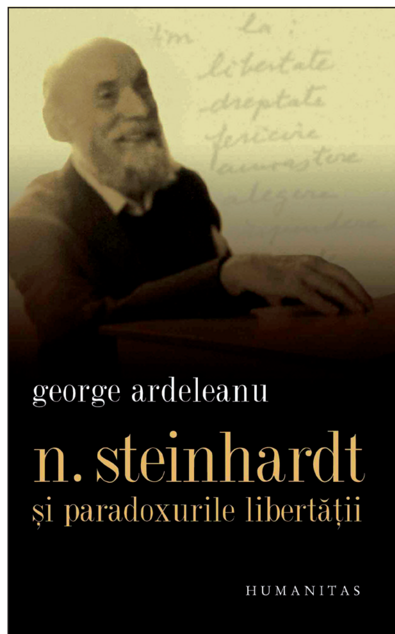
Eseul despre care vorbiți, publicat inițial în 1975 în revista *Ethos* de la Paris (există și o versiune *in nuce* a textului, publicată cu

30 de ani mai devreme), începe cu o amintire din copilărie a lui N. Steinhardt: la sfîrșitul reprezentațiilor de la Teatrul Național ale *Scrisorii pierdute*, atît el cît și mama sa plîngeau în hohote. Să incercăm să ne imaginăm o asemenea scenă: un copil evreu și o tînără mamă evreică plîngînd în hohote la sfîrșitul acestei comedii! Ce stranie, ce excentrică imagine! – vom spune. Lucrurile se vor lămuri pe măsură ce vom citi textul și vom fi dispuși să lăsăm să ni se desprindă solzii ce ne acopereau ochii. Atunci excentricitatea va deveni normalitate... Ei bine, cele două spirite se întîlnesc tocmai pe acest limb atît de îngust al *normalității excentrice*...

Bun, în cazul lumii lui Caragiale, poporul român – infirmînd previziunile din 1908 ale lui Eugen Lovinescu – a avut mare grijă să-i conserve actualitatea. *A făcut totul*, ca să-l parafrazez pe geniul din Scornicești. O actualitate explorată ideologic și estetic în fel și chip (la fel s-a întâmplat, de altfel, și în cazul lui Eminescu): tartorii realismului socialist l-au convertit într-un fel de *kamikaze* în lupta lor împotriva „putredei burghezii“, exegeții anilor ‘70-‘80 au încercat să-l scoată din paradigma realist-clasică și să-l asocieze cu majoritatea curentelor moderne ale secolului XX (existențialism, dadaism, literatura absurdului etc.), alții, precum Mircea Iorgulescu (în *Marea trăncăneală*) sau Lucian Pintilie (în filmul *De ce trag clopotele, Mitică?)* au construit discursuri subversive prin ideea identificării dintre „infernul“ lumii lui Caragiale și infernul lumii comuniste etc. Iar după 1990 *lupta iar începe*...

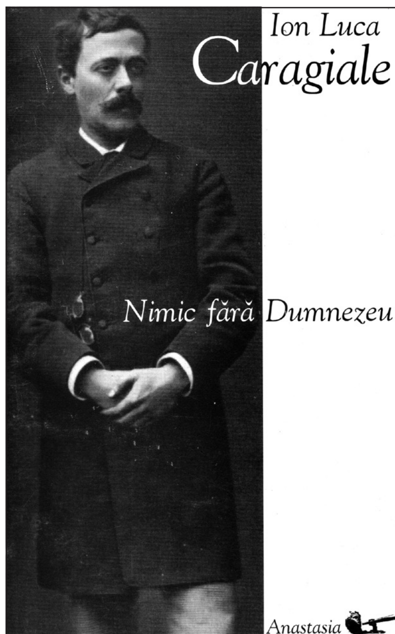
Un mesaj subversiv, dar de semn schimbat și, într-un sens, și *mai tare*, îl conține și textul lui Steinhardt. Plecînd de la *Antimoderne* a lui Jacques Maritain, în care se disociază între un *machiavelism absolut* (în care totul este sufocat de politic, valorile tradiționale sînt răsturnate, iar cinismul se transformă în „metodă“ generală) și un *machiavelism relativ* (în care se mai poate trăi, în care mai există „tușe de îmblînzire“, în care nu s-a instalat încă iadul pe pămînt), Steinhardt contrapune machiavelismul relativ al lumii lui Caragiale machiavelismului absolut al societăților totalitare, în special totalitarismului comunist. Mulți cititori au fost uimiți de ideea lui Steinhardt conform căreia lumea lui Caragiale este o lume creștină, împăcarea din finalul *Scrisorii pierdute* este expresia împăcării creștine, iertarea lui Cațavencu de către Zoe este expresia iertării creștine ș.a.m.d. Ea nu este creștină *în sine*, bineînțeles, ci este creștină *în comparație cu*. În comparație cu ceea ce s-a întîmplat la noi după 1945. În orice caz, „pupat toți Piața Endependenții“, cu tot ridicolul său, este infinit preferabil lui „exterminat toți Piața Universității“. Caragiale și Steinhardt se întîlnesc mai ales în bătăliile lor împotriva marilor Utopii, care, promițînd raiul pe pămînt, ajung invariabil să transforme pămîntul într-un iad. Poate acesta este, fie și latent, fie și subconștient, sensul lacrimilor de la sfîrșitul reprezentațiilor *Scrisorii pierdute*...

STEINHARDT CONTRAPUNE MACHIAVELISMUL RELATIV AL LUMII LUI CARAGIALE MACHIAVELISMULUI ABSOLUT AL SOCIETĂȚILOR TOTALITARE, ÎN SPECIAL TOTALITARISMULUI COMUNIST.

Caragiale și Steinhardt: doi neromâni de sînge, dar două repere majore ale culturii românești! Există oare și o dimensiune ortodoxă a acestui „paradox“ binecuvîntat?

În cazul lui Steinhardt, aș aminti în primul rînd o scenă din *Jurnalul fericirii*, datată 1960, care are loc în închisoarea de la Jilava. Un caraliu țigan, plictisit nevoie mare, le pune deținuților tot felul de întrebări, care mai de care mai indiscrete. Îi vine inevitabil

rîndul și lui Steinhardt: „Pe mine mă întreabă dacă-s român. Sînt, îi răspund. Ce, mă, nu ești jidan? Sîngele meu e evreiesc, îi dau un răspuns, dar de gîndit și de simțit, gîndesc și simt românește. Își dă seama că n-a nimerit-o și tace" (*Jurnalul fericirii*, Mănăstirea Rohia – Editura Polirom, 2008, p. 298). Cred că o *asemenea* frază, rostită în *asemenea* circumstanțe, în fața unui *asemenea* interlocutor, rezumă în mod exemplar miracolul convertirii lui Steinhardt, convertire care pentru el înseamnă o dublă îndrăgostire: de biserca creștină și de neamul românesc. Așadar, o transsubstanțiere, o *metanoia*, prin care Steinhardt desfide (și o face și explicit în *Jurnal*...) celebra butadă a lui Nae Ionescu despre diferența dintre „a fi român" și „a fi bun român", butadă prin care Nae Ionescu se dovedește inexplicabil de „logic". Ceea ce nu e posibil pe plan biologic, genetic e posibil pe plan mistic, argumentează Steinhardt, raportîndu-se la textele scripturistice. Paradoxal, pe aceeași poziție cu Nae Ionescu ajunge și Alexandru Sever în „Epistolă despre convertire", publicată în nr. 9/1997 al revistei *Apostrof*, un text în care convertirea lui Steinhardt este luată în răspăr: „La urma urmei nu poți fi de naționalitate evreu și de confesiune creștin-ortodox". Steinhardt ne demonstrează (ne-a demonstrat prin întreaga sa existență) că se poate, ba chiar cu asupra de măsură. În ceea ce-l privește pe „grecul" Caragiale, „ultimul ocupant fanariot" (cum îl numește un detractor celebru), el vine spre poporul românesc cu o iubire critică, responsabilă. Despre personajele sale, el îi spunea lui Ibrăileanu: „Îi urăsc, mă!", iar lui Zarifopol: „Uite ce drăguți sînt!". Contradicția aceasta este însăși expresia iubirii critice, adică needulcorate, nemieroase. Cel mai bine a explicat acest „paradox" Pompiliu Constantinescu într-un text din 1938, printr-o paralelă Eminescu-Caragiale: „Poetul *Scrisorilor* e un geniu critic la temperaturi înalte, satiricul *Scrisorii pierdute* e un geniu critic la rece". În ceea ce privește relațiile sale cu creștinismul, simpla răsfoire a unui volum antolgic precum *Nimic fără Dumnezeu* (Editura Anastasia, 1997) contrazice mai degrabă decît infirmă imaginea sa de ins „nedus pe la biserică". Aș spune că atît Caragiale cît și Steinhardt vin spre noi cu „neliniștile" neamului lor, ceea ce le permite să recupereze în mod exemplar distanțele. Și aș mai spune, trăgînd puțin spuza pe turta mea (de ardelean), că amîndoi sînt îndrăgostiți mai ales de varianta central-europeană a românității...

Prin dumneavoastră și prin alții, lumea literară și-a făcut datoria față de moștenirea lui N. Steinhardt. De ce credeți că lumea teologică a întîrziat să și-o facă în aceeași măsură? Dumneavoastră, care-l raportați adeseori pe N. Steinhardt la Dostoievski, nu vi se pare că modelul monahului de la Rohia nu-i suficient valorificat în discursul nostru teologic sau în posibila „înnoire" a limbajului bisericesc?

Sînt de acord cu dumneavoastră. De altfel, în monografia publicată la Humanitas am spus și eu acest lucru. Poate că lumea teologică a întîrziat să-și facă datoria cu pricina din cauza inerției specifice... Poate că este în dezacord cu marea flexibilitate (chiar dacă în făgașele dogmei) a teologului Steinhardt, cu marea amplitudine culturală a predicatorului Steinhardt... Dacă deschidem volumul de predici *Dăruind vei dobîndi. Cuvinte de credință*, ne întîmpină la fiecare pagină nu numai referințe din literatura patristică (răsăriteană și apuseană), ci și referințe din literatura beletristică, din semiotică, din cibernetică, din filosofie, din istoria artei etc. Și apoi cîți dintre teologii noștri au curajul de a vorbi de „scandalul" christic, de „nedreptatea" lui Dumnezeu, de incertitudine ca făcînd parte din „stilul de lucru" al Domnului, de „angoasa" – în sens kierkegaardian – din viața creștinului? Cîți au îndrăzneala să resemantizeze conceptul gidian de „act gratuit" în definirea credinței? Să nu-l uităm apoi pe monahul Steinhardt care nici după recluziunea la Rohia nu întoarce spatele „tribului" ori culturii laice. Poate că atîta libertate contrariază figurile noastre teologale și poate că acceptarea lui Steinhardt, atîta cîtă este, s-ar explica prin ceea ce eu numesc „prezumție de convertire"... ■

EDMUND BURKE ŞI CRITICA RAŢIONALISMULUI ABSTRACT AL REVOLUŢIEI FRANCEZE

PARTEA ÎNTÎI

În monumentala sa *Istorie a ideilor politice în timpurile moderne și contemporane*, Phillipe Nemo îl încadrează pe Edmund Burke în capitolul „Tradiției ordinii spontane în Anglia“, alături de B. Mandeville, A. Smith, A. Ferguson, D. Hume. Ideea principală care-i unește pe toți, dincolo de diferențele notabile dintre ei, este că societățile umane cunosc un tip de ordine care trece dincolo de voința oamenilor sau care, mai corect spus, nu depinde fundamental de voința lor. Opoziția lui Burke față de principiile revoluționare franceze fac ca, în ciuda orientării sale fundamental democratice și liberale, el să fi furnizat argumente serioase autorilor de dreapta de genul lui de Bonald sau de Maistre. (Nemo, 2002: 365). Excesele revoluționare de la 1789 l-au condus pe autorul irlandez în preajma unor scriitori providențialiști precum cei amintiți mai sus. Vom vedea însă că opera critică a lui Burke este extrem de nuanțată, de aici provenind și măreția, și originalitatea ei.

CRISTI PANTELIMON
cristi.pantelimon@rostonline.org

CADRUL GENERAL AL PROBLEMEI

Critica republicanismului abstract trebuia cu necesitate să treacă prin critica libertății înțelese în maniera raționalistă a revoluționarilor francezi. De la început sînt vizibile deosebirile față de definițiile republicanismului revoluționar de la 1789: „Ea nu este libertatea solitară, lipsită de orice legătură, individuală și egoistă, ca și cum fiecare om și-ar stabili regulile întregului său comportament prin singură voința lui. Libertatea la care mă refer este libertatea *socială*. Ea este acea stare de lucruri în care libertatea este asigurată prin egalitatea reținerii (*equality of restraint*)“ (Burke, 2000: 305)

De altfel, Burke mai spune că libertatea pe care o admiră el este una „morală“ și în conformitate cu anumite reguli, sau reglementată (*regulated*). Aceste puține observații sînt suficiente pentru

a contura profilul unei libertăți politice care nu se vrea o simplă manifestare a voinței individuale, ci a unei voințe colective sau sociale, care rezultă dintr-un anumit *context* social și cultural, dintr-o anumită *istorie* aparte și dintr-un set de *circumstanțe* particulare care nu pot fi reproduse nicăieri altundeva. Aici este cheia de înțelegere a războiului cu raționalismul abstract, universalist al Revoluției franceze, a cărei doctrină politică se bazează, dimpotrivă, pe ideea ruperii de tradiție, de contextul istoric și de circumstanțele particulare, visînd o eliberare a omului dincolo de orice limitare, de fapt, o eliberare mai degrabă abstractă, fără conținut. În plus, așa cum reiese din pasajul de mai sus, libertatea presupune exact opusul ei, adică nu numai regula (libertatea regulată), dar chiar ideea de reținere, căci libertatea care rezultă din egalitatea reținerii nu este altceva decît o libertate *temperată*, o libertate care își neagă aparent caracterul total, de lipsă a reținerii tocmai pentru a se manifesta în plan moral cu mai multă măreție și pentru a fi posibilă în plan social. Paradoxul libertății sociale, ne spune Burke, este că aceasta nu-i posibilă fără constrîngeri. Am amintit mai sus de *circumstanțele* particulare în care se manifestă viața politică și libertatea politică. Termenul este de o importanță aparte în economia gîndirii lui Burke. „Circumstanțele (care pentru unii nu înseamnă nimic) conferă, în realitate, fiecărui principiu politic culoarea sa distinctivă și efectul său discriminator“, va spune el (Burke, 2000: 44), accentuînd că circumstanțele sînt infinite și că omul politic care nu se ghidează (și) după circumstanțe și care are în vedere numai principiile universale, generale, poate să-și ruineze pentru totdeauna țara. Dusă la limită, această idee a circumstanțierii principiilor politice poate să conducă la concluzia că anumite principii ce pot fi aplicate undeva sînt de neaplicat în alte circumstanțe, ba chiar dăunătoare. Chiar ideea republicană franceză, experimentată, din păcate, în condiții de teroare în vremea lui Burke, este o dovadă că nici măcar la ea acasă Ideea politică republicană nu putea fi ruptă de circumstanțe (crimele din Vandeea o dovedesc); cît despre aplicarea ei în alte spații culturale, lucrurile sînt cu atît mai complicate.

Edmund Burke (1729–1797)

La prima vedere, ideea circumstanțierii politicii nu pare atît de importantă, mai ales astăzi, cînd gîndirea comună asupra fenomenului politic pledează mai degrabă pentru diminuarea importanței circumstanțelor și a derivatelor acestora, diferențele. A circumstanția înseamnă a diferenția, iar cum astăzi mecanismele preponderente sînt cele de integrare și globalizare, pare de la sine înțeles că diferențele pot fi neglijate sau măcar trecute într-un plan secundar. Cu toate acestea, lipsa circumstanțierilor actuale va determina o criză majoră, ale cărei rădăcini sînt, credem, deja destul de bine articulate, iar aceste rădăcini determină, nici mai mult, nici mai puțin decît celebra *ciocnire a civilizațiilor* a lui Samuel Huntington.

Aceste circumstanțe sînt atît de importante, încît ignorarea lor în ultimii două sute de ani de către Occident a dus la o situație paradoxală, anume totala ➘

„CIRCUMSTANȚELE (CARE PENTRU UNII NU ÎNSEAMNĂ NIMIC) CONFERĂ, ÎN REALITATE, FIECĂRUI PRINCIPIU POLITIC CULOAREA SA DISTINCTIVĂ ŞI EFECTUL SĂU DISCRIMINATOR“, SPUNE BURKE, ACCENTUÎND CĂ CIRCUMSTANȚELE SÎNT INFINITE ŞI CĂ OMUL POLITIC CARE NU SE GHIDEAZĂ (ŞI) DUPĂ CIRCUMSTANȚE ŞI CARE ARE ÎN VEDERE NUMAI PRINCIPIILE UNIVERSALE, GENERALE, POATE SĂ-ŞI RUINEZE PENTRU TOTDEAUNA ȚARA.

decontextualizare a inițiativelor politice sau civilizaționale ale acestuia și transformarea lui într-un soi de arhipelag izolat, aproape opus restului lumii. Impresia că Occidentul este o *anticultură*[1] tocmai prin caracterul său abstract, nivelator este mai veche. Încă René Guénon descria în primele decenii ale secolului XX Occidentul ca pe locul care, în virtutea ruperii sale de tradiție, se transformă din ce în ce mai mult într-o lume spectrală, devitalizată, decăzută (el va spune: „anormală și deviată“ – Guénon, 2008: 47). Tema declinului Occidentului era la mare preț. Astăzi asistăm la revenirea acestor idei, cel puțin în contextul recentei comparații care s-a făcut între lumea vestică și Islam, după atacurile teroriste de la 11 septembrie. În paranteză fie spus, comparația pe care o făcea Guénon era tot aceea cu lumea islamică, ce atunci îi apărea ca singura civilizație care mai are potențial cultural, fiind aproape de propriile rădăcini tradiționale. Astăzi, raporturile Vestului cu restul lumii, filtrate prin ideea consistenței religioase, morale și culturale ale celor două entități, este din nou în plin proces de reconsiderare. Un autor contemporan ca Roger Scruton va duce ideea lui Burke a decontextualizării politicii vestice prin ignorarea circumstanțelor în proximitatea afirmației că „ciocnirea civilizațiilor“, recent experimentată la nivel dramatic, nu este decît o consecință a stilului occidental de urmărire abstractă a unor așa-zise valori, printre care și ideea centrală a Revoluției franceze, de libertate[2]. Această formă coruptă de dependență față de ideea de libertate se originează în ideile Revoluției franceze. Din acest punct de vedere, între critica lui Burke și cea a lui Scruton (ambii englezi) nu este decît o diferență de nuanță, fondul rămînînd același.

Eugène Delacroix: „Libertatea conducînd poporul“ (1830)

Prudența și *moderația* sînt elementele definitorii prin care Burke judecă Revoluția franceză[3]. Ele formează, împreună cu luarea în calcul a *circumstanțelor* și cu clamarea *libertății morale* (reglementate), unul dintre cadrele fundamentale de analiză ale conservatorismului. După cum lesne se poate observa, acesta este o sumă de elemente non-ideologice, de recomandări morale și practice în care accentul cade pe realismul temperat și pe ideea de *reținere*.

Mai mult decît atît, așa cum vom vedea, ideea de reținere în acțiune este dusă pînă la ultimele sale consecințe, atunci cînd autorul de care discutăm afirmă pur și simplu că inovația, ca element de schimbare socială, trădează existența unor instincte egoiste. Ideologia republicană abstractă ocolește ideea de realitate (dacă nu chiar o abolește) în numele unui ideal care *trebuie* pus în practică cu orice risc. Aici se originează tot curentul utopian și totalitarist modern. Discuția despre „originile totalitarismelor“ moderne fiind una foarte vastă și foarte sensibilă, în care, în manieră destul de partizană, s-au aliniat în timp două tabere, nu vom intra aici în amănunte legate de această problemă. Totuși, e util să amintim că, pe de o parte, există unii autori care consideră că totalitarismul secolului XX este tributar viziunii anti-iluministe și deci antirevoluționare, în care la loc de frunte s-ar situa autori ca Louis de Bonald sau Joseph de Maistre, în timp ce alții consideră că, dimpotrivă, „reacționarii“ de felul celor doi, dar și alții, mai puțin radicali, din specia lui Burke spre exemplu, sînt cei care ar fi determinat o linie de gîndire care, dacă ar fi fost urmată, ar fi blocat apariția utopiilor periculoase de secol XX, de genul nazismului și comunismului. Mai degrabă vinovate pentru aceste din urmă curente politice ar fi, dimpotrivă, iluminismul și iacobinismul totalitarist al revoluției din 1789. Un autor român contemporan care s-a ocupat îndeaproape de această chestiune e de părere că reacționarismul antirevoluționar ar fi fost o centură de siguranță mai bună în fața exceselor ideologice ale moștenitorilor iluminismului[4]. De altfel, este interesant că Burke intuiește la data la care scrie și se teme de o „mare criză“ a Franței, dar și a Europei, și poate chiar mai mult decît a Europei, cum spune el (Burke, 2000: 47). Spectacolul tragi-comic al Revoluției franceze este de natură să-l îngrijoreze pe acest conservator care va face o impresionantă demonstrație de ce anume înseamnă spiritul conservator în gîndirea politică: este prilejul unui atac important la adresa principiilor revoluționare franceze, un punct esențial al gîndirii politice moderne, anume teoria legitimității regale. Cei care, la vremea respectivă, susțineau în Anglia Revoluția franceză afirmau că regele Angliei este singurul rege legitim din lume, deoarece este singurul care își datorează coroana alegerii poporului său. Teoria legitimității magistraturii regale prin alegere populară sau, cum am spune astăzi, democratică, este unul dintre punctele de răscruce în teoria politică modernă. Concis, cei care susțin legitimitatea regală ca urmare a alegerii democratice afirmă o succesiune de trei principii – drepturi, pe care Burke le rezumă în felul următor:

1. dreptul de a ne alege proprii noștri conducători[5];

2. dreptul de a-i destitui pentru comportament neadecvat (*misconduct*);

3. dreptul de a institui propria noastră formă de guvernămînt (Burke, 2000: 53).

Aceste idei democratice par, din perspectiva momentului actual, normale, iar din perspectiva epocii lui Burke, foarte „înaintate“. Însă vom vedea că, departe de a nega *de plano* ideea alegerii populare, Burke construiește o teorie care salvează și ideea democratică, dar și ideea transcendenței actului alegerii regale. O teorie superioară, din punctul nostru de vedere, care îmbină armonios ambele perspective, fără a fi în vreun fel dogmatică. Burke începe prin a fi de acord cu ideea alegerii „populare“ a regelui (termenul „popular“ trebuie luat cu precauțiile de rigoare, nefiind vorba despre o alegere în sensul actual, de vot al întregului popor matur). În trecutul european, spune el, toți cei care au întemeiat dinastii au fost aleși de către cei care i-au chemat să conducă. Prin urmare, toate regatele Europei au fost în trecut elective, chiar dacă libertatea alegerii nu era generalizată. O astfel de idee a electivității regatelor este destul de întemeiată, spune Burke. ➘

VOTUL, ÎN SISTEMUL POLITIC AL LUI BURKE, NU ARE VALOARE SUPREMĂ, DEOARECE IMPORTANȚA LUI ESTE DEPĂȘITĂ DE IDEILE DE OBLIGAȚIE, DATORIE, ANGAJAMENT, ÎNCREDERE. ACESTEA SÎNT VALORI SUPERIOARE, IAR IERARHIA SOCIALĂ PRETINDE CA ELE SĂ FIE SITUATE DEASUPRA VOTULUI, DECI A OPINIEI POPULARE, CHIAR DACĂ ACEASTA E, ÎN DIFERITE PROPORȚII, MAJORITARĂ.

CÎND POPORUL ŞTIE CĂ ARE DREPTUL SĂ SCHIMBE FORMA DE GUVERNARE (SAU REGULA JOCULUI, CUM AM SPUNE ASTĂZI), EL NU-ŞI VA CULTIVA VIRTUȚILE ŞI, ÎN CELE DIN URMĂ, VA FI CEL CARE VA PIERDE ÎN FAȚA UNEI ELITE CARE, LA RÎNDUL EI, VA „PĂCĂLI“ JOCUL. CALEA UNUI *DUBLU MACHIAVELISM* ESTE DESCHISĂ... DESTINUL DEMOCRAȚIEI POPULARE TOTALE ESTE DESTINUL DUBLULUI MACHIAVELISM: DINSPRE ELITĂ SPRE MASĂ, DAR ŞI DINSPRE MASĂ SPRE ELITĂ.

Numai că astăzi regii nu domnesc în virtutea unei alegeri populare sau în virtutea alegerii în general, ci ca urmare a unei reguli fixe de succesiune și în conformitate cu legile țării. Așadar, o instituție, chiar dacă la origini este cvasi-democratică, cu precauțiile de rigoare, se legitimează apoi nu prin opinia mulțimii și nici ca urmare a consimțămîntului popular, ci ca urmare a unei logici proprii, ce transcende principiile democratice înțelese ca raportare permanentă la opiniile, gusturile și dispozițiile populare de moment. Instituția monarhică poate fi oricît de democratică la început. După momentul de început, ea devine însă o regulă în sine, nu neapărat nedemocratică, dar avînd o relativă independență față de contextul democratic schimbător. Altfel, stabilitatea regatului ar fi pusă sub semnul întrebării, iar guvernarea ar fi imposibilă. Mai mult decît atît, regele însuși trebuie să se supună rigorilor acestei magistraturi, fiind, într-un fel, primul „supus“ al regulilor instituite prin intermediul magistraturii. El însuși este obligat să respecte toate acele cutume ce rezultă din calitatea de rege și el este primul care se pune într-o postură nefericită dacă se abate de la ele. Cu atît mai puțin este cazul ca regula să fie pusă la îndoială de către reprezentanții păturilor populare. Raportul dintre voința populară și instituția regală este net în favoarea acesteia din urmă. Burke afirmă explicit că nici măcar majoritatea nu are vreun drept de a acționa după voia ei „în nici una dintre problemele legate de datorie, încredere, angajament sau obligație“. Aceasta deoarece „voturile majorității unui popor nu pot să schimbe nici esența morală și nici fizică a lucrurilor“ (Burke, 2000: 308). Votul, în sistemul politic al lui Burke, nu are valoare supremă, deoarece importanța lui este depășită de ideile de obligație, datorie, angajament, încredere. Acestea sînt valori superioare, iar

Alfred Loudet: „Robespierre, Danton and Marat“ (1882)

ierarhia socială pretinde ca ele să fie situate deasupra votului, deci a opiniei populare, chiar dacă aceasta este majoritară. Aparent stranie, această idee este conformă cu schema de ansamblu a gîndirii lui Burke, care are o rădăcină solidă în ideea morală. Așa cum sistemul său, după cum am văzut, se bazează pe ideea de moderație și libertate virtuoasă sau reglementată, în cazul raportului dintre opinia publică și valorile morale mai sus menționate, balanța înclină de asemenea în favoarea acestor valori de sorginte morală. Dincolo de ierarhia acestor valori, există și o explicație sau o întărire strict instrumentală și pragmatică a acestor idei: Burke e de părere că „poporul nu trebuie învățat să gîndească că angajamentele către cei care îl conduc trebuie luate în derîdere; căci altfel el îi va învăța pe cei care conduc să ia în derîdere angajamentele lor față de popor. În acest gen de joc, poporul poate fi sigur că, în cele din urmă, el va fi cel care va pierde“ (Burke, 2000: 308-309). Ideea de mai sus este cu atît mai importantă cu cît, cu ajutorul ei, vedem cum teoria „nedemocratică“ a lui Burke devine, în cele din urmă, foarte democratică, în sensul de profitabilă pentru cei conduși. Un joc între popor și elită în care poporul este învățat să nu respecte angajamentele față de elită va duce automat la aceeași dezangajare a elitei față de popor. Iar rezultatul va fi întotdeauna în defavoarea poporului. Lingușirea poporului este, în cele din urmă, ne sugerează Burke, cel mai sigur instrument de „păcălire“ a lui. Iar poporul nu are, pentru a se apăra de acest gen de dezavantaj în fața elitei, decît soluția morală: ridicarea standardelor morale și respectul *pentru* elită impune respect din partea acesteia. Ideea dezangajării elitei față de popor, dar și a poporului față de elită, ideea dezangajării reciproce a celor două părți ale populației este descrisă coerent de un alt teoretician ce reprezintă curentul reacționar în gîndirea politică, Julius Evola. Căutînd unde s-ar putea afla rădăcinile crizei moderne în raporturile dintre elită și popor, dintre centru și provincii, Evola schițează un posibil răspuns în dubla desprindere a elitei de masă, dar și a masei de elită. Totul este plasat în contextul decăderii spiritului Evului Mediu, caracterizat printr-o „ecumenă“ de natură spirituală, de un tip aparte, în care elementele tradițional-religioase susțineau ierarhiile firești ale lumii, iar raporturile dintre centrele politice nu erau raporturi de putere în sens actual, ci raporturi de subordonare superioară și de conducere superioară: „Atunci cînd, subordonate luate fiecare în parte, atunci se naște tendința centralizatoare, absolutismul politic care încearcă să țină totul sub control prin intermediul unei unități violente, politice și statale, ba chiar suprapolitice și spirituale“. (Evola, 2005: 254) Elementele de bază ce susțineau edificiul politic al Evului Mediu (de fapt, „edificiul politic“ este o formulare prea îngustă, ce nu reflectă adevărata natură a raporturilor politico-spirituale ale acelei vremi) erau *dignitas*, ce aparținea elementului dominant, conducător, central, și *fides*, ce trebuia să aparțină elementului dominat sau supus în mod firesc. Raporturile sînt de complementaritate. Dar, o dată pierdute aceste virtuți morale, lumea modernă nu-și mai poate regăsi unitatea firească și ierarhia și începe să construiască forme nefirești, absolutiste, raporturi de putere în sensul actual, inclusiv de genul republicilor moderne, a acelor Comune născute în zorii modernității și pe care același Evola le consideră elemente subversive ale ordinii ecumenice medievale.

CAVALERISMUL ESTE UN ELEMENT ESENȚIAL DE SPIRITUALIZARE A FORȚEI OARBE DIN CADRUL ACȚIUNII POLITICE ȘI SOCIALE ȘI DISPARIȚIA LUI A COSTAT ȘI VA COSTA FOARTE SCUMP EUROPA. AM PUTEA SPUNE CĂ DISPARIȚIA ACESTUI PRINCIPIU COINCIDE, ÎN MARE, CU INSTRUMENTALIZAREA CRUDĂ A POLITICII... ȘI CĂ REMEDIUL LA MACHIAVELISMUL INERENT ORICĂREI FORME POLITICE MODERNE ESTE RENAȘTEREA SPIRITULUI CAVALERESC MEDIEVAL, DEOPOTRIVĂ EROIC ȘI CREȘTIN.

pe de o parte, decade acea *dignitas* care poate trona peste elementul multiplu, temporal și contingent; atunci cînd, pe de altă parte, se pierde capacitatea unei *fides*, a unei recunoștințe mai mult decît materiale din partea elementelor

EGALITARISMUL FRANCEZ I SE PARE LUI BURKE UN EGALITARISM AL IMORALITĂȚII ŞI IRELIGIOZITĂȚII. DE FAPT, AMBELE ASPECTE VORBESC DESPRE ACELAŞI FENOMEN AL PIERDERII BUSOLEI MORALE. FRANȚA REVOLUȚIONARĂ ESTE O FRANȚĂ IMORALĂ. REVOLUȚIA ŞI RĂNILE ACESTEIA NU SÎNT DECÎT RĂSPLATA PENTRU ACEASTĂ DEVIERE MORALĂ DE CARE A DAT DOVADĂ FRANȚA.

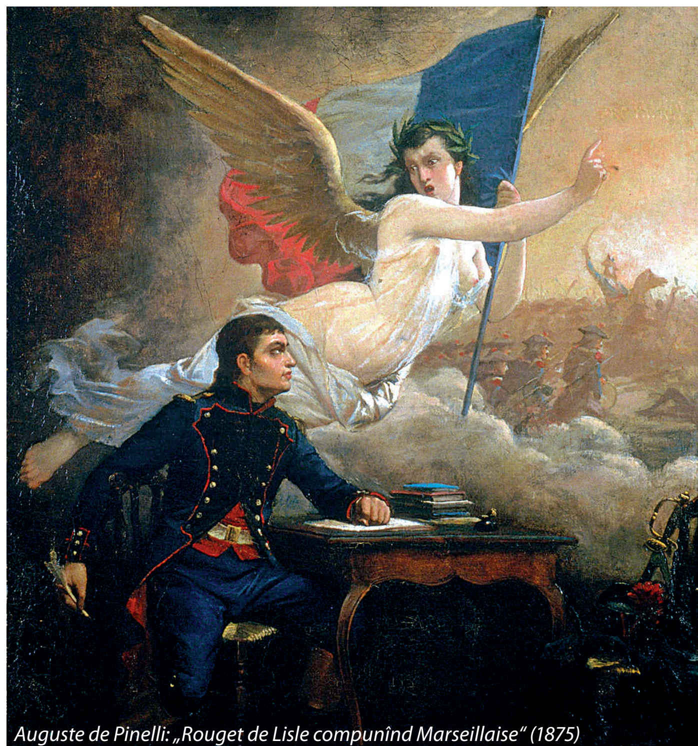
Nu putem intra aici în detalii legate de ideile politice „reacționare“ ale lui Evola; am vrut numai să arătăm unitatea de direcție, parțială, cu ideile conservatoare ale lui Burke.

Ca să revenim la ideile lui Burke, putem spune că afirmarea clară a nonlegitimității votului majoritar este cheia de boltă a atacului la adresa republicanismului popular. Regula de guvernare, o dată instituită, trebuie să se ridice deasupra opiniei populare, pentru a permite dezvăluirea părții virtuoase din popor. În viziunea lui Burke, nu contează atît forma de guvernare sau modul cum a fost aceasta instituită, cît mai ales faptul ca ea să fie stabilă, nu aflată la dispoziția opiniei populare. În caz contrar, cînd poporul știe că are dreptul să schimbe forma de guvernare (sau regula jocului, cum am spune astăzi în teoria politică), el nu-și va cultiva virtuțile și, în cele din urmă, va fi cel care va pierde în fața unei elite care, la rîndul ei, va „păcăli“ jocul. Calea unui *dublu machiavelism* este deschisă. Căci machiavelismul nu este numai al elitei. El poate să aparțină tot atît de bine și masei. Iar vremurile moderne sînt cu adevărat vremuri în care masa este cel puțin la fel de machiavelică pe cît este și elita. Destinul democrației populare totale este destinul dublului machiavelism: dinspre elită spre masă, dar și dinspre masă spre elită. Fenomenul acesta explică de ce, în unele state extrem de democratice (ca spirit), cum ar fi Statele Unite, elita potențială a spațiului politic refuză să mai acceadă la putere. Refuzul se datorează tocmai impresiei stranii că omul politic este cel manipulat de masă, prin sugestiile fine pe care aceasta le impune celui care se dorește a fi conducător (Lévy, 2007: 243). O stranie manipulare reciprocă începe atunci, iar masa, prin forța enormă a numărului, prin inerția și rezistența sa tăcute, determină un fenomen de inhibare a puterii reale de conducere a omului politic.

Anticipînd disprețul lui Evola pentru lumea modernă, care purcede, convențional, o dată cu Revoluția franceză, și înalta apreciere a Evului Mediu, Burke ridică osanale spiritului cavaleresc al acestuia. În contextul în care povestește înfrigurat suferințele reginei Franței, pe care o văzuse în tinerețea acesteia, moment în care i se păruse cu adevărat răpitoare, autorul se lasă cuprins de sentimente sfîșietoare, căci nu știuse că adorabila Maria Antoaneta urma să treacă prin grozăviile prin care trecea în prezent. Pasajul, ce denotă o finețe remarcabilă, este un imn închinat valorilor cavalerești și o palmă dată pe obrazul Secolului Luminilor, văzut ca unul întunecat de meschinărie și calcul[6]. Pentru Burke, sentimentul cavaleresc a făcut profilul aparte al Europei în fața tuturor celorlalte forme de guvernare, de aiurea, cum ar fi de exemplu cele asiatice. Principiul cavaleresc are în sine un caracter de moderație, căci el a făcut din raporturile de forță raporturi de prietenie sau amiciție în același timp; el a îmblînzit distanța socială dintre ranguri, fără să amestece totuși clasele, deci fără a crea dezordine socială; în concluzie, cavalerismul este un element esențial de spiritualizare a forței oarbe din cadrul acțiunii politice și sociale și dispariția lui a costat și va costa foarte scump Europa. Am putea spune că dispariția acestui principiu coincide, în mare, cu instrumentalizarea crudă a politicii, așa cum a cunoscut-o Europa începînd de la ideile deschizătoare de drumuri ale lui Machiavelli și că remediul la machiavelismul inerent oricărei forme politice moderne este renașterea spiritului cavaleresc medieval. Politica modernă, cea creionată de ideile revoluționare de la 1789, luptă deschis împotriva cavalerismului, pe care-l acuză în principal de ipocrizie, de obscurantism, așa cum tot de obscurantism sînt acuzate și alte „prejudecăți“ ale omului medieval sau tradițional, cum ar fi sentimentele religioase sau cele familiale și, în general, tot ceea ce depășește cadrul individualismului. În locul sentimentelor religioase sînt așezate senzațiile individuale. În locul credinței în transcendent – o morală imanentistă, de sorginte utilitaristă. În fine, devotamentul față de ierarhia socială tradițională este suprimat, iar în locul

său e pusă pretenția egalitaristă, încordată, gata să denunțe orice formă de respect drept o idolatrie rătăcită. Politica Luminilor este o politică a smulgerii iluziilor, a demachiajului, a brutalității luminii oarbe, care arde totul. *Desacralizarea* lumii, de care vorbește în alt context Max Weber, începe cu această experiență totalizantă, demascatoare, ce omoară orice sentiment fin în numele eliminării prejudecăților[7]. Diatriba lui Burke atinge chintesența ideologiei iluministe: „Potrivit noii ordini a lucrurilor, un rege este numai un om, ca toți ceilalți, iar o regină, o simplă femeie; cît privește femeia, ea nu este decît un animal, și încă unul dintre cele mai puțin evoluate. Omagiile ce se cer a fi oferite în general persoanelor de sexe diferite, indiferent de obiectul prețuirii, trebuie să fie privite ca o idilă desuetă și ca o nebunie. Regicidul, paricidul și sacrilegiul ajung să fie socotite doar niște închipuiri ale superstiției, menite să distrugă jurisprudența, prin aceea că îi distrug simplitatea. Uciderea unui rege sau a unei regine, a unui episcop sau a unui tată nu sînt decît simple omucideri (...). Potrivit viziunii acestei filosofii barbare (...) legile trebuie să se sprijine exclusiv pe teroarea pe care o inspiră și pe importanța și atenția pe care fiecare individ le-o acordă în virtutea unei rațiuni personale sau în virtutea intereselor sale private“ (Burke, 2000: 119).

Răspunzînd celui de-al doilea „drept“ al poporului, anume acela de „destituire“ a regelui în caz de comportament neadecvat, Burke construiește un tablou complet asupra a ceea ce un Carl Schmitt ar numi *stare de excepție*, stare în care legea nu mai domnește și în care situația guvernămîntului este atît de jalnică încît nici o lege pozitivă nu o poate prevedea și deci anticipa. În mod normal, regele nu poate fi detronat, dar dacă totuși în sînul poporului și al elitei se naște ideea rezistenței față de actele total impardonabile ale regelui, numai circumstanțele de moment și inspirația celor care acționează vor determina sensul acțiunii, dar cei ce-și asumă noul tip de acțiune trebuie să dea dovadă de maximă înțelepciune[8]. În orice caz, „justificată sau nu, o revoluție va fi, într-adevăr, ultima soluție la care va recurge atît cel care judecă, cît și cel care se lasă condus de simțiri“ (Burke, 2000: 69).

Auguste de Pinelli: „Rouget de Lisle compunînd Marseillaise“ (1875)

Cel de-al treilea drept fundamental, anume acela de a institui propria formă de guvernămînt, este unul care „ne umple de dezgust și groază“, va spune autorul (Burke, 2000: 70). Respingerea atît de abruptă nu lasă loc la prea multe comentarii. Grija cea mai mare a poporului englez a fost aceea nu de a institui o nouă formă de guvernare, ci de a păstra ceea ce a fost moștenit de la înaintași și de a nu altoi pe trunchiul plantei moștenite un soi străin de natura plantei originare. Tabloul Angliei tradiționaliste, cumpătate și devotate memoriei înaintașilor este contrapus tabloului unei Franțe destabilizate moral, care a rătăcit calea și care pare a fi descoperit (prea) recent libertatea. O Franță care, după opinia lui Burke, a „păcătuit“ în două feluri: prin „desfrînarea cumplită a moravurilor“ și prin „ireligiozitatea insolentă a opiniilor și practicilor“ (Burke, 2000: 77). Aceste „beteșuguri morale“, care erau pînă în acel moment apanajul claselor de sus, s-au „democratizat“ total și au trecut bariera dinspre elită spre popor. Acesta este, spune Burke, unul dintre noile principii ale ➘

egalității. Egalitarismul francez i se pare celui care apărase pînă în acest punct libertatea morală, așa cum am văzut, un egalitarism al imoralității și ireligiozității. De fapt, ambele aspecte vorbesc despre același fenomen al pierderii busolei morale. Franța revoluționară este o Franță imorală. Revoluția și rănile acesteia nu sînt decît răsplata pentru această deviere morală de care a dat dovadă Franța. Una dintre cauzele dezastrului Franței este componența Stării a Treia, formată în principal din oameni umili, deprinși să vadă numai interesele lor egoiste și nu interesele înalte ale statului, oameni mult prea pragmatici și prea mici pentru a nu fi tentați ca, din noua lor poziție, să folosească statul pentru a-și întări pozițiile personale și nu pentru a întări statul. Pe scurt, în loc de o aristocrație în sens larg, o adunătură de plebei cocoțați în fruntea puterii nu putea să ducă decît la rezultate dezastruoase. La rîndul ei, această pătură de mici „măscărici“ provinciali, cum îi numește Burke, dintre care unii nu știu să scrie și să citească, dublată de adunătura micilor negustori pragmatici și obtuzi, a fost dominată și condusă de intrigile avocaților. În fine, pe lîngă membrii Facultății de Drept s-au remarcat și cei ai Facultății de Medicină. Este locul în care Burke începe o interesantă analiză sociologică asupra raporturilor de putere din cadrul profesiilor franceze în epoca premergătoare Revoluției. La rîndul lor, reprezentanții clerului erau și ei preponderent din zona simplilor preoți de țară. Astfel de oameni însă nu au nici cea mai vagă idee despre ce înseamnă un stat. Și tocmai ei au fost convocați pentru a participa la modelarea noului stat...

Din păcate, nici nobilimea nu era într-o stare mai bună din punct de vedere moral. Foarte

[1] Termenul, cu adevărat foarte dur, apare la autori contemporani occidentali, printre care unul dintre cei mai importanți, din punctul nostru de vedere, este Serge Latouche: „Celelalte mari civilizații ale istoriei sînt mai degrabă ansambluri complexe de culturi juxtapuse, articulate, chiar potrivite în sînul aceluiaşi imperiu. Occidentul este singura civilizaţie anti-cultură.“ (Latouche, 2000: 94). Dar acesta nu este singurul. Nu altfel gîndeşte, în fond, Roger Scruton, atunci cînd scrie, cu amărăciune superioară, o carte intitulată *Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți*, în care nu face altceva decît să apere ideea că o adevărată cultură nu poate exista fără elementul sacru, iar din această perspectivă, desigur, cultura modernă occidentală este tot ce poate fi mai puțin cultural. În paranteză fie spus, Scruton este în paginile acestei cărți un apărător al ideilor lui Burke despre *prejudecată* (v. Scruton, 2011: 20-21).

[2] „Globalization does not mean merely the expansion of communications, contacts, and trade around the globe. It means the transfer of social, economic, political, and juridical power to global organizations, by which I mean organizations that are located in no particular sovereign jurisdiction, and governed by no particular territorial law. The growth of such organizations is, in my view, a regrettable by-product of our addiction to freedom. Whether in the form of multinational corporations, international courts, or transnational legislatures, these organizations pose a new kind of threat to the only form of sovereignty that has brought lasting (albeit local) peace to our planet. And when terrorism too becomes globalized, the threat is amplified a hundred-fold“ (*The West and the Rest. On terrorism and globalization.* http://old.nationalreview.com/comment/comment-scruton092302.asp). Problema raporturilor terorismului islamist cu lumea globalizată este interpretată în cheie morală, politică şi religioasă. Iar din punctul de vedere al discuției noastre, problema politică este evident esențială, fără să fie singura care contează. Astfel, Scruton este de părere că unul dintre motivele pentru care raporturile dintre Vest şi restul lumii sînt tensionate este transferul de legitimitate politică pe care Vestul l-a operat în ultimii ani spre rețele sau organizații politice decontextualizate.

[3] Conceptele respective sînt de inspirație antică. Cei mai mulți comentatori consideră că Aristotel şi Cicero sînt sursele ultime ale acestor concepte-virtuți de natură politică.

[4] „Argumentul pe care-l voi dezvolta în paginile de față este următorul: ceea ce Maistre şi Bonald au avut de spus despre limitele rațiunii umane şi erorile Revoluției ne-ar putea ajuta să înțelegem, *mutatis mutandis*, cîteva dintre limitele raționalismului care se află la baza liberalismului contemporan. Nu intenționez să propun aici o doctrină alternativă, ci doar să supun liberalismul modern unei critici benefice şi necesare, pornind de la preocuparea pentru viitorul său şi din dorința de a evita erorile trecutului. În acelaşi timp, afirm că filosofii Contra-revoluției au avut ceva important de spus în privința limitelor oricărei forme de radicalism revoluționar, bazate pe credința absolută în puterea omului de a reclădi sau transforma societatea pornind de la zero, pe baza unui plan perfect rațional. Aceasta revine la a spune că unele dintre tezele gîndirii contrarevoluționare ne-ar putea ajuta să înțelegem cum au fost cu putință gulagurile şi lagărele secolului nostru, construite tocmai în lumina unor idealuri pretins umanitare, ce au sfîrşit în mizerie, teroare şi deznădejde“ (Crăiuțu, 1998: 73). Ideea de mai sus apare deja la o autoare ca Hannah Arendt, care, prin formaţie şi origine, era desigur foarte sensibilă la temă (Châtelet etc., 2002: 183).

[5] În articolul 3 al celebrei *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* de la 1789 se menționează explicit: „Le principe de toute souveraineté réside essentiellement dans la Nation“ (Châtelet etc., 2002: 181).

[6] „(...) cît de departe eram de a-mi imagina că voi apuca ziua în care voi vedea asemenea nenorociri abătîn-

mulți nobili s-au dezis de propria lor condiție de clasă și au pactizat cu cei care doreau să se înfrupte din bogățiile acestei clase. Un atare comportament cu aspect de trădare a făcut ca totul să decadă. Ideea de demnitate a fost sacrificată, spune Burke, chiar de către reprezentanții nobilimii. *Dignitas* a decăzut, exact ca în scenariul lui Evola. Nimic nu mai putea fi pus stavilă în fața dezastrului, decît eventuala supunere a claselor de jos. Dar și acestea, așa cum am văzut, erau atinse de boala parvenitismului și ticăloșiei, de incompetență și debusolare morală. ■

(Va urma)

Repere biliografice

Burke, Edmund (2000), *Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa*, Bucureşti, Nemira.
Capra, Fritjof (1982), *The Tao of Physics*, Third ed., London, Flamingo.
Capra, Fritjof (2004), *Momentul adevărului*, Bucureşti, Editura Tehnică.
Châtelet, F., O. Duhamel, E. Pisier (2002), *Dictionnaire des oeuvres politiques*, Paris, Quadrige-PUF.
Crăiuţu, Aurelian (1998), *Elogiul libertăţii. Studii de filosofie politică*, Iaşi, Polirom.
Evola, Julius (2005), *Revoltă împotriva lumii moderne*, Bucureşti, Antet.
Guénon, René (2008), *Criza lumii moderne*, Bucureşti, Humanitas.
Hazard, Paul (1981), *Gîndirea europeană în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, Univers.
Huntington, Samuel, P. (f. a.), *Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Bucureşti, Antet.
Iliescu, Adrian-Paul, Emanuel-Mihail Socaciu [coord.] (1999), *Fundamentele gîndirii politice moderne*, Iaşi, Polirom.
Latouche, Serge (2000), *La planète uniforme*, Paris, Climats.
Lévy, Bernard-Henri (2007), *American Vertigo*, Bucureşti, Nemira & Co.
Nemo, Phillipe (2002), *Histoire des idées politiques aux Temps modernes et contemporains*, Paris, PUF.
Platon (1989), *Omul politic*, în *Opere*, vol. VI, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Platon (1986), *Republica*, în *Opere*, vol. V; Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Schmitt, Carl (1996), *Teologia politică*, Bucureşti, Editura Universal Dalsi.
Scruton, Roger (2011), *Cultura modernă pe înţelesul oamenilor inteligenţi*, Bucureşti, Humanitas.

du-se asupra ei, într-o naţiune alcătuită din bărbaţi galanţi, din oameni de onoare şi din cavaleri (...). Dar vremea cavaleriei s-a stins. I-a urmat cea a mînuitorilor de sofisme, a economiştilor şi a celor dedicaţi calculelor; gloria Europei a pierit pentru totdeauna. Şi nici că o să mai putem vedea vreodată acea generoasă loialitate faţă de rang şi faţă de sex, acea supunere mîndră, acea demnă îngenunchere, acea subordonare a inimii, care, chiar şi în servitute, a putut să menţină viu spiritul unei libertăţi înălţătoare. Sînt pentru totdeauna duse graţia firească a vieţii, apărarea generoasă şi din inimă a naţiunilor, ceea ce hrăneşte simţirea bărbătească şi dragostea de acţiune eroică! Dusă este acea sensibilitate cultivată doar de dragul ei, acea castitate a onoarei pentru care orice pată ardea ca o rană, care inspira curaj şi care ştia să strunească cruzimea, care înnobila tot ceea ce atingea şi sub a cărei domnie viciul însuşi îşi pierdea o parte din putere, deoarece întreaga-i vulgaritate se risipea" (Burke, 2000: 117, 118).

[7] În lucrarea sa clasică asupra gîndirii europene din secolul al XVIII-lea, Paul Hazard caracterizează astfel Raţiunea, zeiţa acelor vremuri: „Raţiunea îşi este suficientă sieşi: cine o posedă şi o exersează fără prejudecăţi nu se înşală niciodată – *neque decipitur ratio, neque decipit unquam*; ea urmează în mod infailibil calea adevărului. Ea nu are nevoie nici de autoritate, căreia îi este pe deplin contrară şi care nu s-a dovedit a fi decît o straşnică eroare, nici de tradiţie, nici de antici, nici de moderni" (Hazard, 1981: 34, 35).

[8] E util de comparat descrierea lui Carl Schmitt a stării de excepţie cu starea descrisă de Burke a situaţiilor-limită. Asemănările sînt izbitoare. La primul autor, starea de excepţie este folosită cu scopul precis de a întemeia conceptul de suveranitate, cumva în răspăr cu teoria liberală, care nu admite ideea de stare de excepţie. Cităm din primul autor: „Cazul excepţional, necircumscris în ordinea legală existentă, poate fi cel mai bine caracterizat ca fiind un caz de extremă necesitate, un pericol pentru existenţa statului sau drept ceva asemănător, dar el nu poate fi circumscris efectiv. În primul rînd acest caz face actuală problema subiectului suveranităţii, adică problema suveranităţii în general. Detaliile precise ale apariţiei sale nu pot fi anticipate şi nimeni nu va putea descrie ce se va întîmpla într-un caz de extremă urgenţă şi cum poate fi acesta eliminat" (Schmitt, 1996: 20-21). Pornind de la cazul concret al Revoluţiei franceze, în fond o stare de excepţie, Burke va anticipa cuvintele lui Carl Schmitt: „Detronarea unui rege – sau aşa cum susţin adepţii doctorului Price, «destituirea» – va fi întotdeauna, aşa cum a fost mereu, o problemă de stat excepţională, situată, în întregime, în afara legii; precum toate afacerile de stat, ea va fi mai degrabă o problemă de circumstanţe, de mijloace şi de consecinţe probabile decît una de drepturi pozitive (...). Pragul teoretic care demarchează momentul în care supunerea trebuie să se sfîrşească şi momentul în care trebuie să înceapă rezistenţa este neclar, obscur şi nu este deloc uşor de definit" (Burke, 2000: 68-69). Din punctul de vedere al lui Schmitt, cel care determină limitele stării de excepţie este cel care se bucură de suveranitate, fiind acel element care este în acelaşi timp în afara stării de legalitate, dar şi înăuntrul ei. În cazul concret descris de Burke, nu poporul a decis limitele stării de excepţie, aşa cum s-a pretins, ci „oligarhia" literatorilor, avocaţilor şi economiştilor, cei care au preluat puterea şi au îndreptat cursul legal în direcţia revoluţiei. Burke este primul care a sesizat distanţa dintre controlul puterii şi motivaţia adesea ideologică a deţinătorilor acesteia. În textele celor doi autori clasici poate fi decelată o stare de excepţie paradigmatică, un mister al crizelor politice care se manifestă întotdeauna ca distanţă faţă de starea de drept, dar care nu are niciodată determinate limitele şi tendinţele de evoluţie ulterioare. Politica este domeniul prin excelenţă al indeterminatului, în care suveranitatea (nouă) se manifestă plenar tocmai în momentele în care este pusă sub semnul întrebării vechea formă de suveranitate.

VOCAȚIA RELIGIOASĂ A FEMEII

Se impută uneori creștinismului un anume misoginism, uitîndu-se că, prin Maica Domnului, „Noua Evă“, creștinismul a reabilitat femeia și a așezat-o mai presus de orice făptură creată. Teologul rus din exil Paul Evdokimov a scris o carte referențială cu titlul *Femeia și mîntuirea lumii* (apărută și în românește, la Editura Christiana, în 1995 și 2004). Spre o adîncire a punctui de vedere creștin asupra statutului și valorii femininului, am selectat mai jos cîteva fragmente dintr-o altă scriere, mai sintetică, a aceluiași ilustru autor rus: „Femeia și Cuvîntul: vocația religioasă a femeii“ (traducere din limba franceză: Ioana Milutinovici). *(R. C.)*

PAUL EVDOKIMOV

Biblia o prezintă pe femeie ca „loc“ consacrat al întîlnirii dintre Dumnezeu și om. Dacă masculinul participă la Întrupare numai prin tăcere, în persoana dreptului Iosif, femeia este, dimpotrivă, cea care rostește *Fie!* din partea tuturor („Iată roaba Domnului! Fie mie după cuvîntul tău!“). Acelui *Fie!* creator al Tatălui („Și a zis Dumnezeu: Să fie lumină...“ etc.) îi răspunde smeritul *Fie!* al „roabei Domnului“. Hristos nu putea să ia carne și sînge de om dacă Umanitatea însăși, prin Fecioara Maria, nu I le-ar fi oferit *de bunăvoie* în dar, ca pură ofrandă. Fecioara este punctul de întîlnire între cei doi *Fie!*; chip al Bisericii, ea întruchipează principiul eclezial al protecției materne; orantă (rugătoare), ea este însăși rugăciunea Bisericii, marea mijlocitoare.

Femeia are felul său propriu de a fi, capacitatea firească de a-și împleti ființa în relația personală cu Dumnezeu și cu ceilalți. În ciuda alterărilor istorice, cărora și femeia le cade victimă, ea păstrează în adîncul ființei ei taina firii și harismelor proprii, pe care Sfîntul Pavel o desemnează prin „văl“. Din păcate, Marea Desfrînată a Babilonului (*Apocalipsa* 17, 5) profanează și degradează feminitatea, abătînd-o de la firea ei: ea sfîșie vălul, se dezbracă, renunță la taina feminină, la acel *Fie!* adresat eternei ei actualități maternale.

Cuvîntul Sfîntului Petru (*I Petru* 3, 4: „Podoaba voastră să nu fie cea din afară: împletirea părului, podoabele de aur și îmbrăcarea hainelor scumpe, ci să fie omul cel tainic al inimii, întru nestricăcioasa podoabă ➘

RAPORTUL FIINȚIAL *MAMĂ-COPIL* FACE CA FEMEIA, *EVA*, „IZVOR DE VIAȚĂ“, SĂ VEGHEZE ASUPRA ORICĂREI FIINȚE, SĂ PROTEJEZE VIAȚA ŞI LUMEA.

a duhului...“) este adresat oricărei femei și el conține o întreagă Evanghelie a femininului referitoare la *maternitatea spirituală*. Acest text definește cu precizie harisma fundamentală a femeii: nașterea în inima ei a omului lăuntric (*homo cordis absconditus*). Bărbatul este în cea mai mare măsură tentat să nu se intereseze decît de propriu-i scop; instinctul matern al femeii, însă, ca și la nunta din Cana Galileii (*Ioan* 2, 1-10), descoperă imediat setea de spiritual și găsește izvorul euharistic pentru a o potoli. Raportul ființial *mamă-copil* face ca femeia, *Eva*, „izvor de viață“, să vegheze asupra oricărei ființe, să protejeze viața și lumea. Harisma maternității sale interiorizate și universale o îndreaptă pe fiecare femeie spre cel înfometat și spre cel nevoiaș, vădind admirabil esența femininului: fecioară sau soție, orice femeie este *mater in aeternum* (mamă veșnică), menită să „clocească“ tot ce-i iese în cale, descoperind chiar și în ființa cea mai virilă un copil slab și fără apărare.

Dacă am defini dragostea masculină, „a iubi“ înseamnă „a avea nevoie“; pentru femeie, însă, „a iubi“ înseamnă „a satisface nevoia“, a-i ieși în întîmpinare și a-i răspunde. Iisus, văzînd-o pe mama Sa, iar în apropierea ei pe ucenicul pe care-l iubea, i-a spus: „Femeie, iată fiul tău!“ – cuvînt fundamental, care face din Fecioara Maria chip al Bisericii-Mamă, iar din orice femeie o potențială existență eclezială.

Sufletul feminin este mai apropiat de izvoare, de origini, de geneză. Biblia ridică femeia la rangul de *organ al receptivității duhovnicești a naturii umane*. De altfel, promisiunea mîntuirii a fost făcută în mod direct femeii: ea este cea care primește Buna Vestire, ea este cea căreia Cel Înviat i Se arată mai întîi; femeia „înveșmîntată în soare“ este cea care simbolizează, în *Apocalipsă*, Biserica triumfătoare; de asemenea, imaginea miresei sau a logodnicei este cea pe care Dumnezeu o alege pentru a exprima dragostea Sa pentru om și caracterul de „nuntă“ al comuniunii cu acesta. Și, lucrul cel mai important, Întruparea se înfăptuiește în firea feminină a Fecioarei: ea este cea care Îi dă Cuvîntului carnea și sîngele ei. *Paternității* absolute, caracteristice ființei divine, îi răspunde în mod direct *maternitatea* feminină, ca *specific religios al naturii umane*.

Hirotonia, episcopatul și preoția întruchipează funcția masculină a mărturisirii: episcopul atestă validitatea mîntuitoare a Tainelor și posedă puterea de a le celebra. El are harisma de a veghea asupra integrității și curăției tezaurului credinței și apără puterea pastorală. Slujirea femeii aparține preoției împărătești feminine, nefiind o funcție atribuită, ci un dat al firii sale. Slujirea ierarhică (preoția) nu se numără printre harismele ei, pentru că ea ar trebui să-și trădeze propria fire – maternă, interiorizată, contemplativă. În orice caz, vocația ei, personalizată suprem în Fecioara Maria, nu este una inferioară, ci una pur și simplu *diferită*. Istoria Martei și a Mariei dovedește că Evanghelia ridică femeia pe acea culme spirituală a accesibilității nediscursive la „singurul lucru de folos“

Femeia are o înțelegere intuitivă. Prin profunzimea valorilor Duhului, ea este înzestrată în mod natural cu sensibilitatea religioasă. Afirmația că „sufletul este în mod natural creștin“ (*anima naturaliter christiana*) este valabilă în primul rînd pentru femeie. Cîtă vreme rămîne pe linia firii ce i-a fost hărăzită, femeia propovăduiește Cuvîntul dincolo de cuvinte, prin întreaga sa alcătuire ființială, născîndu-L tainic din adîncul firii ei și dăruindu-L lumii însetate de plinătate. ■

EDITURA Christiana

CHRISTIANA

carte de veghe carte de tămadă

Răzvan Codrescu
În căutarea Legiunii pierdute
(ediția a II-a)

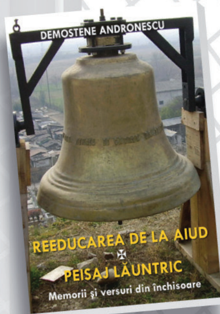
Preot Gheorghe Calciu
Fiți jertfelnici! De la cuvintele către tineri la mărturiile testamentare

Marcel Petrișor
Cumplite încercări, Doamne! Anii de mucenicie ai temnițelor comuniste

CRUCIAȚII SECOLULUI 20

O colecție pentru dreapta pomenire a martirilor români ai Crucii care au suferit și au murit în temnițele comuniste

Demostene Andronescu
Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric. Memorii și versuri din închisoare

Dumitru Bacu
Pitești – centru de reeducare studențească
(ediția a IV-a)

Constantin I. Stan
Crucea reeducării. O istorie a reeducărilor în temnițele comuniste din România (1948-1964)

ULTIMELE APARIȚII TE AȘTEAPTĂ ÎN LIBRĂRII ȘI LA PANGARE

EDITURA CHRISTIANA
Str. Theodor Speranția 104, bl. S26, sc. 3, ap. 66, sector 3, București, cod 030939
tel./fax: (021) 322 57 98 | edituracristiana@yahoo.com | www.edituracristiana.ro

SC SUPERGRAPH SRL
Str. Ion Minulescu 36, sector 3, București, cod 031216
tel.: (021) 320 61 19 | fax: (021) 319 10 84 | editura@sophia.ro

O VIZITĂ REGALĂ ROMÂNEASCĂ
LA SANKT PETERSBURG (1914)

VADIM GUZUN
vadimguzun@gmail.com

Articolele din presa imperială monitorizate de misiunea diplomatică a României la Sankt Petersburg, care fac obiectul sintezei de față, au ca temă vizita în Rusia a Familiei Regale române moștenitoare din luna martie 1914. Protagoniștii principali ai evenimentului (ce a avut loc cu puțin timp înainte de declanșarea marelui conflict european) sînt prințul moștenitor Ferdinand, soția sa Maria, viitori suverani ai României, precum și prințul Carol, viitorul rege Carol al II-lea. Comentariile imperiale interesează din perspectiva protocolului diplomatic, dar și a modului în care a fost perceput evenimentul de formatorii de opinie publică din capitala rusă. Evident, cheia analizelor în cauză plasează suficient de clar momentul vizitei înalților oaspeți din România în contextul jocului geo-politic dintre Antantă și Puterile Centrale. Interesul Imperiului Rus pentru consolidarea poziției la Marea Neagră și obținerea liberului acces la Marea Mediterană plasează vizita în logica acțiunilor politico-diplomatice ce urmăreau, în fapt, îndepărtarea statelor din Balcani de Germania și Austro-Ungaria. Textele apărute în *Reci*, *Novoe vremia*, *Peterburgskaia Gazeta*, *Peterburgski Kurier* și *Vecerneaia Vremia* au fost înaintate ministrului Afacerilor Străine prin comunicarea Legației României la Sankt Petersburg nr. 319 din 29 martie 1914[1].

Aservite interesului unei cooperări militare bilaterale, spre deosebire de epoca sovietică, publicațiile țariste au exprimat o atitudine pozitivă față de România. Acestea surprind aspecte concrete referitoare la primirea deosebit de cordială de care a beneficiat Familia Regală română în capitala Imperiului Rus și permit cititorului să deducă dacă aceasta a fost rezultatul unui succes al diplomației de la București sau al eșecului diplomației austro-ungare. Deși apropierea româno-rusă era prezentată drept o consecință a consolidării profilului regional al României, esența mesianică și „eliberatoare“ a politicii ruse apare în prim-plan. Evocarea calității Regelui Carol I de feldmareșal al armatei imperiale sau a pieselor de teatru despre prigonirile la care au fost supuși românii transilvăneni urmau să demonstreze opiniei publice importanța „trainicei uniri“ româno-ruse.

RECI DIN 15 MARTIE 1914: ISTORICUL UNEI VIZITEI REGALE ÎN RUSIA

La 15 martie, la 3 ore după-amiază, sosesc la Țarskoe Selo Principele Moștenitor Ferdinand cu soția sa Principesa Maria și fiul lor Principele Carol. În ziua sosirii la Țarskoe Selo va avea loc un dineu de paradă. La 16 martie oaspeții români vin la Petersburg, unde vor asista seara la un spectacol de paradă la Teatrul Mariinski. Altețele lor Regale vor ședea la

Regina Maria

Țarskoe Selo 7-8 zile. După sfîrșitul părții oficiale a vizitei, Înalții Oaspeți vor ședea 2-3 zile la Petersburg, la care ocaziune se va da un dineu în onoarea lor la Ministrul României, D-l Diamandi.

Precum mi se comunică, chestiunea despre călătoria în Rusia a reprezentanților Curții Regale Române a fost decisă pentru prima dată încă la 1912, pe timpul deplasării în București a Misiunii Militare Ruse cu Marele Duce Nikolai Nikolaevici, care adusese bastonul de Feldmareșal Regelui Carol I. Atunci se presupunea că numai Principele Ferdinand va pleca în Rusia și scopul vizitei era

Regele Ferdinand

de a mulțumi pentru numirea Regelui Carol la gradul Feldmareșal al armatei ruse. Însă evenimentele politice în Balcani au împiedicat această călătorie.

În anul trecut, cînd sub influența deciziunii Conferinței de la Petersburg referitoare la diferendul bulgaro-român, Guvernul român a început să se apropie de Tripla Înțelegere, s-a ridicat din nou chestiunea despre voiajul reprezentanților Curții Regale în Rusia. Tratativele la București, la care luară parte Ministrul Rusiei Șeteko și cel francez Blondel, s-au sfîrșit prin deciziunea despre voiajul Principilor Ferdinand și Carol în Crimeea. Însă izbucnirea celui de al doilea război balcanic, la care România a participat activ, și complicațiunile produse de realizarea Conferinței de pace de la București au împiedicat din nou această călătorie.

Tratativele despre vizita înalților oaspeți în Rusia s-au reînoit pentru a treia oară în luna ianuarie, la Petersburg, pe timpul aflării generalului Harjin și a Misiunii Militare Române aici cu ocaziunea inaugurării monumentului Marelui Duce Nicolai Nicolaevici. Între timp, după aceea, sosi la Petersburg noul Ministru, D-l C. Diamandi, care a adus tratativele despre voiajul Familiei Moștenitoare române în Rusia la un rezultat favorabil.

Vizita Familiei Moștenitoare române în Rusia și a tînărului Principe Carol produce multe zvonuri în presa Triplei Alianțe, mai cu seamă în Austro-Ungaria. În organele coducătoare ale presei austriece au apărut în ultimele zile un șir întreg de articole în care se zice că vizita Înalților Oaspeți în Rusia și evenimentul ce se așteaptă vor contribui încă mai mult la apropierea dintre Rusia și România și înseamnă ieșirea României de sub influența Triplei Alianțe. Gazetele vieneze zic că faptul acesta este rezultatul greșelilor diplomației austro-ungare.

NOVOE VREMIA DIN 15 MARTIE 1914: APROPIEREA RUSO-ROMÂNĂ

Sosirea oaspeților români la Țarskoe Selo ne face să aruncăm o privire asupra relațiunilor României cu Rusia. De cînd această țară ortodoxă, de o credință cu noi, a fost liberată de sub jugul musulman prin geniul lui Suvorov și Kutuzov, relațiunile româno-ruse au fost expuse la diferite fluctuațiuni. Istorici din Occident cred că unirea Principatelor Moldovei și Valahiei nu corespunde cu scopurile politicii ruse și a devenit posibilă numai după victoria Puterilor coalizate în contra Rusiei în războiul din Crimeea. Însă aceasta nu este așa. Politica rusă încă de pe timpul lui Petru cel Mare și campaniei sale nenorocite la Prut a urmărit în Apropiatul Orient un scop dublu: 1) liberarea popoarelor ortodoxe de sub stăpînirea musulmană și 2) unirea popoarelor înrudite cu noi prin duh, sînge și credință în state separate în granițele lor etnografice. Marele creator ➘

al Imperiului Rus presupunea cu drept că aceste state liberate de Rusia, cu o credință și de un sînge cu dînsa, vor fi niște aliați naturali ai Rusiei și că vor sprijini politica ei. În timp de două secole Rusia a împlinit deja mult din programa trasată de Împăratul Petru I, cu toate că programa aceasta a suferit mult prin tratatele de la Viena, Berlin, Paris și încă în anul trecut la Conferința de la Londra.

Rolul României în rîndul statelor balcanice a fost totdeauna deosebit. Legături dinastice o leagă cu Germania, pe cînd politica ei națională cere o apropiere cu Rusia. Regele Carol a știut totdeauna să se descurce în pozițiunea aceasta grea și a pus în minutele decisive istorice interesele naționale mai sus decît cele dinastice. La 1877 el a luat parte la războiul liberator împreună cu armata rusă. Cînd a fost înaintat pentru aceasta cu 2 ani în urmă la gradul de Feldmareșal al armatei ruse și Marele Duce Nikolai Mihailovici i-a înmînat bastonul de Feldmareșal, regele Carol a înțeles că interesele nației sale cer din nou apropierea cu Rusia și, găsind dorințele oamenilor celor mai însemnați ai poporului său, el a mers pe calea unei uniri mai trainice cu Rusia.

Regele Ferdinand I al României împreună cu Regina Maria și cu viitorul rege Carol al II-lea, prințesele Elisabeta, Maria și Ileana, 1913-1914

Evoluțiunea opiniunei publice române s-a efectuat încet. Au trecut zeci de ani și nici gemetele românilor din Transilvania strînși în cleștii unguresți, nici exortațiunile oamenilor de stat români care înțelegeau importanța ortodoxismului în istoria românilor, n-au găsit un ecou în acuitatea inteligentă română. Numai ultimul război balcanic și rezultatele lui au dat un impuls la București spre schimbarea frontului român de la Est la Vest. Ce considerațiuni au condus la acest rezultat se poate vedea ușor din interviul dat de un ministru român din cabinetul actual deputatului ungar Ștefan Iarmi din Partidul Independenților, care a vizitat nu demult Bucureștii și a publicat acest interviu în gazeta „Ui-Hirek".

Ministrul român a declarat direct deputatului ungar că pînă la războiul Ligei Balcanice în contra turcilor România adera la Tripla Alianță și era chiar legată prin o convențiune militară cu Austria, care se reînoia în fiecare an. Însă după încheierea Tratatului de la București convenția aceasta a devenit dubioasă. Diplomația vieneză care publică acum o Carte Roșie, pentru a arăta cum a susținut pe România, nu va putea convinge societatea română și s-o facă să creadă la niște simpatii austriece pentru România, iar nu pentru Bulgaria. După insuccesul diplomației vieneze Împăratul Wilhelm, cu ajutorul căruia s-a și încheiat Convențiunea de Pace la București, și-a dat toată silința pentru a trage pe România iar de partea Triplei Alianțe. Numai după cererea Împăratului Vilhelm, Ministru-Prezident ungar, Contele Tissa a început tratative cu românii din Transilvania spre satisfacerea cererilor culturale-naționale, tratativele

acestea s-au sfîrșit fără succes. România însă se simte destul de matură pentru a purta acum o politică de interese naționale, dar nu de sentimente dinastice. România nu poate să adereze acum la Tripla Alianță fiindcă trebuie să aleagă între șansele de victorie ale armatei ruse și celei austro-ungare. Fiindcă în România toți sînt convinși că armata austro-ungară este mai rea decît cea rusă și că în cazul unei ciocniri a acestor armate un sfîrșit nenorocit pentru Austro-Ungaria ar conta prea multe jertfe României și să se rezeme pe Tripla Înțelegere, care în urma unui război victorios ar da României mult mai mult decît Tripla Alianță.

Aceste comentarii ale Ministrului român indică numai principiile apropierii ruso-române și n-avem nimic de adăogat la dînsele. Însă telegramele din București ne mai zic că afară de considerațiunile politicii externe mai sînt încă considerațiuni culturale naționale, care minează la București propaganda despre ideea reîntoarcerii României la Tripla Alianță. Istoricul și deputatul român Neculai Iorga a făcut o interpelație nu de mult la București, în parlament, pe ce bază autoritățile ungurești au oprit intrarea cărților și gazetelor române în Austro-Ungaria și chiar drumul ticant în Germania. Președintele Camerei a dat imediat consimțămîntul său la dezbaterea interpelațiunii lui Iorga, contrar cu regulamentul Camerei, declarînd că numai sentimentul său național ofensat îl face să facă o excepțiune pentru interesele cu aceasta.

În toate teatrele României se joacă acum „Notarul satului“, scrisă de transilvăneanul Octavian Goga, în care sînt arătate în culori vii prigonirile la care sînt supuși românii transilvăneni de arbitrariul unguresc. Această piesă, care produce în fiecare seară manifestații patriotice, cheamă la un ajutor de dat imediat celor 3,5 milioane, care gem sub un jug străin pe cealaltă parte de Carpați.

O apropiere între România și Rusia indică clar creșterea rolului României în afacerile europene. Se dă cel mai bun răspuns la amenințările în contra Rusiei, cu care s-au ocupat în timp de aproape o lună presa germană și austriacă.

PETERBURGSKAIA GAZETA DIN 15 MARTIE 1914: AMICIȚIA RUSIEI CU ROMÂNIA

Astăzi sînt la Petersburg Înalții Oaspeți din România. Principele Moștenitor Ferdinand cu Augusta Soție Principesa Maria și Augustul Lor Fiu Principele Carol.

Vizita în Rusia a viitorului rege al României are o mare importanță politică. Dintr-o parte ea certifică relațiunile sincere de amiciție și din alte ea silește a gîndi că legăturile de prietenie între Rusia și România vor deveni de acum înainte încă mai cordiale.

Amiciția ruso-română are istoria sa, legată de fapte glorioase.

România împreună Rusia a purtat la anii 1877-1878 război în contra Turciei pentru liberarea bulgarilor și, în genere, a tuturor creștinilor din Balcani de sub jugul musulman.

În amintirea frăției de arme regele Carol I are rangul de Feldmareșal al armatei ruse. El a primit acest grad în ziua serbării de 35 ani a începutului războiului liberator.

Inamicii Rusiei și României au făcut în timp de 35 de ani nu numai odată încercări de a sfădi Petersburgul cu Bucureștii.

Precum se știe, în sensul acesta a lucrat în deosebit Austria, care a vroit să facă din România aliata sa și, în genere, a o atrage în sferele de influență ale Triplei Alianțe.

O deosebită întindere au avut intrigile Vienei la 1911-1912, cînd presa austriacă, fără a fi de loc autorizată de diplomația din București, numise pe România aliata nemților și a amenințat chiar pe lumea slavă că armata română împreună cu cea austriacă vor interveni în folosul Turciei.

Însă degrabă s-a lămurit că gazetele vieneze nu-s deloc la curent cu cursul politicii noastre externe și că au arătat ca fapte propriile lor intențiuni.

Contrar cu prezicerile din Viena, regele României a menționat o neutralitate amicală pentru slavi, cînd la toamnă s-a început războiul între Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru cu Turcia, pentru liberarea Macedoniei, lucru la care simpatiza Rusia.

Neutralitatea României a distrus toate planurile și visurile de la Viena. Această neutralitate a permis Bulgariei și Serbiei să arunce toate trupele lor la Sud fără teama că de pe la spate le va lovi Austria trădătoare.

Împreună cu Rusia, România s-a stăruit în vara 1913 a înceta diferențele care începuseră între Puterile din Balcani.

Și, în fine, cînd nu s-a reușit atunci împiedicarea războiului fratricid între Bulgaria și România, România a intervenit în rolul nemulțumitor. Pare prea important de a liniști pe Uars, care nu vrea să părăsească Peninsula Balcanică.

În capul armatei române se afla atunci Prințul Moștenitor Ferdinand, Oaspetele de astăzi al Rusiei, și s-a arătat nu numai ca un general eminent, însă ca un Principe în gradul cel mai mare uman.

Măcar că la finele anului 1913 armata română ar fi putut să cîștige pe teritoriul bulgar un șir de victorii, Principele Moștenitor a ➘

preferat să facă campanie fără nici o lovitură de foc. Însă aceste noi încercări n-au avut nici un succes.

România în ultimul timp arată pretutindeni solidaritate cu Rusia în chestiunile balcanice și are, precum se vede, intențiune de a lucra și în viitor astfel.

Inițial Ferdinand sosește astăzi la Petersburg înconjurat de măreața aureolă a simpatiilor sale pentru poporul rus și a simpatiilor reciproce ale Rusiei pentru Înalții Oaspeți.

Țarul Nicolae al II-lea al Rusiei

PETERBURGSKI KURIER DIN 16 MARTIE 1914: SOSIREA OASPEȚILOR ROMÂNI

La 15 martie au sosit la Țarskoe Selo MMMLLL Principele Ferdinand, Principesa Maria cu Augustul lor fiu Principele Carol.

La Verjbolovo au întîmpinat pe familia regală română D-l Ministru Diamandi și persoanele denumite a fi pe lîngă LLLRRR: pe lîngă Principele Moștenitor, Generalul Major Mezențov, pe lîngă Principesa României Ștalmeisterul Curții Imperiale Serebriakov, pe lîngă Principele Carol Iliegel Adjutantul Prinț Meșceski.

La debarcader era înșirat ca detașament de onoare un escadron din regimentul de husari de gardă ai M.S. Împăratului cu un hor de trompete, la flancul drept stătea: Comandantul Gărzii Imperiale și al raionului militar din St. Petersburg Marele Duce Nikolai Nikolaevici și comandanții escadronului de onoare.

Scurt timp înaintea sosirii trenului imperial la Pavilionul Împăratului de la Gara Țarskoe Selo MMMLLL Împăratul, în uniforma regimentului său de husari din gardă, Împărăteasa Alexandra Feodorovna și Împărăteasa-Mamă Maria Feodorovna, însoțite de Augustele Lor fiici Marile Ducese Olga și Tatiana, de Marea Ducesă Victoria Feodorovna, Augusta soră a Principesei Maria și Marelui Duce Kiril Vladimirovici și Boris Vladimirovici.

La 3 ore după amiază a sosit trenul imperial în care se aflau Familia Moștenitoare română cu Augustul Lor Fiu.

LLLRRR ieșind din vagonul-salon s-au îmbrățișat cu Persoanele Familiei Imperiale. Soția D-lui Atașat militar român, D-na Prodan, a oferit flori Principesei Maria. Principele Ferdinand și principele Carol erau în uniforma Regimentului nr. 18 din Vologda al M.S. Regelui României.

După salutările reciproce de obicei, M.S. Împăratul cu Principii Ferdinand și Carol, însoțiți de Comandanții Militari, au trecut înaintea frontului detașamentului de onoare, la sunetul imnului național român.

După ce Prințul Moștenitor al României a salutat detașamentul de onoare, el a primit raportul

ofițerilor de zi. Pe urmă a urmat prezentarea persoanelor zilei.

De la pavilionul Imperial MMMLLL cu LLLRRR și persoanele Familiei Imperiale au plecat la Palatul Alexandrovski, unde va ședea Familia Moștenitoare Regală Română.

Persoanele suitei Familiei Moștenitoare Regale au plecat la palatul Ekaterinoslav, unde li se pregătise apartamente.

NOVOE VREMIA DIN 16 MARTIE 1914: ROMÂNIA ȘI MARILE PUTERI

Presa europeană începe să vorbească deja pe față de enorma importanță a orientării politicii României, drept dovadă slujește sosirea Înalților Oaspeți din București. Gazetele nemțești ascundeau de cititorii lor adevărul, însă acum trebuie să cedeze realității.

Mai cu seamă caracteristic este articolul ultimului număr al Gazetei de Frankfurt. Acest articol recunoaște în mod fățiș că în cazul cel mai rău pentru Germania România a intrat în orbita Triplei Înțelegeri, în cel mai bun - că ea s-a despărțit de Tripla Alianță și a dobîndit o astfel de libertate de acțiune care-i permite în viitoarele complicații europene să aleagă în mod cu totul independent pe care parte îi va fi mai folositor să stea. Autorul articolului se întreabă pentru ce aceasta a avut loc. El trebuie să recunoască că războiul balcanic a deschis cercurilor late ale opiniunii publice române un adevăr care le era necunoscut pînă acum: că România a rămas pasivă cît timp a vrut Rusia, că România a reușit să arunce armata sa pe cîntarul echilibrului balcanic, însă numai atunci cînd Rusia a dat consimțămîntul ei. Deducerea este foarte simplă: sprijinul Triplei Alianțe este prea slab pentru ca România să poată purta o politică externă corespunzătoare cu interesele sale vitale. Mai departe reiese de la sine: dacă sprijinul Triplei Alianțe nu este insuficient, atunci el este inutil, fiindcă România, nădăjduind pe acest sprijin, a jertfit ideilor Triplei Alianțe idealurile sale cele mai mari naționale.

Tripla Alianță s-a ținut și se ține de punctul de vedere că România nu este un stat balcanic. Pentru România a fost inventată denumirea specială de „Putere Danubiană". După ideea politicienilor vienezi, România reprezintă un element al sistemului dunărean, în care sistem nu se poate pune nici un al stat afară de România. Sistemul Dunărean reducea pe România la izolare, la rolul unui mic satelit a trei mari Puteri. Evenimentele anului trecut au arătat societății române pe cît de greșită a fost „Teoria Dunăreană". În ziua cînd glorioasa armată română a înaintat pe teatrul de război balcanic s-a prefăcut din ultima Putere a Triplei Alianțe în primul dintre Statele Balcanice. Nu degeaba a fost semnat un tratat care definește pe mulți ani soarta Apropiatului Orient, în capitala acelui stat care cu un an mai înainte se atrăgea în mod iscusit de partea Vienei și Berlinului.

Salutînd pe Înalții Oaspeți români, opiniunea publică rusă felicită noua politică externă independentă și roditoare a Statului Român. Lucrul principal nu este de a supune pe România cererilor și necesităților Triplei Înțelegeri: este de ajuns dacă Bucureștiul, deosebit de vechile legături de 30 de ani, va primi acea libertate de acțiune care-i va permite să figureze cu demnitate și autoritate în toate combinațiunile care pot avea loc pe viitor în Balcani.

Tarul Nicolae al II-lea împreună cu soția Alexandra Feodorovna, 1900

NOVOE VREMIA DIN 21 MARTIE 1914: VIZITA LA INSTITUTUL SMOLNÎI ȘI PRÎNZUL LA MINISTRUL SAZONOV

La 20 martie a avut loc la Institutul Smolnîi, unde sosesc dorumșoarele mobile (sărace) ➘

Tarul Nicolae al II-lea împreună cu familia

cu ocaziunea jubileului de 150 de ani a înființării lui, un concert la care au asistat M.S. Împăratul cu Augustele Fiici, Marile Ducese Olga și Tatiana, Împărăteasa Maria Feodorovna, Familia Moștenitoare regală română cu Principele Carol, Marile Ducese Maria Alexandrovna, Maria Pavlovna, Victoria Feodorovna, Anastasia Nicolaevna, Milița Nikolaevna, Xenia Alexandrovna, Olga Alexandrovna, Principesele Marine Petrovna, Nadejda Petrovna și Elena Romanovskaia, Ducesă de Leuchtenberg, Marii Duci Kiril Vladimirovici, Petr Nikolaevici, Principii Igor Konstantinovici, Roman Petrovici și Alexandr Gheorghevici Romanovski, Duce de Leuchtenberg. Majestățile Lor și Membrii Familiei Imperiale au fost întîmpinate de Directorul General al Cancelariei pentru institutele de binefacere înființate de Împărăteasa Maria Feodorovna, Secretarul de Stat Buligin, de

adjunctul său, consilierul de stat Rister, de tutorii onorași, Ministrul de Curte De-Carierre și Ermolov, și de Inspectorul Clerelor Preis și de Principesa Lieven.

Majestăților Lor și Membrilor Familiei Imperiale s-a prezentat programul Concertului, făcut în mod artistic de elevele institutului. După concert a fost prezentate MMMLLL persoanele care au organizat concertul. Majestățile Lor, Familia Moștenitoare Română și Membrii Familiei Imperiale au mai vizitat muzeul, biserica unde a avut loc un serviciu divin și a fost oferită Împăratului o icoană a Sf. Nicolae. După vizita la lazaret Majestățile Lor și Membrii Familiei Imperiale au trecut în sala de mîncare, unde Secretarul de Stat Baligin a ridicat un toast pentru MMMLLL și Membrii Familiei Imperiale; elevele au cîntat imnul și s-au ridicat toaste pentru Împărăteasă și Moștenitorul Tronului, acoperite de urări entuziaste. MS Împăratul a binevoit a permite înființarea unui nou Centru și Institut cu inițialele Împărătesei Ecaterina II și Împărătesei Maria Feodorovna, fondatoarea institutului. Majestățile Lor cu Familia Moștenitoare Regală și Membrii Familiei Imperiale au plecat de la Institut la 6 ore.

La 19 martie a avut loc în onoarea Familiei Moștenitoare regale române un prînz de gală, servit pentru 36 persoane la Ministrul Afacerilor Străine, D-l Sazonov. La prînz au luat parte Altețele Lor regale Principii Ferdinand și Carol și Principesa Moștenitoare Maria, precum și Augusta Mamă a Principesei Maria, Marea Ducesă Maria Alexandrovna, Ducesă de Saxa-Coburg-Gotha, Marile Ducese Victoria Feodorovna, Xenia Alexandrovna, Marii Duci Nicolai Mihailovici, Alexandr Mihailovici și Ministrul României la Petersburg, D-l C. Diamandi cu Membrii Legației, Suita Familiei Regale moștenitoare române, persoanele orînduite pe lîngă Altețele Lor și reprezentanți înalți ai Capitalei. După prînz a avut loc o recepțiune la care au fost invitați toți ambasadorii acreditați pe lîngă Curtea rusească.

NOVOE VREMIA DIN 23 MARTIE 1914: DINEUL ȘI RANȚUL LA MINISTRUL DIAMANDI

La 21 martie s-a dat în onoarea Familiei Moștenitoare regale române un dineu de paradă pentru 20 persoane la D-l Ministru C. Diamandi. La dineu au luat parte Principele Moștenitor Ferdinand cu soția Principesa Maria, Principele Carol, Marea Ducesă Maria Alexandrovna, Ducesa de Sachsen-Coburg-Gotha, Marea Ducesă Victoria Feodorovna, Marele Duce Gheorghe Mihailovici, Ministrul de Externe Sazonov, membrii suitei regale și ai Legațiunii României. După sfîrșitul dineului a avut loc un ranț la care au fost de față ambasadorii și miniștrii acreditați pe lîngă Curtea Imperială, membrii Consiliului de Miniștri cu Președintele Consiliului I.L. Goremkin și reprezentanții înaltei societăți dn capitală.

La 22 martie M.S. Împăratul, cu Augustele Sale Fiice Marile Ducese Olga și Tatiana, Augustele Sale Surori Xenia și Olga Alexandrovna și Familia Moștenitoare regală română, au vizitat Muzeul Împăratului Alexandru al III-lea. La 22 martie Familia Moștenitoare regală română a sosit din Țarskoe Selo la Petersburg, la Palatul Marii Ducese Maria Pavlovna, unde vor locui pînă la plecarea lor din capitală.

La 22 martie, la 11 ore dimineață, M.S. Împăratul a asistat la o revistă a recruților din garnizoana Capitalei, din Țarskoe Selo, Pavlovsk, Peterhof, Galtcina, Oranenbaum, Kronștadt, Igora și Pella. Regimentele de infanterie erau împărțite în batalioane de marș, cavaleria și artileria călare erau călare. Parada era comandată de comandantul ➘

Sculptura „Noaptea din Ipatiev" reprezentînd ultima noapte din viața familiei țarului Nicolae al II-lea (Sculptor Z. Țereteli)

Corpului de Gradă, Generalul Bezobrazov. Trupele erau concentrate în fața Palatului de Iarnă și pe Cheiul Puștei.

La Palatul de Iarnă au venit spre a asista la paradă Împărăteasa Maria Feodorovna, Principesa Moștenitoare română Maria, Marea Ducesă Maria Alexandrovna, Principesa Maria-Antuaneta de Meklenburg, Marile Ducese Maria Pavlovna, Milița Nicolaevna, Anastasia Nikolevna, Olga Alexandrovna, Augustele Fiice ale Împăratului Marile Ducese Olga și Tatiana, Principesele Nadejda petrovna și Elena Gheorghevna Romanovskaia, Marii Duci Kiril Vladimirovici, Boris Vladimirovici, Alexandru Mihailovici, agenți militari străni, suita imperială și cea regală română.

La 11 ore au sosit M.S. Împăratul și Principii Ferdinand și Carol. M.S. Împăratul a trecut călare de-a lungul frontului trupelor cu Principii Ferdinand și Carol și a salutat diferitele regimente. El era în uniforma regimentului de infanterie din gardă Preobrajenski, Principii români în uniformele regimentului de infanterie rus din Vologda. După revistă, Majestățile Lor cu Familia Moștenitoare Regală și Augustele Persoane din suită au plecat de la Palatul de Iarnă.

Regele Ferdinand I în mijlocul familiei regale

VECERNEAIA VREMIA DIN 26 MARTIE 1914: PLECAREA ÎNALȚILOR OASPEȚI ROMÂNI

Astăzi au plecat din Petersburg Principele Ferdinand și Principesa Maria, la ora 11 dimineața, cu un tren special peste graniță. Pentru a petrece pe Înalții Oaspeți s-au adunat în Pavilionul Imperial de la Gara Țarskoselski din Petersburg Miniștrii de Război, Externe, Gerantul Ministerului Curții, Comandantul provizoriu al Casei Militare Imperiale, persoanele suitei imperiale, membrii Legației României în cap cu Ministrul Plenipotențiar, Guvernatorul Petersburgului și Prefectul Poliției. Erau de față Marile Ducese Maria Pavlovna, Anastasia Nicolaevna, Xenia Alexandrovna, Princesa Elena Petrovna și Princesa Elena Romanovskaia, Ducesă la Lenchtenberg, Ducesa Maria-Antoaneta Meklenburg-Șveni, Marii Duci Boris Vladimirovici, Petr Nikolaevici, Nikolai Nikolaevici, Alexandr Mihailovici, Principii Konstantin Konstantinovici, Oleg Konstantinovici, Alexandr Gheorghevici Romanovski, Duce de Lenchtenberg, Petr Alexandrovici Oldenburg, Ducele Mihail Gheorghevici Meklenburg-Strelitz.

Aproape la orele 11 au sosit la Pavilionul Imperial de la Gară Familia Moștenitoare română cu Principele Carol. Altețele Lor Regale s-au întreținut cu persoanele adunate spre a le petrece și au intrat în vagonul-salon al trenului special, care a plecat la ora 11 spre Ungheni, la granița română. Cu Altețele Lor au plecat și suitele lor, General Mezențev și Ștalmeisterul Serebriakov, spre a le petrece pînă la graniță. Prințul Carol pleacă seara, la ora 7:45 minute cu trenul non-express spre Berlin. Ministrul României, D-l C. Diamandi, a plecat și el astăzi cu Altețele Lor spre a le însoți la București. Legațiunea va fi gerată în absența D-lui Ministru de Primul Secretar[2].

În încheiere, precizăm faptul că la scurt timp de la vizita Familiei Regale române la Sankt Petersburg, la 14 iunie 1914, aceasta, în frunte cu regele Carol I, a primit la Constanța vizita de 14 ore a Familiei Imperiale ruse. La 1 august 1914 Germania, urmată de Austro-Ungaria, a declarat Război Rusiei, război care se va termina cu dispariția țarismului și cu instalarea regimului totalitar bolșevic. În noaptea de 16 spre 17 iulie 1918, cu aprobarea primului lider al statului sovietic, V. I. Lenin, Familia Imperială va fi executată. ■

[1] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Petrograd, vol. 12, nepaginat.
[2] Am corectat tacit erorile de tipar şi am adoptat ortografia actuală, păstrînd totuşi anumite particularități ale limbajului folosit în epocă.

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE
ASOCIAȚIA ROST
CALEA VITAN NR. 242
SECTOR 3, BUCUREȘTI

Abonați-vă la ROST!

Abonamentul vă aduce o reducere de 30%

Avantaje

**Plătiți mai puțin față de prețul de copertă.
Primiți revista acasă.
Taxele poştale sunt suportate de Redacție.
Nu pierdeți nici un număr al publicației.**

PREȚUL PE 6 LUNI
25 LEI

PREȚUL PE 12 LUNI
50 LEI

PREȚUL PE 12 LUNI ÎN STRĂINĂTATE
50 EURO

Cum vă puteți abona

Trimiteți contravaloarea prin mandat poştal pe numele Târziu Claudiu Richard, OP 23 CP 27 sector 6 Bucureşti.

sau

Trimiteți contravaloarea abonamentului în contul RO25BACX0000000107363250, deschis la Unicredit Țiriac Bank, Sucursala Drumul Taberei – Bucureşti, pe numele Asociația Rost, cod fiscal 12495302, după care veți trimite copia chitanței şi o scrisoare la OP 23 CP 27 Bucureşti, prin care solicitați abonamentul şi indicați adresa la care doriți să primiți revista.

Tipar
ROMPRINT
Grupul de presă şi tipografie
Piața Presei Libere nr. 1
Bucureşti, sector 1, România
Tel.: +4 021 317 9788
Fax: +4 021 224 5574
www.tiporomprint.ro

ROMPRINT
Grupul de presă şi tipografie

MĂNĂSTIREA FLORILOR

Mănăstirea Aninoasa (Argeş), al cărei nume se trage de la pădurile de arini care existau odinioară în preajma sa, este nedrept de puţin cunoscută, în pofida frumuseţii sale. A fost zidită şi înzestrată cu moşii, în 1677, de marele clucer Tudoran Vlădescu, care, rămînînd văduv, s-a călugărit acolo, sub numele Teodosie. Biserica este închinată Sfîntului Ierarh Nicolae. Pe pereţii ei s-a păstrat o parte din excelenta pictură în frescă a vestitului Pârvu Mutu din Cîmpulung. După secularizarea din secolul XIX, mănăstirea Aninoasa a fost desfiinţată, iar biserica sa a devenit biserică parohială. Chiliile şi clădirile anexe au fost folosite de postul de jandarmi din Aninoasa şi, mai tîrziu, în timpul comunismului, ca depozit al CAP. În 1993, ansamblul monahal din Aninoasa a fost redeschis cu o obşte de maici, care a reuşit să redea strălucirea vechii ctitorii boiereşti. Între altele, maicile au făcut din curtea mănăstirii o grădină fabuloasă, care îşi schimbă florile după sezon. Noi am vizitat-o pe cînd erau în floare crinii.

